

ΤΑΚΗ ΛΑΠΠΑ

Η ΚΑΤΑΡΑ ΤΗΣ ΜΑΝΑΣ

ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΑΡΜΑΤΟΛΟΥΣ
ΚΑΙ ΚΛΕΦΤΕΣ

ΒΙΒΛΙΟΦΗΚΗ

"ΤΑ ΚΑΛΑ ΒΙΒΛΙΑ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ: Μ. ΠΕΧΛΙΣ ΑΝΤΙΣΣΑ

ΜΥΡΙΚΗ ΣΤΡΑΤΗΣ ΚΑΤΑΝΤΩΝ ΚΟ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Λεβαδειάς

ΤΑΚΗ ΛΑΠΠΑ

Η ΚΑΤΑΡΑ ΤΗΣ ΜΑΝΑΣ

(ἀπὸ τοὺς ἀρματολοὺς
κλέφτες)

ΛΙΓΑ ΛΟΓΙΑ ΓΙΑ ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ

Μυθιστόρημα πὸ μᾶς δίνει
τὸ ἀληθινὸ δράμα τῆς ἡρωϊ-
κῆς οἰκογένειας τοῦ καπετάν
Καλπούζου κατὰ τὰ χρόνια
τῆς κλεφτουριᾶς καὶ τῶν ἀρ-
ματολῶν. Εἶναι ἡ τραγωδία
μιᾶς μητέρας πὸ παλεύει μὲ
τὸν ἄγραφο νόμο τῶν κλε-
φτῶν καὶ μὲ τὴ μητρικὴ της
ἀγάπη. Κάτι πὸ θυμίζει ἀρ-
χαία τραγωδία.

«ΤΑ ΚΑΛΑ ΒΙΒΛΙΑ»
ΠΑΙΔΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

**ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
Τ Α Κ Α Λ Α
Β Ι Β Λ Ι Α**

ΕΚΔΟΣΕΙΣ: Μ. ΠΕΧΛΙΒΑΝΙΔΗΣ & ΣΙΑ Α. Ε.
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΠΩΛΗΣΙΣ: «ΑΤΛΑΝΤΙΣ» ΚΟΡΑΗ 8 - ΑΘΗΝΑΙ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Λεβαδειας

« Τ Α Κ Α Λ Α Β Ι Β Λ Ι Α »

ΠΑΙΔΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

★

Ἀγαπητὲ ἀναγνώστη,

Σ' ὁλόκληρο τὸν κόσμο εἰδικευμένοι Ἐκδοτικοὶ Οἴκοι ἐντείνουν κάθε μέρα τὴν προσπάθειά τους, γιὰ νὰ προσφέρουν στὰ παιδιά ὄλο καὶ πιὸ ὠραία καὶ ἐνδιαφέροντα βιβλία.

Καὶ μεις, ἐνισχυμένοι ἀπὸ τὴν πολύτιμη συμπαράσταση τοῦ κοινοῦ καὶ τὴν κριτικὴ του, ποῦ πάντοτε τὴν ἐπιζητοῦμε, δὲν παραλείπουμε νὰ βελτιώνουμε καὶ νὰ ἀυξάνουμε τὴ γνωστὴ σας ἤδη παραγωγὴ μας.

Εἴμεθα εὐτυχεῖς ποῦ σοῦ προσφέρουμε τὴν πολύτιμη αὐτὴ σειρά τῶν βιβλίων τῶν καλυτέρων Ἑλλήνων καὶ ξένων συγγραφέων εἰδικῶν στὴν παιδικὴ Φιλολογία. Τὴ νέα μας αὐτὴ σειρά τὴν ὀνομάσαμε «ΤΑ ΚΑΛΑ ΒΙΒΛΙΑ» γιὰτὶ εἶναι πράγματι καλὰ. Καλογραμμένα, πλούσια καὶ καλλιτεχνικὰ εἰκονογραφημένα, μὲ πολύχρωμα ἐξώφυλλα OFFSET, ἐκτυπωμένα σὲ χαρτὶ ἀρίστης ποιότητος, μὲ στοιχεῖα μεγάλα καὶ εὐανάγνωστα, θὰ χαρίσουν εὐχάριστες ὥρες καὶ θὰ ἐπιδράσουν ἐπωφελῶς στὴν ψυχὴ καὶ στὸ μυαλὸ τῶν μικρῶν μας φίλων.

Οἱ Ἐκδότης

Μ. ΠΕΧΛΙΒΑΝΙΔΗΣ & ΣΙΑ Α. Ε.

★

Κυκλοφοροῦν τὰ κάτωθι :

1. Ο ΑΥΤΟΣ ΤΟΥ ΣΟΥΛΙΟΥ, Τάκη Λάππα
2. Ο ΨΕΥΘΟΘΩΡΟΣ (Εἰθίμες Ἱστορίες), Θέμου Ποταμιάνου
3. ΨΗΛΑ ΣΤΗ ΜΕΛΙΣΣΟΠΕΤΡΑ, Σταύρου Μάνεση
4. ΤΟ ΜΥΣΤΙΚΟ ΤΟΥ ΣΟΦΟΥ, Καλλιόπης Βενιζέλου - Σφαέλου
5. Ο ΜΙΚΡΟΣ ΘΩΜΑΣ ΕΝΤΙΣΟΝ, G. Glenwood Clark
6. ΦΙΛΕΛΛΗΝΕΣ ΣΤΟ 21, Τάκη Λάππα
7. ΟΙ ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΕΣ ΤΟΥ ΒΑΡΩΝΟΥ ΜΥΝΧΑΟΥΖΕΝ, Μπόργκερ
8. ΕΘΝΙΚΟΙ ΕΥΕΡΓΕΤΕΣ, Δημήτρης Γιακού
9. ΜΕΓΑΛΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΗΣ ΠΑΛΑΙΑΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ, Βαζουεράν
10. Ο ΙΠΠΟΤΗΣ ΓΟΥΓΛΑ, Νανάς Βουλοδήμου
11. Ο ΜΙΚΡΟΣ ΛΟΡΔΟΣ, Φράνς Μπάρνεττ
12. ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΑΝΕΚΔΟΤΑ, Τάκη Λάππα
13. ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΑΠ' ΤΟ ΜΥΤΑΟ ΜΟΥ, Ἀλφόνς Νταντέ
14. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΚΑΙ ΓΟΡΓΟΝΑ, Σοφίας Μαυροειδή-Παπαδάκη
15. Ο ΝΟΝΝΙ ΚΑΙ Ο ΜΑΝΝΙ (Θαλασσινὴ περιπέτεια δύο μικρῶν Ἰσλανδῶν), Γιῶν Εβένσον
16. ΖΟΥΜ-ΖΟΥΜ (Ὁ Πετράκης στὸ Φεγγάρι), Γετρ. Φὼν Βάσεβιτς
17. Ο ΔΙΕΝΗΣ ΑΚΡΙΤΑΕ, Γεωργίας Δεληγιάννη - Ἀναστασιάδη
18. Ο ΗΡΩΑΣ ΤΗΣ ΑΛΑΜΑΝΑΣ, (Ἀθανάσιος Διάκος), Τάκη Λάππα
19. ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΣΤΟ 21, Τάκη Λάππα
20. ΣΤΟ ΠΕΡΑΣΜΑ ΤΟΥ ΧΡΟΝΟΥ, Νανάς Βουλοδήμου
21. Ο ΘΑΛΑΣΣΟΜΑΧΟΣ ΤΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ (Ἀλέκτρος Κατωάνης), Τάκη Λάππα
22. ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ, Χάρη Σακελλαρίου
23. ΟΣΑ ΞΕΡΕΙ ΕΝΑΣ ΦΙΛΟΣ, Κ. Ἀσημακοπούλου
24. ...ΚΑΙ ΛΙΓΗ ΔΙΑΣΚΕΔΑΣΗ (ἀνέκδοτα μεγάλων ἀνθρώπων), Ἀλκ. Πολυτίμου
25. ΜΙΑ ΚΑΛΗ ΣΥΝΤΡΟΦΙΑ, Κ. Ἀσημακοπούλου
26. ΣΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ ΜΕΛΑ (Το λοντάρι καὶ τὸ φίλι), Γαλιτείας Σαράντη
27. Η ΚΑΤΑΡΑ ΤΗΣ ΜΑΝΑΣ (Ἀπ' τοὺς ἀματωλοὺς καὶ κλέφτες), Τάκη Λάππα
28. Ο ΚΑΤΣΑΝΤΩΝΗΣ (Τ' ἀστροπελεὶ τῆς σκλαβιάς), Τάκη Λάππα
29. ΘΕΟΙ ΚΑΙ ΓΙΓΑΝΤΕΣ (Ἑλληνικοὶ μῦθοι ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα), Χάρη Σακελλαρίου
30. Ο ΚΑΡΑΓΕΣΚΑΚΗΣ (ὁ γιὸς τῆς Καλόγριας), Τάκη Λάππα
31. ΒΕΧΑΣΜΕΝΟΙ ΗΡΩΕΣ (ἀπ' τὸν καιρὸ τῆς σκλαβιάς), Τάκη Λάππα
32. ΟΙ ΔΥΟ ΠΡΙΓΚΗΠΕΣ (Δημ. Ὑψηλάντης Ἀλ. Ὑψηλάντης), Τάκη Λάππα
33. Ο ΟΔΥΣΣΕΑΣ ΑΝΔΡΟΥΤΣΟΣ (Ὁ Στρωματῆς τῆς Ροῦμέλης), Τάκη Λάππα
34. ΟΙ ΘΕΟΙ ΣΤΗ ΓΗ (Οἱ περιπέτειές τους), Ἀπὸ τὴν ἀρχαία Ἑλληνικὴ Μυθολογία, Χάρη Σακελλαρίου
35. ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ, Κ. Ἀσημακοπούλου
36. ΝΑ ΠΑΙΞΩ ΚΙ ΕΓΩ ; Ἀλκ. Πολυτίμου.
37. ΗΡΑΚΛΗΣ (ὁ Μυθολογικὸς Ἥρωας), Π. Στάκου
38. ΚΩΝΣΤΑΝΤΗΣ ΚΑΝΑΡΗΣ (Ὁ μουρλοτιέρης), Τάκη Λάππα
39. ΦΙΛΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ (Οἱ πρόδρομοι τοῦ Εἰκοσιένα), Τάκη Λάππα
40. ΚΑΙ ΟΙ ΘΕΟΙ ΤΟΥ ΟΛΥΜΠΟΥ ΉΣΑΝ ΠΑΙΔΙΑ, Δημ. Γιακού
41. ΣΤΟ ΧΡΙΣΤΟ, ΣΤΟ ΚΑΣΤΡΟ ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ, ΑΛΕΞ. ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗ - Δικασκοῦ Γεωργ. Ταρσούλη
42. ΚΑΛΑΙΝΙΚΟΣ (Ὁ πυροπολητής), Βυζαντινὸ Διήγημα, Γεωργίου Μαρμαριδῆ
43. ΕΝΑΣ ΓΕΡΟΣ ΑΠ' ΤΗ ΦΡΥΓΙΑ, (Ἀσώπος,) Δημήτρης Γιακού
44. ΗΡΩΕΣ ΚΑΙ ΗΡΩΓΕΔΕΣ, Τάκη Λάππα
45. ΑΝΔΡΕΑΣ ΜΙΑΟΥΛΗΣ (Ὁ Ναύαρχος τοῦ Εἰκοσιένα), Τάκη Λάππα

ΕΚΔΟΣΕΙΣ: Μ. ΠΕΧΛΙΒΑΝΙΔΗΣ & ΣΙΑ Α. Ε.
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΠΩΛΗΣΙΣ «ΑΤΛΑΝΤΙΣ» — ΚΟΡΑΗ 8 ΑΘΗΝΑΙ

Δημόσια Κεντρικὴ Βιβλιοθήκη Λεβαδείας

«Τ Α Κ Α Λ Α Β Ι Β Λ Ι Α»
ΠΑΙΔΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Τ Α Κ Η Λ Α Π Π Α

Η Κ Α Τ Α Ρ Α
Τ Η Σ Μ Α Ν Α Σ

(ΑΠ' ΤΟΥΣ ΑΡΜΑΤΟΛΟΥΣ
ΚΑΙ ΚΛΕΦΤΕΣ)

ΕΚΔΟΣΕΙΣ: Μ. ΠΕΧΛΙΒΑΝΙΔΗΣ & ΣΙΑ Α.Ε.
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΠΩΛΗΣΙΣ: «ΑΤΛΑΝΤΙΣ» Α.Ε. ΚΟΡΑΗ 8-ΑΘΗΝΑΙ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Λεβαδειάς

Αριθ. Εισαγωγής
1559F
Ταξινόμος Αρ.
Τ-Μ
ΕΛ
Λ

ΚΕ:1567

© Μ. ΠΕΧΑΙΒΑΝΙΔΗΣ & ΣΙΑ Α. Ε. - ΑΘΗΝΑΙ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Λεβαδειας

I

Ανάμεσα στα δυο τρία κεφαλοχώρια του Παρνασσού είναι κι η "Αριανη. Βρίσκεται στη μεριά του βουνοῦ που ἀγναντεύει κατά τὸν κάμπο. Βουνοπλαγιές τὴ ζώνουν δεξιόζερβα καὶ πάνω-θέ της ὀρθώνονται ἀγριες οἱ βουνοκορφές που ξεπετιοῦνται ἢ μιὰ κοντὰ στὴν ἄλλη.

Τὰ σπίτια τῆς ξεπερνᾶνε τὰ διακόσια. Κι ὅπως τὰ ἀγναντεύεις ἀπ' τὰ μακριά, θαρρεῖς πὼς εἶναι κρεμασμένο τὸ ἓνα πάνω στὴ σκέπη τοῦ ἄλλου.

Τέσσερα γιγαντόκορμα καὶ πολύχρονα πουρνάρια στέκουν σὰν φύλακες μπροστὰ στὴ μικρὴ πόρτα τῆς Παναγίτσας, τῆς ἐκκλησιᾶς τοῦ χωριοῦ. Μικρὴ ἢ πόρτα, γιὰ νὰ μὴ χωράη τοὺς

Τούρκοι νά μπαίνουν με τὰ ζωντανά τους και νά μαγαρίζουν τὴν ἐκκληριά. Τοῦτα τὰ πουρνάρια εἶναι τὰ μοναδικὰ ἀλλιώτικα δέντρα τῆς Ἀριανῆς. Γιατὶ τὴν κλείνουν ἀπὸ παντοῦ ψηλά κι ὀρθόστητα ἔλτα. Ἐλατα, ἔλατα παντοῦ! Ἐλατά πού και τὸ κατακαλόκαιρο ἀκόμα ἀποσκιάζουν ἀπ' τὸν καυτὸ ἥλιο τὸν τόπο κι οἱ παραμιχρὲς πνοὲς τοῦ ἀέρα τὰ κάνουν νά σιγοψιθυρίζουν κεῖνο τὸν παράξενο, τὸν ζωτικὸ σκοπὸ τους. Τὰ ἔλατα αὐτὰ πού τὸ φθινόπωρο παλληκαρίσια ἀντιστέκονται στὰ χτυπήματα πού τοὺς δίνουν τὰ ἀστροπελέκια και τὸ χειμῶνα ἀκούραστα δέχονται τὸ βαρυφόρτωμα ἀπ' τὰ χιόνια. Ἄλλο δέντρο δὲν ἔχει ριζώσει κεῖ στὰ ψηλῶματα τοῦ βουνοῦ. Ἀπ' ὅλες τὶς μεριὲς ἀπλώνεται ὁ ἐλατόλογγος, με συντρόφους τὰ ἀγριομερινά, τὰ ζουλάπια και τὰ ἀγριοπούλια.

Φτωχικὰ τὰ κονάκια τῆς Ἀριανῆς εἶναι ὅλα τους χαμῶγια κι ἀπ' τὴ γῆ δὲν τὰ ξεχωρίζει σκαλοπάτι. Δρασκελῶνε τὴ γῆ οἱ Ἀριανίτες και βρίσκονται μέσα στὸ σπιτικό τους. Χῶμα ἔξω, χῶμα μέσα.

Τὸ χαμῶγι τους εἶναι ἓνα μακρυνάρι πέρα ὡς πέρα ἀνοιχτό. Στὰ πιὸ πολλὰ τὸ φῶς μπαίνει μονάχα ἀπ' τὴν πόρτα, γιατί παράθυρα δὲν ἔχουν. Στὸ πιὸ λίγο μένει ἡ φαμελιά και στ' ἄλλο τὸ περισσότερο τὰ ζωντανά τους.

Μὰ δὲν εἶναι μονάχα ἡ ἀνέχεια πού κάνει τοὺς Ἀριανίτες νὰ μὴν κάλοπροσέχουν τὰ κονάκια τους. Δὲ μένουν γιὰ πολὺ μέσα σ' αὐτά. Τὸ μισὸ χρόνο και πιὸ λίγο, και τὸν ἄλλο οἱ πιὸ πολλοὶ φευγάτοι.

Ἀπ' τοῦ Ἀη-Γιωργιοῦ και πέρα τὸ χωριὸ σχεδὸν ἀδειάζει. Δὲν ἀπομένουν κεῖ παρὰ οἱ γριές, οἱ ἀνήμποροι κι ὁ παπάς. Ὅλοι οἱ ἄλλοι φεύγουν. Οἱ γέροντες με τὶς φαμίλιες, παίρνουν τὰ κοπάδια με τὰ γιδοπρόβατα και τὰ ζωντανά τους κι ἀνηφορίζουν γιὰ τὰ ψηλότερα τοῦ Παρνασσοῦ.

Γιατὶ οἱ Ἀριανίτες εἶναι φτωχοτοσοπάνηδες. Ἀπὸ λίγα γιδοπρόβατα ἔχει ὁ καθένας τους. Ὅλο τὸ χρόνο αὐτὰ θὰ τοὺς ταῖσουν κι ἀπ' τὸ μαλλί τους θὰ ντυθοῦν. Στὰ χαμηλά ἔχουν και κάτι χωραφότοπους, πού τοὺς δίνουν μερικὸ καλαμπόκι,

... τὸ χιόνι θὰ πέση νὰ σαβανώσει τὸ χωριό...

τὴν «καβαγγέλω», ὅπως τὸ λένε κοροϊδευτικά. Ἡ μπομπότα εἶναι τὸ ψωμί τους. Αὐτὸ λοιπὸν εἶναι ὀλάκερο τὸ βίός τους.

Τὰ λιγοστά τους γιδοπρόβατα τὰ σμίγουν ὁ ἕνας μὲ τὸν

ἄλλο καὶ τραβᾶνε νὰ ξεκαλοκαιριάσουν στὶς πιὸ ψηλὲς πλαγιές, στὰ κακοτράχαλα κορφοβούνια τοῦ Παρνασσοῦ.

Ὅλο τοῦτο τὸν καιρὸ, τὰ παλληκάρια κι οἱ μεσόκοποι καμιά φορὰ καὶ κανένας λεβεντόγερος, παίρνουν τὰ βουνὰ καὶ γίνονται κλέφτες. Γιατὶ ἡ Ἄριανη εἶναι ἀπ' τὰ πιὸ τρανὰ κλεφτοχώρια τῆς Ροῦμελης. Τὸ πιὸ λίγο τὸ κάθε σπίτι ἔχει κι ἓνα ντουφέκι στὸ βουνό. Σ' ὅλο τὸ χωριὸ θὰ ξεπερνᾶνε τοὺς διακόσους.

Θὰ βαστάξῃ αὐτὸ ὡς τοῦ Ἄη-Δημητριοῦ. Τὸν καιρὸ πού ἡ μέρα θὰ κοντήνῃ, θὰ λιγοστέψῃ. Ὡς τότε πού τὰ πρῶτα σύγνεφα θὰ χαμηλώσουν καὶ θὰ σκεπάσουν τὶς βουνοκορφές κι οἱ ἄερες ἀρχίζουν τὸ πάλεμά τους ἀναταράζοντας τὸν ἐλατόλογγο κι ἀντιβουώνοντας μέσα στὰ φαράγγια.

Τότε θὰ ξαναγυρίσουν τὰ κοπάδια στὸ χωριό.

Καὶ μὲ τὰ πρῶτα χιόνια νὰ κι οἱ Ἄριανίτες κλέφτες στὸ σπιτικό τους. Πῶς νὰ σταθοῦν μέσα στ' ἀγριοκαίρια τοῦ βουνοῦ; Σκορπίζει ὁ νταϊφᾶς (σῶμα) κι ὁ καθένας τραβάει γιὰ τὸ χωριὸ του. Φυλᾶνε τότε γιὰ λίγο τ' ἄρματά τους σ' ἀπάτητες κρυψῶνες.

Ἔτσι ἡ Ἄριανη γιὰ λίγο ξαναζωντανεύει. Μὰ δὲ βαστάει γιὰ καιρὸ. Τὸ χιόνι θὰ πέσῃ νὰ σαβανώσῃ τὸ χωριό. Τὸ ἓνα τὸ ἄλλο συντροφεύει γιὰ νὰ γίνῃ ἡ ἄσπρη ταφόπετρα τοῦ χωριοῦ.

Ἄνθρωποι καὶ ζωντανὰ ἀποκλείνονται μέσα στὸ ἴδιον κονάκι. Θαρρεῖς καὶ τὸ χωριὸ εἶναι νεκρό. Οἱ ἄνθρωποι καὶ τὰ ζωντανὰ σπάνια ξεπορτίζουν. Μονάχα τὰ τζάκια τους μέρα νύχτα καπνίζουν ἀνεμίζοντας τὸν καπνὸ κατὰ τὸν καιρὸ.

Στὸ κονάκι τὸ πιὸ πολὺ μέρος κατέχουν τὰ γιδοπρόβατα καὶ τὰ ζωντανὰ καὶ τὸ πιὸ λίγο ἡ φαμελιά. Ἄντρες, γυναῖκες, γριές, γέροι, νιές, παλληκάρια, παιδιὰ καὶ βυξανιάρικα, γύρω ἀπ' τὸ παραγκῶνι, τρῶνε μέσα ἀπὸ μιὰ μεγάλη γαβάθα τὸν ἀχνιστὸ τραχανά τους. Ὑστερα κοιμοῦνται στρωματσάδα στὴ σειρὰ πάνω σὲ τραγοκιλίμια καὶ καλαμποκόφυλλα.

Ἄπ' τὴν ἄλλη μεριά τὰ γιδοπρόβατα, τὰ μουλάρια ἢ τὰ γαϊδούρια καὶ τὰ κοτερά τους. Χωρίζονται ἄνθρωποι καὶ ζωντανὰ ἀπὸ δυὸ τρία μεγάλα μαντρόσκυλα πού ξαπλωμένα στέκουν ἀνάμεσά τους. Ἄγρυπνοι φρουροὶ γιὰ ὅλους. Σὰν ἀκουστοῦν

*Λυσσασμένοι οί λύκοι και τὰ τσακάλια απ' την πείνα, κοπάδια ολάκερα
πέφτουν κάθε τόσο τὸ χειμώνα στὸ χωριό.*

τὴ νύχτα πάνω στὰ χιονισμένα διάσελα και στὰ καταρράχια τῶν
λύκων και τῶν τσακαλιῶν τὰ ἄγρια οὐρλιάσματα πού ὄλο και
ζυγώνουν φοβερίζοντας τὸ χωριό, τὰ σκυλιὰ ξεπετάγονται κι

ἀρχίζουν τὰ γαυγίσματά τους. Τότε, τὰ γιδοπρόβατα σκιαγμένα βελάζουν, τὰ ζωντανὰ ἀγριεμένα ποδαρίζουν καὶ τὰ κοτερὰ φτεροκοπᾶνε. Τὰ μικρὰ βάζουν τὸ κλάμα, οἱ γυναῖκες σταυροκοπιοῦνται κι οἱ ἄντρες καρτερᾶνε ἕτοιμοι ἀπὸ μέσα, μὲ τὸ ντουφεκί, μὲ τὸ τσεκούρι καὶ στὴν ἀνάγκη μὲ κανένα δαυλι ἀναμμένο στὸ χέρι. "Ἐχουν δίκιο.

Λυσασμένοι οἱ λύκοι καὶ τὰ τσακάλια ἀπ' τὴν πείνα, κοπάδια δλάκερα πέφτουν κάθε τόσο τὸ χειμῶνα στὸ χωριό. Φτάνουν καὶ ρίχνονται μὲ μανία καταπάνω στὶς πόρτες. Δαγκώνοντας τὰ πορτόξυλα προσπαθοῦν νὰ τὴν ἀνοίξουν μὲ τὰ δόντια καὶ μὲ τὰ νύχια, γιὰ νὰ ἔμπουν μέσα πού ὁσμίζονται φαγητό. Γιὰ τοῦτο οἱ Ἀριανίτες φτιάχνουν γερές τὶς πόρτες τους ἀπὸ σανίδια κέδρου καὶ πουρναριοῦ.

Μολογᾶνε οἱ γεροντότεροι, πῶς κάποτε κατάφεραν οἱ λύκοι νὰ ξυλώσουν μιὰ πόρτα καὶ νὰ ὀρμήσουν μέσα στὸ κονάκι. Πρὶν προκάνουν οἱ ἄλλοι χωριανοὶ νὰ τοὺς ριχτοῦν, καταφάγανε ἀνθρώπους καὶ ζωντανὰ καὶ τοὺς βρήκανε ὅλους ξεσκισμένους.

Ἀκόμα πιὸ παλιὰ εἶχαν νὰ κάνουν καὶ μὲ ἀρκοῦδες. Μὲ τὸν καιρὸ ὅμως χάθηκαν.

"Ὅταν οἱ λύκοι μποῦν στὸ χωριὸ καὶ ζώσουν τὰ κονάκια, οἱ Ἀριανίτες μὲ ντουφεκιές καὶ ἄγρια ξεφωνητὰ ρίχνονται καταπάνω τους μὲ δαυλιὰ ἀναμμένα, καὶ τοὺς ἀναγκάζουν νὰ ἀποτραβηχτοῦν στὸ δασὺ τὸ λόγγο.

Ἀπ' τοὺς πολλοὺς τοὺς λύκους πού πέφτανε κάθε χειμῶνα στὴν Ἀριανη, οἱ Γραικοὶ τὴ βάφτισαν μὲ τὸ παρατσούκλι Λυκοχώρι.

Τὸ ἴδιο τὴ λένε κι οἱ Τοῦρκοι. "Ὅχι ὅμως γιὰ τοὺς λύκους. Αὐτοί, ἀν τὸ φωνάζουν Λυκοχώρι, εἶναι γιὰ τοὺς φοβεροὺς τοὺς κλέφτες πού βγάξει ἡ Ἀριανη. Ὁ τρόμος τῆς Τουρκιάς, σωστοὶ λύκοι.

Μ' ὅλο πού ξέρουν πῶς τὸ χωριὸ εἶναι κλεφτοφωλιά, δὲν καταφέρνουν νὰ κάνουν καλὰ τοὺς κλέφτες. Κεφαλοχώρι, ὅπως εἶναι ἡ Ἀριανη, ἔχει ξεχωριστὸ προνόμιο νὰ μὴν τὴν πατᾶνε οἱ Τοῦρκοι. Μιὰ δυὸ φορές ὁ ἀγάς δὲν κράτησε ἄλλο καὶ πρόσταξε τὰ ἀσκέρια του νὰ φτάσουν ὡς ἐδῶ. Ψάξανε τὰ κονάκια νὰ βροῦν

*Δεξιόζερβα και πίσω τὸ κλείνουν κάτι ψηλόκορμα ἔλατα.
Μπροστὰ ἀνοίγεται ἓνα ἀπλόχωρο χαγιάτι.*

ντουφέκια κι ἄρματα, μὰ πουθενά... Οἱ κλέφτες τὰ εἶχαν ἀφανίσει μέσα σὲ κρυψῶνες. Τρία τέσσερα παλιοκαριοφίλια βρῆκαν καὶ μερικὰ σκουριασμένα γιαταγάνια.

— Πῶς θ' ἀποδιώξουμε τοὺς λύκους τὸ χειμῶνα, ἂν δὲν ἔχουμ κι αὐτά; Θὰ μᾶς φᾶνε σύψυχους, δικαιολογήθηκαν οἱ Ἄριανίτες.

Κι ὁ μπουλούκμπασης (ἀξιωματικὸς) δύσπιστα κούνησε τὸ κεφάλι, μὰ ἀναγκάστηκε νὰ πιστέψῃ στὰ λόγια τους.

Καμιὰ φορὰ σὰν ἡ περίσταση τὸ θελήσῃ κι ὁ καπετάνιος προστάξῃ, μέσα στὸ χειμῶνα καὶ τὰ χιόνια, βγάζουν οἱ κλέφτες τῆς Ἄριανης τὰ ντουφέκια τους ἀπ' τὶς κρυφῶνες καὶ χτυπᾶνε τοὺς Τούρκους. Ἄμα τελειώσουν, ξαναγυρίζουν στὸ χωριό τους καὶ καμώνονται τὸ φτωχοτοσπάνη, τὸν ταπεινὸ ραγιά...

Μέσα στὰ φτωχόσπιτα τῆς Ἄριανης, σὲ κάποιο ψήλωμα, κεῖ κοντὰ στὴν Παναγίτσα, ξεχωρίζει ἓνα δίπατο σπίτι. Τὸ μοναδικὸ στὸ χωριό. Καὶ μπροστὰ στ' ἄλλα τὰ χαμῶγια αὐτὸ μοιάζει μὲ σωστὸ σεράγι. Τοῦτο τὸ ἀρχοντικὸ δὲν εἶναι στολίδι μονάχα τῆς Ἄριανης, μὰ ὅλου τοῦ Παρνασοῦ. Ἄλλο σὰν κι αὐτὸ δὲν εἶναι!

Δεξιόζερβα καὶ πίσω τὸ κλείνουν κάτι ψηλόκορμα ἔλατα. Μπροστὰ ἀνοίγεται ἓνα ἀπλόχωρο χαγιάτι. Ἄγναντεύει ὡς κάτω στὸν κάμπο.

Τὸ χαμῶγι τὸ ἔχουν γιὰ στάβλο. Τὸ κατώγι γιὰ κελλάρι. Δωμέσα, σὲ χτιστὲς φυλάχτρες βρίσκονται κρυμμένα ἄρματα καὶ μπαρουτόβολα, πού στὶς χρειαζόμενες περιστάσεις τὰ ζετροπώνουν.

Τὸ ἀνώγι ἔχει τέσσερα μεγάλα δωμάτια καλοφτιαγμένα. Τὸ πιὸ μεγάλο, τὸ χειμωνιάτικο, τὸ συναντάει κανεὶς μόλις ἀνεβῆ τὶς σκάλες καὶ προσπεράσῃ τὸ χαγιάτι.

Στόλισμα περίσσιο δὲ βρίσκεις στὸ χειμωνιάτικο. Τὸ μεγάλο τζάκι στὴ γωνιά, καίει μέρα νύχτα, τοὺς πιὸ πολλοὺς μῆνες τοῦ χρόνου. Δεξιὰ κι ἀριστεριὰ μεντέρια μὲ μαῦρα κιλίμια σκεπασμένα. Παρέκει μιὰ σκαλιστὴ κασέλα βενετσιάνικη, χάρισμα Γαλαξιδιώτη караβοκύρη, κι αὐτὴ μὲ μαῦρο χράμι πάνω της.

Στὴν ἄλλη γωνιά, μερικὰ ἄρματα φλωροκαπνισμένα, εἶναι κρεμασμένα στὸν τοῖχο μαζὶ καὶ δυὸ εἰκόνες τῆς Παναγιᾶς μὲ

τὸ Βρέφος στὴν ἀγκαλιὰ ἢ μιὰ κι ἢ ἄλλη ὁ Χριστὸς μὲ τὸ ἀγκάθινο στεφάνι στὸ κεφάλι. Μπροστά τους καίει ἓνα κρεμαστὸ καντήλι.

Στὴ μέση ἓνας σοφρὰς μ' ἀκουμπισμένο πάνω τοῦ τετράφωτο ὄρθιο λυχνάρι.

“Ὅλο τὸ σπιτικὸ εἶναι μαντρογυρισμένο μὲ βαριά αὐλόπορτα μπροστά. Σ' ὅλο τὸ μάκρος τοῦ τοίχου ὡς τὴν αὐλόρποτα εἶναι σκαλισμένες πολεμίστρες, «μασγάλια», ὅπως τὶς λένε. Μερικὲς ἀκόμα εἶναι κι' ἀπ' τὰ πλάγια στὰ παράθυρα, στὸ ἀνώγι. Ἐπίτηδες εἶναι φτιαγμένες, γιὰ νὰ φυλᾶν τὸ σπίτι ἀπὸ κάθε κακό. Ὅπως τὸ βλέπεις, τοῦτο τὸ σπιτικὸ ξεγελιέσαι καὶ τὸ κάνεις γιὰ κάστρο.

Αὐτὸ λοιπὸν τὸ ἀρχοντόσπιτο στὴν Ἄριανη εἶναι τοῦ πρωτοκλέφτη τοῦ Παρνασοῦ, τοῦ ἀρματολοῦ τοῦ Γιάννη Καλπούζου.

II

Εἶναι τὸ Μεγαλοβδόμαδο τοῦ 1780. Ἡ Ἄριανη ἀπ' τῶν Βαϊῶν ἐτοιμαζόταν νὰ γιορτάσῃ τὴν Πασχαλιά της.

Φρεσκοαβεστωμένα ἀπὸ μιὰ βδομάδα πρὶν ἦταν ἔλα τὰ σπίτια. Πόσο ὁμορφα φάνταζε τὸ κάτασπρο χωριὸ μέσα στὰ βαθυπράσινα ἔλατα!

Ὁ παπα-Σεραφεῖμ, ὁ παπάς τοῦ χωριοῦ, μαζί μὲ τὶς Ἀριανιτοποῦλες ἔχει ὁμορφοστολίσει μὲ βάγια καὶ σμύρτα μέσα τὴν Παναγίτσα κι ὀλόγυρα ἔξω τὴν πόρτα της. Σὲ διάφορα μέρη, στὴν αὐλὴ τῆς ἐκκλησιᾶς, ἔχουν βάλει ἀναποδογυρισμένα κεραμίδια γεμάτα ρετσίνη, γιὰ νὰ τὴν ἀνάβουν τὸ βράδυ στὶς ὀλονυχτίες καὶ νὰ φωτίζεται ἡ Παναγίτσα.

Εἶναι ὅμως καὶ καμιὰ πενηνταριά σπίτια ποὺ καρτεροῦνε ἀπὸ κάποιον νὰ γυρίσῃ. Τοῦ Λαζάρου τὸ δειλινό, πενήντα Ἀριανίτικα παλληκάρια, ἀρματώθηκαν καὶ φύγανε μὲ τὸν καπετάνιο τους. Λόγο δὲν ξεστόμισαν στοὺς δικούς τους, τὸ ποῦ θὰ πῆ-

γαιναν. Μὰ καὶ πότε τοὺς ἔπαιρνες κουβέντα!.. Τοὺς τάξανε ὅμως πὼς θὰ ξαναγύριζαν, γιὰ νὰ γιορτάσουν μαζί τους τὴ Λαμπρή. Καὶ τοὺς καρτεροῦσαν τώρα μέρα μετὰ τὴ μέρα νὰ φανοῦν.

Κι ἐνῶ ὅλα τὰ σπίτια προσμένουν συγυρισμένα νὰ γιορτάσουν χαρούμενα τὴ Λαμπρή, μονάχα ἓνα στέκεται ἄφτιαχτο καὶ παραμελημένο, μὲ σφαιλιστὰ παραθυρόφυλλα καὶ μὲ κλειστὲς τὶς πόρτες του. Εἶναι τὸ ἀρχοντικὸ τοῦ πρωτοκλέφτη, τοῦ Γιάννη Καλπούζου.

Εἶναι ἡ τέταρτη Πασχαλιὰ αὐτὴ ποὺ θὰ τὴ γιορτάση ἔτσι ἡ Καπετάνισσα.

Ἀπὸ τότε ποὺ ἔπεσε σκοτωμένος ὁ πρωτοκλέφτης, ἡ χαροκαμμένη χήρα του σφάλισε τὸ σπιτικό της κι ἀπόδιωξε ἀπὸ μέσα κάθε χαρὰ καὶ γιορτὴ. Ζῆ μετὸν καημὸ τῆ καὶ τὸν πόνο της. Καλὴμερα ἦταν, παραμονὲς Χριστοῦγεννα, τότε ποὺ ἀφανίστηκε ὁ Καλπούζος. Κι ὄρκο ἔβαλε ἡ γυναίκα του νὰ μὴν ἀνοίξη σὲ χαρὰ τὸ σπιτικό της, ἂν δὲν ξεπλήρωνε μὲ τὴ ζωὴ του ὁ φονιάς τοῦ κλεφτοκαπετάνιου ἄντρα της τὸ χαμὸ.

Ἡ Πασχαλιὰ αὐτοῦ τοῦ χρόνου ἔχει πέσει πρῶιμη. Ἡ Μεγάλῃ Δευτέρῃ ἔτυχε τοῦ Βαγγελισμοῦ.

Ἀπ' τὸν ξάστερο οὐρανὸ ποὺ ἔκανε κεῖνες τὶς μέρες, θαρρέψαν ὅλοι τους, πὼς θὰ χαίρονταν τὴ Λαμπρὴ τους μὲ καλοκαιριά.

Νὰ ὅμως ποὺ ἀναπάντεχα, ἀπ' τὴ Μεγάλῃ Πέμπτῃ τὸ καταμεσήμερο, ὁ καιρὸς ἄλλαξε. Βαριά, μαῦρα σύγνεφα ξεπετάχτηκαν ἀπ' τὶς γύρω βουνοκορφές ποὺ σὲ λίγο ἀφάνισαν τὸν οὐρανὸ κι ὁ βοριάς ὄλο καὶ δυνάμωνε. Τὴ Μεγάλῃ Παρασκευῇ μὲ χιονόνερο βγάλανε τρεῖς φορές τριγύρα ἀπ' τὴν ἐκκλησιὰ τὸν Ἐπιτάφιο. Κι ἀπ' τὸ Μέγα Σάββατο τὴν αὐγὴ ἀσπρογάλλιασαν τὰ σύγνεφα, γιατί τὸ πῆρε κατακάθαρος χιονιάς. Ὁ καιρὸς ὄλο καὶ δυνάμωνε. Δὲν ἄργησε νὰ ξεσπάση σ' ἀγριοκαίρι.

Ὁ ἀέρας μανιασμένος κατέβαινε ἀπ' τὶς βουνοπλαγιές, σφύριζε ἄγρια μέσα στὸ λόγγο καὶ ξεχυνόταν ὀρμητικὸς στὸ χωριό. Ἀρχισε κιόλας τὸ χιόνι πυκνὸ, πυκνὸ νὰ πέφτη. Ἀμέτρητες τουλοῦπες στριφογύριζε γιὰ λίγο ὁ ἀέρας, καὶ πέφτοντας ὕστερα

στη γῆ, ἔσμιγε ἢ μιὰ τὴν ἄλλη. Ὀλόασπρο δίχτυ ἀπλώθηκε ἀνάμεσα οὐρανοῦ καὶ γῆς. Τὸ σκοτάδι βρῆκε τὴν Ἄριανη σκεπασμένη ἀπ' τὸ χιόνι ὡς τρεῖς πιθαμές. Καὶ μὲ τὸ θυμὸ πού εἶχε ὁ καιρὸς, σίγουρα θὰ τὸ ἔφτανε στὴν ὄργιά.

Κακόκεφοι οἱ Ἄριανίτες ἀποκλείστηκαν στὰ κονάκια τους. Ὁ καιρὸς βάλθηκε νὰ τοὺς χαλάση τὴν Πασχαλιά.

— Τοῦρκος εἶναι ὁ ἀναθεματισμένος ὁ παλιόκαιρος, λέγανε καὶ ξαναλέγανε.

Ὅλα πιά τὰ εἶχαν ἐτοιμάσει γιὰ αὔριο. Τὰ κόκκινα αὐγά, τὴν πίττα, φτιαγμένη μὲ καλαμποκάλευρο, λάδι, γάλα κι ἄλειμμένη μέλι. Τὸ κοκορέτσι καὶ τὸ κατσίκι ἔτοιμο σουβλισμένο. Μιὰ λοιπὸν καὶ δὲν μπορούσαν νὰ ξεπορτίσουν ἀπ' τὸν καιρὸ, πλάγιασαν νωρὶς ν' ἀρπάξουν κανένα ὕπνο. Εἶχαν καιρὸ ἀκόμα ὡς τὴ στιγμὴ πού ἄργά τὸ βράδυ, ὁ παπα-Σεραφεῖμ, μὲ τὸ σήμαντρο θὰ τοὺς καλοῦσε στὴν ἐκκλησιά γιὰ τὴν Ἀνάσταση.

Ἔτσι δὲν ἄκουγες μέσα στὸ χωριὸ οὔτε σκύλο νὰ γαυγίζη. Μόνο ὁ βοριάς μάνιαζε στιβάζοντας τὸ χιόνι στὰ σοκκάκια καὶ στὶς στέγες.

Κι ἂν ὄλοι στὴν Ἄριανη τὸ εἶχαν ρίξει στὸν ὕπνο, στὸ Καλπουζέικο ἀγρυπνοῦσαν μερικοί.

Μέσα στὸ χειμωνιάτικο τοῦ ἀρχοντικοῦ, μιὰ γυναίκα μαυροφορεμένη ἄλλοτε νευρικά κάνει βόλτες, κι ἄλλοτε κάθεται στὴν κασέλα καὶ παίζει ἀνυπόμονα μὲ τὴν ἄκρη τῆς ποδιᾶς της. Ψηλή, ὀρθόστητη ἔχει δὲν ἔχει περάσει τὰ ἐξήντα, μὰ φαίνεται γιὰ πιὸ μεγάλη. Μέσα ἀπ' τὸ μαῦρο τσεμπέρι της ξεπροβάλλουν μερικὲς τοῦφες ἄσπρα μαλλιά. Τὸ μέτωπό της χαραγμένο ἀπὸ βαθιὲς ρυτίδες πού δὲν τίς χάραξε ὁ χρόνος, μὰ ὁ Χάρος. Τὰ μαῦρα λαμπερά της μάτια δείχνουν ἄνθρωπο μὲ ψυχικὴ δύναμη, ἀποφασιστικὸ καὶ αὐστηρό. Αὐτὴ εἶναι ἡ Καπετάνισσα, ἡ χήρα τοῦ Γιάννη Καλπουζέου.

Ἐκανε δυὸ βόλτες στὸ μάκρος τοῦ δωματίου μὲ κοντὰ καὶ γρήγορα βήματα. Ἀπλωσε τὰ χέρια της στὸ τζάκι νὰ πυρωθῇ λίγο καὶ λέει μὲ μισόσβηστη φωνή:

— Ἀδिका καρτεράμε κι ἀπόψε. Ταχὺ θὰ πασχαλιάσουμε κι ἀκόμα νὰ φανοῦνε.

— Μην κακομελετάς, ψοχομάνα. Σε καλό θε' νά 'βγη, σε καλό.

Δέν ἔχει ἄδικο ἡ Καπετάνισσα νά εἶναι ἔτσι ἀνήσυχη.

Ὁ γιός της ὁ Δῆμος, παλληκαρόπουλο πού ἀκόμα δέν εἶχε κλείσει τὰ εἴκοσι, πρὶν ἓνα μήνα πῆρε τὴ θέση τοῦ πατέρα του κι ἔγινε πρωτοκλέφτης. Καὶ τοῦ Λαζάρου, μὲ πενήντα Ἀριανί-

τες, ἔφυγε νὰ ἐκδικηθῆ τὸ φόνο τοῦ πατέρα του. Νὰ σκοτώσῃ τὸν καπετὰν Λάζο, ποῦ ἦταν ὁ φονιάς του. Χρονιάρες μέρες; Ἄμ χρονιάρια μέρα κι ὁ Λάζος σκότωσε τὸ Γιάννη Καλπούζο...

Δικαιολογημένα λοιπὸν νὰ ἔχῃ ἔννοια κι ἀνησυχία ἡ μάνα του.

Ἐτριξε ἡ Καλπούζαινα τὸ ἓνα χέρι της μὲ τὸ ἄλλο, γιὰ νὰ ζεσταθοῦν, καὶ ξακολούθησε:

— Νὰ ἰδοῦμε αὐτὴ ἡ ἄργητα θεὸ νὰ ἴβῃ σὲ καλὸ, γιὰ σὲ κακό;

— Μὴν κακομελετᾶς, ψυχομάνα. Σὲ καλὸ θεὸ νὰ ἴβῃ, σὲ καλὸ.

Ἀκούστηκε μιὰ βραχνὴ γεροντικὴ φωνή, νὰ τῆς μιλή. Εἶναι ὁ γερο-Λουκάς, ποῦ καθόταν σταυροπόδι, στὸ παραγκῶνι.

Κανεὶς δὲν ἤξερε στὸ χωριὸ τὸ ἐπίθετό του. Τὸν φώναζαν μὲ τὸ παρατσούκλι «ὁ Παροιμίας». Εἶχε τὴ μανία σὲ κάθε του κουβέντα νὰ ταιριάζῃ καὶ τὴν ἀνάλογη παροιμία.

Δὲν ἦταν ντόπιος, μὰ ξενοχωρίτης. Οἱ Τοῦρκοι σφάξανε τὴ γυναίκα του καὶ τὰ δυὸ παιδιὰ του. Γιὰ νὰ γλιτώσῃ ὁ ἴδιος, τράβηξε κατὰ τὸν Παρνασσὸ κι ἔφτασε κάποια νύχτα στὴν Ἀριανή. Ἐτυχε νὰ χτυπήσῃ τὴν πόρτα τοῦ Καλπούζου. Τὸν λυπήθηκαν ποῦ ἦταν κατατρεγμένος καὶ τὸν κράτησαν γιὰ ψυχογιό τους.

Ἦταν τότε μεσόκοπος. Τώρα πιά ζύγωνε τὰ ἐβδομήντα, μὰ σκεβρωμένος ἀπ' τὰ βάσανά του ἔμοιαζε πιὸ μεγάλος. Ἀλήθεια, πότε διάβηκαν ἀπὸ τότε κοντὰ τριάντα χρόνια!...

Τὸ Καλπούζεικο γιὰ τὸ Λουκά ἐγινε σπίτι του. Καλόφυχος καὶ πρόθυμος ὅπως ἦταν, τὸν ἀγάπησαν ὅλοι στὸ χωριό.

Σὰ γεννήθηκε ὁ Δῆμος, τὸ μοναχοπαιδί τοῦ Καλπούζου, ὁ γερο-Λουκάς τὸ μεγάλωσε ἀπ' τὰ γεννοφάσκια του. Μιὰ κι εἶχε χάσει τὰ δικά του παιδιὰ, τὸ εἶχε τώρα αὐτὸ σὰν δικό του. Ὁρκιζόταν στὸ ὄνομα τοῦ Δήμου.

Δῶ καὶ πέντε χρόνια ἀπόμεινε μ' ἓνα χέρι, μὲ τὸ ζερβί. Τὸ δεξί του τὸ ἔχασε τότε ποῦ ρίχτηκαν ἄξαφνα στὸ βουνὸ καὶ σκότωσαν τὸν καπετάνιο του. Θέλησε νὰ γλιτώσῃ τὸν Καλπούζο κι ἄπλωσε τὸ γιαταγάνι του. Οἱ ἄλλοι ὅμως τοῦ κατάφεραν μιὰ σπαθιά καὶ τοῦ ξεκρέμασαν ἀπ' τὸν ὦμο του τὸ δεξί του χέρι. Μόλις κατάφερε νὰ γλιτώσῃ ἀπ' τὴ σφαγή. Ποτέ του ὅμως δὲν παραπονέθηκε γιὰ τὸ χέρι του. Μόνο τὸ εἶχε καημὸ ποῦ δὲ γλίτωσε τὸν καπετάνιο του.

— Πάντα αναβάσταγα είσαι, ψυχομάνα, ξακολούθησε ο ίδιος. Σὰ νὰ μὴν ξέρης ἀπ' αὐτά. Θαρρεῖς κι ὁ καπετὰν Λάζος, ἅμα δῆ τὸ Δῆμο μας, θὰ σκιαχτῆ και θὰ τοῦ πῆ: «Ἐλα, καπετὰν Δῆμο, κόψε μου τὸ κεφάλι νὰ ξοφλήσουμε γιὰ τὸ φόνο τοῦ πατέρα σου.» Ἄμ, θὰ μακελλευτοῦνε σ' αὐτὴ τῆ δουλειά.

— Ἀντὶ νὰ λὲς χαζομάρες, γερο-Λουκά, ἀποκρίθηκε κείνη, νὰ τηρᾶς τῆ φωτιά πού κατάκιασε. Ρίξε κανένα κούτσουρο ἀκόμα στὸ τζάκι.

Μιὰ ἄλλη, τρίτη φωνή, τώρα ἀκούστηκε.

— Σὰ νὰ μὴν ἔχη ἄδικο ὁ Λουκάς. Δὲν εἶναι και τόσο εὐκολο, ὅσο τὸ θαρρεῖς ἢ ἀφεντιά σου, Καπετάνισσα. Ὁ Λάζος εἶναι τρανὸ παλληκάρι και μὲ μεγάλο νταϊφά.

Τοῦτος πού μίλησε ἦταν ὁ Τζάκας. Ντόπιος, παλιὸς γεροκλέφτης. Ἦταν ἀπ' τοὺς λίγους στὸ χωριὸ πού εἶχε γνώση τὸ πού πῆγαν τὰ παλληκάρια μὲ τὸ Δῆμο. Ἦρθε νὰ συντροφέψη γιὰ λίγο τὴν Καλπούζαινα. Και γιὰ τῆ χρονιάρα μέρα πού ξημέρωνε και γιὰ τῆ δύσκολη στιγμή πού βρισκόταν. Δὲν ἤθελε νὰ τὴν ἀφήση μονάχη σὲ μιὰ τέτοια περίσταση.

— Πὲς της τα, ντέ! ξεθαρρεύτηκε ὁ Λουκάς πού εἶχε τώρα μὲ τὸ μέρος του και τὸν καπετὰν Τζάκα. Τ' ἀκουσες κι ἀπὸ τὸ γέροντα πού σοῦ λέει τὴν πᾶσα ἀλήθεια. Καλὰ λένε: «Ὁ παλιὸς και καλὸς φίλος εἶναι τοῦ σπιτιοῦ ὁ στύλος.»

Ἡ Καπετάνισσα δὲν ἔδωσε καμιὰ ἀπάντηση. Προχώρησε στὸ παράθυρο κι ἀγνάντεψε ἔξω τὸ χιόνι πού ξακολουθοῦσε πυκνὸ πυκνὸ νὰ πέφτη. Ὁ Βοριάς σφύριζε ξέφρενα, κι ὦρες ὦρες ταρακουνοῦσε τὸ σπίτι.

Μέσα στὸ χειμωνιάτικο γιὰ λίγο δὲ μίλησε κανεὶς. Μόνο ἀκουγόταν τὸ τρίξιμο πού κάνανε τὰ ξύλα ὅπως καίγονταν στὸ τζάκι, και τοῦ γερο-Τζάκα τὸ χοντρὸ κομπολόγι. Ἡ μιὰ χάντρα χτυποῦσε πάνω στὴν ἄλλη κι ἔκανε σὰν τῆ στάλα τοῦ νεροῦ πού πέφτει μιὰ-μιὰ ἀπὸ ψηλὰ πάνω σὲ μαρμαρόπλακα.

Δὲ βάσταξε γιὰ πολὺ ἢ σιωπὴ κι ἡ Καλπούζαινα μίλησε:

— Τί καιρός, Θεέ μου! Τί καιρός! Ὁ Μάρτης δὲ χωρατεύει.

— Ἄμ γιὰ τοῦτο και λένε: «Κάλλιο Μάρτης στὴ γωνιά,

παρά Μάρτης στις αϋλές», εἶπε ὁ Λουκάς. Κι ἔτσι ὄψιμος ὅπως εἶναι ὁ χειμῶνας καὶ πρῶιμη ἡ Λαμπρῆ, σμίξανε νὰ κάνουμε φέτο Χριστούγεννα ἀντὶ γιὰ Πασχαλιά.

—“Ὅσο εἶμαστε ραγιαδες, μήτε Χριστούγεννα, μήτε Λαμπρῆ χαιρόμαστε, τοῦ λέει ὁ Τζάκας, ἀφήνοντας στὸ μεταξύ ἀπ’ τὰ δάχτυλά του μιὰ-μιὰ, τὶς χοντρές χάντρες τοῦ κομπολογιοῦ του.

—“Ἄς ὄψονται οἱ φονιάδες πὺ μᾶς χαροκάψανε, κουνώντας τὸ κεφάλι του μίλησε ὁ Λουκάς. Θυμᾶσαι, γερο-Τζάκα, τὶς Πασχαλιές τότε πὺ ζοῦσε ὁ καπετάνιος μας; Ἄράδα τὰ σφαχτὰ καὶ δυὸ μερόνυχτα γλέντι.

—“Ἀστοχῆστε τα αὐτὰ τώρα γιὰ πάντα, λέει ἡ Καλπούζαινα.

—“Ὁ Δῆμος μας ζωὴ νὰ ᾿χη θὰ τὸν ἀναστήση σὲ ὅλα του.

Τὸ Λουκά συμπλήρωσε μὲ μιᾶς ὁ Τζάκας:

— Τώρα πὺ ὁ Δῆμος μπῆκε καπετάνιος στὸν καλπουζέικο νταϊφὰ κι ἀκούστηκε τὸ ὄνομά του σ’ ὅλα τὰ βιλαέτια, ὅλα θὰ ξαναγίνουιν σὰν καὶ πρῶτα.

— Καλὸς εἶναι ὁ Δῆμος μου, μὰ σὰν τὸ Γιάννη Καλπούζο!...

Ἄς Λουκάς τὴν ἀνάκοψε:

—“Ὁ Δῆμος μας, ψυχομάνα, θὰ γίνη τρανότερος ἀπ’ τὸν πατέρα του. Ἄμουστακο παλληκάρι ἦταν ὡς ψὲς κι ἔχουν τώρα νὰ τὸ κάνουν μὲ τὴν παλληκαριά του. Εἶναι τόσο γενναῖος πὺ οὔτε τὴ μοίρα του δὲ σκιάζεται. Κανεὶς δὲ μπορεῖ νὰ τὸν βάλῃ κάτω. Μόνο τὸ ἀστροπελέκι μὰ καὶ κεῖνο σὰν τὸν βαρέσουν δυὸ ἀντάμα... Ἄπ’ ἄλλιῶς ἓνα, δὲν τὸν κάνει καλά...

Ἐνα δυνατὸ ξέσπασμα τοῦ βοριᾶ κούνησε ὅλο τὸ χαγιάτι καὶ παρά λίγο ν’ ἀνοιξῆ ἡ πόρτα.

— Τί ἀγριοκαίρι εἶναι αὐτό! ξαναεἶπε ἡ Καπετάνισσα πηγαινόντας καὶ πάλι κατὰ τὸ παράθυρο.

— Κι ἡ ἀφεντιά σου καρτερᾶς μὲ τέτοιο ἀγριοκαίρι νὰ ᾿ρθῆ ὁ Δῆμος μας, τῆς ἀπαντᾶει ὁ Λουκάς. Θὰ κλείσανε ἀπ’ τὸ χιόνι ὅλες οἱ στράτες τοῦ Παρνασοῦ. Μήτε χαμπέρι δὲ θὰ μπορῆ νὰ στείλῃ.

Σταμάτησε γιὰ λίγο καὶ συνέχισε:

— Ποιὸς ξέρει σὲ ποιὰ σπηλιά θὰ χώθηκε ὁ Δῆμος μὲ τὰ παλληκάρια του καὶ κεῖ θὰ πασχαλιάσῃ!

— Κι ὅμως, ἀπὸ μέρες ἔπρεπε νὰ ἔχη τελειώσει.

Ἐὸ Τζάκας σταμάτησε τὸ παίξιμο τοῦ κομπολογιοῦ του κι ἀποκρίνεται τῆς Καλπούζαινας:

— Σοῦ εἶπα καὶ πρὶν, δὲν εἶναι τόσο εὐκολο, ὅσο τὸ θαρρεῖς. Εἶναι κι ὁ Λάζος γερός.

Ἐὸ Λουκάς, καθὼς βρισκόταν στὸ παραγκῶνι, γύρισε, ἔρριξε μιὰ εἰρωνικὴ ματιὰ τοῦ γερο-κλέφτη καὶ τοῦ λέει:

— Σπουδαῖο παλληκάρι ὁ Λάζος! «Πατάει τὴ λάσπη καὶ βγάξει νερό.» Ἐς ὄψεται πού ἀφάνισε τὸν καπετάνιο μας καὶ τώρα κάνει τὸν καμπόσο. Σ' αὐτὸν ταιριάζει ἡ παροιμία: «Ἐγὶν' ὁ λύχνος θυμιατὸ κι ἡ κουταουλιὰ λιβάνι, κι ἔπεσαν τ' ἄστρα τ' οὐρανοῦ καὶ τὰ τσιμπᾶν οἱ γάλοι!»

— Ὡρα πού βρῆκες γιὰ τίς παροιμίες σου! τὸν ἔκοψε αὐστηρὰ ἡ Καπετάνισσα.

Ἐὸ Λουκάς δὲν τῆς ἔδωσε ἀπόκριση. Γύρισε κατὰ τὸ τζάκι καὶ συνταύλιζε τὴ φωτιά γιὰ νὰ μὴ σβῆση. Μίλησε ὅμως ὁ Τζάκας:

— Ὑστερα νὰ μὴν ξεχνᾶμε πὼς τὸ Λάζο τὸν ὑποστηρίζει καὶ κεῖνος ὁ ἄπιστος ὁ Σελῆμ ἀγάς.

— Καλὰ εἶπα γὼ νὰ ζητήση ὁ Δῆμος συντρομὴ κι ἀπ' τ' ἄλλα καπετανάτα.

— Ὅχι, μὴν τὸ λές αὐτό, ψυχομάνα, τῆς ἀποκρίνεται ὁ Λουκάς. Ἐὸ Δῆμος μας εἶναι παλληκάρι καὶ δὲν καταδέχεται συντρομὴ ἀπ' ἄλλους. Ἐβαλε βουλή νὰ πάρη τὸ αἷμα τοῦ πατέρα του πίσω καὶ θὰ τὸ πάρη.

— Μὲ τοὺς ἄλλους μαζί, θὰ εἶχε τελειώσει τώρα!

— Σωστὰ κρένει ἡ Καπετάνισσα, συμπλήρωσε ὁ Τζάκας. Ἐὸλοι τους θὰ τὸν βοηθάγανε. Ἐὸ Μπουκουβάλας μὲ τὸ γαμπρό του τὸ Σταθὰ ἀπ' τὸ Βάλτο. Ἐπ' τὸ Λιδωρίκι ὁ Καλλιακούδας κι ὁ Χρόνης. Ἐὸ Βλαχοθανάσης ἀπ' τὴ Βουνιχώρα, ἀπ' τὸ Μαυρολιθάρι ὁ Βλαχαρμάτας, ὁ Γυφτάκης, ὁ Βρυκόλακας, ὁ Πανουριάς κι ὅλοι οἱ ἄλλοι. Φίλοι πιστοὶ τοῦ χωρεμένου τοῦ καπετάνιου.

— Δὲ βαρύνεσαι, καπετάν Τζάκα! Ἐὸλοι τους τὸν ξέχασαν. Σωστὰ λέει ἕνας λόγος: «Φίλε μου, στὴν ἀνάγκη μου, κι ἐχθρὲ μου, στὴ χαρὰ μου.»

"Αξαφνα τὸ σήμαντρο ἀκούστηκε νὰ χτυπάη. Ὁ ἀέρας εἶχε κόψει καὶ τὸ χιόνι σχεδὸν εἶχε σταματήσει. Μόνο μερικὲς τουλοῦπες, ἀδύνατες τώρα πιά, ἀργοπορημένες πέφτανε στὴ γῆ.

— Ὁρέ, πότε πέρασε ἡ ὥρα, εἶπε ὁ γερο-Τζάκας καὶ σηκώθηκε. Ὁ παπα-Σεραφεῖμ χτυπάει γιὰ τὴν Ἀνάσταση. Καίρὸς νὰ πηγαίνω καὶ γὼ στὴν ἐκκλησιά. Ἔ, μέσα στὴ σκλαβιά, λίγες φορές χαιρόμαστε σὰ Χριστιανοί.

— Κάθε χρόνο ὁ Χριστὸς μας ἀνασταίνεται... Νὰ δοῦμε πότε καὶ τὸ Γένος μας... εἶπε μὲ θλίψη ὁ Λουκάς.

— Κάποτε θὰ σημάνη τὸ σήμαντρο καὶ γι' αὐτό, τοῦ ἀπάντησε ὁ γερο-κλέφτης.

Πέταξε πάνω του ἀναρριχτὰ τὴν τράγινη κάπα του κι ἔτοιμαζόταν νὰ φύγη. Τὸν σταμάτησε ὅμως ἡ Καπετάνισσα:

— Νὰ σοῦ φέρω ν' ἀνάψης ἓνα ψυχοκέρι γιὰ τὸ σχωρεμένο. Κι ἔφυγε γιὰ τ' ἄλλο δωμάτιο.

Ὁ Λουκάς τότε στὰ γρήγορα ξεπετιέται καὶ ζυγώνοντας τὸ Τζάκα τοῦ σιγομίλησε:

— Ὁρέ, δὲ μπορῶ νὰ βαστάξω, ἀπ' ἓνα ὄνειρο ποῦ εἶδα φῆς νὰ ξημερώση. Λέω νὰ πάω τὸ ταχὺ στὸ γερο-Μπούχλα νὰ μοῦ τὸ ξηγήση.

— Τί εἶδες, Λουκά;

— Μὴν ἀκούση ἡ Καπετάνισσα, καὶ τὸν ζύγωσε πιὸ πολὺ. Ἦταν λείει ντουνιαὲς καὶ ντουνιαὲς συναγμένοι κάτω στὸ ἀλώνι τοῦ χωριοῦ μας. Ὁ Δῆμος μου ἦταν κι αὐτὸς φορεμένος μὲ μαλαματένια καινούρια ἄρματα. Πόσο ὁμορφος ποῦ ἦταν! Ζερβά του βρισκόταν κι ὁ φονιάς ὁ Λάζος, λαμπροφορεμένος καὶ κεῖνος. Ὅπως ἦταν λοιπὸν συναγμένοι...

Δὲν πρόκανε νὰ τελειώση τ' ὄνειρό του ὁ Λουκάς, γιὰτὶ μπῆκε ἡ Καλπούζαινα. Ἔδωσε τὸ ψυχοκέρι στὸ Τζάκα, λέγοντάς του:

— Μιά καὶ δὲν ξέρουμε τὸν τάφο τοῦ σχωρεμένου, κόλλησε τὸ ψυχοκέρι στὴν ἐκκλησιά γιὰ τὴν ψυχὴ του.

— Γερο-Τζάκα, θά'ρθω στὸ κονάκι σου νὰ σὲ δῶ.

— Ἐλα, γερο-Λουκά, νὰ πιοῦμε κανένα καὶ μπορεῖ νὰ τὸ φέρουμε καὶ καμιὰ γυροβολιά, εἶπε χωρατεύοντας ὁ γερο-κλέφτης.

— Όρέ, δὲ μπορῶ νὰ βαστάξω, ἀπ' ἓνα ὄνειρο ποὺ εἶδα ψὲς νὰ ξημερώσῃ.
Λέω νὰ πάω τὸ ταχὺ στὸ γερο-Μπούχλα νὰ μοῦ τὸ ξηγήσῃ.

Κι ὁ γερο-Λουκάς τοῦ ἀποκρίθηκε μὲ μιὰ ἀκόμα παροιμία:
— Ἄ, τώρα πιά! «Καρδιά γερὴ, κομμένα γόνατα...»

Ὁ Τζάκας μὲ τὸ Λουκά ξεπόρτισαν στὸ χαγιατί. Στάθηκαν
γιά λίγο καὶ κοίταξαν κατὰ τὸν οὐρανό. Τὸ ἀγριοκαίρι εἶχε πιά
σταματήσει. Τὰ σύγνεφα κίόλας ἄρχισαν παραμερίζοντας νὰ κά-

νουν τόπο στ' άστέρια. Μόνο ό λόγγος και τó χωριό ήταν χιονο-σκέπαστα.

— Για τήραξε πώς άλλαξε ό καιρός, είπε ό γερο-Τζάκας, κατεβαίνοντας τις σκάλες. Αυτά μάς κάνει ό Μάρτης.

Κι ό Λουκάς κουνώντας τó κεφάλι του συμφώνησε μέ τó γερο-κλέφτη. Ταίριασε και πάλι τήν παροιμία του για τά παι-χνιδίσματα του Μάρτη:

— «Ό Μάρτης ως τó γιόμα τά ψοφάει κι ως τó βράδυ τά βρωμάει.»

Είπε, και μπήκε άπ' τó χαγιάτι στο χειμωνιάτικο κλείνοντας τήν πόρτα.

Τó σήμαντρο σταμάτησε. Οί 'Αριανίτες ξεχύθηκαν άπ' τά κονάκια τους μέσα στά χιονισμένα σοκκάκια, κρατώντας άπ' ένα σβηστό κερί. Τραβούσαν όλοι τους για τήν έκκλησιά πού τή φώτιζαν μέσα τά καντήλια κι άπ' έξω τó άναμμένο δώ και κεί ρετσίνι. Οί Χριστιανοί πήγαιναν στήν Παναγίτσα νά άναστή-σουν. Μαζί τους μπλέχτηκε κι ό γερο-Τζάκας.

'Ό γερο-Λουκάς ξαναπήγε στή θέση του, στο παραγκώνι.

— Δέ θα πάς, λόγου σου, στήν έκκλησιά; τόν ρώτησε ή Καλπούζαινα.

Αυτός χωρίς νά γυρίση σ' αυτή, μά σκαλίζοντας τή χόβολη στήν παροστιά, τής άποκρίθηκε:

— Δέν πάω πουθενά. Θα γείρω δώ στο τζάκι. 'Αντάμα φά-γαμε τριάντα χρόνια γλυκό ψωμί. Τώρα στο πικρό νά σ' άφήσω όλομόναχη! Δέ βαστάει ή καρδιά μου. Θαρρώ κι ό ίσκιος του σχωρεμένου δωμέσα άκόμα τριγυρίζει. Κι ό Δήμος μας;... 'Ό Δήμος μας ποιός ξέρει σέ ποιά σπηλιά νά κάνη 'Ανάσταση;...

Σταμάτησε για λίγο, έφτιαξε μερικά ξύλα στή φωτιά και μονολόγησε:

— Τούτη ή φαγωμάρα πού έπεσε στερνά στους Γραικούς!... Καλά λένε τήν παροιμία «Ρωμιών καυγάς, Τούρκων χαλβάς». Μέ τó δίκιο τους οί άπιστοι νά χαίρωνται πού τρωγόμαστε... Γιατί «τό στυλιάρι του τσεκουριού μέσ' άπ' τó λόγγο βγαίνει». Οί Ρωμιόι είμαστε ό λόγγος. Δώσαμε λοιπόν οί ίδιοι τó στυλιάρι,

για να μάς πελεκήση τὸ τσεκούρι καὶ νὰ μάς ἀφανίση... "Αχ, αὐτὸ τὸ ἀναθεματισμένο ὄνειρο...

Ἡ Καλπούζαινα ὄλη τὴν ὥρα εἶχε ἀνοίξει τὴν κασέλα καὶ κάτι ἔψαχνε μέσα. Ἄκουσε τὸ Λουκά νὰ μονολογῇ κατὰ τὸ τέλος. Ἐκλείσει τὴν κασέλα καὶ τοῦ λέει:

— Ἀντὶ νὰ παραμιλᾷς, νὰ ἀφήσης κατὰ μέρος τὶς παροιμίες σου καὶ νὰ πᾶς νὰ πλαγιάσης. Θὰ πάω καὶ γώ...

Δὲν ἀπόσωσε τὴν κουβέντα τῆς καὶ ἀκούστηκε δυνατὸ χτύπημα στὴν αὐλόπορτα. Ξεπετάχτηκαν καὶ οἱ δύο τους.

— Ποιὸς νὰ εἶναι τέτοια ὥρα ποὺ χτυπάει στὴν αὐλόπορτα;

— Ποιὸς θὲ νὰ ᾿ναι, Καπετάνισσα; Ὁ γερο-Τζάκας θὰ τὴν ἄφησε ἀνοιχτὴ καὶ τὴ δέρνει ὁ ἀγέρας.

Νὰ πάλι ἀκούγεται χτύπημα στὴν πόρτα. Τούτῃ τὴ φορὰ πὺ δυνατὸ καὶ γρήγορο.

— Δίκιο ἔχεις, κάποιος εἶναι, εἶπε ὁ Λουκάς.

Βγῆκε ἀπ' τὸ χειμωνιάτικο στὸ χαγιάτι. Τὸν ἀκολούθησε ὡς τὴν πόρτα, ἀνυπόμονη καὶ ἀνήσυχη καὶ ἡ Καλπούζαινα. Ὁ γερο-Λουκάς φώναξε:

— Ποιὸς εἶναι, ὀρὲ σύ, ποὺ βροντολογάει τέτοια ὥρα τὴν αὐλόπορτα;

Μιά φωνὴ ἀποκρίνεται.

— Γώ ᾿μαι, ὁ Παναγιώτης, ὁ Παναγιώτης ὁ Ζαβός.

— Σπρῶξε τὴν πόρτα καὶ ἀνέβα, γιατί εἶναι ἀνοιχτὴ, τοῦ φώναξε.

Ταράχτηκε ἡ Καπετάνισσα σὰν ἄκουσε τ' ὄνομα. Παίζοντας νευρικὰ μὲ τὴν ἄκρη τοῦ μαντηλιοῦ τοῦ κεφαλιοῦ τῆς, εἶπε μόνῃ τῆς:

— Τέτοια ὥρα ὁ Παναγιώτης ὁ Ζαβός!... Κάτι τρέχει...

Ὁ Λουκάς ξαναμπῆκε στὸ χειμωνιάτικο. Ἐπίσω του σὲ λίγο καὶ ὁ Παναγιώτης ὁ Ζαβός.

Ὁ Παναγιώτης ἦταν ἓνα ἀπ' τὰ παλληκαρόπουλα ποὺ εἶχε ἀκολουθήσει τὸ Δῆμο.

Βρεγμένη ἦταν ἡ κάπα του ἀπ' τὸ χιόνι. Τὴν ἔβγαλε, τὴν ἀκούμπησε στὴν ἄκρη μαζί καὶ τὸ ντουφέκι του. Ὑστερα ζύγωσε στὸ τζάκι νὰ ζεσταθῇ καὶ νὰ στεγνώσῃ.

— Για καλό, παλληκάρι μου; τὸν ρώτησε ἀνήσυχη ἡ Καλπούζαινα.

— Μμμ!.. ἔκανε ὁ Ζαβὸς, ἀποφεύγοντας νὰ δώση ἀμέσως ἀπάντηση.

— Ὁ Δῆμος μου τίποτα;

— Μὴ σκιάζεσαι, Καπετάνισσα. Ἐπὶ γειὰ ὁ καπετάνιος εἶναι καλά.

Ἐποκρίθηκε στὰ σύντομα ὁ Παναγιώτης, γιὰ νὰ τὴν ἤσυχάση. Ὁρθιος ὅπως ἦταν, ἄπλωνε κατὰ τὴ φωτιά πότε τὸ ἓνα πότε τὸ ἄλλο του πόδι, γιὰ νὰ στεγνώσῃ τὰ τσαρούχια του ποῦ ἦταν βρεγμένα.

— Κρυστάλλιασα ὅσο νὰ ῥθω, μέσα στὸ χιόνι, ξακολούθησε ὁ ἴδιος. Κάνα δυὸ φορές σκιάχτηκα πὼς δὲ θὰ ἔφτανα στὸ χωριὸ καὶ θ' ἀπόμεινα στὴ στράτα. Μιὰ ὄργια εἶναι τὸ χιόνι καὶ σὲ μερικὲς μεριὲς πιὸ πολύ.

— Κι ἦταν χρεῖα νὰ κινήσῃς μέσα στὸ χιόνι;

Ὁ Παναγιώτης Ζαβὸς στὴν ἐρώτηση τῆς Καλπούζαινας ἀπόφευγε νὰ δώση μὲ μιᾶς ἀπόκριση. Κούνησε μόνο τὸ κεφάλι. Κάτι κατάλαβε ὁ Λουκάς. Τοῦ εἶπε:

— Κάτι μᾶς κρύβεις, Παναγιώτη. Γιὰ νὰ κάνῃς τόσες ὥρες δρόμο μέσα στὴ χιονούρα, κάποιον χαμπέρι μᾶς φέρνεις.

Τὸ παλληκάρι τώρα ἀποφάσισε νὰ μιλήσῃ:

— Ναι, γερο-Λουκά. Κινήσαμε ἀπὸ δῶ νὰ χύσουμε αἷμα... Μὰ κειπέρα, ἀντὶ γιὰ αἷμα... στεριώσαμε στεφανώματα.

— Τάξατε σὲ κανέναν νὰ γίνετε κουμπάροι;

Ἡ Καπετάνισσα σταμάτησε τὸ Λουκά καὶ μίλησε αὐστηρά:

— Παναγιώτη, δὲ μὲ νοιάζει ν' ἀκούω γιὰ τίς κουμπαριές σας... Τί ἀποκάνετε μὲ τὸ φονιὰ τὸ Λάζο; Τὸν ξεπαστρέψατε; Σ' αὐτὸ θέλω νὰ μοῦ ἀποκριθῆς χωρὶς παραστρατήματα.

Ὁ Ζαβὸς σαστισμένος κοίταξε τὴν Καλπούζαινα στὰ μάτια. Μὰ καὶ κείνη τὸν πρόσβλεπε μὲ τόσο προσταχτικὸ κι αὐστηρὸ βλέμμα ποῦ δὲ μπορούσε ἄλλο τὸ παλληκάρι νὰ βαστάξῃ τὴ ματιά της. Χαμήλωσε τὸ κεφάλι καὶ μὲ τρεμάμενη φωνὴ εἶπε:

— Κυρὰ Καπετάνισσα, ἀντὶ νὰ σκοτώσῃ τὸ Λάζο, ἔδωσε λόγον νὰ γίνῃ γαμπρὸς στὴ θυγατέρα του.

— Τί είναι αὐτὰ πού κρένεις, ζουρλέ; Πασχαλιάτικα ἦρθες νὰ χωρατέψης
μὲ μιὰ γριὰ χαροκαμμένη;

— Ποιός, ὀρέ; Ξεφώνισε αὐτή.

— Ποιός ἄλλος ἀπ' τὸ γιό σου, ξεστόμισε ὁ Ζαβός, σὰ νὰ
ἤθελε νὰ ξαλαφρώση ἀπ' τὸ μυστικό πού κρατοῦσε ὡς τώρα.

Ἡ Καλπούζαινα δὲν κρατήθηκε ἄλλο καὶ ξεφώνισε:

— Τί είναι αυτά που κρένεις, ζουρλέ; Πασχαλιάτικα ἤρθες νὰ χωρατέψης μὲ μιὰ γριά χαροκαμμένη;

— Μακάρι, Καπετάνισσα, νὰ ἦταν χωρατό, ἔλα ὅμως πού εἶναι ἀλήθεια...

Ἡ Καπετάνισσα δὲ μπόρεσε νὰ βαστηχτῆ ἄλλο στὰ πόδια της. Κόπηκαν τὰ γόνατά της καὶ κάθησε στὴν κασέλα. Μονολόγησε:

— Θαρρῶ καὶ τὰ αὐτιά μου λαθεύουν. Τί ἀστροπελέκι ἦταν αὐτὸ πού μὲ βάρεσε!

Ἄρθιος μπροστὰ στὸ τζάκι ὁ γερο-Λουκάς μὲ μπλεγμένα τὰ χέρια ἀπὸ ἀπόγνωση, σιγομίλησε:

— «Καλῶς τηγε τὴν πίκρα μου, μὰ νὰ 'σαι μοναχὴ σου.» Ὁ Δῆμος μου νὰ κάνη ἓνα τέτοιο!... Δὲν τὸ βάζει ὁ νοῦς μου.

Ἡ Καπετάνισσα δὲ μπόρεσε νὰ βαστηχτῆ πιά. Χτυποῦσε τὰ δάχτυλά της νευρικά στὰ γόνατά της κι ἔκλαιγε μοιρολογώντας.

— Γαμπρὸς τοῦ Λάζου, ὁ Δῆμος ὁ Καλποῦζος. Ἄχ, ἄχ, τί μοῦ 'λαχε τῆς ἄμοιρης... Ἄχ, αὐτὴ τὴν ἀπαντοχὴ καρτεροῦσα. Πέντε χρόνια ὑπομόνεψα καὶ στέριωσα τίς ἐλπίδες μου σ' αὐτόν... Καὶ τώρα... Τώρα μὲ μιᾶς ὅλα τὰ γκρέμισε...

Ὁ Λουκάς τὴ ζύγωσε μὲ συμπόνια, γιὰ νὰ τὴν παρηγορήσει.

— Ψυχομάνα, κάνε καρδιά! «Τί ρίχνει ὁ Θεὸς καὶ δὲ βαστάει ἡ γῆ.» Κάνε κουράγιο.

Τὰ λόγια του τὴν κάνανε νὰ ξαναβρεθῆ στὸν ἑαυτὸ της.

Μὲ τὴν ἄκρη ἀπ' τὸ κεφαλομάντηλό της σκούπισε τὰ δάκρυά της. Στύλωσε τὸ κορμί της, ὄρθωσε τὸ κεφάλι της καὶ γυρίζοντας στὸ Ζαβὸ τοῦ λέει αὐστηρά:

— Μολόγα μου, Παναγιώτη, μολόγα μου νὰ ἀκούσω γιὰ τὸν προκομμένο τὸ γιό μου... Πῶς ἔγινε;

Ὁ Παναγιώτης κάθησε στὸ παραγκῶνι, γιὰ νὰ στεγνώσει καὶ πυρώνοντας τὰ χέρια του ἄρχισε νὰ ἱστορήσει:...

III

■ ημερώματα τοῦ Λαζάρου ὁ Δῆμος Καλποῦζος μὲ πενήντα ἀριανί-
■ τικά παλληκάρια, γερὰ ἀρματωμένα, φύγανε ἀπ' τὸ χωριό τους. Ποῦ θὰ πήγαιναν, σὲ κανένα δὲν εἶπαν τίποτα. Μόνο ὑποσχέθη-
καν στοὺς δικούς τους, τῇ Λαμπρῇ νὰ γύριζαν, γιὰ νὰ πασχαλιά-
σουν μαζί τους. Λίγοι ἦταν κείνοι πὸν ξέρανε τὸ σκοπό τους.

Ὁ Δῆμος Καλποῦζος πήγαινε στὸ Δρακοχώρι, γιὰ νὰ ἐκδι-
κηθῇ τὸ φόνο τοῦ πατέρα του σκοτώνοντας τὸ φονιά, τὸ Λάζο.
Ἦταν σίγουρος πὼς θὰ τὸν πετύχαινε στὸ χωριό του, ὅπου βρι-
σκόταν κείνο τὸν καιρό, γιὰ νὰ πασχαλιάση.

Πρὶν πέντε χρόνια ὁ Λάζος εἶχε στήσει καρτέρι σὲ ἓνα μο-
νοπάτι στὸν Παρνασσό, πὸν ἔνωσε τὰ χωριά Ἀμπελοῦσα καὶ Μο-
νοδέντρι. Ὅπως περνοῦσε ξένοιαστος ὁ Γιάννης Καλποῦζος μὲ
μερικά παλληκάρια, στῇ θέσῃ Ἀϊτόσκαλα, ὁρμάει καταπάνω του
ὁ Λάζος μὲ τὰ παλληκάρια του καὶ πρὶν προκάνῃ κείνος νὰ φυ-
λαχτῇ, τὸν ξαπλώνει νεκρό.

Κανείς δὲν ἔμαθε τί ἀπόγινε τὸ κουφάρι τοῦ πρωτοκλέφτη. Ἄλλοι λέγανε πὼς τὸ θάψανε σ' ἓνα κρυφὸ μέρος κι ἄλλοι πὼς τὸ πέταξε ὁ Λάζος μέσα σ' ἓνα ἄπατο κάρκαρο. Στὸ φονικὸ αὐτὸ παρακίνησε τὸ Λάζο ὁ Τοῦρκος βοεβόδας στὰ Σάλωνα Σελήμ ἀγάς, ποὺ ἤθελε νὰ βγάλῃ ἀπ' τὴ μέση τὸν ἀρματολὸ τοῦ Παρνασοῦ, καὶ νὰ βάλῃ τὸ Λάζο σ' ὄλα τὰ βιλαέτια Γκιώνας-Παρνασοῦ.

Ὁ Δῆμος μὲ τὰ παλληκάρια του τὴ νύχτα φτάσανε στὸ μοναστήρι τῆς Ἀγιαρσαλῆς. Γιὰ νὰ φτάσουν στὸ Δρακοχώρι, ποὺ βρισκόταν στὴ Γκιώνα, θέλανε κάμποσες ὥρες δρόμο.

Τὴν αὐγὴ τῆς ἄλλης μέρας κίνησαν γραμμὴ γιὰ κεῖ. Λογάριαζαν Μεγάλῃ Τρίτῃ βράδῳ νὰ πέφταν μέσα στὸ Δρακοχώρι. Νὰ κουλουρίαζαν τὸ σπίτι καὶ νὰ χτυπήσουν τὸ Λάζο.

Πέρασαν τὸ Γερακοβούνι, ἄφησαν δεξιὰ τὸ χωριὸ Πυργὶ καὶ παίρνοντας τὴν Ἀραπόστρατα νύχτα φτάσανε στὸ Περδικοχώρι. Δῶ μείνανε τὴ νύχτα τῆς Μεγάλῃς Δευτέρας.

Τὴ Μεγάλῃ Τρίτῃ, δυὸ ὥρες πρὶν νὰ φέξῃ, ξεκίνησαν γιὰ τὸ Δρακοχώρι. Διαβῆκαν τὴ βουνοπλαγιά, τῆς Βασιλοπούλας τὸ Πήδημα, ὅπως τὴ λέγαν, καὶ μπῆκαν στὴν καψάλα τῆς Αἵματόριζας. Σὲ λίγο βρισκόταν μπροστὰ τους ὁ λόγγος ποὺ θὰ τοὺς ἔβγαζε στὸ Δρακοχώρι. Τὸν προσπέρασαν κι αὐτὸν καὶ κοντὰ τὸ δειλινὸ φτάσαν μισὴ ὥρα δρόμο ἔξω ἀπ' τὸ Δρακοχώρι, στὴν Πλατάνα. Μιὰ χτιστὴ βρύση μὲ πέντε μεγάλα κανάλια ἦταν ἡ Πλατάνα, ποὺ τὴν ἴσκιωναν πεντέξι θεόρατα κι ἀνοιχτόκλιωνα πλατάνια.

Ἦταν ἓνα ὁμορφο ἀνοιξιάτικο δειλινὸ κι ὁ ἥλιος τραβώντας γοργὰ γιὰ νὰ κρυφτῇ στὶς βουνοκορφές, μὲ τίς χρυσαφένιες του ἀκτίνες, ἀποχαιρετοῦσε τὴ μέρα. Ἀπ' τίς πλαγιὲς κατηφόριζε ἓνα ἀπαλὸ ἀεράκι ποὺ ἔκανε νὰ ταραζόνται τὰ φύλλα ἀπ' τὰ πλατάνια.

Οἱ κλέφτες ἀποσταμένοι ἀπ' τὸ δρόμο, ξάπλωσαν κάτω ἀπ' τὸν παχὺ ἴσκιο τῶν πλατανιῶν νὰ χαροῦν τὴ δροσιά τους, κι ἀπ' τὸ κρῦο καὶ γάργαρο νερὸ τῆς πεντάκρουνης Πλατάνας νὰ ξεδιψάσουν.

—“Αν θέλη ἡ ἀφεντιά σου, μὲ κερνάει λίγο νερό.

Κεῖνη τὴ στιγμὴ μερικὲς Δρακοχωρίτισσες γέμιζαν νερὸ τὶς βαρέλες τους. Δὲν παραξενεύτηκαν πού εἶδαν κλέφτες. Μαθημένες ἦταν ἀπ’ τὴν κλεφτουριά.

Ἐνάμεσα στὶς Δρακοχωρίτισσες βρισκόταν καὶ μιὰ κοπέλλα,

πού είχε δὲν εἶχε πατήσει τὰ δεκαοχτώ. Ψῆλή, βεργολυγερή μὲ μαῦρα μαλλιά πού πέφτανε στὶς πλάτες σὲ δυὸ χοντρές πλεξοῦδες. Ἐνας μέρος τοῦ κεφαλιοῦ της σκέπαζε τὸ ἄσπρο μαντήλι της κεντημένο μὲ ἀσημένια γαϊτάνια καὶ πούλιες ἀστραφτερές. Τὰ χαρακτηριστικά της ὅλα κανονικά, τὰ συμπλήρωναν δυὸ μεγάλα μαῦρα μάτια μὲ μακριὰ ματόκλαδα καὶ σμιχτὰ φρύδια. Ὅλα αὐτὰ μὲ τὸ κόκκινο χρῶμα της, τῆς δίνανε μιὰ ὁμορφιά παράξενη.

Ὁ καπετὰν Δῆμος μὲ τὸ ἀργυρὸ του τάσι στὸ χέρι, ζύγωσε τὴ βρύση νὰ πιῇ κι αὐτὸς νερό. Κεῖνη τὴ στιγμή ἡ Δρακοχωριτοπούλα γέμιζε τὴ βαρέλα της στὸ κανάλι.

Σὰν τὴν ἀντίκρουσε, ὁ Καλπούζος θιμπώθηκε ἀπ' τὴν πανώρια κόρη. Δὲ χόρταινε νὰ τὴν κοιτάξῃ. Κεῖνη τὸ κατάλαβε. Παραμέρισε καὶ χαμήλωσε τὰ μάτια της.

Ὁ πρωτοκλέφτης τῆς πρότεινε τὸ τάσι του, λέγοντάς της: — Ἄν θέλῃ ἡ ἀφεντιά σου, μὲ κερνάει λίγο νερό.

Ἡ κόρη, πάντα χαμηλοβλέποντας, ἄπλωσε τὸ χέρι της καὶ πῆρε τὸ τάσι. Παραμέρισε τὴ μισογεμάτη βαρέλα της ἀπ' τὸ κανάλι, γέμισε τὸ τάσι νερὸ καὶ τὸ ἔδωσε, χωρὶς νὰ τὸν κοιτάξῃ κχταπρόσωπο. Ἐνάβαλε στὸ κανάλι τὴ βαρέλα της, γιὰ ν' ἀπογομίση.

Ὁ Δῆμος πῆρε τὸ τάσι καὶ τὸ ἔφερε ἀφηρημένα στὸ στόμα του νὰ πιῇ. Τόσο ὅμως τὸν εἶχε συνεπάρει ἡ κόρη, πού τὸ νερό, ἀντὶ νὰ πάῃ στὸ στόμα του, χύθηκε μπροστά του.

Οἱ κλέφτες κι οἱ Δρακοχωρίτισσες πού ἦταν γύρω, σὰν τὸ εἶδαν, βάλαν τὰ γέλια.

Ὁ Δῆμος ὅμως οὔτε καὶ νοιάστηκε γιὰ τὸ πάθημά του.

— Πῶς σὲ λένε; ρώτησε τὴν κοπέλλα.

Κεῖνη ἔγινε κατακόκκινη ἀπ' τὴ ντροπὴ της. Χαμήλωσε πιὸ πολὺ ἀκόμα τὸ κεφάλι της καὶ μὲ φωνὴ πού μόλις ἀκούστηκε, ἀποκρίθηκε:

— Βασίλω.

Ὁ Καλπούζος τότε, χωρὶς κι ὁ ἴδιος νὰ καταλάβῃ καλὰ-καλὰ πῶς τὸ ἔκανε, ἀστόχαστα ἀπλώνει τὸ χέρι του ξαφνικὰ καὶ τῆς ἀρπάζει τὸ μαντήλι ἀπ' τὸ κεφάλι της, λέγοντάς της:

— Νά μοῦ στείλῃς τοὺς προξενητάδες σου, γιὰ νὰ σοῦ δώσω πίσω τὸ μαντήλι σου.

Σάστισαν ὅλοι οἱ κλέφτες ἀπ' τὸ φέρσιμο τοῦ καπετάνιου. Τὸν ἤξεραν γιὰ στοχαστικὸ καὶ σεμνό. Πῶς τοῦ ἤρθε κι ἔκανε ἓνα τέτοιο;

Γιατὶ δὲν εἶχε πιὸ μεγάλη ντροπὴ γιὰ μιὰ κόρη νὰ τῆς ἀρπάξῃ τὸ μαντήλι ἓνας νιός. Αὐτὴ θὰ ξεπλενόταν μονάχα μὲ τὸ γάμο.

Ἡ Δρακοχωριτοπούλα ντροπιασμένη καὶ κλαίγοντας παράτησε τὴ βαρέλα τῆς στὸ κανάλι καὶ μὲ χωρὶς μαντήλι στὸ κεφάλι, πῆρε τρέχοντας τὸ δρόμο τοῦ γυρισμοῦ γιὰ τὸ χωριό τῆς.

Ὁ καπετάνιος μὲ θολωμένο τὸ νοῦ, πῆγε παράμερα καὶ συλλογισμένος κάθησε ὀλομόναχος σὲ μιὰ πέτρα. Μπορεῖ καὶ νὰ ἔχε μετανιώσει. Ἄργά ὅμως...

Στὸ μεταξύ μιὰ ἀναταραχὴ ἀπλώθηκε στὰ παλληκάρια. Σαστισμένα, δὲν ξέρανε τί νὰ κάνουν. Δὲν ἦταν τόσο τὸ κάμωμα τοῦ καπετάνιου τους, ὅσο κείνο ποὺ ἄκουσαν ὕστερα. Γιατὶ σὰν ρώτησαν τὶς ἄλλες Δρακοχωρίτισσες νὰ μάθουν ποιά ἦταν ἡ κόρη, ποὺ θὰ γινόταν καπετάνισσά τους.

— Ἡ Βασίλω, ἡ μονοθυγατέρα τοῦ καπετάν Λάζου, ἀποκρίθηκαν ὅλες μ' ἓνα στόμα.

Κι ὕστερα οἱ Δρακοχωρίτισσες φόρτωσαν τὶς βαρέλες στὸν ὄμο τους καὶ φύγανε γιὰ τὸ χωριό τους.

Ποιὸς νὰ ζυγώσῃ τώρα νὰ ξεστομίσῃ αὐτὸ στὸ Δῆμο; Ποιανοῦ γλώσσα νὰ τὸ πῆ; Ἄγριο θεριὸ θὰ γινόταν σὰν θὰ τὸ ἄκουγε.

Τὸ πρωτοπαλληκαρό του ὅμως ὁ Γιάνναρος, σὰν τὸ ἄκουσε κι αὐτός, ὀρμάει κατὰ τὸ Δῆμο. Τὸν ἀρπάζει ἀπ' τοὺς ὤμους ὅπως ἦταν ἀκόμα καθισμένος καὶ ταρακουνώντας τον, ἄγρια, τοῦ ξεφωνίζει:

— Τί ἔκανες, ἀστόχαστε! Τί ἦταν αὐτό!...

Ὁ Δῆμος ξαφνιαστέθηκε ἀπ' τοῦ Γιάνναρου τὸ φέρσιμο, γιατί τὸν ἤξερε πόσο μετρημένος ἦταν. Ξεπετάχτηκε καὶ τοῦ ἀποκρίνεται:

— Γιατί, ὀρέ Γιάνναρε; Μοῦ ἄρεσε ἡ κοπέλλα καὶ θέλω νὰ τὴν κάνω γυναίκα μου. Κακὸ εἶναι;

Ὁ Γιάνναρος, μὲ ἀγριεμένα μάτια, ἀφρίζοντας ἀπ' τὸ κακὸ του, τοῦ πέταξε στὸ πρόσωπο τοῦτα:

— Ἄμοιρε, ξέρεις ποιά εἶναι; Τοῦ φονιά τοῦ Λάζου ἢ θυγατέρα!...

Σὰν τὸ ἄκουσε ὁ Δῆμος ξεράθηκε. Στὰ μάτια του μαύρη σκέπη ἔπεσε μπροστὰ κι ὁ νοῦς του σκοτίστηκε. Λύθηκαν τὰ χέρια του, τὰ γόνατά του λύγισαν. Γιὰ νὰ μὴ σωριαστῆ στὸ χῶμα, κατάφερε νὰ ξανακαθῆσθαι στὴν πέτρα.

Γυρόφερε τὴ ματιά του σὰ χαμένος, πάνω στοὺς συντρόφους του ποὺ τὸν κύκλωσαν καὶ τὸν πρόσβλεπαν παράξενα καὶ σαστισμένα. Μὲ τρεμάμενη φωνὴ ποὺ μόλις ἀκούστηκε σιγοψιθύρισε :

— Τοῦ φονιά ἢ θυγατέρα!... Τί συντυχιά ἦταν τούτη... Ἄπὸ Θεοῦ ἦταν γραφτὸ νὰ γίνῃ!...

Πετιέται ἄξαφνα ὀλόρθος, μ' ἀγριεμένη τὴν ὄψη καὶ δαγκώνοντας πεισματωμένος τὰ χεῖλια του. Βγάζει τὸ γιαταγάνι του κι ἀρχίζει μ' ὅλη τὴ δύναμή του νὰ τὸ χτυπά πάνω στὴν πέτρα ποὺ καθόταν. Μιά, δύο, τρεῖς τὸ λεπίδι βαροῦσε πάνω στὴν πέτρα καὶ πετοῦσε σπίθες. Κι ὁ Δῆμος ἀφρίζοντας ὄλο καὶ τὸ χτυποῦσε δυνατότερα. Σὲ μιὰ στιγμή τὸ λεπίδι δὲ βάσταξε ἄλλο καὶ σπάζοντας πετάχτηκε μακριά. Τοῦ ἀπόμεινε στὸ χέρι μόνο ἡ μαλαματένια λαβὴ του.

Τὰ παλληκάρια ὀλόγυρα, μὲ συμπόνια καὶ φόβο παρακολουθοῦσαν τοῦ καπετάνιου τους τὸ τρομερὸ ξέσπασμα. Κανεὶς δὲν ἔκανε νὰ τὸν κρατήσῃ, κανεὶς δὲν τοῦ εἶπε λόγο. Τὸν ἄφησαν ἔτσι ὀλομόναχο νὰ ξεθυμάνῃ τὸ θυμὸ του πάνω στὸ γιαταγάνι.

Ἦστερα τὸν ἀκούσανε νὰ τοὺς ξεφωνίξῃ:

— Ἄφοῦ ἦταν γραφτὸ τῆς μοίρας μου, ἄντε τώρα... Πᾶμε στὸ Δρακοχώρι γιὰ συμπεθεριό...

Μπήκανε στὸ χωριὸ ἀνόρεχτοι κι ἀμίλητοι. Κόνεψαν στὸ ἀρχοντόσπιτο τοῦ Μαύρου.

Δὲν εἶχαν ἀκόμα ξαποστάσει καὶ νὰ ὁ Λάζος στέλνει τοὺς προξεντάδες του. Ἔμαθε ποιὸς ἦταν κείνος ποὺ ντρόπιασε τὴν κόρη του. Ποῦ ν' ἀφήσῃ λοιπὸν ὁ πονηρὸς νὰ περάσῃ στιγμή. Ἔτσι καὶ τὴν κόρη του θὰ καλοπάντρευε καὶ τὴ ζωὴ του θὰ γλίτωνε.

—'Από καρδιάς ὁ καπετάν Λάζος δέχεται ν' ἀστοχήσετε τὰ παλιὰ καὶ νὰ σὲ κάνη παιδί του. Τὸ νάχι (προίκα) τῆς Βασίλως θὰ εἶναι ὅλο του τὸ βιός. Καὶ κοντὰ σ' αὐτό, θὰ σὲ κάνη

— "Ἀμοιρε, ξέρεις ποιά εἶναι; Τοῦ φονιά τοῦ Λάζου ἢ θυγατέρα!...

ἀρματολό σ' ὅλα τὰ βιλαέτια Λιάκουρας (Παρνασσοῦ) καὶ Γκιώνας. Τῇ Λαμπρῇ ἂν θέλῃς, νὰ γίνουν καὶ τὰ στεφανώματα.

Αὐτὰ τοῦ εἶπαν οἱ προξενητάδες. Κι ὁ Δῆμος, κακόκεφος, μὲ κούνημα τοῦ κεφαλιοῦ εἶπε τὸ ναί, δίνοντας πίσω τὸ κεφαλομάντηλο τῆς κόρης.

Εἶχε μετανιώσει πιά ὁ Καλπουῆζος γιὰ τὸ φέρισμό του στὴν κοπέλλα. Τώρα ὅμως δὲ μπορούσε νὰ κάνη ἀλλιῶς. Τί τοῦ τοῦ ἔφταιγε ἡ κόρη, νὰ τῆς βγάλη ὄνομα μέσα στὸ χωριό!...

— Τοῦτο εἶναι φαίνεται ἀπὸ Θεοῦ. Ἄς γίνη τὸ θέλημά Του, εἶπε στὸ Γιάνναρο.

Καὶ κεῖνος μὲ σφιγμένα δόντια ἀπ' τὸ θυμὸ του ἀπάντησε.:

— Κι ἔτσι ἀπὸ χάρη τῆς κόρης του θὰ γλιτώσῃ ὁ φονιάς...

Ὁ Δῆμος ἤξερε πόσο εὐκόλα ἀρπαζόταν τὸ πρωτοπαλληκάρό του, μὰ καὶ πόση ἀγάπη τοῦ εἶχε. Δὲν ξεσυνερίστηκε τὰ λόγια του. Μὲ ἤρεμη φωνὴ τοῦ μίλησε:

— Γιάνναρε, ἔχεις τὰ διπλὰ χρόνια ἀπὸ μένα... Γιὰ λογικέ-ψου... Ὡς πότε θὰ τραβοῦσε αὐτὴ ἡ ἀμάχη μὲ τὸ Λάζο. Θὰ τὸν σκοτώναμε σήμερα μεῖς... Νομίζεις πῶς θὰ τελείωνε; Μὲ καιρὸ κάποιος δικός του θὰ σκότωνε λόγου μου ἢ κάποιον ἀπ' τοὺς δικούς μας... Ὑστερα μεῖς πάλι τὰ ἴδια... Καὶ θὰ τραβοῦσε αὐτὸ γιὰ καιρὸ... Ποιὸς ξέρει, μπορεῖ καὶ γιὰ χρόνια... Λοιπὸν ἔπρεπε κάποτε νὰ σταματήσῃ τὸ κακό. Ὅ,τι ἔγινε, ἔγινε...

— Καὶ τὴ Μάνα σου, τὴ σκέφτηκες, τὴ λογάριασες;

— Τὴ Μάνα μου... Ἄμ ἡ Μάνα μου ἀπὸ τότε ποὺ σκότωσαν τὸν πατέρα μου, ἄλλο δὲν εἶχε κατὰ νοῦ, πῶς νὰ ξεκάνουμε τὸ φονιά. Πέντε χρόνια τώρα, παιδόπουλο ἀκόμα, ἄλλο δὲν ἀκουγα ἀπ' τὸ στόμα της παρά: «Πότε θὰ μεγαλώσῃς, γιέ μου, νὰ γίνῃς παλληκάρι, νὰ πάρῃς πίσω τὸ αἷμα τοῦ πατέρα σου!» Αὐτὴ ἦταν ὅλη ἡ ἀπαντοχὴ της. Νὰ μεγαλώσω, νὰ γίνω φονιάς κι ἐγὼ ἐνὸς Ρωμιοῦ. Τὸ τί θὰ μπορούσε νὰ γίνῃ ὕστερα, ποτέ της δὲν τὸ σκέφτηκε.

Σταμάτησε γιὰ λιγάκι κι ὕστερα:

— Ἄμ τὴ Μάνα μου τὴν ξέρεις σὺ πιὸ καλὰ ἀπὸ μένα. Εἶναι πεισματάρια σὰν τὸν πατέρα της τὸ Βλαχάβα, θὰ σκούξῃ, θὰ ποδαρίσῃ. Μὰ στερνὰ τί θὰ κάνῃ; Θὰ τῆς περάσῃ... Μὲ κατάλαβες λοιπὸν, Γιάνναρε; Ἐπρεπε νὰ βρεθῇ στὴ στράτα μου αὐτὴ ἡ κόρη, γιὰ νὰ ἀλλάξῃ ἡ ζωὴ μου. Νὰ σταματήσῃ ὡς ἐδῶ ἡ φαγωμάρα μας... Νὰ σκοτώνη ὁ Γραικὸς τὸ Γραικό! Σὰ νὰ μὴ φτάνανε τόσους καὶ τόσους ποὺ ὅλημερίς ξεκάνουν ἀπὸ μᾶς οἱ Μουρτάτες, ἀπὸ κοντὰ καὶ συναμετάξυ μας....

Ἀκούμπησε τὸ χέρι στὸν ὄμο τοῦ Γιάνναρου:

— Σὰν ξενερώση ὁ νοῦς σου ἀπ' τὸ θυμό, σκέψου τα πιὸ καλὰ αὐτὰ πού σοῦ εἶπα. Τότε θὰ μοῦ ρίξης δίκιο.

Τὸ πρωτοπαλλήκαρο, θυμωμένο ἀκόμα, δὲν ἔδωσε ἀπόκριση. Σηκώθηκε κι ἔφυγε, γυρίζοντας ἀπότομα τὶς πλάτες. Ὁ Γιάνναρος δὲν ἦταν ἀπὸ κείνους πού εὐκόλα ἀλλάζε τὸ μυαλό τους.

Τὴν ἄλλη μέρα ὁ Δῆμος Καλποῦζος πῆρε κάλεσμα ἀπ' τὸ Λάζο νὰ κονέψη στὸ ἀρχοντικό του. Καὶ πῆγε σὰ γαμπρός.

Τὰ πιὸ πάνω, μέσες ἄκρες, μολόγησε στὴν Καπετάνισσα ὁ Παναγιώτης ὁ Ζαβός.

Ἡ Καλποῦζαινα ἀμίλητη, μὲ ξεσκισμένη τὴν καρδιά καὶ πεσμένη σὲ συλλογὴ τὰ ἄκουγε. Ἐπαιζε νευρικά μὲ τὴν ἄκρη τῆς ποδιᾶς της, πού ἀπ' τὸ θυμό της σχεδὸν τὴν εἶχε σκίσει.

Σὰν τέλειωσε τὸ παλληκάρι, αὐτὴ δὲ μίλησε. Μόνο ὁ γερο-Λουκάς, σκουπίζοντας μὲ τὸ ἀντίστροφο τὰ δάκρυά του καὶ τὰ μουστάκια, βρῆκε τὴν περίσταση νὰ ταιριάση τὴν παροιμία του γιὰ τὸ ξαφνικὸ πού ἄκουσε.

— «Κὰν ἐγὼ δὲν εἶμαι γώ, κὰν ὁ κόσμος ἀλλάξε!»

Ἡ Καπετάνισσα, πού ὁ λογισμὸς της γυρόφερε πολλὲς φορὲς τὸ περιστατικὸ, ξεθύμανε:

— Στ' ἀνάθεμα!

— Μή, ψυχομάνα, μὴ λές τέτοια γιὰ τὸ Δῆμο μας. «Ἡ πληγὴ τῆς μαχαιριᾶς βρίσκει γιατρεία, τῆς γλώσσας μὴτε παρηγοριά.»

Κεῖνη ἔριξε μιὰ βλοσυρὴ κι αὐστηρὴ ματιὰ κατὰ τὸ Λουκά, καὶ γύρισε στὸ Ζαβό:

— Κι ἀπὸ πενήντα παλληκάρια πού εἴσαστε κοντά του, δὲ βρέθηκε ἓνας νὰ μοῦ φέρη τόσες μέρες χαμπέρι;

— Τὸ σκιαζόταν αὐτὸ ὁ καπετάνιος. Γιὰ τοῦτο ἔβαλε καραούλια (σκοπούς) νὰ μὴν ἀλαργέψη κανεὶς ἀπ' τὸ χωριό, πρὶν βλογηθοῦν.

— Κι ὁ Γιάνναρος, σταυροχειριάστηκε καὶ τὸν καμάρωνε;

— Δὲ λές, Καπετάνισσα, πάει νὰ σκάση ἀπ' τὸ κακό του! Μὰ τί νὰ κάνη; Εἶπε νὰ σκοτώση αὐτὸς τὸ Λάζο. Ἐλα ὅμως

πού σκιαζόταν, γιατί ό καπετάνιος μας βρισκόταν μέσα στο σπίτι του φονιά... Θά τον ξεκαθάριζαν τά παλληκάρια του Λάζου. Για τοῦτο καί βαστάχτηκε.

— Μπορεῖ νά ἦταν πιό καλά ἔτσι.

Στά λόγια τῆς Καπετάνισσας, ό Λουκάς τινάχτηκε φοβισμένος:

— Τί εἶπες, νά σκοτώνανε τό Δῆμο μας; Σάλεψε τό λογικό σου;

— Κάλλιο εἶχα αὐτό, παρά τή ντροπή πού μάς ἔριξε στό Καλπουζέικο!...

— Ὀλημερίς ό Γιάνναρος, τούς ἔκοψε τήν κουβέντα ό Παναγιώτης, πάσχιζε νά βρῆ τρόπο για νά σοῦ στείλῃ εἶδηση. Νά ῥθῆ ό ἴδιος δέ μποροῦσε. Ὡς νά βλογηθοῦν παράστεκε τόν καπετάνιο μας. Φοβόταν μὴν τοῦ ἔχουν στήσει καμιὰ χωσιά. Κουβεντιάσαμε τότε μαζί καί πήραμε τήν ἀπόφαση νά σοῦ φέρω λόγου μου τό χαμπέρι. Σάν ἦρθε ἡ ἀράδα μου νά φυλάξω καρπούλι, ἐπίτηδες μ' ἔβαλε ό Γιάνναρος κατά τή μεριά τοῦ λόγγου. Στό χωριό μέσα εἶχαν καταπιαστῆ ὅλοι τους μέ τό γάμο πού θά γίνη αὔριο. Σάν σουρούπωσε παράτησα τό καρπούλι καί τό σκασα μέσα στό λόγγο. Τό πῶς ἦρθα μέσα στά χιόνια καί τήν ἀνεμούρα, ό Θεός τό ξέρει. Ἀνασασμό δέν πῆρα πουθενά καί μήτε λαγός δέ μποροῦσε νά παραβγῆ μπροστά μου.

Ἡ Καλπούζαινα, οὔτε κι ἔδωσε προσοχή στά τελευταῖα του λόγια. Ὁ λογισμός της ἔτρεχε ἄλλοῦ. Ἐμεινε ἔτσι για κάμποσο. Ὑστερα, σά συνεπαρμένη, ἄρχισε μέ παράξενη σιγανή φωνή:

— Ὁ γιός μου ό Δῆμος... Ὁ γιός τοῦ ἀδικοχαμένου ἀρματολοῦ, ἓνα τέτοιο κάμωμα... Πέντε χρόνια, πέντε δλάκερα χρόνια καρτεροῦσα αὐτή τή μέρα... Κι ἀντί νά χαρῶ, πού ό γιός μου θά ἔπαιρνε πίσω τό αἷμα τοῦ πατέρα του, ἦπια τό πιό δυνατό φαρμάκι...

— Κάνε κουράγιο, ψυχομάνα. Μὴν κάνης ἔτσι. «Ὁ ἄνθρωπος εἶναι πιό δυνατός ἀπ' τό σίδηρο, καί πιό ἀδύνατος ἀπ' τό γυαλί.»

Βυθισμένη ὅπως ἦταν στους λογισμούς της, οὔτε κι ἄκουσε τά λόγια τοῦ Λουκά. Ἐσκυψε πρὸς τά πάτωμα, σά νά ἤθελε νά

ἀκουστῆ κάτω στὴ γῆ, μὲ παραλλαγμένη φωνὴ καὶ βογγητό.

— Τ' ἀκοῦς, Γιάννη, στὸν κάτω κόσμο πού εἶσαι; Ἀκοῦς πῶς πῆρε πίσω τὸ αἷμα σου ὁ γιός μας;... Πῆγε γιὰ φονιάς τοῦ φονιά σου καὶ γίνηκε γαμπρός....

Ἰδρώτας ἔτρεχε ἀπ' τὸ πρόσωπό της, δάκρυα ἀπ' τὰ μάτια της. Μὲ τὴ σκισμένη ποδιά της τὰ σκούπισε ὅλα μαζί.

— Μιὰ γυναίκα, Καλπούζο, τὸν ξαρμάτωσε... Τ' ἀκοῦς;... Τοῦ Λάζου ἢ θυγατέρα...

Ἐαφνικὰ ἀναπήδησε. Στάθηκε ὄρθια. Ἡ μορφὴ της ἄλλαξε. Ὁ βόγγος της ἔγινε ἀπόφαση. Τὰ μάτια της στράψανε.

— Ἄ, ὄχι ὅμως καὶ μένα... Ἡ Ἀσήμω ἢ Καλπούζαινα δὲν εἶναι σὰν τὸ γιό της.

Γύρισε κατὰ τὸ Λουκά:

— Πήγαινε τώρα μὲ μιᾶς νὰ κράξεις τὸν ἀνηψιό μου τὸν Ἀγγελή, τὸ Θιοφάνη τὸ Λιαρομάτη, τὸ Τζελεπὴ καὶ τὸν καπετάν Τζάκα. Ν' ἀρματωθοῦν καὶ νὰ ῥθουν πού τοὺς θέλω.

Ὁ γερο-Λουκάς, δισταχτικός, ἄκουσε τὴν παραγγελιά της. Τὸ κατάλαβε κι ἡ ἴδια.

— Αὐτὸ θὰ πράξης πού σοῦ λέω. Ἀπ' ἀλλιῶς παίρνω ἡ ἴδια τὰ σοκάκια. Νὰ συναχτοῦν ἐδῶ γρήγορα.

Τὸ χώνεψε πιά ὁ γερο-Λουκάς, πῶς στὸ μυαλό της εἶχε ἀποφασίσει κάτι. Ἦξερε πόσο πεισματάρη ἦταν. Εἶπε τὸ ναὶ μὲ κούνημα τοῦ κεφαλιοῦ. Μπήκε στ' ἄλλο δωμάτιο νὰ πάρη τὴν κάπα του μουρμουρίζοντας:

— «Μπλεγμένα γνέματα, κακοφασμένα πανιά!»...

Ὁ Ζαβὸς σαστισμένος στεκόταν παράμερα ἀμίλητος. Κατάλαβε τὸ τί δούλευε στὸ νοῦ της ἡ Καλπούζαινα. Θέλησε νὰ τὴν ἐμποδίση.

— Κλείσανε οἱ στράτες ἀπ' τὰ χιόνια, Καπετάνισσα. Εἶναι ζαβότοπος. Πῶς θὰ διαβῆ ἡ ἀφεντιὰ σου;

— Ὅπως καὶ λόγου σου, παλληκάρι μου. Σὺ πήγαινε τώρα στὸ κονάκι σου νὰ ἀλλάξης πού εἶσαι μούσκεμα καὶ νὰ ξαποστάσης. Σπολλάτη σου, γιὰ ὅ,τι ἔκανες γιὰ μένα.

Ὁ Παναγιώτης δὲν ἄλλαξε λόγο. Ἐρίξε πάνω τὴν κάπα, πῆρε καὶ τὸ ντουφέκι του κι ἔφυγε.

‘Ο Λουκάς μπήκε απ’ τὸ ἄλλο δωμάτιο, σέρνοντας πίσω τὴν κάπα του. Βρῆκε τὴν Καλπούζαινα καθισμένη στὸ παραγκῶνι νὰ σιγομιλάη κλαψιάρικα:

— Τί ἦταν αὐτὸ πού μὲ βρῆκε τὴ δόλια... ‘Ο Δῆμος! Πῶς θὰ τ’ ἀκούσουν τ’ ἄλλα τὰ καπετανάτα... Τί ντροπή!...

Τὴ ζύγωσε. Θέλησε νὰ τὴν ἀλλαξογνωμίση:

— Ψυχομάνα, θὰ ’ναι ὅλοι τους μέσα στὴν ἐκκλησιά. Θὰ σηκώνουν Ἀνάσταση καὶ γὼ νὰ τοὺς πάω τέτοιο χαμπέρι;... Μέρα πού ξημερώνει, ψυχομάνα, Πασχαλιά αὐριο, δῶσε τόπο στὴν ὀργή. Κάνε καρδιά, δῶσε συμπάθειο στὸ σπλάχνο σου, εὐκήσου τον...

Οἱ τελευταῖες λέξεις του σὰν καυτὸ σίδηρο μπῆκαν στὴν καρδιά της. Ξεπετάχτηκε ἄγρια. Τὰ μάτια της πετούσανε σπίθες.

— Τί κρένεις, χαϊμένε!... ‘Η Ἀσήμω ἢ Καλπούζαινα συμπέθερα τοῦ Λάζου!... Νὰ δώσω γὼ τὴν εὐχή μου... Φύγε, φύγε καὶ κάνε ὅ,τι σὲ πρόσταξα.

‘Ο Λουκάς ἐπέμεινε.

— Μὴ φουρκίζεσαι, ψυχομάνα. Εἶσαι ἀράθυμη. Τὸ σπλάχνο σου δὲν τὸ συλλογᾶσαι; Δῶσε συμπάθειο.

— Σὲ ποιόν, ὀρέ, συμπάθειο; Στὸ Λάζο! Δὲν τηρᾶς, γερο-ξεκουτή, πού σ’ ἄφησε μ’ ἓνα χέρι κι ἀπόμεινες σακάτης στὰ γεράματα!... Τὸ ἀστοχᾶς καὶ δίνεις συμπάθειο...

— Μόνο καὶ μόνο γιὰ τὸ Δῆμο μας! Γιὰ χάρη του καὶ τὸ ζερβὶ πού μοῦ ἀπόμεινε θὰ τὸ ἔδινα κι αὐτὸ ν’ ἀπομείνω κουλοχέρης... Ἐναν τὸν ἔχουμε, τὸ Δῆμο μας...

— Δὲν ἔχω κανέναν... Τὸν ἀναθεματισμένο.

— Σοστ, ἔκανε αὐτὸς μὲ τρόμο, μὴν τὸ ξαναπῆς αὐτό. «Μικρὴ τρούπα βουλιάζει μεγάλο καράβι.»

— Δὲν εἶναι ὥρα γιὰ τὶς παροιμίες σου, μόνο πῆγαινε κεῖ πού σοῦ εἶπα...

‘Ο Λουκάς ἔνιωσε καλὰ πιά πῶς τίποτα δὲ μποροῦσε νὰ τὴν κάνη ν’ ἀλλάξη γνώμη. Τυλίχτηκε στὴν κάπα του καὶ ξεπόρτισε.

Στάθηκε στὸ χαγιάτι. Ὅλ’ αὐτὰ τὰ ἀναπάντεχα πού ἄκουσε,

πέσανε πάνω του σάν άνοιξιάτικη μπόρα. Σκότισαν τὸ νοῦ του. "Όλη τὴν ὥρα ἔνωθε μέσα στὸ χειμωνιάτικο νὰ τὸν πνίγη ἕνας κόμπος στὸ λαιμό. Λιγοθυμιὰ τοῦ ἐρχόταν. Μόλις μποροῦσε νὰ κρατηθῆ στὰ πόδια του κειμέσα.

"Ἐξω ἀκούμπησε στὸν παραστάτη τῆς πόρτας. Πῆρε μιὰ βαθιὰ ἀνάσα. Ὁ κρύος κι ὀλοκάθαρος ἀέρας πλημμύρισε τὰ πνεμόνια του. Τὸν συνέφερε. Ὁ νοῦς του ξεσκοτίστηκε, τὰ πόδια του στέριωσαν. Ἐκανε τὸ σταυρό του.

— Παναγιά μου Δέσποινα, εἶπε, βάλε τὸ χέρι σου μὴν ξεδιαλύνη κεῖνο τὸ παλιόνειρο.. Μπὰς καὶ δοῦμε καμιὰ τρομάρα στὸ Δῆμο μας...

Τ' ἀστέρια φαίνονταν κατακάθαρα στὸν οὐρανό. Τὰ σύγνεφα κυνηγημένα τώρα στὰ ψηλά ἀπ' ἄλλο ἀέρα, κρέμονταν ξεφτισμένα. Χιονισμένη ἀστροφεγγιά. Τὸ κρύο δυνατό, τὸ χιόνι μπόλικο. Τὰ σημάδια ὅμως δείχναν πὼς ἡ κακοκαιρία πέρασε πιά...

Ἄργοκατέβηκε τὶς σκάλες, ψιθυρίζοντας:

— «Ἄνθρωπος βαριορίζικος ἀτός του κι' ἀπατός του (ὁ ἴδιος) κάνει κακὸ τῆς μοίρας του πού δὲν τὸ κάνει ὁ ἐχθρός του.»

Βγῆκε ἀπ' τὴν αὐλόπορτα καὶ πῆρε τὸ σοκάκι πού θὰ τὸν ἔφερε στὴν Παναγίτσα.

Ἡ Καλπούζαινα ἔμεινε καθισμένη γιὰ λίγο στὸ παραγκώνι. Μ' ἀκουμπισμένους τοὺς ἀγκῶνες στὰ γόνατα, βαστοῦσε μὲ τὰ δυὸ τῆς χέρια τὸ κεφάλι τῆς. Ἀφηρημένα εἶχε καρφώσει τὰ μάτια στὴ φωτιά. Ὁ λογισμὸς τῆς ὅμως ὄλο καὶ δούλευε...

"Υστερα χαμήλωσε τὸ μαῦρο τσεμπέρι τῆς στὸ μέτωπο, ἀνέβασε τὸ ὑπόλοιπο ὡς τὸ σαγόνι τῆς κι ἔδωσε γύρω ἀπὸ τὸ κεφάλι τῆς τὶς ἄκρες.

Σηκώθηκε ἀποφασιστικά. Γύρισε κι ἔριξε τὸ βλέμμα τῆς στὰ κρεμασμένα στὸν τοῖχο ἄρματα. Σάν συνεπαρμένη προχώρησε μὲ βῆμα ἀργὸ πρὸς τὰ κεῖ.

— Καλποῦζο, ὁ γιός μας κιότεψε!... Σὲ μένα ἔλαχε... εἶπε μὲ φωνὴ τρεμάμενη κι ἀλλόκοτη.

Ἄνέβηκε σ' ἕνα σκαμνί. Ἐφτασε στὰ ἄρματα. Ἄπλωσε καὶ

— Καλπούζο, ὁ γιός μας κίότεψε!... Σὲ μένα ἔλαχε..., εἶπε
μὲ φωνὴ τρεμάμενη κι ἀλλόκοτη.

ξεκρέμασε ἕνα φλωροκαπνισμένο κουμπόρι κι ἕνα γιαταγάνι.
Κατέβηκε ἀπ' τὸ σκαμνὶ βαστώντας τ' ἄρματα.

—“Ἄς εἶμαι γυναίκα... “Ἄς εἶμαι γριά... Τὸ χερί μου δὲν
τρέμει... Ὁ πατέρας μου ὁ Βλαχάβας κι ὁ ἄντρας μου ὁ Καλπού-
ζος, τὸ δίκιο τους τὸ παίρνανε μὲ τ' ἄρματά τους.

Ἐξω ἀπ' τὰ μακριὰ ἀκούστηκαν ἄντρες καὶ γυναῖκες χαρούμενα νὰ ψέλνουν τὸ «Χριστὸς Ἀνέστη» καὶ τὸ σήμαντρο νὰ σημαίνει χαρμόσυνα. Κάπου-κάπου, ἄδειαζε γιορταστικὰ καὶ καμιὰ κουμπούρα. Οἱ Ἀριανῖτες κάνανε Ἀνάσταση.

Σαστισμένη ἡ Καπετάνισσα κοντοστάθηκε. Ἀκούμπησε στὴν κασέλα. Γονάτισε μπροστὰ στὶς εἰκόνες κάνοντας τὸ σταυρὸ της. Τὰ μάτια της καρφώθηκαν στὸ εἰκόνημα τοῦ Χριστοῦ:

— Χριστέ μου, συμπάθα με... Σὺ ἦσουν Θεὸς κι ἔδωσες συχώριο... Οἱ ἄνθρωποι ὅμως δὲν εἶναι σὰν καὶ Σένα... Ὅσο ζοῦν οἱ ἄνθρωποι θυμοῦνται... Συχώρα με, Χριστέ μου....

Κι ἀπ' τὰ μάτια της τρέχανε δάκρυα.

Ἡ ἀναστάσιμη ψαλμωδία κι οἱ χαρμόσυνες ντουφεκιές εἶχαν ξεπλωθῆ τώρα σ' ὅλο τὸ χιονισμένο χωριὸ κι οἱ Ἀριανῖτες μὲ τ' ἀναμμένα τους κεριὰ ξεχύνονταν στὰ σοκάκια καὶ γύριζαν στὰ κονάκια τους.

Μιά ὥρα ἤθελε ἀκόμα νὰ φέξη. Τὸ λειψὸ φεγγάρι ἀπὸ ὧρες εἶχε ξεπροβάλει στὸν ἀστροπλημμυρισμένο οὐρανό, κι ἔριχνε ἀχνὰ τὴν ἀντιφεγγιά του στὴ χιονισμένη καὶ παγωμένη νύχτα.

Ἐξί ἑφτά ἄνθρωποι ἀρματωμένοι εἶχαν ἀφήσει πρὶν ἀπὸ λίγο τὴν Ἀριανὴ καὶ πῆραν τὴν κατηφόρα τῆς Ἀραπόστρατας. Ἀνάμεσα τους καὶ μιὰ γυναίκα.

Μ' ὅλο πού τὸ κρῦο ἦταν δυνατὸ, κανεὶς δὲ φοροῦσε κάπα. Ὁ δρόμος θὰ τοὺς ζέσταινε. Ὑστερα, ὅσο ἄφηναν τὸ χωριό, τόσο καὶ τὰ χιόνια ἦταν λιγοστά. Σὲ λιγάκι πού θὰ κατηφόριζαν δὲ θὰ βρῖσκανε, παρὰ μονάχα μερικὸ πάνω στὶς ράχες.

Καὶ μὲ γρήγορο βῆμα ὅλο καὶ προχωροῦσαν, σὰ νὰ βιάζονταν νὰ προκάνουν.

Ἡ συντροφιά πού Λαμπρὴ εἶχε πάρει τὸ δρόμο, ἦταν ἡ Καπετάνισσα μὲ μερικοὺς Ἀριανῖτες. Μαζὶ κι ὁ γερο-Λουκάς.

Ἡ παραγγελιά της, ἢ πιὸ καλὰ ἡ προσταγή της, ξεπληρώθηκε. Συνάχτηκαν ὅλοι στὸ ἀρχοντικό της. Κι ὅταν τοὺς εἶπε πὼς ἤθελε νὰ τὴν ἀκολουθήσουν, κανεὶς δὲν ἀρνήθηκε. Παλιοὶ σύντροφοι καὶ συγγενεῖς τοῦ Γιάννη Καλπούζου ἦταν. Ἐτσι πασχαλιάτικα ἀφήσανε τὶς φαμελιές τους νὰ γιορτάσουν μόνες

τους, κι αυτοὶ πῆραν τὶς στράτες. Καὶ νὰ ἤξεραν τὸ γιατί; πάει καλά. Πῶς θὰ πῆγαιναν στὸ Δρακοχώρι, τὸ γνῶριζαν, μὰ τί λογάριαζε νὰ κἀνη κεῖ ἡ Καλπούζαινα, κανεὶς τους δὲν εἶχε ἰδέα. Λόγο δὲν ἔβγαλε ἀπ' τὸ στόμα της νὰ φανερώνη τὴ σκέψη της.

Πῆραν τὴν Ἀραπόστρατα γιὰ νὰ ἔμπουν ὕστερα στὸ Ἀρκουδόρεμα. Ὁ πιὸ σύντομος δρόμος γιὰ τὸ Δρακοχώρι, μὰ ὅλο κακοτοπιά. Λογάριαζαν τὸ δειλινὸ νὰ βρίσκονταν κειπέρα. Κακοτράχαλο ἦταν τὸ Ἀρκουδόρεμα, μὰ τί νὰ κἀνανε! Ἀπ' τὴν ἄλλη μεριά, ἀπὸ κεῖ πού πῆγε ὁ Δῆμος μὲ τοὺς συντρόφους του, θέλανε κοντὰ δυὸ μέρες. Κι ἡ Ἀσήμω ἡ Καλπούζαινα τραβοῦσε μπροστὰ μὲ μεγάλες δρασκειλιές, γιὰτὶ βιαζόταν νὰ φτάση... Βιαζόταν πολὺ...

Ἀρχισε νὰ βγαίνει ὁ ἥλιος σὰν μπήκανε στὸ Ἀρκουδόρεμα. Ἐδῶ ἀπάγκιαζε ἀπ' τὸν ἀέρα καὶ πιὸ χαμηλὰ ὅπως ἦταν, βρισκόταν ἀχιόνιστο. Ὅλο τοῦτο τὸν τόπο ὅμως τὸν ἔδερνε δυὸ μέρες ἢ βροχή. Γι' αὐτὸ εἶχε κατεβάσει τὸ ξερόρεμα λίγο νερὸ κι ἦταν δυσκολοδιάβατο.

Μὰ μ' ὅλο αὐτό, ἡ Καπετάνισσα τραβοῦσε πρώτη κι ἀπὸ κοντὰ της ὁ καπετὰν Τζάκας. Συλλογισμένη κάθε τόσο ἀναστέναζε χωρὶς λόγο νὰ πῆ. Κι οἱ ἄλλοι ἀμίλητοι τὴν ἀκολουθᾶνε. Μόνον ὁ Θιοφάνης ὁ Λιαρομάτης σὲ κάποια στιγμή ξεμονάχιασε τὸ γερο-Λουκά καὶ τοῦ λέει:

— Κατὰ πῶς μοῦ μυρίζεται, ντουφέκι θ' ἀνοίξουμε στὸ Δρακοχώρι.

Κεῖνος σήκωσε ἀνήξερος τοὺς ὄμους καὶ τοῦ ἀπάντησε:

— Κάποιος ἀντίλογος ξέρεي τί λέει: «Ἐνας τρελλὸς ἔριξε μιὰ πέτρα στὴ θάλασσα καὶ χίλιοι φρόνιμοι τώρα δὲ μποροῦν νὰ τὴ βγάλουν!»

Τράβηξαν τὸ δρόμο τους χωρὶς νὰ ποῦν τίποτ' ἄλλο.

Ἐχουν περπατήσει κάμποσο. Εἶναι μεσημέρι. Ὁ ἥλιος μεσοῦρανα ζέσταινε τὴ μέρα καὶ στέγνωσε τὴ φρεσκοπλυμένη ἀπ' τὴ βροχὴ γῆ κι ὅλα τὰ κλαριά. Ἀπόστασαν.

— Θὰ σταθοῦμε πιὸ πέρα στὴν Κουδουνιστὴ Σπηλιά, εἶπε ὁ Τζάκας πού ἤξερε καλὰ τὸ δρόμο.

Γιατί τοῦτο τὸ πέρασμα ἀπ' τῆ συντροφιά, μονάχα ὁ γεροκλέφτης τὸ εἶχε διαβῆ. Δυσκολοπάτητο ὅπως ἦταν, τὸ ἀπόφευγαν πάντα.

Ὅπως στρίψανε τὸ δρόμο τους, βρήκανε δεξιά τῆ σπηλιά πού τὴν τριγύριζαν μερικὰ χαμόκλαρα.

Στρῶθηκαν στὸ ριζόσπηλο. Ἄνοιξαν τὸ ταγάρι τους κι ὁ καθένας ἔβγαλε ἀπ' ἓνα κομμάτι μπομπούτα, λίγο τυρὶ καὶ κανένα κόκκινο αὐγὸ νὰ κολατσίσουν. Μόνο ἡ Καπετάνισσα κάθησε παράμερα. Δὲ θέλησε νὰ βάλῃ μπουκιά στὸ στόμα της.

Δὲν εἶχαν ἀρχίσει νὰ τρῶνε, καὶ βλέπουν τὸν καπετὰν Τζάκα νὰ μπαίνει στὴν εἴσοδο τῆς σπηλιάς καὶ νὰ ξεφωνίζει κατὰ μέσα.

— Θεὸς σχωρὲς τον, τὸν Κολιὸ Κασμά!

Μὲ μιᾶς ὁ ἀντίλαλος τῆς σπηλιάς πῆρε τὰ λόγια τοῦ γεροκλέφτη καὶ τὰ ξαναεἶπε γιὰ πεντέξι φορές. Στὴν ἀρχὴ ἀκούστηκαν ὀλοκάθαρα, μὰ ὅσο πήγαιναν καὶ προχωροῦσαν κατὰ μέσα, ἀδυνατίζαν ὥσπου στὸ τέλος σβήσανε.

Παραξευύτηκαν οἱ ἄλλοι πού ἄκουγαν τὸ Τζάκα νὰ ξεφωνίζει αὐτὰ τὰ λόγια. Καὶ πιὸ πολὺ ἀκόμα ἀπ' τὸ ἀχολόγημα τῆς σπηλιάς. Τὸν κοίταξαν περίεργα. Τὸ κατάλαβε αὐτός.

— Δῶ σὲ παλιὰ χρόνια, τὸ μολογᾶνε οἱ παπούδες μας, εἶχαν βρῆ τὸν Κολιὸ Κασμά. Ἦταν ἀπ' τοὺς πιὸ τρανοὺς κλεφτοκαπεταναίους τῆς Ρούμελης. Σὲ μιὰ μάχη πού ἔκανε μὲ τοὺς Τουρκαρβανίτες, κάποια νύχτα δῶ παραπάνω, πού σήμερα τὸ λένε «τοῦ Κασμά τὸ ταμπούρι», λαβῶθηκε βαριά. Οἱ σύντροφοί του μέσα στὸ σκοτάδι χάσανε τὸν πληγωμένο καπετάνιο τους. Τὸν ἀποζήτησαν παντοῦ μὰ δὲν τὸν βρῆκαν. Κεῖνος λαβωμένος, ὅπως ἦταν, σέρνοντας κατάφερε νὰ φτάσῃ ὡς ἐδῶ στὴν Κουδουνιστή. Μὰ τῆ νύχτα πλάκωσαν οἱ ἀρκοῦδες. Γιατὶ σὲ κεῖνα τὰ χρόνια, ὁ τόπος δωμέσα βαστοῦσε τέτοια θεριά, καὶ γι' αὐτὸ τοῦ ἔμεινε τὸ ὄνομα Ἀρκοῦδόμεμα. Τὸν βρῆκανε λοιπὸν οἱ ἀρκοῦδες λαβωμένο κι ἀνήμπορο. Πέσανε πάνω του, τὸν σπαράξανε καὶ τὸν καταλύσανε (φάγανε). Πέρασε λίγος καιρὸς καὶ κάποιοι τσοπάνης χωριανὸς μας βρῆκε μέσα στὴ σπηλιά σκορπισμένα τὰ κόκκαλά του καὶ τ' ἄρματα. Τὸ εἶπε στὸ χωριὸ κι ἤρθαν οἱ

δικοί μᾶς με τὸν παπά. Διάβασε τὰ κόκκαλα καὶ τὰ θάψανε δωμέσα. Ἐπὶ τότε ὅποιος περνοῦσε ἀπὸ δῶ, τὸ εἶχε χρέος του νὰ τοῦ ρίχνη συχώριο, φωνάζοντας: «Θεὸς σχωρὲς τον τὸν Κολιὸ Κασμά.»

— Καὶ λόγου μου τὸ εἶχα ἀκούσει αὐτό, μὰ δὲν ἤξερα σὲ ποιά σπηλιά, εἶπε ὁ γερο-Λουκάς. Μήτε κι εἶχα περάσει ἀπὸ δῶ, τόσο χρόνων ποὺ εἶμαι.

— Γιατί τὴ λένε «Κουδουνιστὴ» τὴ σπηλιά; ρώτησε ὁ Ἄγγελης τὸν καπετὰν Τζάκα.

— Δὲν ἄκουσες πρὶν; Ἐξί ἑπτὰ φορές ὁ ἀντίλαλος γυρίζει πίσω τὰ λόγια σου. Ἄμα καμιὰ φορὰ σταλιάζουν γιδοπρόβατα, ἀπ' τὰ κουδούνια καὶ τὰ βελάσματά τους, θαρρεῖς κι εἶναι χιλιάδες. Τὸ τί γίνεται δὲ λέγεται!... Νά, γιὰ ἀκούστε, τώρα.

Κι ὁ Τζάκας γιὰ νὰ βγῆ ἀληθινὸς στὰ ὅσα εἶπε, ἄδειασε τὴν κουμπούρα του κατὰ μέσα στὴ σπηλιά. Τὸ ἴδιο ὅπως καὶ πρῶτα. Ὁ κρότος ἀκούστηκε πολλές φορές ποὺ χάθηκε σιγὰ σιγὰ, στὸ βάθος τῆς σπηλιάς.

Εἶχε περάσει κάμποση ὥρα. Ἡ Καπετάνισσα σηκώθηκε λέγοντας:

— Ἄρκετὰ ξαποστάσατε. Ἄιντε τώρα νὰ φεύγουμε.

Σηκώθηκαν ὅλοι τους.

— Πόσο θέλουμε ἀπὸ δῶ, καπετὰν Τζάκα;

— Ἴσαμε τέσσερις ὥρες, Καπετάνισσα.

Ξεκίνησαν καὶ πάλι μέσα στὸ Ἄρκουδόμεμα. Σὲ λίγο θὰ τοὺς ἔβγαζε σὲ μιὰ λάκκα. Ἐπὶ κεῖ ὕστερα, μέσα στὸ λόγγο, θὰ φτάνανε στὸ Δρακοχώρι.

IV

Τὸ Δρακοχώρι δὲν εἶναι σὰν τὴν Ἄριανη φτωχό. Εἶναι ἓνα πλούσιο χωριὸ τῆς Γκιώνας.

Οἱ Δρακοχωρίτες δὲν εἶναι μονάχα τσοπάνηδες, μὲ πολύψυχα κοπάδια, μὰ ἔχουν καὶ κτήματα. Κι ἐξὸν ἀπ' τὸ χωραφότοπο, ὁ καθένας τους ἔχει καὶ κάμποσες ρίζες ἐλιές κεῖ γύρα ἀπ' τὸ σαλωνίτικο ἐλαιώνα. Γι' αὐτό, καὶ τὰ σπίτια τὰ πιὸ πολλὰ εἶναι καλοφτιαγμένα, μέσα σὲ περιβόλια μὲ λογιῶν λογιῶν δέντρα. Ἄν στὴν Ἄριανη πού βρίσκεται στὰ ψηλῶματα τοῦ βουνοῦ δὲ ριζώνει ἄλλο δέντρο ἀπ' τὸ ἔλατο, στὸ Δρακοχώρι πού βρίσκεται σὲ μιὰ χαμηλὴ πλαγιὰ τῆς Γκιώνας, φυτρώνει καὶ καρπίζει κάθε λογῆς δέντρο.

Μὰ τὸ Δρακοχώρι εἶναι ἀπ' τὰ πιὸ τρανὰ κλεφτοχώρια τῆς

Ρούμελης. Καί τὸ καπετανάτο της τώρα κάμποσα χρόνια τὸ κρατοῦσε ὁ καπετὰν Λάζος.

Παλιότερα, δὲν ἦταν ὁ Λάζος κλέφτης. Ἦταν μεγαλονοικοκύρης μὲ πεντακόσια γίδια, μὲ ζευγάρια καὶ χωράφια καὶ μὲ καμιὰ ἑκατοστὴ ρίζες ἐλιές. Τὸ βιός του κάμποσο. Ἡ κακιά του μοίρα ὅμως κάποια μέρα τοῦ ἄλλαξε τὴ ζωή.

Δὲν εἶχε κλείσει τὰ δυὸ χρόνια ποὺ ἦταν παντρεμένος. Ἡ γυναίκα του, μ' ἄλλες μαζί Δρακοχωρίτισσες, γύριζε ἀπ' τὴν Πλατάνα, φορτωμένη τὴ βαρέλα της γεμάτη νερό.

Κάποιος Τοῦρκος ἀγὰς καβάλλα στὸ ἀράπικο ἄτι του, θέλησε γιὰ χωρατό, νὰ ξαφνιάσῃ ξεπερνώντας τις Δρακοχωρίτισσες τρέχοντας. Σὰν τις εἶδε ἀπ' τὰ μακριά, κουλουριάστηκε πάνω στ' ἄλογό του καὶ γίνηκε ἓνα μ' αὐτό. Τὸ χτύπησε δυνατά, τοῦ ἔσφιξε τὰ γκέμια καὶ κεῖνο φρουμάζοντας ἀγριεμένο ξεχύθηκε μ' ὅλη τὴ δύναμή του.

Οἱ γυναῖκες φοβήθηκαν ἀπ' τὸ ξαφνικό. Σαστισμένες πετοῦσαν ἀπὸ πάνω τους τις βαρέλες καὶ τρέχανε, ἄλλες κατὰ δῶ κι ἄλλες κατὰ κεῖ, γιὰ νὰ μὴν τις πατήσῃ τὸ ξεχαλιναρωμένο ἄλογο.

Ἡ Λάζαινα σκιαγμένη τὰ ἔχασε καὶ δὲν πρόκανε νὰ φυλαχτῆ. Ἔκανε κι αὐτὴ νὰ ἀποτραβηχτῆ στὴν ἄκρη. Δὲν τὰ κατάφερε καὶ τὴν πρόλαβε τὸ ἄτι. Ἔτσι βρέθηκε κάτω ἀπ' τὰ πόδια του.

Ὁ ἀγὰς χαχανίζοντας γιὰ τὸ κάμωμά του, χτύπησε τὸ ἄλογο καὶ χάθηκε μέσα στὴ σκόνῃ.

Οἱ Δρακοχωρίτες πρόστρεξαν καὶ σήκωσαν ἀπ' τὸ χῶμα τὴ Λάζαινα, κλωτσοπατημένη, γεμάτη αἷματα. Ἦταν βαριά λαβωμένη στὸ κεφάλι καὶ στὸ κορμί. Δὲν πρόκαναν οὔτε στὸ σπίτι της νὰ τὴν πᾶνε. Πέθανε μεσοστρατίς. Ἄφησε πίσω ὄρφανή, στὰ γεννοφάσκια της ἀκόμα, τὴ μοναχοθυγατέρα της.

Τὴν ἄλλη μέρα, ὕστερα ἀπ' τὸ ξόδι τῆς γυναίκας του, ὁ Λάζος χάθηκε. Ψάξανε μέσα στὸ χωριό, στὸ λόγγο τῶν Σαλώνων νὰ τὸν βροῦν, μὰ πουθενά. Σὲ λίγες μέρες οἱ χωριανοὶ του μάθανε πὼς ἔπιασε τὸ βουνὸ κι ἔγινε κλέφτης. Τὸν εἶδανε ἀρματωμένο μὲ δυὸ τρεῖς ἀκόμα συντρόφους, ψηλά στὴ Βίγλα.

Στὰ σαράντα τῆς γυναίκας του κατέβηκε στὸ χωριό. Σὰν

— Νά πάτε στο Μέγαλο Πλατάνι, σᾶς καρτεράει κάποιος.

σκόλασε ἡ ἐκκλησιά πῆγε γιὰ μιὰ στιγμή σπίτι νά φιλήσῃ τὴν κόρη του. Ὑστερα εἶπε στοὺς χωριανούς του:

— Νά πάτε στοὺς Μέγαλο Πλατάνι, σᾶς καρτεράει κάποιος.

Καὶ μὲ μιᾶς ξαναχάθηκε μὲ τοὺς συντρόφους του γιὰ τὰ λημέρια του, στὰ ψηλῶματα τῆς Γκιώνας.

Μισὴ ὥρα ἔξω ἀπ' τὸ χωριό, ἦταν ἡ τοποθεσία Μέγαλο Πλατάνι, πού πῆρε τ' ὄνομα ἀπ' ἓνα ψηλὸ πλάτανο. Τρεχάτοι

πήγαν κειπέρα οί Δρακοχωρίτες. Σάν φτάσανε τί νά δοῦν! Σ' ἓνα ἀπ' τὰ χοντρά κλωνάρια τοῦ πλατανιοῦ, βρισκόταν κρεμασμέ νος μὲ σκοινὶ στὸ λαιμό, καὶ χεροπόδαρα δεμένος, κάποιος ἄνθρωπος. Ἦταν ὁ Τοῦρκος φονιάς τῆς Λάζαινας.

Ὅπως φυσοῦσε κείνη τῆ μέρα ὁ ἀέρας, ἄλλοτε πηγαινόφερνε κι ἄλλοτε στριφογύριζε τὸ κρεμασμένο κουφάρι. Καὶ στὸ στῆθος του καρφωμένο ἓνα κομμάτι χαρτὶ ἔγραφε: «Ἔτζι τιμωρη τους φωνιαδαὶς ο καπεταν Λάζος.»

Κι ἡ ἐκδίκησή του δὲν ξεθύμανε μόνο σ' αὐτόν. Μέσα στὸ χρόνο ξέκανε ἄλλους τρεῖς ἀγάδες.

Στὸ μεταξύ, οἱ συντρόφοι του γίνανε κοντὰ πενήντα. Ἄδικη- μένοι ραγιαδες πού βρίσκανε καταφυγὴ στὸ βουνό. Κι ὁ Λάζος πού μόλις εἶχε περάσει τὰ τριάντα, ἔγινε πρωτοκλέφτης φοβερός. Τὸν τρέμανε οἱ Τοῦρκοι. Ποιὸς τολμοῦσε ν' ἀπλώση χέρι σὲ ραγιά τῆς περιοχῆς! Ἐέρανε πὼς πάνω στῆ Γκιώνα λημέριαζε ὁ Λάζος μὲ τὸ νταϊφά του, πού θὰ γινόταν μὲ μιᾶς τιμωρός τους.

Γιὰ νὰ ἡσυχάσουν λοιπὸν ἀπ' αὐτόν τὸ φοβερό πρωτοκλέφτη οἱ Σαλωνίτες ἀγάδες καὶ κοτζαμπάσηδες τὸν κάνανε ἀρματολό. Ὁ Λάζος ὅμως δὲν ἐγκαταστάθηκε στὰ Σάλωνα. Ἐμεινε πάντα στὸ Δρακοχώρι. Εἶχε κι ἓνα σπίτι, πού τέτοιο μόνο στὰ Σάλωνα ἔβρισκες ὁμοιό του.

Εἶναι στὴν ἄκρη τοῦ χωριοῦ. Ἐνα δίπατο ἀρχοντόσπιτο. Μέσα στὴν αὐλὴ κι ἄλλα δυὸ τρία χαμώγια γιὰ στάβλους καὶ κελλάρια.

Στὸ χαμώγι, πέντε κάμαρες, πού σ' αὐτὲς μένανε τίς πιὸ πολλές φορές τὰ παλληκάρια του. Στὸ ἀνώγι σ' ἀνεβάζει μιὰ πέτρινη σκάλα πού φέρνει σ' ἓνα ἀπέραντο χαγιάτι. Καὶ μέσα ἄλλα τόσα μεγάλα δωμάτια.

Ἀπὸ τὸ χαγιάτι πού πάνω του γυροφέρνει μιὰ κληματαριά καὶ στὶς γωνιές κάτω μυριστικὰ λουλούδια, σὰν βρεθῆ ἄνθρωπος δὲν τοῦ κάνει καρδιά νά ἔμπη μέσα. Τὸ μάτι δὲ χορταίνει ν' ἀγναντεύη. Δεξιὰ ἀπλώνεται γαλάζια ἢ θάλασσα τῆς Σκάλας τῶν Σαλώνων (Ἰτέα). Κάτω μπροστά, ὅλος ὁ σταχτογάλαζος λόγγος τῶν Σαλώνων, μὲ τίς ἐλιές πού, σὰν εἶναι δειλινό, ξεγε- λιάται κανεὶς καὶ θαρρεῖ πὼς ἡ θάλασσα ἀνέβηκε κι ἔφτασε

ὡς κεῖ. Κι ὀλόμπροστα ὀρθώνεται στ' ἀντίπερα μεγκλόπρεπος καὶ βραχοσπαρμένος ὁ ὄγκος τοῦ Παρνασσοῦ, πού τις πιὸ πολ-
λές φορές γίνεται ἓνα μὲ τὰ σύγνεφα.

Στὸ σπιτικὸ λοιπὸν αὐτὸ τοῦ καπετὰν Λάζου ἔχουν σήμερα
ξεφάντωμα τρανό.

Δέν εἶναι γιὰ τὴν Πασχαλιά. Παντρεύει ὁ Λάζος τὴ θυγατέρα του
τὴ Βασίλω, μὲ τὸν καπετὰν Δῆμο τὸν Καλποῦζο ἀπ' τὴν Ἄριανη.

Ἄλλον δὲν ἔχει στὸν κόσμο ἀπ' τὴ Βασίλω ὁ Λάζος. Τὴ
λάτρευε καὶ γι' αὐτὸ ἀπόμεινε σ' ὅλη τὴ ζωὴ του χῆρος. Γιὰ νὰ
γλυκάνῃ τὴν ὀρφάνια τῆς ἀπ' τὸ χαμὸ τῆς μητέρας τῆς, τὴ μο-
σχανάθρεψε μὲ παραμάνες καὶ παραδουλεῦτρες. Χατήρι ποτέ
του δὲν τῆς χάλασε. Καὶ σήμερα στὴ χαρά τῆς, ἔστησε τὸ πιὸ
μεγάλο χαροκόπι πού εἶδε τὸ χωριό.

Πάνω ἀπὸ εἴκοσι σφαχτὰ ἔψησε. Χώρια τ' ἄλλα τὰ φαγιά.
Κι ἀνοίξε γιοματάρι ἀπ' τὰ πιὸ καλὰ βαρέλια πού ἔχει στὸ κα-
τώγι του. Ἄπὸ καλεσμένους ὅλο τὸ χωριὸ καὶ τὰ παλληκάρια
τοῦ γαμπροῦ.

Τὰ στεφανώματα γίνανε στὴν ἐκκλησιά. Καὶ στὸ πιστρόφι,
τὸ γυρισμὸ στὸ σπίτι, τὰ παλληκάρια τοῦ Λάζου καὶ τοῦ Καλπού-
ζου χαρμόсуна ἄδειασαν στὸν ἀέρα τὰ κουμπούρια τους.

Στὸ χαγιάτι τοῦ ἀρχοντικοῦ του, στήσανε τὸ φλάμπουρο
τοῦ γάμου. Ἐνα μακρὸ κοντάρι, πού τελείωνε σὲ σταυρό, στολι-
σμένο μὲ βασιλικὸ κι ἀμάραντο. Στὴν κορφὴ του κρέμονταν δυὸ
ρόδια. Ἄπὸ κάτω ἀνέμισε τὸ φλάμπουρο, ἄσπρο μεταξωτὸ πανί,
ὀλόγυρα στολισμένο μὲ χρυσαφένια κρόσια καὶ μέσα κεντημένο
μὲ πούλιες πολύχρωμες.

Στὸ χαμώγι μείνανε τὰ παλληκάρια. Τόσος κόσμος ποῦ νὰ
χωρέση ὅλος πάνω. Στὸ ἀνώγι στίς ἀνοιχτὲς κάμαρες στρώθηκαν
στὸ φαγοπότι οἱ ἄλλοι. Πιὸ πολλοὶ ντόπιοι, γιορταστικὰ ντυμέ-
νοι, καὶ μερικὰ ἀπ' τὰ παλληκάρια.

Ἡ Βασίλω ἀστραποβολοῦσε ἀπὸ ὀμορφιά καὶ χαρά. Ντυ-
μένη μὲ τὸ νυφιάτικο σεγκούνι, ὀλόασπρο καὶ γαῖτανοστόλιστο,
καὶ μὲ τὴ φούστα τῆς φτιαγμένη ἀπὸ ἀκριβὸ μετάξι. Στὸ κεφάλι
τὸ μικρὸ κόκκινο φέσι κεντημένο μὲ μαργαριτάρια. Στὸ στῆθος

καὶ στὸ μέτωπο, ἀράδα κρέμονταν τὰ χρυσόφλουρα. Πλάι της ὁ Δῆμος δὲν ἦταν ἀδέξιος. Σγουρόμαλλος, ψηλόκορμος, στητός, τὸ μουστάκι του μόλις κατάφερνε νὰ τὸ στρίψει. Ἦταν χρυσοφορεμένος. Ἀπ' τὸ χωριὸ του ἔφυγε μ' ἄλλα ροῦχα. Ὁ πεθερὸς του ὅμως τοῦ χάρισε γιὰ τὸ γάμο γιλέκι καὶ φέρμελη χρυσοκέντητη καὶ τσαπράζια μαλαματένια. Γιὰ τὸ κεφάλι του πόσι (μικρὸ φέσι) μὲ χρυσὰ γαϊτάνια κεντημένο.

Τόσο κχλοταίριαστο ζευγάρι! Νεράιδα ἢ νύφη, λεβέντης ὁ γαμπρός. Δὲ χόρταιναν οἱ καλεσμένοι νὰ τοὺς καμαρώνουν.

Στρῶθηκαν οἱ καλεσμένοι στὸ φαγοπότι. Στὴν πιὸ μεγάλη κάμαρη, οἱ νιόνυφοι, οἱ προεστοί, κι οἱ γέροντες, ὁ παπὰς καὶ μερικοὶ ντόπιοι ἄντρες καὶ γυναῖκες. Ἀπ' τὰ παλληκάρια τοῦ Δήμου, ὁ Γιάνναρος, ὁ Σπανοβαγγέλης, ὁ Λιάκος κι ὁ Σάββας. Κι ἀπ' τοῦ Λάζου, τὸ πρωτοπαλλήκαρό του ὁ Ζαχαριάς, ὁ Αὐγουστής κι ὁ Θύμιος. Καὶ στὴ γωνιὰ τὰ ὄργανα.

Ὁ καπετὰν Λάζος, λαμπροφορεμένος κι αὐτὸς καὶ στολισμένος μὲ τ' ἀκριβά του ἄρματα, πηγαινορχόταν ἀπὸ δωμάτιο σὲ δωμάτιο γιὰ νὰ περιποιῖται τοὺς καλεσμένους του. Σὰν ἴσκιος του τὸν ἀκολουθοῦσε ὁ ὑπηρέτης ὁ Σταμάτης. Καμπούρης καὶ στὸ μυαλὸ λειψός.

Γρήγορα οἱ κανάτες, οἱ φλάσκες κι οἱ τσότρες ἄδειασαν ἀπὸ κρασί. Κι ἔτσι δὲν ἄργησε ν' ἀκουστῆ καὶ τὸ νῆφιάτικο τραγούδι μὲ τὰ ὄργανα μαζί.

*«Σήμερα λάμπει ὁ οὐρανός, σήμερα λάμπει ἡ μέρα
σήμερα στεφανώθηκε αὐτὸς τὴν περιστέρα.»*

Σὰν τέλειωσε, μὲ μιᾶς ὁ προεστός, ὁ γερο-Κότσικας, ἄρχισε μόνος του ἄλλο:

«Καλῶς το τὸ κλεφτόπουλο μὲ τὸ συμπεθεριὸ του.»

Οἱ καλεσμένοι, ὅλοι μαζί, τὸ ξανατραγουδῆσαν κι ὕστερα ὁ προεστός τὸ τελείωσε:

*«Μὲ τετρακόσους ἄρχοντες μὲ χίλιους συμπεθέρους»,
γιὰ νὰ τὸ τραγουδήσουν καὶ πάλι ὅλοι μαζί.*

Οί εὐχῆς γιά τοὺς νιόπαντροὺς σταυρώνουν ἢ μιὰ τὴν ἄλλη.
Μὲ κέφι χαίρονται ὅλοι τοὺς τὸ νυφιάτικο γλέντι.

Μόνο ἓνας καθισμένος παράμερα εἶναι ἀμίλητος κι ἀνόρεχτος.
"Ἄν ἄπλωσε κι ἔφαγε πέντε μπουκιές, ζήτημα εἶναι. Κρασί οὔτε γουλιὰ δὲν ἔβρεξε τὸ λαρύγγι του. Εἶναι ὁ καπετὰν Γιάνναρος. Κάθε τόσο ρίχνει τὴ ματιά του ζεταστικά σ' ὅλους, κοιτάζοντάς τοὺς μὲ τὰ μεγάλα μαῦρα του μάτια πού τὰ σκεπάζουν τὰ παχιὰ σμιχτά του φρύδια. Συλλογιζόταν, καὶ πεισματωμένος δαγκώνει τὰ μουστάκια του ἢ ξύνει νευρικά τὸ σγουρό του γένη.

Ὁ Λάζος, ἀκούραστος, μπῆκε ἀπ' τ' ἄλλο δωμάτιο.

— Σταμάτη, φώναξε.

— Πρόσταξε, ἀφέντη.

— Γιόμισε, ὁρὲ Σταμάτη, τίς τσότρες καὶ τίς κανάτες πού ἄδειασαν.

— Τὸ ἓνα τὸ βαρέλι σώθηκε, ἀφέντη, τοῦ ἀπαντάει σιγανά.

Κι αὐτὸς φωναχτά:

— Ν' ἀνοίξης τὸ ἄλλο καὶ τὸ ἄλλο! "Ὀλα, ὁρὲ Σταμάτη, γιὰ τὴ χαρὰ τῆς Βασίλως μας. "Ὅσα βαρέλια εἶναι στὸ κατώγι, ὅλα!

— "Ὀλα, ἀφέντη, ξαναλέει ὁ Σταμάτης.

Καὶ μαζεύοντας τίς ἄδειες τσότρες καὶ τίς κανάτες, σιγο-μουργουρίζει:

— Τοῦτοι βάλθηκαν σήμερα νὰ μᾶς στραγγίσουν ὅλα τὰ βαρέλια. Στὰ γρήγορα ἤπιαν ἓνα! "Ἰσαμε ταχιά ἔχουμε τράτο!...

— Τὸ νοῦ σου, Σταμάτη, καὶ τὰ παλληκάρια κάτω. Μὴν τοὺς λείψη τίποτα.

— Ἐννοια σου, ἀφέντη, τοὺς συγυρίζω ὁμορφα. Καὶ πάλι μουργουρίζει: Κεῖνοι κάτω τρῶνε σὰ δράκοντες. Πέντε κριάρια καὶ τρεῖς στέρφες, καὶ δὲν ἀπόμεινε μήτε οὐρά. "Ἄν πᾶνε ἔτσι αὐτοὶ οἱ λιμασμένοι, θὰ φᾶνε ὅλη τὴ στάνη τοῦ ἀφεντικοῦ μου.

— Τί κρένεις, ὁρὲ Σταμάτη; τὸν ρωτᾷ ὁ Λάζος πού τὸν ἀκούει νὰ μουργουρίζει.

— Κάτι λογαριάζω μὲ τὸ νοῦ μου, ἀφέντη, ἀπαντάει ὁ Σταμάτης, καὶ τραβάει κατὰ τὸ χαγιάτι, γιὰ νὰ κατέβη στὸ χαμώγι.

Τὰ παλληκάρια τοῦ Καλπούζου ἀκούστηκαν τώρα νὰ τραγου-
δᾶνε ἀπ' τὸ χαμῶγι:

*«Νύφη μου, ξάστερο νερὸ καὶ ξέλαμπρο φεγγάρι.
τὸ ταίρι σου ἔναι ζηλευτὸ κι ὄμορφο παλληκάρι.»*

“Ολοι τους χαίρονται πὺ τὰ παλληκάρια πῆραν μέρος μὲ
τραγούδι στὴ χαρὰ τοῦ καπετάνιου τους. Μόνον ὁ Γιάνναρος κου-
νάει τὸ κεφάλι του καὶ λέει σιγανὰ κι εἰρωνικά:

— Ξανοίχτηκαν κι οἱ δικοί μας!... Σὰ δὲ ντρέπονται!...

— Εἶπες τίποτα, καπετὰν Γιάνναρε; τὸν ρώτησε ὁ Αὐγου-
στής, πὺ καθόταν πιὸ πέρα.

—“Ὅχι, ψευτοδικαιολογήθηκε αὐτός. Νά, ἅμα κατεβάσω
καμιὰ κανάτα κρασί, παραλογάω...”

Δὲν πρόκανε ὁ Αὐγουστής νὰ μιλήσῃ. Ὁ Λιάκος πὺ καθόταν πλάι
του, ἔσκυψε καὶ τοῦ λέει σιγανὰ, νὰ μὴν ἀκουστῇ ἀπ' τὸ Γιάνναρο:

— Μὴν τὸν ξεσυνερίζεσαι τὸ Γιάνναρο. Μ' ὄλο πὺ εἶναι
μεσόκοπος, εἶναι τρανὸ παλληκάρι καὶ μπιστεμένος στὸ Καλπου-
ζέικο. Γι' αὐτὸ ὁ καπετάνιος μας τὸν ἔχει πρῶτο στὸ νταϊφά.

— Παράξενος ὅμως ἄνθρωπος...

—“Ἐ, ξακολούθησε ὁ Λιάκος, ἀπὸ τότε πὺ οἱ ἄπιστοι τοῦ
σκότωσαν τὸν τρανὸ τὸ γιό του, δὲν πολυκρένει κι εἶναι ἀπότο-
μος. Κρυφοβοσκάει μέσα του τὸ μαράζι καὶ ξηροψήνεται καθη-
μερινὰ μὲ τὸν καημό του. Ὁ γιός του ἦταν στὰ χρόνια ἴσια μὲ
τὸ Δῆμο κι ἦταν ἀδερφοποιοί. Γι' αὐτὸ, ὁ καπετάνιος μου τὸν
ἔχει σὰν πατέρα του.

Ὁ Αὐγουστής δὲν εἶπε τίποτα, μόνον ἔριξε στὸ Γιάνναρο
μιὰ κλεφτὴ ματιὰ γεμάτη συμπόνια.

Τὸ γλέντι ξακολουθοῦσε ὄλο καὶ ν' ἀνάβῃ. Ἡ Βασίλω μόνον
σὲ κάποια στιγμή ἀφαιρέθηκε.

— Τί ἔχεις; τὴ ρωτᾶει ἀνήσυχα ὁ Δῆμος. Κάτι μοῦ κρύβεις.

Κεῖνη ξεπετιέται καὶ φοβισμένη τοῦ ἀπαντᾶει.

— Στὸ ματαεῖπα καὶ χτές. Σκιαζομαι, Δῆμο, σκιαζομαι ἀπ'
τὴ μάνα σου. Πῶς θὰ ἀκούσῃ ἓνα τέτοιο;... Πῶς θὰ τὸ πάρῃ;...
Αὐτὸ ὄλο τὸ συλλογίζομαι.

Κεῖνος χαμογελώντας τῆς λέει:

— Μὴν τὸ βάζης στὸ νοῦ σου. Ἡ μάνα μου εἶναι σκληρή, μὰ στὸ βάθος καλή. Θὰ φουρκιστῇ, θὰ σκούξη, μὰ μὲ τὸν καιρὸ θὰ δώσει τὴν εὐχὴ της.

— Ἀμποτες νὰ γίνῃ ὅπως τὸ λές, εἶπε ἡ Βασίλω κουνώντας μ' ἀμφιβολία τὸ κεφάλι της.

Κεῖνη τὴ στιγμή, ἔρχεται κάποιος παλληκάρι τοῦ Δήμου. Ἄνησυχο σκύβει στὸ αὐτὶ καὶ κάτι τοῦ λέει. Αὐτὸς ταράχτηκε μὰ συγκρατήθηκε. Ρίχνει τὴ ματιά του αὐστηρῇ κατὰ τὸ Γιάνναρο. Τότε εἶδε πὼς κεῖνος τοὺς παρακολουθοῦσε. Τὰ βλέμματά τους σμίξανε. Ὁ Δῆμος τοῦ λέει εἰρωνικά:

— Ὁ Παναγιώτης ὁ Ζαβὸς χάθηκε... Σίγουρα οἱ ξωθιὲς καὶ τὰ φαντάσματα θὰ τὸν ἄρπαξαν.

Ὁ Γιάνναρος ἔκανε τὸν ἀνήξερο, ἀνασηκώνοντας τοὺς ὤμους:

— Καὶ ποῦ θές νὰ ξέρω!... Μπορεῖ νὰ εἶναι ὅπως τὸ λέει ἡ ἀφεντιά σου!...

Ὁ Καλποῦζος βάστηξε τὸ θυμὸ του:

— Κι ὅμως, Γιάνναρε, εἶναι σὲ γνώση σου. Σίγουρα, θὰ πάη νὰ πάρῃ τὰ συχαρίκια ἀπ' τὴ μάνα μου.

Κάρφωσε τὰ ἀγριεμένα μάτια του στοῦ πρωτοπαλλήκαρου τὰ μάτια. Δάγκωσε τὰ χεῖλια του καὶ ξακολούθησε:

— Ἄλλη ὥρα θὰ τὰ κουβεντιάσουμε... καὶ μὲ τὸ Ζαβό.

Γι' ἀπάντηση ὁ Γιάνναρος σήκωσε τοὺς ὤμους του ἀδιάφορος.

Ὁ Λάζος ἄκουσε πὺ λογοφέρανε καπετάνιος καὶ πρωτοπαλλήκαρο. Γιὰ νὰ μὴ δώσουν συνέχεια καὶ νὰ μὴν τὸ νιώσουν κι οἱ ἄλλοι, ἀπλώνει, παίρνει μιὰ ψημένη πλάτη καὶ τὴ δίνει στὸ πρωτοπαλλήκαρό του.

— Νά, ὁρὲ Ζαχαριά, εἶναι ἡ πλάτη ἀπ' τὸ μανάρι πὺ εἶχα. Ξεκαθάρισέ την κι ὕστερα νὰ τὴν ξετάσης, νὰ μᾶς πῆς τὸ τί λέει.

Καὶ γυρίζοντας στοὺς ἄλλους:

— Σ' αὐτὰ ὁ Ζαχαριάς εἶναι πρῶτος στὸ χωριό μας.

Τὸ πρωτοπαλλήκαρο τοῦ Λάζου πῆρε τὴν πλάτη. Ὑστερα μ' ἓνα σουγιά, ἄρχισε νὰ τὴν καθαρίζῃ ἀπ' τὸ κρέας, ὡς ὅτου ἀπόμεινε τὸ κόκκαλο. Τὸ σήκωσε κατὰ τὸ φῶς καὶ τὸ ἔφερε μπροστά

στά μάτια του. Ἐξέτασε προσεχτικὰ τὶς κόκκινες γραμμὲς ποὺ αὐλάκωναν τὸ κόκκαλο. Καὶ κάθε τόσο ὄλο καὶ τὸ ἀναποδογύριζε.

ἽΟ Λάζος ξεφωνίζει στὸν ὑπηρέτη του :

— Σταμάτη, κρασί στὶς τσότρες κι ἔχε ἔννοια σου κάτω στά παλληκάρια τοῦ γαμπροῦ μας. Νὰ μὴν τοὺς λείψη τίποτα.

— Μὴ σκανιάζης, ἀφέντη. Τοὺς κουμαντάρω ἐγώ. Καὶ χαμηλώνοντας τὴ φωνή του, λέει μόνος του: Αὐτοὶ εἶναι λύκοι. Γιὰ νὰ χορτάσουν θέλουν νὰ φᾶνε τρία κοπάδια βουβάλια...

ἽΟ παπὰς μὲ τὸν πρωτόγερο, ἀφοῦ καλόφαγαν, τώρα κουβεντιάζουσαν καὶ λένε:

— Ποιὸς νὰ τὸ ἔλεγε, παπά, τόσα χρόνια ἀμάχη νὰ γενήσῃ συμπεθεριό. Σὰν τ' ἀκούσουν τ' ἄλλα βιλαέτια καὶ τὰ καπετανάτα θὰ χαροῦν.

— Κι οἱ ἄπιστοι, θὰ τρομάξουν!

— ἽΑμ, μικρὸ τὸ ἔχεις, δυὸ νταϊφάδες νὰ γίνουν ἓνα! Τοῦ Καλπούζου μὲ τ' ὄνομα καὶ τοῦ Λάζου!

— Θέλημα Θεοῦ ἦταν, πρωτόγερε. ἽΑς ἔχουν τὴν εὐκὴ Του νὰ προκόψουν.

ἽΟ Γιάνναρος παρακολουθοῦσε ἀπ' τὰ μακριὰ τὴν κουβέντα τους. Δὲν εἶπε τίποτα. Μόνο χαμογελώνοντας εἰρωνικά, κούνησε τὸ κεφάλι του.

Τὸν εἶδε ὁ Λάζος. ἽΑκουσε τί λέγαν οἱ ἄλλοι. Τοὺς σταμάτησε:

— ἽΑς τ' ἀφήσουμε αὐτά. Περασμένα ξεχασμένα. Καιρὸς σήμερα γιὰ γλέντι.

Παίρνει δυὸ κοῦπες κρασί καὶ ζυγώνει πρὸς τὸ Γιάνναρο. Θέλει νὰ τὸν καλοπιάσῃ. Τοῦ δίνει τὴ μιά, λέγοντάς του:

— Καπετάν Γιάνναρε, τούτη τὴν κούπα θὰ τὴν πιοῦμε οἱ δυὸ μας σταυρωτὰ στὴ γειὰ τοῦ Δήμου καὶ τῆς Βασιλῶς.

Τὸ πρωτοπαλληκάρο τινάζεται. Δὲν τὸ περίμενε αὐτό. Οὔτε ὅμως κι ἀποδείχεται.

— ἽΑντε, λοιπόν, ποὺ ἔπιασες τὴν ἄκρη καὶ στέκεις ἀμίλητος, τοῦ φωνάζει ὁ πρωτόγερος.

— ἽΑνήμπορος εἶμαι. Πουντιασμένος, δικαιολογήθηκε ὁ Γιάνναρος.

Σηκώνεται. Σταυρώνει τὰ χέρια μὲ τὸ Λάζο καὶ στραγγίζει τὴν κούπα. Σκουπίζει μὲ τὸ ἀντίστροφο τοῦ χεριοῦ του τὸ στόμα του καὶ ξανακάθησε.

Χάρηκαν ὅλοι τους. Μονάχα ὁ Δῆμος τὸν κοιτάζει μὲ τὶς ἄκρες τῶν ματιῶν του.

— Τώρα θέλουμε ν' ἀκούσουμε κι ἓνα τραγούδι ἀπ' τὴν ἀφεντιά σου, τοῦ λέει δυνατὰ ὁ Λάζος.

Σάστισε ὁ Γιάνναρος. Τραγούδι αὐτός! Ἀπὸ τότε ποῦ ἔχασε τὸ γιό του εἶχε νὰ τραγουδήσῃ. Καμιὰ φορά, σὰν ἦταν ὀλομόναχος, γιὰ νὰ σβήσῃ τὸν καημό του, ἔλεγε κανένα μοιρολόγι.

— Ἐλα, λοιπόν, ν' ἀκούσουμε τὴ λαλιά σου, τοῦ λέει ὁ Θύμιος.

— Τόσο ἀκατάδεχτος εἶσαι; συμπληρώνει ὁ Αὐγουστής.

— Ἄ! ὄχι, μπῆκε στὴ μέση ὁ Σάββας. Μὴ λέτε τέτοια γιὰ τὸν καπετὰν Γιάνναρο. Τὸν καπετάνιο μας τὸν ἔχει σὰν παιδί του. Σταυροπατέρα τὸν φωνάζει τὶς πιὸ πολλές φορές.

— Σῶπα, ὀρὲ σύ! ἀκούστηκε ἄγρια νὰ τὸν προστάξῃ ὁ Δῆμος.

Ὁ Σάββας σταμάτησε. Παραξενεύτηκε ἀπ' τὸν τρόπο τοῦ καπετάνιου του. Τὸ ἴδιο κι ὅλοι οἱ ἄλλοι. Μὰ ὁ Γιάνναρος καὶ πάλι ἔμεινε ἀτάραχος.

Ὁ καπετὰν Λάζος ποῦ κατάλαβε τὸ νόημα ποῦ εἶχε τὸ κακὸ φέρσιμο τοῦ γαμπροῦ του, θέλησε νὰ σταματήσῃ ὡς ἐδῶ. Μὲ πρόσχαρο ὕφος τοῦ λέει:

— Ἄιντε, καπετὰν Γιάνναρε, πές μας λοιπόν καὶ σὺ τὸ τραγούδι σου.

— Κοντὰ στ' ἄλλα ἄς γίνῃ κι αὐτό, μουρμούρισε μόνο του τὸ πρωτοπαλλήκαρο. Κι ἀρχίζει μὲ ἀδύνατη φωνὴ νὰ τραγουδάῃ:

«*Νύφη, σήκω τὸ χέρι σου καὶ κάνε τὸ σταυρό σου.*»

Οἱ ἄλλοι ὅλοι μὲ μιὰ φωνὴ ξανατραγούδησαν τὰ πιὸ πάνω λόγια. Καὶ κεῖνος ξακολουθαίει:

«*Καὶ παρακάλα τὸ Θεὸ νὰ ζήσῃ ὁ σύντροφός σου.*»

Πρὶν ὅμως οἱ ἄλλοι τελειώσουν κι αὐτοὶ τὸ δεῦτερο στίχο τοῦ τραγουδιοῦ, ὁ Γιάνναρος τράβηξε ἀπ' τὸ σελάχι τὸ μαντήλι του

καὶ σκουπίζει τὰ δάκρυά του πού τοῦ εἶχαν πλημμυρίσει τὸ πρόσωπο.

Ἦ Ὁ Δῆμος τὸν εἶδε. Ἄναψοκοκίνισε, σηκώνεται κι ἀπότομα τοῦ φωνάζει γιὰ ν' ἀκουστῆ ἀπ' ὅλους!

— Γιάνναρε, δὲν ἔχουμε λείψανο... Ἔχουμε χαρά...

Ἦταν ἀναπάντεχο κι ὅλοι τὰ χάσανε. Ὁ Σπανοβαγγέλης μπῆκε μπροστά του.

— Καπετάνιε, ξεσυνερίζεσαι τὸ σταυροπατέρα σου; Ἀστόχησες πὼς εἶχε κι αὐτὸς παλληκάρι σὰν τὴν ἀφεντιά σου;

— Σκασμός, Σπανοβαγγέλη! Παραμέρισε! Εἴρω τί κρένω...

Ἐσεσηκώθηκαν πιά ὅλοι. Ταραγμένη ἡ Βασίλω προσπάθησε νὰ τὸν συγκρατήσῃ. Τὸ ἴδιο καὶ μερικοὶ ἄλλοι. Ὁ Δῆμος τοὺς παραμερίζει καὶ πηγαίνει κατὰ τὴ μεριά πού καθόταν ὁ Γιάνναρος.

— Ἄκουσε, ἀν σὲ βάρυνε τὸ κρασί, καλὰ θὰ κάνῃς νὰ πᾶς νὰ πλαγιάσῃς, τοῦ φωνάζει γιὰ νὰ τὸν ντροπιάσῃ.

Αὐτὸς ψύχραιμα τοῦ ἀπαντᾷ:

— Μὲ εἶδες πολλὰς φορὲς σήμερα νὰ σηκώσω τὴν τσότρα; Τὸ λαρύγγι μου εἶναι πιὸ ξερό κι ἀπ' τὴν ἴσκα.

— Εἴρω καλὰ τί ἔχεις στὸ μυαλό σου...

— Μὰ δὲν εἶπες πρὶν, πὼς ἄλλη ὥρα θὰ τὰ κουβεντιάσουμε;

— Βέβαια, σκανιάζεις πού δὲν πέτυχε ὁ σκοπός σου... Εἴρω καλὰ ὅτι σὺ ἔστειλες τὸ Ζαβὸ στὴ μάνα μου.

Τὸν κοίταξε ὁ Δῆμος μὲ καταφρόνια καὶ τοῦ πέταξε κατὰμουτρα τοῦτα:

— Τὰ ντρόπιασες τ' ἄρματά σου, ὀρέ Γιάνναρε!

Αὐτὸς πιά δὲν κρατήθηκε. Μανιασμένος ξεπετιέται ὀλόρθος. Ἄγρια τοῦ ἀποκρίνεται:

— Αὐτὸ τὸ λόγο, μήτε ἐχθρός μου δὲν τὸν ξεστόμισε ὡς τώρα γιὰ μένα.

— Νά πού σοῦ τὸν λέω γὰρ τώρα.

— Γιατί, ἐπειδὴ σὺ ὁ Δῆμος Καλποῦζος ντρόπιασες τὰ δικά σου, θαρρεῖς πὼς...

Τὰ παλληκάρια δὲν τὸν ἄφησαν νὰ τελειώσῃ τὰ λόγια του. Ἄλλοι τὸν κρατοῦσαν καὶ τὸν τραβοῦσαν ἀπ' τὴ μιὰ μεριά, γιὰ

— Αὐτὸ τὸ λόγο, μήτε ἐχθρὸς μου δὲν τὸν ξεστόμισε ὡς τώρα γιὰ μένα.

νὰ τὸν ξεμακρύνουν κι ἄλλα τὸ Δῆμο. Ὁ Λάζος καὶ μερικοὶ Δρακοχωρίτες μπαίνουν στὴ μέση.

Ὁ Γιάνναρος λευτερώθηκε ἀπ' τὰ χέρια τους. Τράβηξε κατὰ τὸ χαγιάτι.

Βλέποντάς τον νὰ φεύγη, τοῦ φωνάζει παράφορος ὁ Δῆμος:
— "Αἰντε, Γιάνναρε, θὰ μοῦ τὸ πληρώσης... Γὼ δὲν ἀστοχᾶω...

Τὸ ἄκουσε αὐτός. Σταματάει γιὰ μιὰ στιγμή καὶ γυρίζοντας τὸ κεφάλι τοῦ ἀποκρίνεται εἰρωνικά:

— Σὺ δὲν ἀστοχᾶς! Ἄμ, ἂν θυμόσουνα θὰ ἤσουνα τώρα φονιάς τοῦ Λάζου, κι ὄχι γαμπρός του.

Καὶ βγαίνοντας στὸ χαγιάτι, κατέβηκε γρήγορα τὴ σκάλα.

Ἐὸ Δῆμος δὲ μπόρεσε νὰ κρατηθῆ πιά ἄλλο ἀπ' τὴν ἀπόκριση τοῦ Γιάνναρου. Τραβάει τὸ γιαταγάκι νὰ πάη κοντά του, νὰ τὸν χτυπήσῃ. Ρίχτηκαν ὅμως ὅλοι πάνω του καὶ τὸν βάστηξαν. Μὲ τὸ ζόρι καὶ σερνάμενο τὸν ξαναπᾶνε στὴ θέση του.

— Τί μάγγανα εἶναι αὐτά. Τέτοια καλὰ ξεφαντώναμε, λέει ὁ Αὐγουστής.

— Νὰ μακελλέψουμε γιὰ τὸ τίποτα τὴ χαρά, συμπλήρωσε ὁ παπάς. «Εἰρήνη πᾶσι.»

— Ἄιντε, νὰ ξακολουθήσουμε τὸ γλέντι μας, ξεφώνισε ὁ Λάζος.

Καὶ γυρίζοντας κατὰ τὰ ὄργανα:

— Βαρέστε, ὀρέ σεῖς, νὰ χορέψουμε.

Οἱ ὄργανοπαῖχτες ἀρχίζουν νὰ παίζουν. Ἐὸ πρωτόγερος μὲ μερικοὺς ἄλλους ἀνοίγει πρῶτος τὸ χορό. Ἐπὸ κοντὰ οἱ γυναῖκες.

Ἐὸ Δῆμος συλλογισμένος κι ἡ Βασίλω ἀνήσυχη παρακολουθοῦσαν ἀδιάφορα τὸ χορό.

Ἐὸ Λάζος ρίχνει μιὰ ματιὰ στὶς κανάτες, ἂν ἔχουν κρασί. Κεῖνη τὴ στιγμή, τρέχοντας ἀπ' τὸ χαγιάτι λαχανιασμένος καὶ φοβισμένος τὸν ζυγώνει ὁ Σταμάτης.

— Ἀφέντη, ἀφέντη!

— Τί ἔπαθες, ὀρέ Σταμάτη; Ἄιντε, νὰ φέρῃς κρασί.

— Γιὰ κρασί θὰ πάω, μὰ ἄκουσε πρῶτα, ἀφέντη. Κεῖνος ὁ ἄγριος ὁ καπετάνιος, ὁ ψηλός, ὁ ξερακιανός πού λογόφερε μὲ τὸ γαμπρό, κατέβηκε στὸ χαμῶγι χολιασμένος. Σύναξε τὰ παλληκάρια τοῦ Καλπούζου κι ὄλο τοὺς σιγομιλάει.

— Τί τοὺς ἔλεγε:

— Ποῦ νὰ ξέρω, ἀφέντη; Κεῖνα τὸν ἄκουγαν καὶ μοιάζανε νὰ τοῦ κρατᾶνε δίκιο.

— Ἄι, ὀρέ, χάσου! Πάγαινε νὰ μᾶς φέρῃς κρασί.

— Πάω, ἀφέντη, ἀπάντησε ὁ Σταμάτης, καὶ τράβηξε κατὰ τὸ χαγιάτι.

Κατεβαίνοντας ὅμως μουρμούριζε:

— Γὼ ἔκανα τὸ χρέος μου. Πάλι ἅμα ξεσπάση καμιὰ φασαρία, ἔχω τὴν κρυψώνα μου. Ἄς εἶναι καλὰ τὸ κατώγι. Θὰ χαθῶ πίσω ἀπ' τὰ βαρέλια...

Σωστά ἦταν τὰ ὅσα εἶπε ὁ Σταμάτης στὸν ἀφέντη του.

Σὰν εἶδαν τὰ παλληκάρια τοῦ Δήμου νὰ κατεβαίνει ἀπ' τὸ ἀνώγι ἔτσι κατακόκκινος καὶ φρενιασμένος ὁ Γιάνναρος, τρέξανε κοντά του νὰ δοῦν τί ἔγινε. Κεῖνος τοὺς τὰ μολόγησε ὅλα.

Σκύψανε τὸ κεφάλι τὰ παλληκάρια γιὰ τὸ ντροπιασμά που ἔκανε ὁ καπετάνιος τους στὸ πρωτοπαλλήκαρο.

— Πᾶμε νὰ φύγουμε, εἶπε ἓνα.

— Σωστά, νὰ γυρίσουμε στὸ χωριό μας, συμφώνησαν μερικὰ ἄλλα.

Ὁ Γιάνναρος ἀρνήθηκε κάνοντας νόημα μὲ τὸ κεφάλι.

— Νὰ τὸν ἀφήσουμε ὀλομόναχο, εἶπε κάποιος.

— Ὅχι, μίλησε τώρα αὐστηρὰ τὸ πρωτοπαλλήκαρο. Δὲ μπορούμε νὰ παρατήσουμε τὸ Δήμο στοῦ λύκου τὸ στόμα. Δὲν ξέρουμε τί μπορεῖ νὰ τοῦ τύχη... Ἐχουμε λόγο νὰ δώσουμε στὴν Καπετάνισσα.

— Αὐτὸ ὅμως που σοῦ ἔκανε, δὲν ἦταν μικρό, μίλησε ἄλλος.

— Ἐκανε ἄλλο πιὸ τρανό, ξαναεἶπε ὁ Γιάνναρος. Τὸ μικρὸ τηράτε που ἔκανε σὲ μένα; Ἀπὸ λόγου μου τοῦ δίνω συμπάθειο. Παιδὶ πράμα ἀκόμα... Θὰ μείνουμε δῶ, νὰ τὸν παραστέκουμε ἀκόμα ἀπὸ κάθε ἀναπάντεχο!.. Αὔριο βλέπουμε τί θὰ κάνουμε...

Τὰ παλληκάρια ἀσπάστηκαν τὴ γνώμη του. Ἡ καρδιά τους εἶχε κρυώσει. Χάσανε τὸ κέφι τους. Κανένας δὲν εἶχε ὄρεξη νὰ φάη, νὰ πιῆ καὶ νὰ γλεντήσῃ. Ἀποτραβήχτηκαν σὲ μιὰ ἄλλη κάμαρα ἀνόρεχοι.

Οἱ φωνὲς καὶ τὰ τραγούδια ἀπ' τὸ χορὸ φτάνανε ὡς κάτω.

Ὁ Λάζος μὲ τίς κοῦπες στὸ χέρι, κερνοῦσε τοὺς χορευτές.

Στὴν ἄκρη, καθισμένοι πλάι-πλάι, βρισκόνταν ὁ Σπανοβαγγέλης μὲ τὸ Ζαχαριά.

‘Ο Σπανοβαγγέλης τράβηξε μερικὲς γουλιές ἀπ’ τὴν τσότρα, καὶ δίνοντάς τὴν καὶ στὸ Ζαχαριά, τοῦ λέει:

— Ἀκόμα θὰ σκαλίζης αὐτὴ τὴν πλάτη. Πέταξέ τὴν ἀπὸ κεῖ καὶ τράβηξε καμιὰ γουλιὰ ἀπ’ τὴν τσότρα.

Τὸ πρωτοπαλλήκαρο τοῦ Λάζου τὸν κοιτάζει θλιμμένα καὶ τοῦ ἀποκρίνεται:

— Νὰ τὴν πετάξω, μὰ αὐτὴ ὅ,τι εἶχε νὰ πῆ, τὸ εἶπε.

‘Ο Σπανοβαγγέλης παραξενεύτηκε. Δὲν πρόκανε ὅμως νὰ μιλήσῃ. ‘Ο Ζαχαριάς τοῦ ἔδειξε τὴν πλάτη καὶ ἔξακολουθήσε:

— Τοῦτες τὶς δυὸ μαυροκόκκινες γραμμὲς στὸ κόκκαλο τῆς πλάτης τὶς βλέπεις; Ἔ, αὐτὲς εἶναι δυὸ τάφοι, δυὸ μνημόρια.

Σήκωσε ἀδιάφορος τοὺς ὤμους του ὁ Σπανοβαγγέλης:

— Σώπασε, ὁρὲ Ζαχαριά, καὶ κακομελετᾶς τὴ χαρὰ.

— Αὐτὸ πού σοῦ λέω. Φαίνονται ὀλοκάθαρα. Οἱ δυὸ χαρ-
κιὲς αὐτὲς εἶναι τάφοι. Τάφοι ματωμένοι. Νὰ μοῦ τὸ θυμᾶσαι.
Χρόνος δὲ θά ’χῃ κλείσει καὶ σὲ τούτῃ τῇ φαμελιὰ δυὸ τάφοι θὰ
ἀνοιχτοῦν. Καὶ θά ’ναι ματωμένοι κι οἱ δυὸ.

— Παραμύθια, εἶπε ὁ Σπανοβαγγέλης. Νά, καὶ μεῖς πρὶν
κινήσουμε ἀπ’ τὸ μοναστήρι τῆς Ἁγιαρσαλῆς γιὰ δῶ, ὅλη τὴ
νύχτα ἔκραζε ἓνας γκιώνης. Κι ὅμως ἀντὶ νὰ χύσουμε αἷμα κά-
ναμε γάμο.

‘Ο Ζαχαριάς πέταξε τὴν πλάτη στὸ χαγιάτι. Πῆρε ὕστερα
τὴν τσότρα, κι ἤπιε κάμποσες γουλιές.

‘Ο χορὸς σταμάτησε.

— Μὲ τὶς ὑγειές σου, πρωτόγερε. Τώρα ἡ ἀράδα μου, ξεφώ-
νισε ὁ Λάζος.

Καὶ γυρίζοντας στὸ Δῆμο:

— Σήκω, γαμπρέ, νὰ μὲ βαστήξῃς.

— Μετὰ χαρᾶς, εἶπε αὐτὸς καὶ σηκώθηκε.

Ἄρχισαν τὰ ὄργανα νὰ παίζουν ἓνα σκοπὸ κλέφτικο. Κι ὁ
Λάζος πού τὸν κρατοῦσε ὁ Δῆμος, ἔσερνε μὲ χάρη καὶ παλλη-
καριὰ τὸ χορὸ.

— Γιὰ τήρα χορὸ πού τὸν κάνει ὁ καπετάνιος μου, εἶπε ὁ
Ζαχαριάς, καμαρώνοντας τὸ Λάζο.

— Μὲ τὸ δίκιο του, τὴ θυγατέρα του παντρεύει σήμερα, τοῦ ἀπαντάει ὁ Σπανοβαγγέλης.

Σκέφτηκε, κι ὕστερα, σὰ νὰ τὸ πῆρε ἀπόφαση, τὸν ρωτᾷει σιγά, νὰ μὴν ἀκουστῆ ἀπ' ἄλλους:

— Καπετὰν Ζαχαριά, θέλω νὰ μοῦ ἀποκριθῆς τὴν ἀλήθεια. Λένε πὼς τὰ ἄρματα ποὺ φοράει ὁ Λάζος, εἶναι τοῦ σχωρεμένου τοῦ καπετάνιου μου, τοῦ Καλπούζου.

— Ὅχι, διαμαρτυρήθηκε μ' ἀγανάκτηση αὐτός, δὲν εἶναι ἀλήθεια. Εἶναι δικά του. Τὰ ἄρπαξε ἀπὸ κάποιον μπέη.

— Καὶ τοῦ Καλπούζου, τί τὰ ἔκανε;

— Θὰ σοῦ τὸ πῶ, γιὰ νὰ μὴν πιστεῦς στὰ ὅσα λένε οἱ ἄλλοι. Σὰν ἤρθε κείνη ἡ κακιὰ ὥρα κι ὁ Λάζος σκότωσε τὸν Καλπούζο, γιὰ μέρες ὕστερα τὸ ἔφερνε βαριά. Γιατὶ σ' αὐτὸ τὸ φονικὸ τὸν ἔσπρωξε ὁ Σελῆμ μπέης. Κεῖνος τὸν πῆρε στὸ λαιμὸ του. Ἄς εἶναι! Τὸ Λάζο, λοιπόν, τὸν κυνηγοῦσε τὸ αἶμα... Τὸ ἔριξε στὸ πιοτὸ κι ἄδειαζε ἀπανωτὲς τίς φλάσκες μὲ κρασί καὶ ρούμι. Μὰ δὲν ἔκανε τίποτα. Μὲ τὸ ὄχ! κοιμόταν καὶ μὲ τὸ ὄχ! ξυπνοῦσε. Δὲν πέρασε βδομάδα κι ὁ Λάζος σύναξε τ' ἄρματα καὶ τὰ μαλαματένια τσαπράζια τοῦ σκοτωμένου. Τράβηξε κρυφὰ γιὰ τὰ Σάλωνα. Κειπέρα, τὰ ἔδωσε σὲ χρυσικό, νὰ λυώσῃ τὸ μάλαμα καὶ μ' αὐτὸ νὰ τοῦ φτιάξῃ εἰκόνημα τῆς Παναγιᾶς.

Σταμάτησε καὶ ρούφηξε δυὸ τρεῖς γουλιὲς ἀπ' τὴν τσότρα.

Ὁ Σπανοβαγγέλης ποὺ μ' ὀρθάνοιχτα μάτια γιὰ πρώτη φορὰ ἀκουγε ὅλ' αὐτὰ, δὲν κρατιόταν:

— Λοιπόν;

— Στὰ σαράντα τοῦ Καλπούζου, μάζεψε τὸ νταϊφὰ ὅλο καὶ πήγαμε στὸ μοναστήρι τῆς Δαμάστας. Ἀνήμερα ἔκανε συλλείτουργο γιὰ τὸ σκοτωμένο. Σὰν σκόλαγε ἡ ἐκκλησιά, βγάζει ὁ καπετάνιος μου ἀπ' τὸ ταγάρι του τὸ μαλαματένιο εἰκόνημα τῆς Παναγιᾶς. Τὸ ἀκούμπησε στὸ Ἱερὸ καὶ τὸν ἀκοῦμε νὰ λέη: «Πάρτο, Παναγιά μου, τὸ εἰκόνημα. Εἶναι μαλαματένιο. Εἶναι ἀπ' τ' ἄρματα τοῦ Καλπούζου. Πάρτο γιὰ τὴν ψυχὴ του, νὰ συχωρεθῶ καὶ λόγου μου γιὰ τὸ φονικό.» Κι ἔκλαιγε γονατιστὸς σὰ μικρὸ παιδί.

— Κοντολογίς, μετάνιωσε ὁ καπετάνιος σου!

— Μετάνιωσε λέει! Οὔτε κι ἄλλος. Ἄς ὄψεται κεῖνος ὁ σκυλότουρκος ὁ Σελήμ.

Κεῖνη τὴ στιγμή ὁ Λάζος χορεύοντας ἔφτασε μπροστά τους. Σταμάτησαν τὴν κουβέντα τους.

Λαχανιασμένος, ἰδρωμένος καὶ τρέμοντας ἀπὸ τὸ φόβο του, ἀνέβηκε τὰ σκαλιὰ ὁ Σταμάτης.

Ὅπως χόρευε ὁ Λάζος, τὸν ζυγώνει καὶ μὲ τρεμάμενη φωνὴ τοῦ λέει στ' αὐτί.

— Ἀφέντη, αφέντη! Ἡ Καλπούζαινα, ἡ συμπεθέρα!

Κοντοκράτησε λίγο τὸ βῆμα του στὸ χορὸ ὁ Λάζος ταραγμένος ἀπ' τὰ λόγια τοῦ ὑπηρέτη του. Ἐσμίξε τὰ φρύδια του καὶ τὸ πρόσωπό του φανέρωσε ἀνησυχία.

— Ἡ Καλπούζαινα ἦρθε κάτω στὴν αὐλὴ μὲ πεντέξι παλληκάρια, τοῦ εἶπε πάλι, γρήγορα-γρήγορα, ὁ Σταμάτης.

Ὁ Λάζος, ἀνήσυχος, τραύλισε μέσα του.

— Ἡ Καλπούζαινα!

Ξαναβρῆκε ὅμως τὴν ψυχραιμία του. Σταματᾶει τὸ χορὸ καὶ τάχα χαρούμενος ξεφωνίζει, νὰ τὸν ἀκούσουν ὅλοι:

— Καλῶς τὴ δεχτήκαμε. Ἡ συμπεθέρα, ἡ Καπετάνισσα, ἡ Καλπούζαινα μᾶς ἦρθε.

Καὶ στὸν ὑπηρέτη του:

— Ἄς κοπιᾶση πάνω.

Ὁ Σταμάτης παραμέρισε σὲ μιὰ γωνιά, μουρμουρίζοντας μόνος του:

— Δὲν πάω νὰ τῆς τὸ πῶ... Σικιάζουμαι...

Ὁ ἐρχομὸς τῆς Ἀσήμως Καλπούζαινας ἔπεσε σ' ὅλους σὰν ἀστροπελέκι. Τὸ γλέντι σταμάτησε. Πέτρωσαν οἱ καλεσμένοι ἀπ' αὐτὸ τὸ ἀναπάντεχο. Ἀναστατωμένοι ὁ ἓνας μὲ τὸν ἄλλον κοιτάζονταν χωρὶς νὰ ποῦν τίποτα.

Ὁ Δῆμος δαγκώθηκε καὶ φοβέρισε:

— Γιάνναρε, τί μοῦ ἔκανες!...

Τὸν ἄκουσε ἡ Βασίλω κι ἄθελά της ἔβγαλε μιὰ φωνή:

— Παναγιὰ μου!

— Ἡ Καπούζαινα ἤρθε κάτω στὴν ἀλλή μὲ πεντέξι παλληκάρια,
τοῦ εἶπε πάλι, γρήγορα-γρήγορα, ὁ Σταμάτης.

— Τί ἔπαθες; τῆς λέει θαρρετὰ αὐτός. Σκιαζέσαι τὴ μάνα μου;
Γενίτσαρο τὴ νόμισες καὶ χλώμιανες;

Ὁ Λάζος ἔκρυψε τὴν ταραχὴ του. Εἶδε πὼς ὅλοι τὰ χάσανε
ἀπ' τὸν ἐρχομὸ τῆς. Θέλησε νὰ τοὺς ξεθαρρέψη. Ὁρθωσε τὸ
κορμί του καὶ τοὺς φώναξε:

—“Ας βαρέσουν τὰ βιολιά, νὰ ποῦμε τὸ τραγούδι τῆς πεθε-
ρᾶς. Νὰ καλοδεχτοῦμε τὴ συμπεθέρα. ”Αιντε, λέει στὰ βιολιά.

Οἱ ὄργανοπαῖχτες ἄρχισαν νὰ παίζουν. Κι οἱ καλεσμένοι μὲ
φωνὴ σβηστή καὶ δειλιασμένοι, τραγουδοῦσαν:

*« Ἀπόψε ἡ μάνα τοῦ γαμπροῦ κι ἡ πεθερὰ τῆς νύφης
μὲ τοὺς ἀγέρες μάλωνε, μὲ τὸ Βεζιὰ μαλώνει.
Πάψε, Βοριά μ', τὰ κύματα καὶ πάψε τοὺς ἀγέρες.
Ν' ἀνάψη τ' ἀγιολύχναρα καὶ τίς χρυσὲς λαμπάδες
νὰ δῆ τὴ νύφη πού'φερε ἀπὸ τὸ ξενοχώρι.»*

V

Στὸ χαγιάτι φάνηκε ἡ Καλπούζαινα. Τὰ χαρακτηριστικά της ἔχουν πάρει μιὰ παράξενη σκληράδα. Τὰ μάτια της πετᾶνε φλόγες. Τὴν ἀκολουθοῦσαν ὅλοι κείνοι ποὺ μαζί της ξεκίνησαν ἀπ' τὴν Ἀριανη. Προστέθηκε κι ὁ Γιάνναρος μὲ μερικά παλληκάρια.

Στάθηκε γιὰ λίγο στὸ χαγιάτι. Ἐριξε μιὰ εἰρωνική ματιὰ στὸ στημένο φλάμπουρο. Ὕστερα προχώρησε μὲ βῆμα ἀργὸ καὶ μπῆκε στὸ δωμάτιο. Ἀπὸ κοντὰ κι οἱ ἄλλοι. Σταμάτησε στὴ μέση. Γυρόφερε στὰ γρήγορα τὸ αὐστηρὸ βλέμμα της σ' ὅλους. Κανείς τους δὲν τόλμησε ν' ἀντικρύσει τὴ ματιὰ της. Σ' ὅποιον πέφτει, σκύβει, γιὰ νὰ μὴ σμίξει μὲ τὴ δική της.

—Ἄς σταματήσουν τὰ βιολιά καὶ τὰ καλοδεξίματα. Δὲ μοῦ χρειάζονται.

Μεμιᾶς τὰ ὄργανα σταμάτησαν καὶ μαζί μ' αὐτὰ καὶ τὸ τραγούδι. Μερικοὶ παραμέρισαν φοβισμένοι.

— Καλῶς κόπιασες, συμπεθέρα Καπετάνισσα. στὸ ἀρχοντικό μου, καταφέρνει νὰ μουρμουρίση ὁ Λάζος.

Κεῖνη οὔτε γύρισε νὰ τὸν κοιτάξῃ. Τὸ καλωσόρισμά του πῆγε στὸ βρόντο. Εἰρωνικὰ μονάχα μίλησε σ' ἄλλους:

— Μὲ συμπαθᾶτε πού ἤρθα στὴ χαρὰ σας, χωρὶς νὰ φέρω κέρασμα. Μήτε ζωντανὸ ἐλάφι χρυσοκέρατο, μήτε κριάρια μὲ κουδούνια ἀργυρά.

— Μὲ φτάνει, συμπεθέρα, πού ἤρθες στὴ χαρὰ τῶν παιδιῶν μας, τῆς μίλησε ὁ Λάζος.

Στὸ μεταξύ ὁ Λουκάς σὰν εἶδε τὸ Δῆμο, τὸν ζύγωσε μεμιᾶς. Μὲ λαχτάρα τοῦ ἄρπαξε τὸ χέρι καὶ τρέμοντας ἀπὸ τὴ συγκίνηση, τοῦ λέει:

— Τοῦ Ἀβραάμ καὶ τοῦ Ἰσακ τοῦ καλὰ ν' ἀποχτήσης, γιέ μου. Σιδεροκέφαλο τὸ ταῖρι σου καὶ νά 'ναι σὰν τὴ Λιάκουρα ἀπέθαντος.

Ἄνθρωπος, μόνο μιὰ ματιὰ εὐγνωμοσύνης προκάνει νὰ τοῦ ρίξῃ. Γιατὶ ἡ Καλπούζαινα, τὸν ἄκουσε πού τοῦ μιλοῦσε:

— Τί εἶπες, γερο-Λουκά;

— Τίποτα, ψυχομάνα, κάποια παραγγελιὰ εἶχα... προσπάθησε νὰ δικαιολογηθῇ αὐτός.

Ἡ Καπετάνισσα δὲν τὸν πίστεψε. Τὸν κοίταξε ἄγρια. Ὁ Δῆμος τὸ κατάλαβε κι ἀπότομα τῆς μιλάει:

— Μοῦ εἶπε κεῖνο, τοῦ καρτεροῦσα ν' ἀκούσω ἀπ' τὸ στόμα σου, μάνα. Μὰ σὺ ἄρματώθηκες γιὰ νὰ 'ρθῆς νὰ φαρμακώσης τὴ χαρὰ τοῦ γιοῦ σου.

— Ἀφοῦ ντρόπιασε τ' ἄρματά του ὁ γιὸς τοῦ Καλπούζου, τὰ ζώστηκε ἡ μάνα του, γιὰ νὰ τὸν ξετροπιᾶσῃ.

— Μάνα! Τί εἶναι αὐτὰ πού κρένεις; Αὐτὸς σὲ ξεσήκωσε; Κι ἔδειξε ὁ Δῆμος τὸ Γιάνναρο. Κεῖνος δὲν τοῦ ἀποκρίθηκε, μὰ ἄγρια τοῦ εἶπε ἡ μάνα του:

— Τὸ χρέος μου δὲν εἶχα ἀνάγκη κανεὶς νὰ μοῦ τὸ δείξῃ.

Ἄνθρωπος τῆς σαστισμένος τὴν κοίταζε.

Ἡ Καπετάνισσα δὲ σταμάτησε. Σμιζανε τὰ φρύδια τῆς ἀπ' τὸ θυμό.

— Μάνα! Τί είναι αὐτὰ πού κρένεις; Αὐτὸς σὲ ξεσήκωσε;

— Τί μὲ τηρᾶς ἔτσι, κιοτή; Μιὰ γυναίκα σοῦ ἄδειασε τὰ κουμπούρια καὶ σ' ἔκανε νὰ τσακίσης τὸ γιαταγάνι σου. Τὸν ὄρκο πού ἔδωσες πρὶν πέντε χρόνια, γονατιστὸς μπροστὰ στ' ἄρματα τοῦ πατέρα σου, τὸν πάτησες.

—“Ημouνα τότε ένα παιδόπουλο και μ’ έβαλες με τὸ στανιὸ νὰ ὀρκιστῶ... Οὔτε ἤξερα τί ἔκανα.

— Καὶ τώρα πού τράνεψες, ἀντὶ νὰ ξεπληρώσης τὸν ὄρκο σου, ξώμοσες γιὰ μιὰ γυναίκα, γιὰ τὴν κόρη τοῦ φονιᾶ.

— Εἶπαμε, συμπεθέρα, νὰ ἀστοχήσουμε τὰ παλιά...! Νερὸ κι ἀλάτι νὰ γίνουν.

Τῆς λέει ὁ Λάζος γιὰ νὰ τὴν ἡσυχάση. Πῆρε θάρρος κι ὁ περο-Λουκάς:

—“Αἰντε, ψυχομάνα, ἀπλωσε τὸ χέρι σου καὶ δῶσε συμπάθειο στὸ σπλάχνο σου.

Κεῖνη ὅμως οὔτε πρόσεξε τὰ λόγια τους.

Ἡ Βασίλω νόμισε πὼς θὰ τῆς μαλάκωνε τὸ πείσμα.

— Πεθερά, δὸς μου τὴν εὐχή σου. Νὰ γονατίσω νὰ σοῦ φιλήσω τὸ χέρι.

— Ποιὰ εἶσαι σὺ πού με κράζεις πεθερά; τῆς ἀπαντάει ἄγρια.

— Ἡ γυναίκα τοῦ γιοῦ σου, τραύλισε κείνη σὰ χαμένη.

— Δὲν ἔχω γιό.

—“Ὡστε μ’ ἀρνιέσαι, μάνα;

— Τοὺς κιοτῆδες στὸ Καλπουζέικο τὸ σοὶ τοὺς ἀρνιοῦνται.

— Συμπεθέρα, ξαναμπαίνει στὴ μέση ὁ Λάζος, μιὰ και τὰ ἴφερε ἔτσι ὁ Θεός, εἶπαμε νὰ φιλιωθοῦμε. Ν’ ἀστοχήσουμε τὰ παλιά.

— Μπορεῖ ν’ ἀστόχησε ὁ κιοτῆς ὁ γιός μου τὸ χρέος του, ὄχι ὅμως καὶ λόγου μου.

— Παναγιὰ μου Δέσποινα, ξεφώνισε τρομαγμένη ἡ Βασίλω.

Ἡ Καπετάνισσα ἔγινε ἄλλος ἄνθρωπος. Φούντωσε τὸ πρόσωπό της, τὰ μάτια της πετάχτηκαν καὶ σπιθοβολοῦσαν. Μ’ ἄγρια, βραχνή φωνή, ξέσπασε:

— Σὲ τοῦτο τὸ σπιτικό, ἔπρεπε τώρα μοιρολόγια ν’ ἀκούγονται κι ὄχι νυφιάτικα τραγούδια... Λεῖψανο νὰ κοιτάται, κι ὄχι στεφανώματα καὶ νὰ ἴναι στημένο τὸ φλάμπουρο τοῦ γάμου.

— Πάψε, μάνα, τὴ σταματᾷ ὀργισμένος ὁ Δῆμος.

Καὶ παρακλητικὰ ὁ Λάζος:

— Δῶσε τόπο στὴν ὀργή, συμπεθέρα.

Ὁ παπὰς νόμισε χρέος του νὰ μεσολαβήσῃ εἰρηνικά:

— Μέρα πού εἶναι σήμερα, Καπετάνισσα. Διπλὴ γιορτὴ. Ἐσμιζε ἡ χαρὰ τοῦ γιοῦ σου μὲ τὴν Πασκαλιά. Δῶσε συχώριο καὶ τὴν εὐχὴ σου.

Τὸ ἴδιο κι ὁ πρωτόγερος:

— Ὁ γιός σου τώρα, Καπετάνισσα, θὲ νὰ εἶναι καπετάνιος σὲ δυὸ νταϊφάδες. Στὸν Καλπουζέικο καὶ στὸ Λαζέικο.

Γύρισε κατὰ τὸ μέρος τους ἡ Καλπούζαινα, τοὺς κοιτάει ἄγρια καὶ μὲ καταφρόνια ἀπαντάει:

— Ὁ Καλπουζέικος νταϊφὰς δὲν ἔχει ἀνάγκη ἀπ' τὸ γιό μου.

Καὶ προσβλέποντας τὸ γιό της:

— Θάρρεφες πῶς ἀπ' τὴν ἀφεντιά σου θ' ἀπομείνῃ ὄρφανὸς καὶ μαγκούφης ὁ νταϊφὰς;... Λόγου μου, ἡ ἴδια θὰ τὸν κρατήσω.

— Ὅπως ὀρίζεις, συμπεθέρα. Μὰ εἶπαμε γιὰ καλὸ μας, νὰ σμιζοῦμε καὶ νὰ γίνουν ἓνα. Γὼ ἀπὸ μέρος μου ἔδωσα κιόλας τὴν εὐχὴ μου.

— Κεῖνον ὅμως, φονιά, πού τὸν ἔστειλες στὸν κάτω κόσμον, τὸν ρώτησες ἂν στέργῃ;

— Μάνα! τὴ σταματᾷ αὐστηρὰ ὁ Δῆμος.

Ὁ Λάζος, σὰ νὰ τὸν χτύπησε μαχαιριὰ στὴν καρδιά, πονεμένα μίλησε:

— ὦ! μὴ μοῦ θυμίζῃς αὐτό. Μὴ συνταυλίζῃς παλιὰ πληγὴ.

— Τὴν ἀγιάτρευτῃ αὐτῇ πληγῇ, μονάχος σου, τὴν ἀνοιξες... Τὸ νταϊφὰ τοῦ Καλπούζου, θὰ τὸν κουμαντάρω λόγου μου.

— Ὅπως θέλεις, συμπεθέρα... Μ' ἄς δώσουμε τὰ χέρια.

— Τὰ χέρια σου, φονιά, στάζουν ἀκόμα αἷμα.

Ἄβασταχτος ἀπ' τὸ θυμὸ του ὁ Δῆμος τῆς μίλησε:

— Μάνα, ἂν κίνησες τόσες ὥρες μέσα στὰ χιόνια, νὰ ῥθῆς νὰ μοῦ πικράνῃς τὴ χαρὰ, πάρε τὴν ἴδια στράτα πίσω.

— Θὰ τὴν ξαναπάρω, μὰ γὼ κίνησα νὰ κάνω τὸ χρέος μου κι ὄχι νὰ ἀστοχῆσω σὰν καὶ λόγου σου.

Κι ἄξαφνα, χωρὶς νὰ προκάνῃ νὰ τὴν κρατήσῃ κανεὶς, ἡ Καπετάνισσα τραβάει ἀπ' τὴ ζώνη της τὴν κουμπούρα. Μὲ μιᾶς τὴν ἀδειάζει στὸ στῆθος τοῦ Λάζου, ξεφωνίζοντας μὲ ἱκανοποίηση:

— Φονιά! Γλίτωσες άπ' τὸ γιό μου, ὄχι ὅμως κι ἀπὸ μένα.
Τὰ βόλια σκάψαν τὸ μέρος τῆς καρδιάς. Ὁ Λάζος άπλωσε τὰ χέρια νὰ κρατηθῆ μὰ δὲν πρόκανε. Οὔτε καὶ κανεὶς πρόφτασε νὰ τὸν βοηθήσῃ. Σωριάστηκε νεκρός, πλημμυρισμένος στὸ αἷμα του.

Σάστισαν γιὰ μιὰ στιγμή ὅλοι τους ἀπὸ τοῦτο τὸ ἀναπάντεχο φονικό. Οἱ γυναῖκες βάλανε τὶς φωνές παραμερίζοντας.

Ἡ Βασίλω σωριάστηκε θρηνηλογώντας πάνω στὸ νεκρὸ πατέρα της καὶ ξεφωνίζει:

— Πατέρα! Πατέρα!

Ἕστερα, γυρίζοντας κατὰ τὴν πεθερά της:

— Σκύλα, ἔφαγες τὸν πατέρα μου, καὶ σωριάστηκε πάνω στὸ νεκρὸ ξεσπώντας σ' ἀναφυλλητά.

— Μάνα ζουρλή, τί ἔκανες; τῆς φωνάζει ὁ Δῆμος.

Ὁ Ζαχαριάς, ὁ Αὐγουστής, ὁ Θύμιος, τὰ παλληκάρια τοῦ Λάζου, ἀγριεμένα σέρνουνε τὰ γαταγάνια τους. Ρίχνονται νὰ χτυπήσουν τὴν Καλπούζαινα. Τὴν ἴδια στιγμή ὅμως άπ' τὴν ἄλλη μεριά, τὰ παλληκάρια της μὲ πρῶτο τὸ Γιάνναρο, τραβᾶνε κι αὐτὰ τὰ σπαθιά τους. Τριγυρίζοντας τὴν Καπετάνισσα καὶ βάζοντάς τη στὴ μέση γιὰ νὰ τὴν προστατέψουν, ἔτοιμάζονται νὰ χτυπήσουν ὅποιον τολμοῦσε νὰ ἀπλώσῃ πάνω της χέρι.

Ὁ παπάς, ὁ πρωτόγερος καὶ μερικοὶ ἀκόμα Δρακοχωρίτες, μπαίνουν στὴ μέση νὰ προκάνουν τὸ μακελλεῖό.

— Φτάνει πιὰ τόσο αἷμα! Τί κακὸ εἶναι αὐτό, νὰ σκοτωνόμαστε οἱ Χριστιανοὶ συναμετάξυ μας, φώναξε ὁ παπάς, ἀπλώνοντας τὰ χέρια του κι άπ' τὶς δυὸ μεριές.

— Καὶ κεῖνον ποὺ σκότωσε ὁ Λάζος δὲν ἦταν Χριστιανός; τοῦ ἀποκρίνεται ὁ Τζάκας.

— Ἄς σταματήσουν τὰ φονικά ὡς ἐδῶ, ξεφωνίζει ὁ πρωτόγερος.

Τὰ παλληκάρια τοῦ Λάζου μετανιωμένα βάζουν τὰ σπαθιά στὰ θηκάρια τους. Ζυγώνουν πάνω άπ' τὸ σκοτωμένο καπετάνιο τους, καὶ προσπαθοῦνε νὰ παρηγορήσουν τὴν κόρη του. Αὐτὴ χτυπιέται καὶ μαδιέται.

— Φονιά! Γλίτωσες απ' τὸ γιό μου, ὄχι ὅμως κι ἀπὸ μένα!

Ὁ Δῆμος μαρμαρωμένος ἔχει ἀκουμπήσει στὸν τοῖχο. Μόνο αὐτὸ δὲν περίμενέ! Τὰ ἔχει δλότελα χαμένα. Πέτυχε τὰ μάτια τῆς μάνας του, ἀπ' τὴν ἄλλη μεριά, νὰ εἶναι ριχμένα ἀπάνω του.

— Τί ἦταν αὐτὸ ποὺ ἔκανες;

Κεῖνη ἀγρίεψε. Τὸ πρόσωπό της βρέχει ὁ ἰδρώτας. Ἀφρίζοντας ἀπ' τὸ κακό της βροντοφωνάζει:

—“Ελα πού δὲν κρατάω νὰ κάνω τὸ ἴδιο καὶ σὲ σένα. Μὰ σένα σὲ καταριοῦμαι.

Μ’ ἀγριεμένο πρόσωπο, σήκωσε τὴ δεξιά της γροθιά, καὶ κατεβάζοντάς την στὸν ἀέρα μὲ πείσμα, ἔκραξε:

— Κακὸ βόλι νὰ σέ ’βρη.

Στ’ ἀκουσμα ὁ Δῆμος ταραχτήκε. Φέρνει ἀσυναίσθητα τὸ χέρι μπροστά στὸ πρόσωπό του, λὲς καὶ θέλει νὰ φυλαχτῆ ἀπ’ τὴν κατάρα πού τοῦ ἔριξε ἡ μάνα του. Γιατί, πιὸ μεγάλη ἀπ’ αὐτὴ δὲν εἶχε γιὰ τοὺς κλέφτες. «Κακὸ βόλι». Βασανισμένος κι ἀργὸς θάνατος.

‘Ο Λουκάς, ἀβάσταχτος βάζει τὴ φωνή:

— Μή, ψυχομάνα! Μὴ ρίχνης τέτοια βαριά κατάρα στὸ Δῆμο μας.

Κείνη οὔτε κι ἔδωσε προσοχὴ στὰ λόγια του. Αὐτὸς ξακολούθησε:

— Δὲν ἔχεις ἄλλον στὸν κόσμο ἀπ’ αὐτόν.

— Δὲ φτάνει, Καπετάνισσα, τὸ φονικὸ πού θὰ βαραίνει τὴν ψυχὴ σου, θέλεις ἀκόμα κι ἄλλο; τῆς εἶπε ὁ παπάς.

‘Η Καλπούζαινα οὔτε καὶ τὸν ἀκουσε. Κάρφωσε τὸ βλέμμα της στὸ γιό της, πιὸ ἄγριο ἀπὸ πρὶν καὶ μ’ ὄλη τὴ σκληράδα τῆς φωνῆς της, ξανὰ βροντοφώναξε στὸ γιό της:

— Κακὸ βόλι νὰ σέ ’βρη.

‘Υστερα, κίνησε νὰ φύγη πρὸς τὸ χαγιάτι. ‘Ολόγυρα τὴν παράστεκαν, μὲ τὰ γιαταγάνια ἀκόμα γυμνὰ τὰ παλληκάρια της.

‘Οπως προσπερνοῦσε τοῦ Δήμου ἡ ματιά, ἀνταμώθηκε μὲ τοῦ Γιάνναρου. ‘Ο Καλπούζος δὲν κρατήθηκε. Σέρνει τὸ γιαταγάνι του, γιὰ νὰ χτυπήσῃ τὸ πρῶτο παλληκάρι του. ‘Ο γερο-Λουκάς ὅμως πρόκανε. Μπαίνει στὴ μέση καὶ τοῦ ἀρπάζει τὸ χέρι:

— Δῆμο μου, τὸ σταυροπατέρα σου!

Μεμιᾶς κεῖνος, μετάνιωσε γιὰ τὸ φέρεσίμο του. ‘Οπως ἔχει σηκωμένο τὸ χέρι του, ἀφήνει τὸ γιαταγάνι νὰ πέσῃ κάτω. Λέει:

— Αὐτὸς τὰ ἔκανε ὅλα.

— Κανείς, Δῆμο μου... ‘Η ἴδια ἡ μάνα σου, τὴν ξέρεις... Τέτοια εἶναι στὸ θυμὸ της. ‘Αμ, παιδί μου, «τὰ βόδια δένουν

ἀπ' τὰ κέρατα, τὸν ἄνθρωπο ἀπ' τῆ γλώσσα», τοῦ μίλησε ὁ Λουκάς μὲ καλοσύνη.

Πρὶν κατεβῆ τίς σκάλες ἡ Καπετάνισσα, γύρισε τὸ κεφάλι τῆς καὶ βλέπει τὸ γερο-Λουκά πλάι στὸ γιό τῆς.

— Ἐλα κοντά μου γρήγορα, τὸν προστάζει καὶ κούνησε αὐστηρὰ τὸ κεφάλι τῆς.

— Ἐρχομαι, ψυχομάνα, ἔρχομαι, τῆς ἀποκρίνεται κεῖνος μὲ κρύα καρδιά...

Καὶ χαϊδεύοντας στοργικὰ τὸ Δῆμο:

— Μὴ σκανιάζης, παιδί μου... Ὅλα θὰ σιάξουν μὲ τὸν καιρό...

Ἔχε τὴν εὐχή μου, Δῆμο μου...

Ὁ Καλποῦζος ἄπλωσε τὰ χέρια του γιὰ νὰ τὸν κρατήσῃ. Κεῖνος ὅμως εἶχε κιόλας ξεμακρύνει.

— Μπαρμπα-Λουκά, καὶ λόγου σου μ' ἀφήνεις, μουρμούρισε μὲ συγκίνηση.

Ὁ γερο-Λουκάς τὸ ἄκουσε. Σταμάτησε. Τὰ μάτια του βούρκωσαν. Γύρισε, τὸν εἶδε καὶ τὸν χαιρέτησε μὲ κούνημα τοῦ χειριοῦ του:

— Καλὴ ἀντάμωση, Δῆμο μου... Ἡ εὐχή μου κοντά σου, παιδί μου.

Κι ἔφυγε, μὲ κοντινὰ βήματα, γιὰ τὸ μάτια του θάμπωναν ἀπ' τὰ δάκρυα.

Ὁ Δῆμος τὸν παρακολουθοῦσε μὲ τὴ ματιά του, ὥσπου χάθηκε, κατεβαίνοντας τὴ σκάλα. Τὰ νεῦρα του εἶχαν πιά σπάσει, ἡ ψυχὴ του λύγισε. Σκοτίστηκε ὁ νοῦς του, τοῦ ἦρθε λιποθυμιά. Γιὰ νὰ μὴν πέσῃ, ἀκούμπησε στὸν τοῦχο. Σιγοψιθύρισε μόνος του:

— Ὡστε καὶ σύ, μπαρμπα-Λουκά... Κανεὶς δὲν ἀπόμεινε κοντά μου... Ἀλάργεψαν ὅλοι τους ἀπὸ μένα, σὰ νὰ εἶμαι λοβιασμένος...

Σωριάστηκε στὸ κάθισμα. Σκέπασε τὸ πρόσωπό του μὲ τίς φοῦχτες. Ἡ φωνὴ του ἔβγαине πνιγμένη.

— Κακὸ βόλι νὰ μὲ ἔβρη... Κακὸ βόλι...

Καὶ ξεσπάει σὲ σιγανὸ κλάμα.

*Ἡ Καπετάνισσα μὲ τὰ παλληκάρια τῆς ξεκίνησε στὰ γρήγορα.
Πέρασε μέσα ἀπ' τὰ ἔρημα σοκάκια τοῦ χωριοῦ.*

Ἡ καμπάνα τοῦ χωριοῦ σημαίνοντας λυπητερά γέμιζε τὸν
ἀέρα. Σκορποῦσε τὸ ἄγγελμα γιὰ τὸ θάνατο τοῦ καπετὰν Λάζου.
Κάποιος ἔβγαλε τὸ φλάμπουρο τοῦ γάμου ἀπ' τὸ χαγιάτι.

Τὸ ἔσχισε καὶ πέταξε τὸ κοντάρι κάτω. Κούνησε θλιμμένος τὸ κεφάλι του λέγοντας:

— Πάει τὸ ξεφάντωμα τοῦ γάμου... Τώρα ἔχουμε λείψανο...

Ἡ Καπετάνισσα μὲ τὰ παλληκάρια τῆς ξεκίνησε στὰ γρήγορα. Πέρασε μέσα τὰ ἔρημα σοκάκια τοῦ χωριοῦ. Ὅλοι οἱ Δρακοχωρίτες εἶχαν συναχτῆ στὸ χαροκαμένο ἀρχοντικὸ τοῦ Λάζου. Μερικὰ σκυλιὰ τοὺς γαύγισαν, καθὼς ἀφήνανε τὰ τελευταῖα σπίτια τοῦ χωριοῦ.

— Ἡ ἀφεντιά σου, Καπετάνισσα, θέλει νὰ πάρουμε τὸ δρόμο ποὺ ἤρθαμε, ἢ τὸν ἄλλο ποὺ εἶναι πιὸ στρωτός; τῆ ρώτησε ὁ Τζάκας.

Ἄδιάφορα κείνη τοῦ ἀποκρίθηκε:

— Ἀπ' ὅπου θέλεις... Τώρα πιά δὲ βιάζομαι, ὅπως στὸν ἐρχομό... Τὸ χρέος μου τὸ ἔκανα.

Ἐσφιξε τὸ μαντῆλι τοῦ κεφαλιοῦ τῆς καὶ προχώρησε.

Βγῆκαν ἀπ' τὸ Δρακοχώρι. Φτάσανε σὲ λίγο στὴν Πλατάνα.

— Δῶ ἔσμιξε ὁ Δῆμος τῆ Βασίλω πού νὰ μὴν ἔσωνε νὰ ἐρχόταν γιὰ νερό, τῆς λέει δείχνοντας τὴ βρύση ὁ Γιάνναρος.

Σταμάτησε. Τὸ ἴδιο καὶ τὰ παλληκάρια.

Ἐσκυψε καὶ μάζεψε τρεῖς πέτρες μεγαλοῦτσικες. Τὶς πέταξε μία-μία, κοντὰ στὴ βρύση, λέγοντας κάθε φορά:

— Ἀνάθεμα! Ἀνάθεμα! Ἀνάθεμα!

Γιὰ νὰ μὴν τὴν κακοκαρδίσουν, μπορεῖ κι ἀπὸ φόβο, τὸ ἴδιο κάνανε κι ὅλα τὰ παλληκάρια.

Μονάχα ὁ γερο-Λουκάς, οὔτε ἄπλωσε νὰ πάρη πέτρα γιὰ νὰ ρίξῃ στὸ ἀνάθεμα. Κούνησε καρτερικὰ τὸ γέρικο κεφάλι του καὶ μουρμούρισε τὴν παροιμία του:

— «Ὅταν θὰ ρίξῃς πέτρα, τὰ ὑστερνά τῆς μέτρα.»

Ἀπ' τὶς τόσες πέτρες, σωρεύτηκε ἓνα κομούλι. Κι ἀπὸ τότε, ἀπόμεινε ἡ Πλατάνα μὲ τὸ ὄνομα: «Ἀναθεματισμένη βρύση».

Ἀπ' τοὺς διαβάτες κανεὶς δὲν ἀπλώνει νὰ σηκώσῃ πέτρα ἀπ' τὸ ἀνάθεμα πού καὶ σήμερα ἀκόμα φαίνονται οἱ πέτρες.

Ἡ Ἀσῆμω Καλπούζαινα, μὲ ψηλά τὸ κεφάλι, μὲ στητὸ τὸ κορμί τῆς, πῆρε τώρα τὸ δρόμο τοῦ γυρισμοῦ γιὰ τὴν Ἀριανη.

VI

Εξι μῆνες πέρασαν ἀπὸ τότε ποὺ ἡ Ἀσήμω ἢ Καλπούζαινα ἔβαψε τὰ χέρια της στὸ αἷμα τοῦ Λάζου. Οἱ μέρες κυνηγοῦσαν ἢ μιὰ τὴν ἄλλη, γίνανε βδομάδες, γίνανε ξάμηνο. Πόσο γρήγορα διάβηκαν!

Ἐφτασε τὸ φθινόπωρο. Κόντηναν οἱ μέρες. Σήμανε τοῦ Ἀη-Δημητριοῦ. Οἱ τσοπάνηδες μὲ τὰ κοπάδια τους ξαναγύρισαν στὴν Ἀριανη. Τὰ βουνὰ δείχνανε πιά πὼς ὁ χειμώνας κοντοζύγωνε.

Τὰ σύγνεφα, μιὰ βδομάδα τώρα, τὰ πηγαινόφερνε στὸν οὐρανὸ ὁ ἀέρας. Ὡσπου στὸ τέλος, βαριά μαῦρα, ἤρθαν καὶ στάθηκαν πάνω ἀπ' τὸ χωριό. Ἀστραπὲς κάθε τόσο φώτιζαν τὸν τόπο κι οἱ βροντὲς τὸν ταρακουνοῦσαν. Κεραυνοὶ ξέσκιζαν τὰ

σύγνεφα καὶ βροντολογοῦσαν. Ἄστροπελέκι βάρεσε ἓνα θεριόκορμο ἔλατο, κοντὰ στὸ χωριὸ καὶ τὸν ἀστραπόκαφε. Ὑστερα τὰ σύγνεφα ἀναλύθηκαν σὲ βροχή. Ἀλλοτε σιγανή, ἄλλοτε νεροποντή, δυὸ μέρες ἔσμιξε τὸν οὐρανὸ μὲ τὴ γῆ. Ἦρθαν τὰ πρωτοβρόγια. Χάθηκε τὸ χωριὸ μέσα στὴν ἀντάρα. Καταχνιὰ τύλιξε τὰ βουνά.

Ἡ μέρα ἔγινε ἀκόμα πιὸ μικρὴ ἀπ' τὸ χαμὸ τοῦ ἡλίου πίσω ἀπ' τὰ βαριά σύγνεφα. Νότισαν τὰ κονάκια, λάσπωσε ἡ γῆ. Μύρισε ὁ ἀέρας χωματίλα. Κατέβασαν οἱ νεροσυρμές ἀπ' τὶς πλαγιές τοῦ λόγγου καὶ τὰ σοκάκια γίνανε αὐλάκια.

Πρὶν τῆς ὥρας οἱ Ἀριανίτες κλείστηκαν στὰ κονάκια τους, ἀντάμα μὲ τὰ ζωντανά τους. Τὰ τζάκια ἄρχισαν νὰ καπνίζουν καὶ ὁ καπνὸς νὰ ἀνεμοδέρνεται μέσα στὴ βροχή.

Καὶ δὲ θὰ ξεπόρτιζαν ἀπ' τὰ κονάκια τους, ἂν δὲν ἔφτανε μιὰ κακιὰ εἶδηση στὸ χωριὸ τους. Ταρακούνησε τὴν Ἀριανη, περισσότερο ἂν ἔπεφταν εἴκοσι ἀστροπελέκια μαζί. Ἀψηφώντας τὸ ἀνεμόβροχο καὶ τὰ λασπονέρια, ξεπόρτισαν ὅλοι τους. Μονάχα τὰ ζωντανά καὶ τὰ βυζανιάρικα μείνανε πίσω.

Ἀλαφιασμένοι τρέξανε ὅλοι τους νὰ μάθουν ἂν ἦταν ἀλήθεια. Πῶς ἔγινε ἓνα τέτοιο; Μπὰς κι ἦταν ψέματα;... Μήπως λάθεψε ὁ γερο-Σκλήρης ποὺ σκόρπισε σ' ὅλο τὸ χωριὸ τὸ κακὸ τὸ μῆνυμα;...

Κανενὸς δὲν τὸ χωροῦσε ὁ νοῦς του! Ὁ Δῆμος ὁ Καλποῦζος τῆς Ἀριανης ὁ καπετάνιος εἶχε χαθῆ!...

Θόλωσε ὁ λογισμὸς τους σὰν προσπαθοῦσε νὰ τὸ βάλῃ μέσα του, πῶς ὁ πρωτοκλέφτης, τὸ καμάρι τοῦ χωριοῦ τους καὶ ὅλης τῆς Λιάκουρας, ἀφανίστηκε ἄγουρα.

Ἀμίλητοι κουνοῦσαν θλιμμένα τὸ κεφάλι οἱ γέροι σὰν τὸ ἄκουσαν, μ' ὅλο ποὺ σὰν κι αὐτό, καὶ ἄλλα εἶχαν ἀνταμώσει στὴ μακρόχρονη ζωὴ τους. Ἀπ' τὰ μάτια τῶν συντρόφων του στάλαξε δάκρυ πικρό. Τὸν κλαίγανε οἱ φίλοι του. Μουρμουριστὰ τὸν μοιρολογοῦσαν γριές καὶ παντρεμένες καὶ κάθε λιγάκι σκουπίζαν τὰ μάτια τους μὲ τὶς ἄκρες ἀπ' τὰ τσεμπέρια τους. Θρηνολογοῦσαν οἱ νιές ποὺ τέτοιο παλληκάρι τὸ ξαναπάντρεψε ὁ Χάρος

κι ὅπως λείπει τὸ μοιρολόγι, αὐτοῦ ἴδωσι τὴν πλάκα πεθερά, τὴ μαύρη γῆ γυναίκα κι αὐτὰ τὰ λιανολίθαρα ὅλα γυναικαδέρφια». Τὰ παιδόπουλα περιτριγύριζαν καὶ κοίταζαν τοὺς μεγάλους, χωρὶς νὰ βγάζουν μιλιὰ. Πονοῦσαν κι αὐτὰ τὸ λεβεντοκαπετάνιο τοῦ χωριοῦ τους, ποὺ τὸν καμάρωναν νὰ περνοδιαβαίνει μὲ τὰ φλωροκαπνισμένα ἄρματα καὶ τ' ἄργυρά τσαπράζια καὶ νειρεύονταν μιὰ μέρα νὰ τοῦ μοιάσουν...

Πληγώθηκε κατάκαρδα ἡ Ἀριανὴ ἀπ' τὴ στιγμή πού ὁ γερο-Σκλήρης, λαχανιασμένος καὶ μούσκεμα, ἦρθε τὸ κοντόβραδο καὶ ξεπέζεψε ἀπ' τὸ μουλᾶρι του ἔξω ἀπ' τὴν Παναγίτσα. Βρῆκε τὸν παπα-Σεραφεῖμ νὰ στέκη κάτω ἀπ' τὴ θολωτὴ πόρτα τῆς ἐκκλησιᾶς. Σ' αὐτὸν τὸ πρωτοεῖπε.

Μόλις τὸ ἄκουσε, τοῦ ἦρθε τόσο ἄξαφνα πού τέντωσε τὰ μάτια του ὁ παπάς, ἔξυσε τὰ γένεια του ἀπ' τὴ σασισιμάρα καὶ λόγο δὲν μπόρεσε νὰ ξεστομίσει. Πρὶν φέρῃ τὸ κακὸ τὸ ἄγγελμα στὴ γριά μάνα του τὴν Καπετάνισσα, κάλεσαν τὸν καπετὰν Τζάκα. Ὑστερα τὸ Γιάνναρο, τὸ Ζαβό, καὶ μερικὰ ἀπὸ τὰ παλληκάρια του. Μαθεύτηκε ἀπ' τὸν ἕναν στὸν ἄλλο καὶ σκόρπισε σ' ὅλο τὸ χωριό.

Κεῖνη τὴ στιγμή νεροποντὴ εἶχε ξεσπάσει. Οἱ κάπες τους στάζανε. Τὸ ἴδιο καὶ τὸ κεφάλι τους. Μὰ κεῖνοι μήτε τὸ λογάριζαν. Τὸ κακὸ μήνυμα τοὺς εἶχε συνεπάρει. Βάλανε τὸ γερο-Σκλήρη δυὸ καὶ τρεῖς φορές νὰ τοὺς τὸ μολογήσει. Καὶ κεῖνος ἱστοροῦσε:

— Κοντὰ τὸ μεσημέρι, πῆρα τὴ μούλα μου καὶ πῆγα γιὰ ξύλα στὴν Καψάλα. Ξαφνικὰ κεῖ κατὰ τὸ Πουρναράκι, ἀκούω νὰ πέφτη λιανοντούφεκο. Εἶδα τὸν καπνὸ ἀπ' τὰ ντουφέκια πού ἦταν σὲ δυὸ ἀντίπερα μεριές. Κατάλαβα πὼς οἱ δικοί μας ἀνοιξαν ντουφέκι μὲ τοὺς ἄπιστους. Κρύφτηκα πίσω ἀπ' τὴ Μεγάλη Κοτρόνα νὰ δῶ τί θὰ ἀποκάνουν. Ὅσο πῆγαινε τὸ ντουφεκίδι κι ἔστρωνε: Ἄπ' τὴν πάνω μεριὰ πού ἦταν οἱ ἄπιστοι, πέφτανε πολλὰ, ἀπ' τὴν κάτω πού εἶχαν ταμπουρωθῆ οἱ δικοί μας λιγοστά. Δὲ βιάστηξε πολὺ. Σὲ λιγάκι τὰ ντουφέκια τῶν δικῶν μας ὅσο πῆγαινε ὅλο κι ἀραίωναν. Ὡσπου στὸ τέλος, σταμά-

τησαν. Κι ἄκουσα ὕστερα τοὺς ἄπιστους μὲ ξεφωνητὰ νὰ ρίχνωνται καὶ νὰ πέφτουν στὰ τριμπούρια τῶν δικῶν μας. Αὐτὸ μ' ἔφτανε, γιὰ νὰ καταλάβω πῶς οἱ κλέφτες τσάκιζαν κι οἱ Τοῦρκοι τοὺς λιάνιζαν. Σκιαχτήκα. Παράτησα τὰ ξύλα κι ἐτοιμαζόμουν νὰ καβαλλήσω τὴ μούλα νὰ γυρίσω στὸ χωριό.

Ἔπαιρνε ἀνάσα ὁ γερο-Σκλήρης καὶ ξακολούθησε:

— Βλέπω τότε τρέχοντας καὶ λαχανιασμένοι νὰ βγαίνουν μέσα ἀπ' τὸ λόγγο καὶ νὰ ἔρχονται σὲ μένα. Ὁ ἓνας λαβωμένος στὸ κεφάλι καὶ τὸ αἷμα ἔτρεχε κανάλι. «Ἔωρες καλές, ὀρὲ παλληκάρια,» τοὺς λέω. «Τί ἔτρεξε στὸ Πουρναράκι;» «Ἄστα,» μοῦ ἀποκρίνεται ὁ ἓνας τρέμοντας ἀπ' τὸ φόβο. «Μᾶς τσάκισαν οἱ Ἀρβανίτες τοῦ Ταχῆρ μπέη. Μᾶς βρῆκαν λιγοστοὺς κι αὐτοὶ κοντὰ διακόσιοι. Μεῖς ἤμαστε καμιὰ εἰκοσαριά Δρακοχωρίτες, ἀπ' τὸ νταϊφὰ τοῦ Λάζου.» Λόγου μου ὑποψιάστηκα μεμιᾶς. «Καὶ ποιός ὁ καπετάνιος σας, ὀρὲ παλληκάρια;» «Ὁ Δῆμος Καλποῦζος ἀπ' τὴν Ἀριανη,» μοῦ ἀποκρίνεται ὁ λαβωμένος. «Τί ἀπόγινε;» ξαναρωτάω. «Πιὸ καλὰ νὰ μὴ μάθης. Σὰν πέσαμε πάνω στοὺς τόσους Ἀρβανίτες, τοῦ λέγαμε νὰ φύγουμε. Ποῦ ὅμως κεῖνος. Ταμπουρώθηκε καὶ πολεμοῦσε σὰ λιοντάρι. Τὸν βρίσκει ἓνα βόλι στὸ χέρι. Κι ὕστερα μεμιᾶς ἄλλα δυό. Τὸ ἓνα στὸ κορμὶ καὶ τ' ἄλλο στὸ λαιμό. Μοῦγκριζε σὰ βόιδι πού τὸ σφάζουν. Ὁ ἓνας ὕστερ' ἀπ' τὸν ἄλλο σκοτώθηκαν κι ὅλοι οἱ δικοὶ μας. Τὸ κατάλαβαν οἱ Ἀρβανίτες καὶ πέσανε στὰ τριμπούρια μας. Μεῖς οἱ δυὸ γλυτώσαμε. Δὲν προκάναμε οὔτε τὸ κεφάλι τοῦ καπετάνιου μας νὰ κόψουμε καὶ νὰ μὴ τὸ ντροπιᾶσουν οἱ Ἀρβανίτες.» Μένα εἶχε πιαστῆ ἡ γλώσσα μου κι ἀπ' τὰ ὅσα μοῦ λέγαν χάζεψα. Δὲν μποροῦσα νὰ κρίνω. «Ἀπὸ ποῦ εἶσαι, γέροντα;» μὲ ρώτησε ὁ λαβωμένος. Τοῦ ἀποκρίθηκα. «Ἐ, τότε μοῦ λέει, ἄντε στὴ μάνα του τὴν Καλποῦζαινα νὰ τῆς φέρης τὰ συχαρίκια. Νὰ τῆς πῆς πῶς τὸ γιό της τὸν βρῆκε ἡ κατάρρα πού τοῦ ἔρριξε. Πῆγε ἀπὸ κακὸ βόλι.» Κεῖνοι πῆραν τὴν Ἀραπόστρατα νὰ μποῦν στὸ Ἀρκουδόρεμα καὶ νὰ φτάσουν στὸ Δρακοχώρι. Καὶ λόγου μου καβάλλησα τὴ μούλα κι ἤρθα. Αὐτὰ λοιπὸν εἶδα κι ἄκουσα, κι αὐτὰ σᾶς ματαλέω.

— Μπάς και λάθειψες, γέροντα; τοῦ φώναξε ὁ Τζάκας, γιατί ὁ γερο-Σκλήρης ἦταν περήφανος στ' αὐτιά.

— Ὁ Θεὸς νὰ τό 'δινε, καπετὰν Τζάκα, νὰ ἤμουνα νεραϊδο-παρμένος και ζουρλός. Ἔλα ὅμως πού εἶμαι στὰ σύγκαλά μου κι ὅσα ἄκουσες ἀλήθεια.

— Μήπως, γερο-Σκλήρη, τὰ παλληκάρια τοῦ Λάζου τὰ ἔκανε ὁ φόβος τους νὰ παραλογᾶνε;

Τοῦ ξαναεῖπε τὰ πιὸ πάνω ὁ παπα-Σεραφεῖμ γιατί μὲ τὴν πρώτη ὁ γερο-Σκλήρης δὲν τὰ καλοάκουσε.

Κούνησε μὲ θλίψη τὸ γέρικο κεφάλι του, σκούπισε τὰ κλαμένα μάτια του κι ἀποκρίθηκε.

— Μακάρι, παπά, νὰ ἦταν ὅπως τὸ λές. Ἦταν σκιαγμένα τὰ παλληκάρια μὰ τὸ μυαλό τους δὲν εἶχε σαλέψει. Μολόγησαν τὴν πάσα ἀλήθεια, πού νὰ μὴν ἔσωνα νὰ τὴν ἀκούσω παρὰ νὰ σᾶς τὴ φέρω.

Ὁ παπα-Σεραφεῖμ, ὁ καπετὰν Τζάκας, ὁ Γιάνναρος και μερικὰ ἀκόμη παλληκάρια πῆραν τὴν ἀπόφαση νὰ πᾶνε στὴν Καπετάνισσα τὸ κακὸ μαντάτο.

Ἀμίλητοι και θλιμμένοι ξεκίνησαν γιὰ τὸ ἀρχοντικὸ τοῦ Καλπούζου. Τσαλαβουτώντας στὰ λασπονέρια χάθηκαν μέσα στὴ βροχὴ και στὸ σκοτάδι.

Σὰν ἄκουσε ἡ Καπετάνισσα τὸ χαμὸ τοῦ γιοῦ της, δὲν ἔβγαλε λέξη. Τὰ γόνατά της ὅμως λύγισαν και μόλις πρόκανε νὰ καθήση στὴν κάσέλα. Κίτρινη ἔγινε σὰν τὸ φλουρί. Ἐγειρε τὸ κεφάλι της, βαρυαναστέναξε κι ἀπόμεινε γιὰ κάμποσο μὲ τὰ μάτια καρφωμένα στὸν ἀπέναντι τοῖχο. Συλλογιόταν. Ὁ παπὰς κι ὁ Τζάκας ξεστόμισαν μιὰ δυὸ φορές λόγια παρήγορα. Κεῖνη μὲ κούνημα τοῦ χεριοῦ της τοὺς σταμάτησε. Δὲν ἤθελε νὰ ἀκούση τίποτα. Δὲν ἤθελε κανεὶς νὰ τῆς ταράξῃ τοὺς λογισμοὺς της. Ἀπόμεινε γιὰ λίγο ἔτσι.

Ἦστερα σηκώθηκε, πῆγε και κλείστηκε στὴν πλαϊνὴ τὴν κάμαρα. Ἦθελε νὰ μείνῃ ὀλομόναχη. Νὰ μὴ βλέπῃ, νὰ μὴν ἀκούῃ κανένα. Κανεὶς νὰ μὴν τὴν συντροφεύῃ σ' αὐτή, στὴν πιὸ κακιὰ ὥρα τῆς ζωῆς της...

Σὰν ἄκουσε ἡ Καπετάνισσα τὸ χαμὸ τοῦ γιοῦ της, δὲν ἔβγαλε λέξη. Τὰ γόνατά της ὅμως λύγισαν καὶ μόλις πρόκανε νὰ καθήσῃ στὴν κασέλα.

Οἱ ἄλλοι ἦταν συναγμένοι στὸ χειμωνιάτικο. Ὁ παπα-Σεραφεῖμ ἔφυγε. Τὸ ἴδιο κι ὁ Γιάνναρος ὕστερα ἀπ' τὰ μεσάνυχτα. Οἱ ὑπόλοιποι, ὁ Τζάκας, ὁ Σπανοβαγγέλης, ὁ Ζαβὸς καὶ μερικά ἀκόμα παλληκάρια, δὲν κούνησαν ἀπὸ κεῖ. Ἀπόμειναν ὅλη τὴ νύχτα. Κι ἀπὸ χρέος νὰ παρασταθοῦν τὴν Καπετάνισσα, μὰ καὶ γιὰ τὴν θαρροῦσαν πῶς νυχτοφυλάγανε τὸ νεκρὸ τοῦ Δήμου.

Ὑστερα εἶχαν νὰ συντροφέψουν καὶ κεῖνο τὸν κατακαημένο τὸ γερο-Λουκά. Ἐνα κουβάρι κρέας ἔγινε ὁ θλιβερός, σὰν ἄκουσε τὸ χαμὸ τοῦ Δήμου. Ἐπείσε ξερός καὶ εἶδαν καὶ πάθανε νὰ τὸν συνεφέρουν. Τὸν κάθησαν κεῖ στὸ παραγκῶνι καὶ δὲν κουνήθηκε ἀπὸ κειπέρα ὅλη τὴ νύχτα. Ἄλλο δὲν ἔκανε παρὰ νὰ ἀναστενάξει καὶ νὰ σκουπίσει τὰ δάκρυα ἀπ' τὰ θολὰ του μάτια. Δὲν ἄνοιξε τὸ στόμα του νὰ πῆ μιὰ λέξη.

Τὶς πιὸ πολλές ὥρες τῆς νύχτας οἱ ἄλλοι τὴν πέρασαν ἀμίλητοι. Ἀλλάζανε πότε-πότε καμιά κουβέντα. Ὁ ὕπνος βάραινε τὰ ματόκλαδά τους καὶ τὰ κεφάλια τους πότε πότε σκύβαν. Δὲν ἀκούγονταν παρὰ τὸ τρίξιμο ἀπ' τὰ ξύλα ποὺ κάνανε καθὼς καίγονταν στὸ τζάκι, κι οἱ χοντρές χάντρες ἀπ' τὸ κομπολόγι τοῦ καπετὰν Τζάκα ποὺ τὶς ἄφηνε ἢ μιὰ νὰ χτυπάη πάνω στὴν ἄλλη. Τὸ χωριὸ κοιμόταν. Τῆ γαλήνη τῆς νύχτας τάραζε καμιά φορὰ τὸ σφύριγμα τοῦ ἀέρα ἢ τὸ κράξιμο ἀπὸ κανένα νυχτοπούλι. Χάραζε. Ἡ βροχὴ σταμάτησε. Τὰ σύγνεφα παραμέριζαν. Ἡ ἀντάρρα σκόρπιζε.

Ἡ Ἄριανη ἄρχισε νὰ ξυπνᾷ. Ἀκούστηκαν τὰ κοκόρια νὰ λαλᾶνε, τὰ σκυλιὰ νὰ γαυγίζουν. Ὑστερα μιὰ βοῆ ἀπὸ κουβέντες ἀνθρώπων ἀνακατεμένες ἀπ' τὰ γιδοπρόβατα καὶ τὰ ζωντανά. Σὲ λίγο τὸ σήμαντρο τῆς Παναγιᾶς ἄρχισε νὰ σκορπάη, ἀργά-ἀργά, τὸν πένθιμο ἦχο του. Κι ἔτσι ξακολούθησε νὰ σημαίνει ὅλη τὴ μέρα λυπητερά.

Μόλις τὸ ἄκουσαν οἱ συναγμένοι στὸ χειμωνιάτικο τοῦ ἀρχοντικοῦ, κάνανε τὸ σταυρὸ τους καὶ μ' ἓνα στόμα εἶπαν τό:

— Θεὸς χωρὲς' τον!

Ὁ Λουκάς κούνησε μὲ θλίψη τὸ κεφάλι του, κι ἄνοιξε τὸ στόμα του νὰ μιλήσῃ, ποὺ ὅλη νύχτα τὸ κρατοῦσε σφαιλιστό.

— Νὰ τὸ ἰδῶ ὀλοφάνερο, δῶ κι ἔξι μῆνες! Ἄγκαλιὰ μὲ τὸ Λάζο... Ντυμένος, λέει, ἦταν μέσα στὸ μάλαμα... Ποιὸς νὰ μοῦ τὸ ἔλεγε πῶς, πρὶν ἀποσώσῃ ὁ Χρόνος, θὰ ξεδιάλυνε τὸ ὄνειρο... Ἄπὸ τότε μὲ ζῶσαν τὰ φίδια... εἶπε μὲ σπαραγμὸ καὶ τὰ μάτια καρφωμένα στὰ ξύλα ποὺ καίγανε στὸ τζάκι.

— Θυμᾶμαι ποὺ μοῦ τό 'πες τὴ νύχτα τοῦ Μεγάλου Σαββάτου, εἶπε ὁ Τζάκας.

— Ἄμ' τοῦτο, πῶς τό 'χεις; μίλησε ὁ Σπανοβαγγέλης. Τὸ πρωτοπαλλήκαρο τοῦ Λάζου, ὁ Ζαχαριάς, τὴ μέρα στὰ στεφανώματα, τὸ διάβασε στὴν πλάτη τοῦ σφαχτοῦ. Γυρίζει καὶ μοῦ λέει: «Πρὶν κλείσῃ χρόνος σὲ τοῦτο τὸ σπιτικὸ δυὸ ματωμένα μνημόρια θ' ἀνοίχτοῦν.» Τὴν ἴδια μέρα πάει ὁ Λάζος καὶ στὸ ξάμηνο ὁ Δῆμος!

Ἦ Ὁ Λουκάς οὔτε κι ἄκουσε τὰ ὅσα κουβέντιαζαν. Λὲς κι ἦταν μοναχὸς του, ἄρχισε νὰ μουρμουρίζει. Ἦ Ἦταν σὰ νὰ παραμίλαγε.

— Φύγαμε ὅλοι ἀπὸ κοντά του... Κεῖνη τὴν ἀναθεματισμένη μέρα... Κανεὶς δὲν ἀπόμεινε πλάι του, νὰ τοῦ παρασταθῇ... Ἄκόμα καὶ γώ!... «Καὶ σὺ μπαρμπα-Λουκά;» μοῦ εἶπε, καὶ μὲ τήραγε στὰ μάτια σὰν ἀλάργευα. «Καὶ σὺ μπαρμπα-Λουκά!» Πῶς τὸ 'κανα γὼ ἓνα τέτοιο;... Ὡχ! ὅσο φέρνω τὰ λόγια κεῖνα στὸ νοῦ μου...

Δὲν ἀπόσωσε τὰ λόγια του καὶ ξέσπασε σ' ἀναφυλλητά. Τὸ κορμί του ταραζόταν ὀλάκερο.

Ἄπ' τὸ χαγιάτι μπῆκε ὁ Σάββας. Ἔκανε νόημα στὸ Τζάκι γιὰ τὴν Καλπούζαινα. Κεῖνος τοῦ ἔδειξε τὸ ἄλλο δωμάτιο.

— Μονάχη; ρώτησε ὁ Σάββας.

— Κατάμονη, σὰ λαβωμένο ἀγρίμι, στὴ φωλιά του, τοῦ ἀποκριθῆκε ὁ Σπανοβαγγέλης.

— Δὲν τὴν ἔσωνε ὁ καημὸς της γιὰ τὸν Καλπούζο, τώρα ἔβαλε καὶ τοῦ γιοῦ της, λέει ὁ Ζαβός.

— Τοῦτος πιὸ τρανός, συμπλήρωσε ὁ Σάββας. Κι ὕστερα: Πάει, ξεριζώθηκε τὸ Καλπουζέικο...

Ἔκανε νόημα στοὺς ἄλλους γιὰ τὸ Λουκά.

— Ἄς τον κι αὐτὸν τὸν ἄμοιρο!... Ὅλη νύχτα δὲν ξεστόμισε

λέξη. Τώρα τὴν αὐγὴ κάτι ἄρχισε νὰ λέη σὰ νὰ παραλογάη.
'Αμ κείνη ἡ Καπετάνισσα ὀλομόναχη μέσα, πῶς βαστάει;...

—'Απ' τὴν πίκρα της, καπετὰν Τζάκα, δὲν ξέρει τί κάνει...
Μικρὸ τὸ 'χεις, κοτζαμὰν ἔλατος νὰ σωριαστῆ.

'Ο Λουκάς γυρόφερε τὸ βλέμμα του σ' ὅλους κι εἶπε ξαναμ-
μένος:

— Στὴν ψυχὴ τους νὰ τὸ 'χουν βάρος ὅλοι, κεῖνοι πού βαρέ-
σανε τσεκουριές γιὰ νὰ γκρεμίσουν τοῦτο τὸ φύτρο. «Τὸ τσε-
κούρι χωρὶς στυλιάρι, δὲ φοβίζει τὸ λόγγο.»

Τὸν στραβοκοίταξε ὁ Τζάκας.

Αὐτὸς τὸ κατάλαβε, μὰ ξακολούθησε:

— Σκιάχτηκες, καπετὰν Τζάκα! Εἶσαι γέρος καὶ θὰ τὸ 'χης
βάρος καὶ λόγου σου σὰν ψυχοπαραδῶσης...

— Δὲν ξεενερώνεις τὸ στοχασμό σου, γερο-Λουκά, τοῦ ἀπάν-
τησε πειραγμένος.

—'Η ἀφεντιά σου κι ὁ Γιάνναρος, ἂν ὀρμηνεύατε τότε στὰ
στεφανώματα τὴν Καπετάνισσα καὶ τῆς κατακιάζατε τὸ θυμό
της, δὲν θὰ γίνονταν αὐτά. Μὰ σεῖς ρίχνατε ρετσίνοι στὴ φωτιά...
Δὲ μὲ κόφτει μένα γιὰ τὸ Λάζο... Νὰ μὴν καταριότανε τὸ Δῆμο.
Οἱ παλιοὶ λέγανε: «Εὐχὴ γονιοῦ ἀγόραζε καὶ τὰ βουνὰ περπάτει,
καὶ τὰ βουνὰ νὰ τρέμουνε καὶ σὺ νὰ μὴ φοβᾶσαι.» Μὰ αὐτὴ ἔκα-
νε τὸ ἀνάποδο. Τὸν καταράστηκε νὰ τὸν βρῆ κακὸ βόλι... Κι ἡ
κατάρρα της ἔπιασε.

—'Ε, ἦταν νὰ γίνη αὐτό, δὲν ἔφταιξε ἡ κατάρρα, εἶπε ὁ Σπα-
νοβαγγέλης, γιὰ νὰ ἡσυχάση τὸ Λουκά.

Αὐτὸς ὅμως ἤθελε τώρα νὰ ξεθυμάνη. "Ὀλη τὴ νύχτα αὐτὰ
γυρόφερνε στὸ νοῦ καὶ τὰ κρατοῦσε μέσα του.

— Προφές ἀκόμα ὁ Δῆμος, σὰν ἔμαθε πῶς ὁ Ταχῆρ πήγαινε
γιὰ τὸ Δρακοχώρι, ζήτησε νὰ τὸν συντράμουμε. Μεῖς μείναμε
ἄπραγοι. Τὸν ἀφήσαμε μὲ εἴκοσι νομάτους νὰ τὰ βάλῃ μ' ὄλο
τὸ ἀρβανίτικο ἀσκέρι...

'Ο Ζαβὸς ἔδειξε μὲ νόημα τὴν ἄλλη κάμαρη πού ἦταν κλει-
σμένη ἡ Καλπούζαινα καὶ μίλησε σιγὰ νὰ μὴν τὸν ἀκούση:

—'Αστόχησες, γερο-Λουκά, πῶς ἔσκουζε προχτές; «Μῆτε

ένα φουσέκι δὲν ἔχω νὰ στείλω στὸν καταραμένο. Ἄς πολεμήση μονάχος του, μὲ λιθάρια.»

— Κι ὅμως ὁ Γιάνναρος μποροῦσε ἂν ἤθελε νὰ ξεσηκώση τὸν καλπουζέικο νταϊφά καὶ νὰ συντράμουμε τὸ Δῆμο μας. Θὰ τὸν εἶχαμε λυώσει τὸν Ταχέρ.

— “Ὅσο εἶναι ἡ Καπετάνισσα, κανεὶς ἄλλος δὲν μπορεῖ νὰ ὀρίση τὸ νταϊφά. Σὰ δράκοντας στέκει. Ποιὸς τολμάει νὰ κἀνη τοῦ κεφαλιοῦ του!

— Ἄμ δὲν τὸν ἀφήνεις τὸ γερο-Λουκά, Παναγιώτη, νὰ λήη, εἶπε ὁ Τζάκας. Ὁ πόνος του τὸν ἔχει παραπάρει καὶ δὲν ξέρει τί κρένει.

Ἡ πόρτα ἀπ’ τὸ πλαῖνὸ δωμάτιο ἔτριξε κι ἀνοιξε. Φάνηκε ἡ Καπετάνισσα.

Γιὰ τὸ Θεό!... Εἶναι ποτὲ δυνατόν ὁ ἄνθρωπος νὰ ἀλλάξη ἔτσι σὲ μιὰ νύχτα; Ἄλλη ἦταν χτὲς ἡ Ἀσήμω ἡ Καλπούζαινα κι ἄλλη σήμερα!... Τὸ πρόσωπό της εἶχε ἀλλιωτέψει. Ζάρωσε, λὲς καὶ τῆς τὸ χάραξαν μὲ σπαθιές. Τὰ μάτια της βαθούλωσαν κι ὀλόγυρα τὰ σκέπαζαν κατάμαυροι κύκλοι. Ἦταν φλογισμένα ἀπ’ τὴν ἀγρύπνια καὶ τὸ κλάμα, μὰ δὲν εἶχαν χάσει τὴ σκληρότητάς. Τὸ κορμί της εἶχε γείρει καὶ μὲ κόπο ἤθελε σώνει καὶ καλὰ νὰ τὸ βαστάξῃ ὀλόρθο. Τὸ βῆμα της τρεμάμενο εἶχε χάσει τὴ σταθερότητά του. Περπάτησε σὰν ὄνειροπαρμένη καὶ μπῆκε στὸ χειμωνιάτικο.

Σηκώθηκαν ὅλοι, ἐξὸν ἀπ’ τὸ Λουκά.

Στάθηκε στὴ μέση κι ἔφερε γύρω πάνω στοὺς κλέφτες τὴ ματιὰ της:

— Ὁ Γιάνναρος ποῦ εἶναι; ἀκούστηκε ἡ βραχνὴ καὶ σβησμένη της φωνή.

— Μοιράζει τοὺς λουφέδες (μισθοὺς) στὰ παλληκάρια, ἀπάντησε ὁ Σπανοβαγγέλης.

Ἐφερε τὸ βλέμμα της στὰ κρεμασμένα στὸν τοῖχο ἄρματα. Βαρυαναστέναξε. Καὶ μὲ τρεμάμενα πόδια, ξανάφυγε γιὰ τὴν πλαῖνὴ κάμαρη.

— Πῶς ἀλλιώτεψε, εἶπε μὲ συμπόνια ὁ Σπανοβαγγέλης.

— Ὅστερ’ ἀπὸ τέτοιο χτύπημα, πάλι καλὰ πῶς βαστάει τὸ λογικό της, ἀποκρίθηκε κάποιος ἀπ’ τὰ παλληκάρια.

‘Ο Λουκάς τούς άκουσε. Σκάλισε τή φωτιά στό τζάκι και μίλησε χωρίς νά γυρίση νά τούς δῆ:

— Στοιχειό θά γίνη τώρα... Μέσα στό λόγγο και τίς έρημιές θά τριγυρνάη και θά τή σκιάζονται κι αυτά άκόμα τά θεριά... Θά διαβοῦν χρόνοι και καιροί και θά μολογάνε τήν Καλπούζαινα σάν παραμύθι. Θά λένε: «‘Η Καλπούζαινα πού καταράστηκε τό γιό της κι έπιασε ή κατάρα της..» ‘Εχουν δίκιο πού λένε: «‘Η κατάρα γυρίζει στό νοικοκύρη.»

‘Ο καπετάν Τζάκας θυμωμένος τόν σταμάτησε:

— Τί εἶναι αυτά πού ξεστομίζεις για τήν ψυχομάνα σου!... Δέν τή σώνει ό καημός της.

— Μπάς και νομίζεις πως ό δικός μου εἶναι πιό μικρός;.. Αυτή τόν γέννησε, μά λόγου μου τόν ανάστησα... ‘Από τόσο δά, στά γεννοφάσκια του, τόν βάσταξα στά χέρια και...

Δέν μπόρεσε νά ξακολουθήση άλλο. Τόν πνίζανε τά κλάματα.

Μπήκε άπ’ τό χαγιάτι ό Γιάνναρος.

— Σε ζητοῦσε ή Καπετάνισσα, τοῦ εἶπε ό Σάββας.

— Εἶπε τί με θέλει; ‘Αργοπόρησα γιατί πήγα στόν παπα-Σεραφεῖμ νά μοῦ διαβάση τούτη τή γραφή.

Κι έβγαλε άπ’ τό σελάχι του ένα χαρτί διπλωμένο.

— Πολυώρας μοῦ τήν έφερε γραμματοφόρος. Εἶναι άπ’ τόν καπετάν ‘Αντροῦτσο.

Παραξενεύτηκαν όλοι τους σάν άκουσαν τό όνομα τοῦ αρματολοῦ τῆς Ρούμελης. Κρεμάστηκαν άπ’ τό στόμα τοῦ Γιάνναρου νά άκούσουν τό τί τοῦ έγραφε.

— Λέει, συνέχισε ό ἴδιος, νά βαρέσουμε τόν Ταχήρ μπέη. Θά ριχτοῦν όλα τά καπετανάτα τῆς Λιάκουρας. ‘Εγώ από μέρος μου εἶμαι με τή γνώμη του.

Σύμφωνοι κι οι άλλοι κλέφτες. ‘Ο Λουκάς δέν κρατήθηκε:

— Τώρα βέβαια νά τόν χτυπήσουμε, γιατί τό γράφει ό καπετάν ‘Αντροῦτσος. Προφές πού μάς ζήτησε ό Δῆμος νά τόν συντράμουμε, δέν άποκρίθηκε κανείς... Σκιαζόσαστε όλοι σας τή μάνα του... Τόν άφήσατε ολομόναχο.

Έκανε νά δώση τήν ἀπόκριση ὁ Γιάνναρος, μὰ ὁ Τζάκας
κι ὁ Σάββας μὲ νόημα τὸν σταμάτησαν.

Ὁ γερο-Λουκάς σκάλισε ἀφηρημένος τὴ στάχτη στὸ τζάκι.
Κι ἄρχισε νὰ σιγομουρμουρίζη σὰν μοιρολόγι:

«Τὸ μονοδέντροι στὸ βουνὸ ὄλ' οἱ καιροὶ τ' ὀρίζουν.

Ὅλοι οἱ ἀγέρες τὸ χτυπᾶν κι ὄλοι τὸ φοβερίζουν!»

Σκουπίσε τὰ δάκρυά του. Τὸ ἴδιο κι ὁ Τζάκας μὲ τὸ Ζαβό.
Συγκινημένοι ὄλοι σταμάτησαν τὴν κουβέντα τους. Σὲ λίγο ὁ
Γιάνναρος ἔσπασε τὴ μουγκαμάρα:

— Μᾶς λέει ὁ καπετάν Ἀντροῦτσος πὼς στέλνει γραφὴ καὶ
στ' ἄλλα καπετανάτα νὰ ξεσηκωθοῦν. Νά, γιὰ διάβασέ την πού
τὰ καταφέρνεις.

Κι ἔδωσε τὸ γράμμα στὸν Παναγιώτη τὸ Ζαβό, πού μπο-
ροῦσε συλλαβίζοντας νὰ τὰ βγάλῃ πέρα. Ἀπλωσε τὸ παλληκάρι
καὶ τὸ πῆρε. Ὁ Τζάκας ὅμως τὸν σταμάτησε νὰ μὴν ἀρχίσῃ τὸ
διάβασμα κι εἶπε:

— Νὰ εἶναι μπροστὰ κι ἡ Καπετάνισσα, νὰ τὸ ἀκούσῃ.

Καὶ ζυγώνοντας τὴν πόρτα τῆς κάμαρας πού ἦταν κλεισμένη,
ἡ Καλπούζαινα, τῆς μίλησε ἀπ' ἔξω:

— Καπετάνισσα! Καπετάνισσα, ἦρθε ὁ Γιάνναρος καὶ θέλει
νὰ σοῦ κρίνῃ.

— Καλά, ἀκούστηκε βραχνὴ καὶ τραχιὰ ἡ φωνή της.

Παρουσιάστηκε στὴν πόρτα. Εἶδε τὸ Γιάνναρο.

— Μοίρασεσ τοὺς λουφέδες;

— Ναί, Καπετάνισσα!

Ἄργα-ἀργὰ προχώρησε στὸ δωμάτιο. Στάθηκε στὴ μέση
ὀλόρθη.

— Νὰ βάλῃς καραούλια γύρω ἀπ' τὸ χωριό, μπὰς καὶ κάνει
δῶθε ὁ Ταχῆρ. Μὴ μᾶς ριχτῆ ἀναπάντεχα καὶ πάθουμε κανένα
κακό. Τὰ παλληκάρια νὰ εἶναι ἔτοιμα.

— Ἐννοια σου, τὰ κουμαντάρια ὄλα... Ἄπ' τὸν καπετάν
Ἀντροῦτσο, πολυώρας πῆρα μιὰ γραφὴ.

— Τί λέει;

— Νά βαρέσουμε τὸν Ταχῆρ. Ἄν θέλης, νά μᾶς τῆ διαβάση ὁ Ζαβὸς, νά τὴν ἀκούσουνε ὅλοι. Μένα μοῦ τῆ διάβασε ὁ παπα-Σεραφεῖμ.

Αὐτῆ, χωρὶς ν' ἀποκριθῆ, ἀνασήκωσε τοὺς ὤμους τῆς ἀδιάφορη.

Ὁ Τζάκας, μὲ νόημα εἶπε στὸν Παναγιώτη νά διαβάση τὸ γράμμα. Κεῖνος συλλαβίζοντας λέξη-λέξη, ἄρχισε:

«Κατὰ πολλὰ ἀγαπημένε μου καὶ ἀδελφὲ Γιάνναρε, σὲ χαιρετῶ. Μὲ τὸ ἀδελφικό μου σοῦ φανερώνω ὅτι θὰ βαρέσω τὸν Ταχῆρ μπέγη, πού εἶναι τος μὲ τὸ ἀσκέρι του στὰ μέρη μας. Ἄτός μου θὰ πιάσω τὸ ὀγληγορώτερο τὸ ντερβένι τῆς Λούγκαρης ἕως κάτω στὸ Σπαρτοχώρι. Φανέρωσέ το καὶ τῆς Καλπούζαινας τῆς Καπετάνισσας, νά κάνετε κάθε λογῆς τρόπο, νά κρατήσετε καὶ λόγου σας τὸ Ἄριανίτικο. Νά μὴ χασομερήσετε καὶ μᾶς ξεφύγη. Στέλνω γραφή...»

Ὁ Παναγιώτης σταμάτησε. Δίστασε, ξεροκατάπιε. Κοίταζε τὸ Τζάκα καὶ τὸ Γιάνναρο. Κάτι κατάλαβε ἢ Καλπούζαινα.

— Γιατί κόμπιασες, παλληκάρι μου;

Ἄποσάστισε ὁ Ζαβὸς ἀπ' τὰ λόγια τῆς. Προσπάθησε μὲ μισόλογα νά δικαιολογηθῆ:

— Νά..! λέει στή γραφή... πὼς στέλνει...

— Τί στέλνει; Διάβασε νά τὸ ἀκούσω.

Μίλησε μὲ τόση αὐστηρότητα πού τὸ παλληκάρι δὲ μπόρεσε νά κάνη ἀλλιῶς. Μὲ τρεμάμενη ἀπὸ συγκίνηση τώρα φωνή, διάβασε:

«— Στέλνω γραφή καὶ τοῦ καπετάν Δήμου Καλπούζου νά κινήση...»

Καὶ ξανασταμάτησε.

Στ' ἀκουσμα ἢ Καπετάνισσα, ταραχτήκε. Προσπάθησε νά τὸ κρύψη μὰ δὲν τὸ κατάφερε. Τὰ πόδια τῆς δὲν τὴν κράτησαν. Τὸ κορμί τῆς σάλεψε. Γιὰ νά μὴν πέση κρατήθηκε ἀπ' τὸ Σπανοβαγγέλη πού βρέθηκε πλάι τῆς. Κάθησε πάνω στὴν κασέλα. Ἐγειρε τὸ κορμί τῆς. Σιγοψιθύρισε μὲ κλειστά μάτια:

— Ὡστε δὲν τὸ ξέρει... Τὸν ἔχει γιὰ ζωντανό.

... Κείνος, συλλαβίζοντας λέξη-λέξη, ἄρχισε.

Μὲ συγκίνηση, θλιμμένα σκύψανε οἱ ἄλλοι τὸ κεφάλι. Ὁ Λουκάς δὲ μπόρεσε νὰ συγκρατηθῇ. Ἐέσπασε σὲ κλάματα.

Κείνη ταραγμένη ἀνοίξε τὰ μάτια της, σὰ μετανιωμένη πού λιγοψύχησε. Τὸν κοίταξε ἄγρια, κι ἀπότομα τοῦ λέει:

— Κλάματα δὲ μοῦ χρειάζονται...

Ἦρθωσε τὸ κορμί της καὶ στὸ Ζαβό:

— Παρά κάτω, ν' ἀκούσω ὅλη τὴ γραφή.

Κεῖνος ξακολούθησε:

«Στέλνω γραφή τοῦ καπετάν Δήμου Καλπούζου νὰ κινήση τὸ ὀγληγορώτερο ἀπ' τὸ Δρακοχώρι νὰ σμίξη μετὸν Πανουριά καὶ νὰ φράξῃ τὴ στράτα γιὰ τὰ Σάλωνα. Τὸ ὅμοιο καὶ στὸ Βλαχαρμάτα καὶ τὸ Γυφτάκη ποὺ εἶναι στὰ μέρη τοῦ κάμπου. Ἔτσι, σὲ ὅποιον πέση πάνω ὁ σκύλος ὁ Ταχῆρ, μετὴ τὴ δύναμη τοῦ Θεοῦ, θὰ φάῃ ἓνα καλὸ χτύπημα καὶ θὰ πάῃ τοῦ διαβόλου. Ὁ ἀγαπητός σου καπετάν Ἀντροῦτσος. Πυργί 20 τοῦ Ὀκτωβρίου 1780.»
Νά καὶ τὸ ἀπόγραμμα: «Τοῦ κατὰ πολλὰ ἀγαπημένου μου καπετάν Γιάνναρου εἰς Ἀριανη. Τῆς ὥρας δοθήτω.»

Τέλειωσε τὸ διάβασμα ὁ Ζαβός. Ὅλοι τοὺς κοίταξαν τὴν Καλπούζαινα.

Κεῖνη σκέφτηκε κι ἀποφασιστικὰ ἔκανε:

— Θὰ τὸν βαρέσουμε!

— Νὰ κινήσουμε σύντομα τότε, εἶπε ὁ Τζάκας.

— Μ' ὅλο ποὺ γέρασες, βιάζεσαι, τὸν ἔκοψε αὐτὴ. Στὴ γραφή του ὁ καπετάν Ἀντροῦτσος λέει νὰ πιάσουμε τὸ Ἀριανίτικο καὶ κεῖνος πιὸ πέρα, τὴ Λούγκαρη. Λόγου σας τί λέτε;

— Νὰ πιάσουμε πιὸ καλά, εἶπε ὁ Γιάνναρος, μέσα στὸ Μαυρόλογγο ὡς πέρα στὴν Ἀλαφοκαρούτα. Ἀπὸ κεῖ εἶναι τὸ πέρασμα γιὰ τὴ Λούγκαρη.

— Τί δουλειὰ ἔχουμε τόσο ἀλόγως; Θὰ κρατήσουμε μονάχα τὰ ροθῆσια (ἔρια) τοῦ χωριοῦ μας. Τὸ Διάσκελο καὶ τὴν Κλεφτόβρυση ὡς κάτω στὸ Πυργί. Τί λές, καπετάν Τζάκα;

— Δὲν εἶμαι μετὴ τὴ γνώμη σου, Καπετάνισσα. Συντάσσομαι μετὸν καπετάν Γιάνναρο. Ἀπ' τὴν Κλεφτόβρυση ὁ Μαυρόλογγος μᾶς κρύβει τὸ μονοπάτι. Ἄν λάχη καὶ διαβῆ ὁ Ταχῆρ ἀπ' τὴ Λούγκαρη, θὰ μᾶς ξεφύγῃ ἀντουφέκιστος.

— Ἄς πάῃ τοῦ διαβόλου!... Νοιάζομαι μονάχα γιὰ τὸ δικό μας τόπο. Ἄν δὲν κάνουν οἱ Ἀρβανίτες κατὰ τὴν Ἀριανη, δὲ θὰ τοὺς βαρέσουμε.

Τὰ λόγια τῆς ξάφνισαν τοὺς κλέφτες. Κοιτάχτηκαν ὁ ἓνας μετὸν ἄλλο. Τί ἦταν αὐτὰ ποὺ τοὺς ἔλεγε! Μπᾶς καὶ σάλεψε τὸ λογικὸ τῆς!..

Ὁ Τζάκας ἀποφάσισε νὰ τῆς τὰ πῆ παστρικά:

— Τί μαθές, θὰ τὸν ἀφήσουμε ἀντουφέκιστο τὸν Ταχῆρ;...

— Αὐτὸ πού εἶπα, καπετὰν Τζάκα. Δὲ θὰ τὸν βαρέσουμε...

— Καὶ θὰ ντροπιαστοῦμε στὸν Καπετὰν Ἀντροῦτσο καὶ στοὺς ἄλλους καπεταναίους;

— Πάσα ἕνας, καπετὰν Τζάκα, ὀρίζει τὸ νταϊφά του... Θὰ γίνη αὐτὸ πού λέω.

Τὰ τελευταῖα τῆς λόγια τὰ εἶπε μὲ τόση αὐστηρότητα καὶ ἀπόφαση πού ἦταν σὰ νὰ μὴν ἤθελε λόγια πάνω σ' αὐτό.

Ὁ Τζάκας ὅμως δὲν τό ἔβαλε κάτω.

— Στοχάσου, Καπετάνισσα, πῶς, ἂν πιάσουμε τὸ Μαυρόλογγο, θὰ πετσοκόψουμε τὸ ἀσκέρι τοῦ Ταχῆρ. Ὅπως εἶναι δα-σὺς ὁ λόγγος καὶ ζαβὸς ὁ τόπος, μῆτε ἕνας δὲ θὰ γλιτώσῃ. Καί...

— Ὅ,τι εἶπα θὰ γίνη. Θὰ κρατήσουμε τὸ Διάσκελο καὶ τὴν Κλεφτόβρυση, τὸν ἔκοψε κείνη ἀπότομα.

Μ' αὐτὸς πεισματῶθηκε. Μάσησε τὰ μουστάκια του ἀπ' τὸ θυμὸ του.

— Τότε θὰ ταμπουρωθῶ λόγου μου μὲ κάμποσα παλληκάρια στὸ Μαυρόλογγο.

— Ὅχι, δὲ θὰ κάνῃ ὁ καθένας τοῦ κεφαλιοῦ του.

— Μιὰ δρασκειλιὰ τόπος εἶναι τὸ διάφορό μας, εἶπε ὁ Τζάκας καὶ παρατήθηκε ἀπ' τὸ σκοπὸ του, νὰ ἀλλαξογνωμῆσῃ τὴν Καπετάνισσα.

Ἀνάλαβε ὅμως ὁ Σπανοβαγγέλης.

— Καλά, Καπετάνισσα, καὶ ἂν δοῦμε τοὺς Ἀρβανίτες ἀπ' τὰ μακριὰ νὰ παίρνουν τὸ μονοπάτι πού βγάζει στὸ Μαυρόλογγο, δὲ θὰ ρίζουμε;

— Ὅποιος τοῦ βαστάει, ἄς κάνῃ ἕνα τέτοιο καὶ ὕστερα τὰ κουβεντιάσουμε.

Μὰ ὁ Σπανοβαγγέλης, οὔτε τὰ λογάριασε τὰ λόγια τῆς καὶ συνέχισε:

— Ἄν πιάσουμε τὸ Μαυρόλογγο, θὰ βιγλίζουμε τὸν τόπο ἀπὸ δυὸ μεριές. Κι ἀπ' τὸ δικό μας καὶ ἀπ' τὴ Λούγκαρη οὔθε νὰ κάνῃ ὁ Ταχῆρ δὲ θὰ μπορέσῃ νὰ μᾶς ξεφύγῃ. Θὰ φάῃ ἕνα γερὸ

χτύπημα κι έτσι θα πάρουμε πίσω και τὸ αἷμα τοῦ καπετάνιου μας.

Μὲ τὰ λόγια αὐτὰ ξεθύμανε ὁ κλέφτης. Ἄναψε ὅμως ἡ Καλπούζαινα. Ξεπετάχτηκε ὀλόρθη. Ἡ μορφή της πῆρε κείνη τὴ ἄγρια σκληράδα της, κι εἶπε αὐστηρά:

— Γιὰ τοῦτο δὲ θέλω νὰ πάω στὸ Μαυρόλογγο. Τὸ κατάλαβα ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς, πὼς αὐτὸς εἶναι ὁ σκοπὸς σας, ποὺ θέλετε νὰ πιᾶσουμε τὸ Μαυρόλογγο. Ἐχετε ὅμως ὅλοι σας σὲ γνώση, πὼς θὰ βγοῦμε μονάχα γιὰ νὰ φυλάξουμε τὸ χωριὸ μας. Ὅχι γιὰ νὰ πάρουμε πίσω τὸ αἷμα τοῦ γαμπροῦ τοῦ Λάζου... Βάλτε το καλὰ στὸ νοῦ σας... Ἄπ' ἄλλιῶς ὁ νταϊφὰς δὲ θὰ κινήσῃ... Γὼ εἶμαι κείνη ποὺ ὀρίζω τὸ νταϊφὰ τοῦ Καλπούζου καὶ λόγου μου θὰ κάνω κουμάντο.

Τὸ ξέσπασμά της αὐτὸ ἔκανε τοὺς κλέφτες νὰ μείνουν ἄναυδοι.

— Χαροκάηκε κι ἀκόμα ν' ἀστοχήσῃ τὰ παλιά, σκύβοντας κατὰ τὸ Γιάνναρο, μурμουρίσε ὁ Σάββας.

Ὁ καπετάν Τζάκας, σὰ γεροντότερος κλέφτης, ἀνάλαβε αὐτὸς νὰ τῆς μιλήσῃ:

— Καπετάνισσα, ἔχουμε χρέος καὶ σὲ κείνον. Τὸν βρῆκαν ξεμοναχιασμένο καὶ μᾶς τὸν φάγανε οἱ Ἄρβανίτες. Τώρα μᾶς δίνεται ἡ περίσταση νὰ ξεπληρώσουμε τὸ χρέος μας.

— Δὲν ἔχω σὲ κανέναν χρέος. Χρέος μονάχα ἓνα ἔχω. Νὰ φυλάξω τὸ χωριὸ μας. Τίποτες ἄλλο.

Ὁ Σπανοβαγγέλης ξεθαρρεύτηκε καὶ μπῆκε στὴ μέση:

— Μὲ τὸ συμπάθειο, Καπετάνισσα, δὲν ἀποκρίνεσαι σωστά. Δὲ φερθήκαμε κατὰ πῶς ἔπρεπε στὸ σχωρεμένο. Τὸν ἀπαρατήσαμε ὀλομόναχο καὶ τὴν παραγγελιὰ ποὺ μᾶς ἔστειλε γιὰ νὰ τὸν συντράμουμε, ἀφήσαμε νὰ τὴν πάρῃ ὁ ἀέρας.

— Κι ὅμως, βοήθησε τὸ Σπανοβαγγέλη ὁ Γιάνναρος, εἶχαμε χρέος νὰ τὸν συντράμουμε γιὰτ' ἦταν καπετάνιος μας καὶ γιὸς τοῦ Γιάννη Καλπούζου.

— Ἀστοχήσατε πὼς ἦταν καὶ γαμπρὸς τοῦ φονιᾶ τοῦ Καλπούζου; ἀπάντησε σκληρὰ αὐτή.

Ὁ γερο-Λουκάς τὴ ζύγωσε. Μὲ φωνὴ ὅλο παρακάλιο καὶ καλοσύνη, θέλησε νὰ τὴ μαλακώσῃ:

— Ψυχομάνα, ἔλα στὰ σύγκαλά σου!... Πῶς ἔγινες ἔτσι; Ἀστόχησες τὸ Δῆμο μας;

— Ψυχομάνα, ἔλα στὰ σύγκαλά σου!... Πῶς ἔγινες ἔτσι;...
Ἀστόχησες τὸ Δῆμο μας;

Τὸν κοίταξε αὐστηρὰ καὶ τοῦ ἀποκρίθηκε ἀπότομα:

— Σὺ, καλὰ κάνεις νὰ κάθεται στὸ παραγκῶνι καὶ νὰ θρηνηλογᾷς.

Ὁ γερο-Λουκάς, κακιωμένος, ἀποτραβήχτηκε. "Ὅπως μά-
κρυνε ἀπὸ κοντά της, μουρμούρισε!

— Σάματις ἢ ἀφεντιά σου, δὲν κάνεις τὸ ἴδιο στὰ κρυφά;...

Φαίνεται πὼς κάτι πῆρε τὸ αὐτί της. Τοῦ ἔρριξε μιὰ λοξή
ματιὰ. Γύρισε ὕστερα στοὺς ἄλλους :

— Θὰ γίνη αὐτὸ πού προστάζω. Καὶ τότε θὰ βαρέσουμε τὸ
ἀσκέρι τοῦ Ταχήρ, μονάχα σὰν κάνη κατὰ τὸ χωριό μας. Γιάν-
ναρε, νὰ ἐτοιμάσης τὰ παλληκάρια. Θὰ κινήσουμε τὸ ἀπομεσῆ-
μερο νὰ ταμπουρωθοῦμε στὴν Κλεφτόβρυση.

Καὶ τράβηξε γιὰ τὸ ἄλλο δωμάτιο μὲ στητὸ κορμί. Φαινόταν
ὅμως πόση προσπάθεια ἔκανε γιὰ νὰ κρατηθῆ, ἔτσι καὶ νὰ μὴ
σωριαστῆ στὸ πάτωμα.

Σὰν κλείστηκε στὸ δωμάτιο, ὁ γερο-Λουκάς, κοίταξε κατὰ
κεῖ κι εἶπε:

— Σύρε, ξανατρύπωσε στὸ μαῦρο σου λημέρι... "Ὡς πότε
θὰ τὸν κλαῖς στὰ κρυφά;

— Δὲν εἶδες πού δὲν τὸ καταρρίχνει; τοῦ ἀποκρίθηκε ὁ Γιάν-
ναρος. Τί παράξενη γυναίκα!... Κι ὅμως ψυχοπονάει...

— Θὰ ῥθῃ κάποια στιγμή... Τὴν ξέρω γώ, πού ζῶ τόσα
χρόνια κοντά της... Θὰ λυγίση μὲ τὴν ὥρα της... μίλησε μὲ βε-
βαιότητα ὁ Λουκάς.

— Πότε ὅμως, σὰ λακίση ὁ φονιάς; λέει ὁ Σάββας.

— Γώ, τὸ ξεμολογιέμαι. "Ἄμα ὁ Ταχήρ τραβήξῃ κατὰ τὸ
Μαυρόλογγο, θὰ δράμω καὶ θὰ τὸν βαρέσω. "Ἄς λήῃ αὐτή, ὅ,τι
θέλει.

— Καὶ γὼ θὰ ῥθω κοντά σου, καπετὰν Τζάκα.

Τὸν Παναγιώτη ἀποτελείωσε ὁ Σπανοβαγγέλης:

— Ὅρε, ἄμα κάνη ἓνα τέτοιο ὁ καπετὰν Τζάκας, ὅλα τὰ
παλληκάρια θὰ τρέξουν κοντά του.

— Τὸ καλὸ εἶναι νὰ γίνη μὲ τὴ βουλή της, μίλησε ὁ Γιάν-
ναρος. Νὰ δοῦμε ὡς πότε θὰ κρατήσῃ τὸ γινάτι της αὐτό.

Μέσα ἀπ' τὸ πλαϊνὸ δωμάτιο ἀκούστηκε ἓνα πνιγμένο κλά-
μα. Προσπαθοῦσε ὅσο μποροῦσε νὰ συγκρατηθῆ. Δὲν τὸ κατά-
φερε. Στὸ τέλος ξέσπασε σ' ἀναφυλλητά.

Οἱ κλέφτες κοιτάχτηκαν ὁ ἕνας μὲ τὸν ἄλλο. Αὐτὸ δὲν τὸ περίμεναν! Ποιὸς μπορούσε νὰ πιστέψῃ πὼς ἡ γυναίκα αὐτὴ πού ἔκλαιγε ἦταν ἡ ἴδια, κείνη πού πρὶν ἀπὸ λίγο τόσο σκληρό-καρδα μιλοῦσε; Κουβέντα δὲ βγάλαν, μόνο κούνησαν τὸ κεφάλι τους θλιμμένοι καὶ μερικοὶ σκούπιζαν τὰ δάκρυά τους.

Ὁ γερο-Λουκάς, κλαίγοντας μὲ τρεμάμενη φωνή, εἶπε σ' ὅλους:

— Νά, τὴν ἀκούσατε ποιὰ εἶναι ἡ Ἀσήμω ἢ Καλπούζαινα... Ξεθυμαίνει ὅταν εἶναι μονάχη της. Σὰν ἀντικρύση ἄλλον δὲν τὸ ἀποδείχνει... Γίνεται ἀλλιώτικη... Θεριὸ μονάχο!...

Καὶ σὰ νὰ μιλοῦσε στὴν ἴδια:

— Μέσα σου, κατακαημένη μάνα, βοσκάει ὁ πόνος καὶ τρώει τὰ σωθικά σου. Θρηνολόγα τον, θλιβερή. Εἶναι σωστή ἢ παροιμία πού λέει: «Ὅσο ἡ λύκαινα εἶναι ἄγρια, τόσο ἀγαπάει τὰ παιδιά της.»

Ἀπ' τὴν πλαϊνὴν κάμαρη ἀκούγονταν ἀκόμα τ' ἀναφυλλητά, σμιχτά τώρα μὲ θρηνολογήματα, πού ὅλο καὶ φέρνανε δάκρυα καὶ σ' αὐτοὺς τοὺς συναγμένους κλέφτες.

VII

Οἱ κλέφτες δὲν κατάφεραν τὴν Καλπούζαινα ν' ἀλλάξῃ γνώμη. Ἀναγκαστικὰ ὑπακούσανε στὴ θέλησὴ τῆς.

Νύχτα πιάσανε καμιὰ ἑβδομηνταριά τὴν Κλεφτόβρουση καὶ στήσανε καραούλια στὸ Διάσκελο ὡς κάτω στὸ Πυργί. Ἔτσι κλείσανε τὸ μέρος ἀπὸ παντοῦ.

Ἐδῶ εἶναι ἓνα ἀπ' τὰ πιὸ ἄγρια περάσματα τοῦ Παρνασοῦ, ποὺ ἀπ' τὴν Ἀριανὴ δὲν εἶναι οὔτε ὥρα.

Μπροστὰ κατεβαίνουν ἐλατοφυτεμένες οἱ πλαγιὲς τοῦ βουνοῦ κι ἀνταμώνουν σ' ἓνα βραχόσπαρτο φαράγγι. Μέσα κεῖ διαβαίνει κάποιον μονοπάτι ποὺ βγάζει πέρα κατὰ τὸ χάνι τῆς Γραβιάς, γιὰ νὰ φέρῃ στὰ μέρη τοῦ Ζητουνιοῦ (Λαμίας).

Αὐτὸ τὸ μονοπάτι εἶναι δυσκολοπάτητο. Βράχια κάθε τόσο κόβουν τὸ πέρασμα καὶ χαμόκλαρα ἄγρια τὸ κλείνουν. Γιὰ τοῦτο τὸ ἔχουν βαφτίσει Λυκόστρατα. Ὅσο ὅμως κι ἂν εἶναι δυσκολοπάτητη ἡ Λυκόστρατα, εἶναι καὶ τὸ πιὸ σύντομον πέρασμα, γιὰτὶ σκίζει ἴσια στὰ δυὸ τὸ βουνό.

Πάνω απ' τή Λυκόστρατα, απ' τή μιὰ βρίσκεται τὸ Διάσκειλο κι απ' τήν ἄλλη ἢ Κλεφτόβρυση. Ἐνα πλάτωμα γεμάτο ψηλόκορμα ἔλατα καὶ θεριεμένα πουρνάρια, πού τὸ κλείνουν μπροστὰ μεγάλα βράχια. Ἀπὸ κεῖ βλέπει κανεὶς τή Λυκόστρατα πού βρίσκεται καμιά τριανταριά μέτρα κάτω, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ φαίνεται αὐτή. Μιὰ μικρὴ ξερόβρυση, τὸ καλοκαίρι στερεύει, ἔδωσε τ' ὄνομά της στὸν τόπο, γιατί τὰ πιὸ παλιὰ χρόνια ἦταν ἓνα απ' τὰ πιὸ καλὰ λημέρια τῶν κλεφτῶν.

Παρέκει απ' τὸ πλάτωμα ὑπάρχει καὶ μιὰ σπηλιά, χωράει δὲ χωράει δέκα νομάτους, πού τήν ξέρουν μὲ τ' ὄνομα Ἀραπότρουπα. Ἄν τύχαιναν νὰ βρεθοῦν δωπέρα χειμῶνα καιρὸ οἱ κλέφτες, ἀπάγκιαζαν μέσα στὴ σπηλιά κι ἀναβαν φωτιά. Ὁ καπνὸς κατὰ καιροὺς τὴ μαύρισε τόσο καὶ γι' αὐτὸ τῆς κόλλησαν τ' ὄνομα αὐτό. Ἄλλοι πάλι λένε πὼς στὴ σπηλιά, πᾶνε πολλὰ χρόνια ἀπὸ τότε, βρῆκε καταφυγὴ ἓνας Ἀράπης μὲ χαμένο τὸ λογικό. Τὸ χειμῶνα ὅμως πέσανε λύκοι κι ἀρκουῶδες καὶ τὸν σπάρραξαν... Ἡ ἀλήθεια ὅμως μοιάζει νὰ εἶναι ὁ κανπνὸς πού τῆς χάρισε τὸ ὄνομα Ἀραπότρουπα.

Ὅλη τὴ νύχτα οἱ κλέφτες τὴν πέρασαν σκεπασμένοι μὲ τὶς χοντρὲς τράγινες κάπες τους. Ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρὸ ἄρπαζαν καὶ κανένα ὕπνο.

Τὸ χτεσινὸ πρωτοβρόχι εἶχε κρυώσει γιὰ καλὰ τὸν καιρὸ. Ἄναψαν δυὸ τρεῖς μικρὲς φωτιὲς καὶ συνάχτηκαν γύρω νὰ ζεσταθοῦν. Γιατὶ οἱ κλέφτες ἀποφεύγανε τὶς πολλὲς καὶ μεγάλες φωτιὲς, ἐπειδὴ ἡ λάμψη κι ὁ καπνὸς πρόδινε τὶς θέσεις τους.

Ἐάστερος ὁ οὐρανός. Μόνο μερικὰ σκόρπια σύγνεφα στὰ κορφοβούνια. Τὸ δάσος ἀνάσαινε. Μιὰ βουὴ κατέβαινε μέσα απ' τὸν ἐλατόλογγο. Ἐμοιαζε μὲ κυματάκια πού κυλοῦσαν ἤρεμα στὴν ἀμμουδιά. Κι ὕστερα ἔτσι, τὸ ἴδιο τὸ βουητὸ ἔφευγε, ἀπλωνόταν καὶ ξεμάκραινε μέσα στὰ ἔλατα, πού ἔσβηνε στὶς χαμηλὲς πλαγιές.

Ἄρχισε πιά νὰ φέγγη. Ἡ νύχτα κυνηγημένη απ' τὴ μέρα, ἔφευγε. Ὁ ἥλιος ξεπρόβαλε καὶ χτύπησε πάνω στὶς βουνοκορφές. Ὁ οὐρανὸς ἔδειχνε πὼς σήμερα δὲ θά ἔμοιαζε μὲ τὴ χτεσινή

τῆ μέρα, τῆ βροχερῆ κι ἀστραποδαρμένη. Θὰ στέγνωνε ἡ μουσκεμένη γῆ καὶ τὰ βρεγμένα κι ὀλοπράσινα ἔλατα θὰ παίρνανε καινούργια ζωή.

Ἔδωσε πιὰ ἡ μέρα. Οἱ ἀγουροζυπνημένοι κλέφτες σβήσανε τὰ ἀναμμένα δαυλιά. Ἀφήσανε μόνο τῆ θράκα. Μαζεύτηκαν καὶ πάλι γύρω καὶ μιλοῦσαν γιὰ τὸν ἀδικοχαμένο Δῆμο κι εἶχαν νὰ τὸ κάνουν καὶ πάλι μὲ τὸ πείσμα τῆς μάνας του.

Ὁ γερο-Λουκάς, βρισκόταν παράμερα ὀλομόναχος. Δὲν κούνησε ἀπ' τῆ θέση του ὅλη νύχτα. Τυλιγμένος μὲ τὴν κάπα του κι ἀκουμπισμένος σ' ἓνα πουρνάρι. Ξύλιασε τὸ κορμί του. Ὅλο συλλογιόταν καὶ βαριαναστέναζε. Μὲ κρεμασμένο τὸ κεφάλι πρὸς τὸ στῆθος του, ἄρχισε νὰ μοιρολογάη, ἐνῶ τὰ δάκρυα στάζανε ἀπ' τὰ μάτια του στὴ φουστανέλλα :

*« Ἄν δῆτε τὴ μανούλα μου τὴν πολυκαταρούσα
ὄπου μὲ καταριότανε τὶς τρεῖς βολές τὸ χρόνο.
Τὴ μιά ἔταν τοῦ Βαγγελισμοῦ, ἡ ἄλλη τῶν Βαγιῶν
κι ἡ τρίτη ἡ φαρμακερὴ μὲ τὸ Χριστὸς Ἄνέστη.
Μὴν πῆτε πὼς ἀπέθανα, μῆτε πὼς μὲ σκοτώσαν
μόνε πὼς ἐπαντρεύτηκα στὰ μακριὰ στὰ ξένα..»*

Παρέκει ὁ Σπανοβαγγέλης, ὁ Τζάκας κι ὁ Ζαβὸς εἶχαν πιάσει κουβέντα. Ὁ γερο-κλέφτης τὸν ἄκουσε. Κάθε τόσο γύριζε κατὰ κεῖνον καὶ τοῦ ἔρριχνε ματιές γεμάτες θλίψη καὶ συμπόνια.

— Ματώνει ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου νὰ τὸν ἀκοῦς, εἶπε στοὺς ἄλλους. Ὅλη τὴ νύχτα δὲ ζύγωσε κι αὐτὸς νὰ πυρωθῆ στὴ φωτιά. Τὸν ἔδειρε ὁ ἀέρας καὶ τοῦ τρύπησε τὰ κόκκαλα τὸ ἀγιάζι...

— Ὅλοι τὸν πονέσαμε, ἔκανε ὁ Παναγιώτης, καὶ τὸν κλάψαμε τὸ Δῆμο, μὰ σὰν τὸν Παροιμία οὔτε κι ἡ μάνα του.

— Ἄς την κι αὐτὴ τὴν κατακαημένη, ἀνεμοδέρνεται ὀλομόναχη, συμπλήρωσε ὁ Σπανοβαγγέλης. Χώθηκε μέσα στὴν Ἀραπότρουπα καὶ δὲ θέλει κανένα νὰ δῆ.

Ὁ Λουκάς ξακολουθοῦσε τὸ μοιρολόγι του. Ὁ Τζάκας γύρισε κατὰ κεῖ, καὶ γιὰ νὰ τὸν σταματήση, τοῦ φώναζε.

— “Αμ’ είχα ὅλη τὴ νύχτα τὸ Δῆμο μου συντροφιὰ, ἐδῶ κι ἐδῶ.

— Γερο-Λουκά, ἔ γερο-Λουκά... “Ἐλα κατὰ δῶ νὰ ποῦμε
καμιὰ κουβέντα...

Ἄδιάφορος κεῖνος, ἀνασήκωσε τοὺς ὤμους καὶ δὲν ἀποκρίθηκε.

— “Ἐλα κοντὰ νὰ ξεγελάσης, καψερέ, τὸν πόνο σου. Τί ἀπό-
μεινες ὅλη τὴ νύχτα μονάχος σου;

— Καὶ ποιός σοῦ τό ’πε, καπετὰν Τζάκα, πὼς εἶμαι ὀλομό-
ναχος; “Ἐχω κι ἄλλον παρέα.

Οί κλέφτες κοιτάχτηκαν περίεργα μεταξύ τους. Τί ἦταν αὐτὰ πού τοὺς ἔλεγε ὁ γερο-Λουκάς!

— Εἶχε γοῦστο νὰ ἔχασε τὸ λογικό του, εἶπε ὁ Ζαβὸς στοὺς ἄλλους.

Σηκώθηκε, σκούπισε τὰ μάτια του μὲ τὴν ἄκρη τῆς φουστανέλλας καὶ ζύγωσε. Στάθηκε ὄρθιος κοντά τους.

— “Ἄμ’ εἶχα ὅλη τὴ νύχτα τὸ Δῆμο μου συντροφιά, ἐδῶ κι ἐδῶ.

Καὶ μὲ τὸ χέρι του ἔδειξε τὸ μέτωπο καὶ τὴν καρδιά του. Κάθησε μαζί τους.

— Τί σοῦ ῥθε καὶ λές αὐτὸ τὸ μοιρολόγι; “Ἄν σ’ ἄκουγε ἡ Καπετάνισσα...

— Δὲ νοιάζομαι γιὰ κανέναν... Τί, δὲν εἶναι ἀλήθεια, καπετάν Τζάκας; Γιατί νὰ μὴν τὸ λέω, λοιπόν...

— “Ἄς τ’ ἀφήσουμε αὐτά, ἔκανε ὁ Σπανοβαγγέλης. Νὰ δοῦμε, ἂν θὰ σταθοῦμε τυχεροὶ νὰ περάση ἀπὸ δῶ ὁ Ταχῆρ μὲ τὸ ἀσκέρι του.

— Ποῦ νὰ τὸ ξέρομε αὐτό; εἶπε ὁ Τζάκας.

“Ὑστερ’ ἀπὸ λίγο ὁ Ζαβὸς:

— Τί νὰ γίνανε τάχα τὰ ἄρματα τοῦ Δήμου; Ἦταν τοῦ πατέρα του. Μαλαματένια τσαπράζια, δαμασκί γιαταγάνι μ’ ἀκριβὰ πετράδια. Ταίρι δὲν εἶχε ἄλλο στὴ Ροῦμελη σὰν κι αὐτό. Τὸ εἶχε κάνει χάρισμα στὸν καπετάν Καλποῦζο ὁ πεθερός του ὁ Βλαχάβας.

— “Ὦχ, ὁρὲ σεῖς, ποιὸς νοιάζεται τώρα γιὰ τὰ παλιοσίδερα! τὸν σταμάτησε ὁ Λουκάς. «Ἐγὼ τὰ μάτια ἔχασα, τὰ φρύδια τί τὰ θέλω.»

Ὁ Γιάνναρος φάνηκε νὰ ἔρχεται. Ζύγωσε. Δυὸ ὄρες πρὶν φέξη εἶχε ξεμακρύνει. Κανεὶς δὲν ἤξερε ποῦ πῆγε. Μονάχα ὁ Τζάκας.

Σὰν τὸν εἶδε ὁ γερο-καπετάνιος, μὲ τὸ μάτι τοῦ ἔκανε νόημα.

— Γένηκε κεῖνο πού κουβεντιάσαμε, τοῦ ἀπάντησε σιγὰ τὸ πρωτοπαλλήκαρο. “Ἔστειλα στὰ κρυφὰ εἴκοσι παλληκάρια, νὰ πιάσουν τὸ καταρράχι τῆς Λούγκαρης.

Ἄναγάλλιασαν ὅλοι τους πού τ’ ἄκουσαν.

— Σπολλάτη σου, Γιάνναρε. Νά σχωρεθῆ τὸ παλληκάρι σου! εἶπε εὐχαριστημένος ὁ Λουκάς.

Κι ὁ Σπανοβαγγέλης:

— 'Αμ' τὸ 'λεγα γὼ πὼς ὁ καπετὰν Γιάνναρος δὲ μποροῦσε νὰ ἀστοχήσῃ τὸ σταυρογιό του, τὸ Δῆμο.

Ὁ γερο-Λουκάς, ξαναμίλησε:

— Καλὰ λένε οἱ Τοῦρκοι: «Τοῦ Γκιαοῦρ ἡ γνώση στερνὰ τοῦ 'ρχεται. Γκιαοῦρ οὖν ἀκλή σονραντὰν γκελίρ.»

Χαμογέλασαν ὅλοι τους ἀπ' τὴν παροιμία του, ὡς κι αὐτὸς ὁ Γιάνναρος.

— Μονάχα τὸ νοῦ σας, νὰ μὴ μᾶς πάρῃ χαμπάρι ἢ Καπετάνισσα... Κεφαλή ἔβαλα τὸ Λιά τὸ Βέργο. Καλὸ ντουφέκι καὶ γερὴ καρδιά. Τοῦ 'δωσα κι ὅλο διαλεχτοὺς συντρόφους.

— Δὲ φτάνει ὅμως αὐτό, Γιάνναρε, τοῦ μίλησε ὁ Τζάκας. Καλὸ θὰ ἦταν νὰ πιάναμε καὶ τὸ ριζὸ ὡς τὸ Μαυρόλογγο. Στὸ Μαῦρο Κοτρὸνι κεῖ πού σταυρώνει ἢ στράτα. Θὰ κόβαμε ἀναπάντεχα τὸ διάβα στοὺς Ἀρβανίτες.

— Τὸ 'χω κατὰ νοῦ κι αὐτό, ἀποκρίθηκε βιαστικὰ ὁ Γιάνναρος. Εἶναι ὅμως δύσκολο καὶ θὰ πρέπει νὰ τὸ κουβεντιάσουμε. Ὁ τόπος εἶναι σπανὸς καὶ δὲ βαστάει περσότερο ἀπὸ δέκα.

— Φτάνουν δέκα.

— Ναί, Παναγιώτη, μὰ κι αὐτοὶ οἱ δέκα ποῦ θὰ ταμπουρωθοῦν; Ἄβολο τὸ μέρος. Κάτι παλιολίθαρα ἔχει. Ἄν κατηφορίσουν οἱ Ἀρβανίτες τὴν πλαγιά γιὰ νὰ περάσουν τὴ λάκκα, μὲ μιᾶς θ' ἀντικρύσουν τοὺς δικούς μας καὶ θὰ τοὺς βαρέσουν.

— Μὴ σκιάζεσαι, Γιάνναρε, τὸ Μαῦρο Κοτρὸνι εἶναι τὸ πιὸ καλὸ πόστο.

— Μὰ καὶ τὸ πιὸ δύσκολο, καπετὰν Τζάκα. Ποιὸς ἀποφασίζει νὰ πιάσῃ αὐτὸ τὸ μέρος;

— Λόγου μου! Θὰ πάρω κι ἄλλους δέκα καὶ θὰ πάω νὰ τὸ κρατήσω.

Οἱ κλέφτες, μὲ θαυμασμὸ κάρφωσαν τὰ μάτια τους πάνω στὸν κοτσονάτο κι ἄτρομο γέρο κλέφτη. Νά πού τὸ 'λεγε ἀκόμα ἢ καρδιά τοῦ Τζάκα.

— Δέν κάνει ν' ἀλαργέψη ἀπὸ δῶ ἢ ἀφεντιά σου, εἶπε ὁ Γιάνναρος. Μπορεῖ νὰ σέ γυρέψη ἢ Καπετάνισσα. Τί θὰ τῆς ποῦμε;

— Νὰ πάω γώ, μίλησε ὁ Σπανοβαγγέλης.

— Κι ἐγὼ μαζί σου, ἀποτελείωσε ὁ Ζαβός.

— Ὁ ἕνας ἀπ' τοὺς δύο σας. Θὰ πᾶς σύ, Παναγιώτη.

— Μετὰ χαρᾶς, καπετάν Γιάνναρε. Ὁ ἄλλὰχ νὰ φωτίση τὸν Ταχῆρ νὰ διαβῆ κατὰ δῶ καὶ τότε τὰ κουβεντιάζουμε... Θὰ πληρώση ἀκριβὰ τὸ χαλασμό τοῦ Δήμου.

— Νὰ ταμπουρωθῆτε γερά. Νὰ βάλετε κλαριά μπροστά, νὰ μὴ φαινόσαστε. Καὶ μὴν ἀκούσουν τίποτα τ' ἄλλα τὰ παλληκάρια. Νὰ φύγετε μὲ τρόπο. Εἶναι σὲ γνώση σας πῶς ὅλα αὐτὰ τὰ κρατᾶμε κρυφὰ ἀπ' τὴν Καπετάνισσα.

— Ἄμ δὲν ξέρω, καπετάν Γιάνναρε; Ντελάλη θὰ βάλω; Φεύγω.

— Ἄιντε καὶ καλὸ βόλι.

Κι ὅλοι οἱ κλέφτες μὲ μιὰ φωνὴ κατευόδωσαν τὸ Ζαβὸ μὲ τὸ συνηθισμένο τους χαιρετισμό:

— Καλὸ βόλι!

Ἐφυγε ὁ Ζαβός.

— Πῆγε κανεὶς κατὰ τὴν Καπετάνισσα; ρώτησε ὁ Γιάνναρος τοὺς ἄλλους.

— Λόγου μου, εἶπε ὁ Σπανοβαγγέλης. Πρὶν φέξη, ζύγωσα καμιὰ δεκαριά ἀδρασκελιές τὴν Ἀραπότρουπα. Μ' ἄκουσε ἀπ' τὰ σπασμένα κλαριά ποὺ πατοῦσα. «Ποιὸς εἶναι;» μοῦ φώναξε ἀπότομα. Τῆς ἀποκρίθηκα. Καὶ κείνη μοῦ ξαναφώναξε ἄγρια: «Ἄφησέ με μονάχη μου, δὲ θέλω κανέναν.» Ἀναγκάστηκα τότε καὶ ξαναγύρισα.

— Τὰ κατάρριξε, εἶπε κάποιος ἀπ' τὰ παλληκάρια.

Ὁ Τζάκας κούνησε μ' ἀμφιβολία τὸ κεφάλι:

— Θαρρῶ, ὄχι ἀκόμα. Δὲν εἶδες πῶς κουμαντάρει τὸ νταϊφά! Σ' ὅλα ἔχει τὸ νοῦ της. Πιὸ καλά κι ἀπὸ καπετάνιος!

— Μόνο ποὺ ὁ Γιάνναρος, ζωὴ νὰ ἔχη, ἔκανε καλὰ τὴ δουλειά του στὰ κρυφὰ.

Ὅλοι χαμογέλασαν μὲ τὰ λόγια τοῦ γερο-Λουκᾶ.

*Μ' ἄκουσε ἀπ' τὰ σπασμένα κλαριά πού πατοῦσα.
«Ποιός εἶναι;» μού φώναζε ἀπότομα.*

Πέρασε καμιὰ ὥρα, κι ἓνα σφύριγμα συνθηματικό ἀκούστηκε στὰ ξέμακρα.

Οἱ κλέφτες ξεπετάχτηκαν. Γύρισαν κατὰ κείνη τή μεριά ἀνήσυχα.

Καί πάλι τὸ σφύριγμα ξανακούστηκε. κι ὕστερα ἄλλα δυὸ κοντινά.

— Τ' ἰλαργινὰ καρπούλια μᾶς δίνουν σύνθημα. Κάτι τρέχει, εἶπε ἀνήσυχος ὁ Γιάνναρος.

“Ολοι τους ἄρπαξαν τὰ ντουφέκια ἀπ’ τὰ κλαριά πού τὰ εἶχαν κρεμάσει.

—“Ε, καὶ νά...

Δυὸ ἄλλα σφυρίγματα τώρα σκίσανε τὸν ἀέρα, ἀπὸ τὰ πιὸ κοντινὰ καραούλια.

— Σίγουρα οἱ Ἀρβανίτες. Νὰ εἰδοποιήσουμε τὴν Καπετάνισσα, εἶπε ὁ Σπανοβαγγέλης.

“Ἐκανε νὰ πάη κατὰ τὴν Ἀραπότρουπα. Ὁ Γιάνναρος τὸν βάστηξε.

—“Οχι, δὲν εἶναι καιρὸς ἀκόμα. Μπορεῖ νὰ μᾶς φέρη ἐμπόδια.

Κάμποσα παλληκάρια σκαρφάλωσαν στὰ βράχια, βαστώντας τὰ καριοφίλια τους. Βάλαν τὸ χέρι τους στὸ μέτωπο ἀντήλιο καὶ προσπαθοῦσαν νὰ ξεχωρίσουν στὰ μακριά.

— Δὲν εἶναι τίποτα, εἶπε κάποιος πού κοίταζε ἀκόμα. “Ἐρχονται δυὸ ἀνθρωποὶ κατὰ τὸ λημέρι μας.

Σκαρφαλώσανε σ’ ἓνα ψηλὸ βράχο κι ὁ Τζάκας κοίταξε κι αὐτὸς κατὰ κεῖ.

—“Ορέ, δὲν καλοβλέπω, εἶπε, μὰ θαρρῶ πὼς εἶναι ἓνας ἀντρας καὶ μιὰ γυναίκα.

— Ναί, ναί, γυναίκα εἶναι ἢ ἄλλη, ἀποτελείωσε κάποιος ἀπ’ τοὺς κλέφτες.

— Γυναίκα! τί διάολο θέλει δωπάνω, εἶπε παραξενεμένος ὁ Γιάνναρος. Μᾶς φτάνει ἡ Καπετάνισσα.

— Νά τους, ἔρχονται. Πῆραν τὴν ἀνηφόρα, μίλησε ἄλλος κλέφτης καὶ ξακολουθοῦσε νὰ τοὺς παρακολουθῇ ἀνεβασμένος στὸ βράχο.

Οἱ ἄλλοι κατέβηκαν. Ξεκρέμασαν τὰ ντουφέκια τους στὰ κλαριά. Κάποιος μὲ κρύα καρδιά ἔκανε:

—“Αὶ στὴν ὀργή, καὶ γὼ θαρροῦσα πὼς θὰ τὸ βροντάγαμε...

Κεῖνος πού ἦταν στὸ βράχο, σὰ χαμένος ξεφώνισε στοὺς ἄλλους:

— Σύντροφοι, σύντροφοι! Ἡ γυναίκα πού ἔρχεται μοιάζει μὲ τὴ Βασίλω!

Πετάχτηκαν ὅσοι τὸ ἄκουσαν. Τὸν κοίταξαν παράξενα. Καὶ

καὶ κεῖνος ξακολουθώντας νὰ βλέπη κατὰ τὸ μονοπάτι τοῦ ἔφερνε στὸ λημέρι τους, ξαναμίλησε:

— Ὅρέ, τί τῆς μοιάζει! Εἶναι ἡ Ἰδία ἡ Βασίλω, ἡ γυναίκα τοῦ Δήμου.

Ὁ γερο-Λουκάς, καθισμένος παράμερα, δὲν εἶχε προσέξει ἀπ' τὴν ἀρχὴ τὰ λόγια του. Σὰν τὸ ἄκουσε, τινάχτηκε ὀλόρθος λὲς καὶ τὸν δάγκωσε σκορπιός.

— Τί εἶπες, ὀρέ! ἡ γυναίκα τοῦ Δήμου;

— Ναί, μπαρμπα-Λουκά, τοῦ ἀπάντησε αὐτὸς πάνω ἀπ' τὸ βράχο ποῦ βρισκόταν. Αὐτὴ εἶναι, ἀντάμα μ' ἓναν ἄλλο... Νά, μπήκανε στὸ μονοπάτι κι ἔρχονται.

Ὁ Λουκάς ἔκανε νὰ πάη γι' ἀντάμωσή τους. Ὁ Τζάκας τὸν ἐμπόδισε. Στάθηκε.

— Γιατί, καπετὰν Τζάκα, νὰ μὴν καλοδεχτῶ τὴ γυναίκα τοῦ Δήμου μας;

— Μεῖνε δῶ. Ἀνακατοσοῦρες θὰ ἔχουμε, ἀν τὴ δῆ ἡ Καπετάνισσα.

— Ὅποιος κοτάει, ἄς γγίξη μιὰ τρίχα τοῦ κεφαλιοῦ ἀπ' τὴ γυναίκα τοῦ Δήμου, ἔκανε ἀγριεμένος ὁ Λουκάς.

Κανεὶς δὲν πρόσεξε στὰ λόγια του.

— Τί στὴν εὐκὴ θέλει δωπάνω;

— Ἀμ' κάποιον λόγο θὰ ἔχουν, καπετὰν Τζάκα, τοῦ ἀπάντησε ὁ Λουκάς. Δὲ θὰ ἔρχονται γιὰ ξεφάντωμα...

Ὁ Σπανοβαγγέλης, ποῦ εἶχε κάνει πιὸ πέρα γιὰ νὰ δῆ καὶ νὰ βεβαιωθῆ, γύρισε κι εἶπε:

— Ὁ ἄλλος εἶναι ὁ Ζαχαριάς. Τὸ πρωτοπαλλήκαρο τοῦ Λάζου.

Κι ὁ Λουκάς, βρίσκοντας τὴν περίσταση ποῦ οἱ ἄλλοι κουβέντιαζαν γιὰ τὸν ἐρχομὸ τους, ἔκανε πιὸ πέρα καὶ βγῆκε στὸ ξάγναντο.

— Ἀπὸ δῶ... Ἀπὸ δῶ, Καπετάνισσα, κάνε. Ζερβά, ἴσα πάνω, τὸ μονοπάτι, τοὺς φώναξε καὶ τοὺς περίμενε.

Δὲν ἄργησαν ν' ἀνεβοῦν καὶ νὰ φτάσουν στὸ ξάγναντο.

— Καλῶς κοπιάσατε, τοὺς δέχτηκε ὁ Λουκάς.

— Καλῶς σᾶς βρήκαμε, ἀποκρίθηκε ὁ Ζαχαριάς.

Κι ἡ Βασίλω, λαχανιασμένη ἀπ' τὴν ἀνηφοριά, μόλις μπό-
ρεσε νὰ χαιρετήση μὲ τὸ κεφάλι.

Βρέθηκαν στὸ πλάτωμα. Οἱ κλέφτες, περίεργοι, τοὺς τριγύρισαν.

— Κάτσε, κάτσε, Καπετάνισσα, νὰ ξαποστάσης ἀπ' τὸ δρό-
μο, τῆς εἶπε ὁ Λουκάς.

Τῆς ἔστρωσε τὴν κάπα του πάνω σ' ἓνα κοτρόνι. Κεῖνη, χω-
ρὶς νὰ δῆ ποιὸς ἦταν, ἀποκαμωμένη κάθησε. Κι αὐτὸς ἔμεινε
πλάι της.

Βαλαντωμένη ἦταν ἡ Βασίλω ἀπ' τὸ δρόμο. Μέσα στὰ ὀλό-
μαυρα φάνταζε πιὸ ὀμορφη. Ὁ δρόμος τὴν εἶχε ἀναψοκοκκινίσει.
Χαμήλωσε τὸ τσεμπέρι της ὡς πάνω ἀπ' τὰ φρύδια. Σὰν φοβι-
σμένη ἔφερε γύρω στοὺς κλέφτες τὰ θλιμμένα μάτια της πού τὰ
τριγύριζαν μαῦρα στεφάνια κι ὕστερα τὰ κάρφωσε στὴ γῆ.

Παράμερα στεκόταν ὁ Ζαχαριάς. Κρεμασμένο σὲ μαντήλα
ἀπ' τὸ λαιμὸ εἶχε τὸ ζερβὶ του χέρι. Κούτσαινε, καὶ γι' αὐτὸ ἀκούμ-
ποῦσε σ' ἓνα μακρὸ χοντρὸ ραβδί. Ἀποσταμένος κάθησε. Τὸν
ζύγωσε ὁ Σπανοβαγγέλης.

— Καλῶς ὄρισες, Ζαχαριά.

Αὐτὸς σήκωσε τὰ μάτια. Τὸν εἶδε καὶ τοῦ ἀπάντησε:

— Ἐδῶ εἶσαι, Σπανοβαγγέλη;

— Γιατί ἔτσι;

Ὁ Ζαχαριάς ἀπόφυγε νὰ τοῦ μιλήσῃ κεῖνη τῆ στιγμῇ, μόνο
κούνησε χαρακτηριστικὰ τὸ γερό του χέρι, λέγοντας:

— Θὰ τὰ ποῦμε...

— Θ' ἀπόστασες, κυρὰ Δήμαινα, τῆς εἶπε ὁ Λουκάς.

— Ἐ, αὐτὸ εἶναι τὸ πιὸ λίγο, ἀπάντησε αὐτὴ χωρὶς νὰ δῆ
ποιὸς τῆς μιλοῦσε.

— Ἐαπόστασε, κόρη μου. Νὰ σοῦ φέρω ἓνα τάσι δροσερὸ νερό;

— Ὅχι, ἦπια δῶ παρακάτω καὶ σήκωσε τὰ μάτια της νὰ δῆ
ποιὸς ἦταν αὐτὸς πού τὴν παράστεκε μὲ τόση καλοσύνη.

Γνώρισε τὸ Λουκά.

— Εἶμαι ὁ Λουκάς, κόρη μου. Μ' ἀστόχησες;

— Ὅχι, ἔκανε αὐτὴ. Λίγο σὲ εἶδα μὰ σὲ θυμᾶμαι. Κάθε τόσο
μίλαγε γιὰ σένα... Σ' ἀγαποῦσε τόσο...

Κι ἀπ' τὰ μάτια της κύλησαν δάκρυα. Τὸ ἴδιο κι ἀπ' τὸ γερο-Λουκά. Γιὰ νὰ μὴν τὸν δοῦν οἱ ἄλλοι πού ἔκλαιγε, γύρισε ἀπ' ἄλλοῦ.

— Τί καλὸ σᾶς ἔφερε ὡς ἐδῶ; ρώτησε ὁ Γιάννης.

Ἡ Βασίλω σκούπισε μὲ τὴν ἄκρη ἀπ' τὸ τσεμπέρι της τὰ μάτια, κι ἀπάντησε μὲ κλαμμένη φωνή:

— Τὸ τί καλὸ ἔχουμε γιὰ νὰ σᾶς τὸ φέρουμε καὶ σᾶς;

— Κινήσαμε γιὰ ν' ἀνταμώσουμε τὴν Καπετάνισσα τὴν Καλοπούζαινα, εἶπε ὁ Ζαχαριάς. Εἶναι χρεῖα νὰ τῆς μιλήσῃ ἡ Βασίλω.

Σὰν τὸ ἄκουσαν οἱ κλέφτες, ὁ ἓνας μὲ τὸν ἄλλο κοιτάχτηκαν ξαφνιασμένοι. Κανεὶς δὲν τοῦ ἔδωσε ἀπόκριση. Αὐτὸς ξακολούθησε:

— Εἶναι μεγάλη χρεῖα, γιατί οἱ Ἀρβανίτες μπορεῖ ὥρα τὴν ὥρα νὰ περάσουν ἀπὸ δῶ. Ἔτσι μάθαμε. Γιατί ἀπ' τὴ στιγμή πού χτυπήθηκε ὁ Ταχῆρ, τὰ ἔχουν χάσει. Σκιαγμένοι γυρίζουν ἀπὸ δῶ κι ἀπὸ κεῖ γιὰ νὰ βρουν σύντομο δρόμο καὶ νὰ γυρίσουν μιὰ ὥρα ἀρχήτερα στὸ Ζητούνι. Τὴν Κλεφτόβρυση τὴν ἔχουν γι' ἀφύλαχτη καὶ μπορεῖ νὰ διαβοῦν ἀπὸ δῶ.

Μ' ὀρθάνοιχτα μάτια ἄκουσαν ὅλοι οἱ κλέφτες τὸ πρωτοπαλληκάρου τοῦ Λάζου, νὰ τοὺς λέη πὼς ὁ Ταχῆρ ἦταν χτυπημένος.

— Πότε χτυπήθηκε ὁ Ταχῆρ; ρώτησε ὁ Γιάννης. Αὐτὸ δὲν τὸ ξέρουμε. Μεῖς θαρροῦμε πὼς ζῆ.

— Στὴ μάχη στὸ Πουρναράκι. Ὁ Δῆμος μὲ τὸ πρῶτο βόλι πού ἔρριξε, σώριασε κάτω λαβωμένο τὸν Ταχῆρ.

— Ἄμ' τὸ ἔλεγα γὼ πὼς ὁ Δῆμος μου θὰ ἔκανε μεγάλη ζημιά, ξεπετάχτηκε κι εἶπε μὲ καμάρι ὁ Λουκάς. Ὅπου ἔρριχνε κεῖνος ντουφεκιά, ἄδραζε καὶ μιὰ ψυχή. Ἦταν τρανὸ παλληκάρη!

Ὁ Τζάκας τοῦ ἔκανε νόημα νὰ σταματήσει. Μὲ τὰ λόγια του μεγάλωνε τὸν πόνο τῆς Βασίλω. Τὸ κατάλαβε ὁ Λουκάς, κι ἀποτραβήχτηκε. Κεῖνη ὅμως ἄκουσε τὰ λόγια του κι εἶπε:

— Τρανὸ παλληκάρη... Μὰ ποιὸ τὸ διάφορό μας, μπαρμπα-Λουκά; Βρίσκεται τώρα στὸν Κάτω Κόσμος, κι ἔβαλε τὰ κλάματα.

Ὁ Ζαχαριάς ξακολούθησε:

— Ἦταν τόσο βαριά λαβωμένος ὁ Ταχῆρ πού τὸν σήκωσαν

μέ την κουβέρτα. Τὸν βάλανε σὲ κλαριά, τὸν φόρτωσαν σ' ἓνα μουλάρι καὶ τὸν πᾶνε γιὰ τὸ Ζητούνι. Μάθαμε πὼς μεσοστρατίς ψόφησε. "Ὑστερ' ἀπ' τὸ χαλασμὸ τοῦ Ταχῆρ, οἱ Ἀρβανίτες γιὰ νὰ πάρουν πίσω τὸ αἷμα τοῦ καπετάνιου τους, ρίχνανε ὅλοι τους καταπάνω στὸ Δῆμο. Τὸν πρόδωσαν πὼς ἦταν καπετάνιος, τὰ φλωροκαπνισμένα τσαπράζια πού εἶχε πάνω του καὶ τὸ ἀσημογάιτανο πόσι του. Ἀπ' τὰ βόλια τὸν βρῆκαν, τὸ ἓνα στὸ χέρι, τὸ ἄλλο στὸ κορμί καὶ τὸ τρίτο τὸ φαρμακερὸ στὸ λαιμό. Ρέκαζε κι ἀναταραζόταν μισοζώντανος. "Ορμησαν καταπάνω του οἱ Ἀρβανίτες καὶ τὸν ἄρπαξαν. Κόψανε τὸ κεφάλι του, τοῦ πῆραν τ' ἄρματά του, καὶ τὸ κορμί του ποιὸς ξέρει τί τὸ κάνανε...

— Καὶ δὲν προκάνατε, ὀρέ, νὰ τὸν ἀρπάξετε σεῖς καὶ νὰ μὴν πέση στὰ χέρια τῆς Ἀρβανιτιάς καὶ τὸν ντροπιάσουν;

— "Ολοι σκοτώθηκαν, γερο-Λουκά. Ἐγὼ ἤμουν πιὸ πέρα μὲ πέντε παλληκάρια. Ἀπ' τίς πρῶτες μπαταριές μὲ βρῆκε ἓνα βόλι στὸ χέρι κι ἄλλο στὸ πόδι. Δὲ μπορούσα νὰ κουνηθῶ. Τὸ αἷμα πήγαινε κανάλι. Λιποθύμησα. Οἱ συντρόφοι μου σκοτώθηκαν ὅλοι. Σὰν πέσαν οἱ Ἀρβανίτες στὸ ταμπούρι μου, μὲ νόμισαν γιὰ σκοτωμένο. Μὲ ξαρμάτωσαν καὶ φύγαν. "Ὑστερ' ἀπὸ κάμποση ὥρα ἦρθα στὰ σύγκαλά μου. Κατάφερα σερνάμενος νὰ φτάσω στὸ χωριό. Ἀπ' τὴ μάχη τρεῖς γλυτώσαμε. Κεῖνοι οἱ δυὸ πού σᾶς στείλανε τὰ χαμπέρια καὶ γώ.

Σηκώθηκε. "Ἐβαλε τὸ ραβδί κάτω ἀπ' τὴ δεξιά του μασχάλη, ἀκούμπησε σ' αὐτό, κι εἶπε:

— Μὲ συμπαθαῖτε ὅμως. Πιαστήκαμε μὲ τὴν κουβέντα κι ἀστόχησα τὸ σκοπὸ τοῦ ἐρχομοῦ μας. "Ὅπως σᾶς εἶπα, εἶναι ἀνάγκη ἢ Δήμαινα νὰ μιλήση τῆς Καλπούζαινας. Κάναμε τόσες ὥρες δρόμο νὰ φτάσουμε ὡς ἐδῶ γι' αὐτό. Μπορεῖ ἀπὸ στιγμή σὲ στιγμή οἱ Ἀρβανίτες νὰ φανοῦν.

Τὰ λόγια τοῦ Ζαχαριᾶ κάνανε τοὺς κλέφτες νὰ τὰ χάσουν, καὶ νὰ κοιταχτοῦν ὁ ἓνας μὲ τὸν ἄλλο. Βρέθηκαν σὲ στενόχωρη θέση. Ποιὸς νὰ τολμήση νὰ πῆ στὴν Καλπούζαινα γιὰ τὸν ἐρχομὸ τῆς νύφης της;

— Δὲν πᾶς, Σπανοβαγγέλη, ὡς τὴν Ἀραπότρουπα νὰ κράξης τὴν Καπετάνισσα; τοῦ λέει ὁ Γιάνναρος.

— Καὶ δὲν προκάνατε, ὄρε, νὰ τὸν ἀρπάξετε σεις κα. νὰ μὴν πέση στὰ χέρια τῆς Ἀρβανιτιᾶς καὶ τὸν ντροπιᾶσουν ;

— Πιὸ καλὰ λέω, νὰ πάη ὁ καπετὰν Τζάκας, ἀποκρίθηκε αὐτὸς γιὰ ν' ἀποφύγη.

Ὁ γερο-κλέφτης σήκωσε ἀρνητικὰ τὸ κεφάλι του. Δὲν εἶχε καμιὰ ὄρεξη νὰ μπλεχτῆ μ' αὐτά. Εἶπε:

— Σύρε λόγου σου, γερο-Λουκά!

Πετάχτηκε καὶ μίλησε:

— Τί σκιαζόσαστε, ὄρε σεῖς; Τοῦ Δήμου μας ἡ γυναίκα ἦρθε καὶ δὲ θὰ πάω! Τώρα μὲ μιᾶς.

— Νά 'ρθω και γώ άντάμα, εΐπε και σηκώθηκε ή Βασίλω.
— "Οχι, κόρη μου. Κάτσε να ξαποστάσης σύ. Θα τή φέρω
δω την Καπετάνισσα.

Κι έκανε παραπέρα, για την 'Αραπότρουπα.

— Θυμάσαι κείνη τή μέρα στο γάμο τί σοϋ εΐπα για την
πλάτη! Νά πού όλα βγήκαν αληθινά, εΐπε ο Ζαχαριάς στο Σπα-
νοβαγγέλη.

— "Εχεις δίκιο. Δυο τάφοι ματωμένοι ανοίχτηκαν πριν κλείση
χρόνος. Πρώτα του Λάζου κι ύστερα του Δήμου.

— "Εστερξε ή κατάρρα τής μάνας του και τον βρήκε το κακό
βόλι.

Ζύγωσαν κι άλλοι, κι ή κουβέντα ανοίχτηκε. Μόνο παράμε-
ρα καθισμένη ή Βασίλω, ανυπόμονη πρόσμενε τον έρχομό τής
πεθεράς της.

VIII

Απ' τῆ νύχτα πού πιάσανε τὴν Κλεφτόβρυση, ἡ Καλπούζαινα ἀποτραβήχτηκε στὴν Ἀραπότρουπα.

—“Ἄν χρειαστῆ τίποτα, μὲ κράζετε, πρόσταξε κι ἔφυγε, γιὰ ν' ἀπομείνη ὀλομόναχη.

Μπῆκε στὴ σπηλιά, τυλίχτηκε μὲ τὴν κάπα της καὶ κάθησε σὲ μιὰ πέτρα. Ἀκούμπησε τὴ ράχη καὶ τὸ κεφάλι της στὸ βράχο. Ὅλη νύχτα δὲ σηκώθηκε. Ὁ ὕπνος οὔτε γιὰ μιὰ στιγμή δὲ χαμήλωσε τὶς βλεφαρίδες της.

Μέσα στὸ σκοτάδι πού τὴ σκέπαζε, ἄφησε τὸ νοῦ της νὰ ἀρμενίσῃ στὸ πέλαγος μὲ τὶς ἀναμνήσεις. Καὶ γιὰ νὰ τὰ θυμηθῆ πιὸ πολὺ, σφαλοῦσε κάποτε τὰ μάτια της. Γύρισε στὰ παλιά. Τότε πού γεννήθηκε ὁ γιός της. Πότε πέρασαν κιόλας εἴκοσι χρόνια! Λὲς κι ἦταν χτές. Πόσο γρήγορα διάβηκαν τὰ εὐτυχισμένα χρόνια!...

Δέκα χρόνων ἦταν ὁ Δῆμος. Ἐνα σγουρόμαλλο παιδόπουλο

μέ μαῦρα μάτια μέ μεγάλα ματόκλαδα. Τὰ Χριστούγεννα ἦταν πού τοῦ πρωτοφόρεσαν τή φουστανέλλα μέ τὸ κεντητὸ χρυσογέ-λεκο καὶ τὰ πλεχτὰ τσαρούχια. Ὁ πατέρας παράγγειλε γιὰ τὸ μοναχογιό του καὶ τοῦ φτιάξανε μικρὰ ἀσημένια τσαπράζια καὶ μαλαμοκαπνισμένο χαϊμαλί μέ σκαλιστὸ τὸν "Ἀη-Δημήτρη. Στὸ πλουμιστὸ σελάχι του ξεπρόβαλλε μικρὴ κουμπούρα καὶ σπαθακι. "Ἐτσι φορτωμένο μ' ἀσημικὰ κι ἄρματα τὸν πῆγαν ἀνήμερα τοῦ Χριστοῦ νὰ κοινωνήσῃ στὴν Παναγίτσα. Στὴ μέση τὸν εἶχαν ἡ μάνα κι ὁ πατέρας του πού στράφτανε ἀπὸ χαρά. Κι ὅλοι οἱ Ἀριανίτες καμάρωναν κι εἶχαν νὰ τὸ κάνουν, μέ τὸ πανώριο κκπετανόπουλο!

Βυθίστηκε στὰ δύστυχα τὰ χρόνια μέ τὸ χαμὸ τοῦ Καλπούζου. Δεκαπεντάχρονο παλληκαρόπουλο ἦταν ὁ γιός της. Αὐτὸς ἀπόμεινε ἡ παρηγοριά της. Αὐτὸς γλύκαινε τὸν ἀβάσταχτο πόνο της.

Σὰ θὰ μεγάλωνε, θὰ ἔπαιρνε πίσω τὸ αἷμα τοῦ πατέρα του. Θὰ ξανακούγονταν ὁ νταϊφάς τοῦ Καλπούζου καὶ τ' ὄνομά του. Καὶ μιὰ μέρα... "Ἀχ! πῶς τὴν πρόσμενε αὐτὴ τὴ μέρα!... Τότε πού θὰ γινόταν γιαγιά, καὶ θ' ἀποχτοῦσε ἐγγονάκι. Θὰ ἀνάστανε τὸ ὄνομα τοῦ Γιάννη Καλπούζου πού γιὰ μιὰ ἄλλη φορὰ θὰ ἀκούγόταν στὴ Λιάκουρα.

Μέσα σ' αὐτὰ ἀρμένιζε ὁ λογισμὸς της καὶ τὰ μάτια της δὲ σταματοῦσαν.

Πῶς τὰ ἔφερε ὅμως ἡ κακιά ἡ ὥρα! Νὰ σωριαστοῦν ὅλα ἀπὸ μιὰ ἄτυχη συνάντηση...

Καὶ βασάνιζε τὸ νοῦ της νὰ δικάσῃ τὸ φταίχτη. Ἦταν αὐτὴ, ἢ ὁ γιός της; Τὰ ἀράδιαζε ὅλα καὶ τὰ ζύγιαζε. Τοῦ κάκου ὅμως πάσχιζε νὰ βγάλῃ νόημα. "Ἄδικα βασάνιζε ὦρες τὸ μυαλό της, νὰ βγάλῃ κρίση σωστὴ καὶ νὰ δώσῃ δίκιο. "Ὡσπου τὴν πῆρε ἡ μέρα.

Ὁ ἥλιος χτύπησε στὸ ἀνοιγμα τῆς σπηλιᾶς. Τὰ πουλιά ἄρχισαν νὰ πετᾶνε ἀπὸ κλαρί σὲ κλαρί. Τίναζαν τὶς βρεγμένες φτεροῦγες τους κι ὕστερα χαρούμενα κελαηδοῦσαν καὶ χαίρονταν τὴ ζεστασιά τοῦ ἡλίου. "Ἐνα ζευγάρι ἀπ' ἀητούς ψηλοπετώντας

ἔκανε στὰ μακριὰ μερικὲς βόλτες κι ὕστερα πῆγε καὶ χάθηκε στὴν ἀντίπερα βουνοκορφή.

Ἀποκαμωμένη ἢ Καλπούζαινα, ἔγειρε τὸ κεφάλι της. Κι ἀπ' τὰ κατὰβαθα τῆς σπαραγμένης της ψυχῆς ξεχείλισε ὁ πόνος, καὶ ξέσπασε σὲ μοιρολόγι:

*«Ἦθελα νὰ γινόμουνα πουλί, ψηλὰ γιὰ νὰ πετοῦσα.
Ν' ἀντάμωνα τὸ σταυραητὸ καὶ νὰ τὸν ἐρωτοῦσα:
Στὸν τόπο ποὺ σκοτώθηκες, γραμμένο μου ξεφτέρι,
Τὸ ποιά πουλιά σ' ἐφάγανε, νὰ μοῦ 'δινε χαμπέρι.»*

Τὰ μάτια της τρέχαν νερομάνα ἀστείρευτη. Δὲν πρόκανε νὰ τὰ σκουπίζη. Τ' ἄφηνε λεύτερα νὰ τρέχουν κι ἀπ' τὰ δάκρυά της μούσκεφε ἢ ποδιά της. Καὶ μὲ θλιμμένη βραχνή φωνή γιατί ὁ λαιμός της εἶχε φράξει ἀπ' τὸ θρηνολόγημα, ξακολούθησε τὸ μοιρολόγι της:

*«Γιὰ νὰ σφαγῶ, νὰ μ' ἔτρωγαν καὶ μένα τὴν καημένη,
Νὰ διάβαινα στὸ στόμα τους ὅλη κομματιασμένη.
Νὰ 'βρισκα μέσ' τὰ σπλάχνα τους καὶ τὰ δικά σου μέρη
Κι ἐκεῖ νὰ εἴμαστε κι οἱ δυὸ πάλι ἀνταμωμένοι.»*

Ὁ Λουκάς εἶχε ζυγώσει τὴν Ἀραπότρουπα. Ἄκουσε τὴν Καλπούζαινα νὰ μοιρολογάη. Βούρκωσαν τὰ μάτια του. Στάθηκε κι εἶπε μόνος του:

*«Μέσ' τοῦ θανάτου τίς πληγὲς βοτάνια δὲ χωρᾶνε
οὔτε γιατροὶ γιατρεύουνε, οὔτ' ἅγιοι βοηθᾶνε.»*

Ἔμεινε γιὰ λίγο ὡς νὰ ἀποτελειώσῃ τὸ μοιρολόγι της. Ὑστερα τὴν ἄκουσε νὰ ξεσπάη σὲ τρανταχτὸ κλάμα.

Ὁ γερο-Λουκάς δὲν ἤθελε νὰ καταλάβῃ αὐτὴ ὅτι τὴν ἄκουσε ποὺ μοιρολογοῦσε. Οὔτε νὰ τὴν ἀντικρύσῃ κλαίγοντας. Ἀφοῦ ἤθελε ἢ ἴδια ἔτσι στὰ κρυφὰ νὰ θρηνολογάη τὸ γιό της ἄς γινόταν τὸ θέλημά της. Ξερόβηξε ἐπίτηδες γιὰ νὰ τῆς δώσῃ εἶδηση πὼς κάποιος ζύγωσε τὴ σπηλιά. Τὸν ἄκουσε.

Σκούπισε στά γρήγορα τὰ μάτια της. "Εφτιαξε τὸ τσεμπέρι της. Πέταξε ἀπὸ πάνω τὴν κάπα καὶ στύλωσε ὅσο μπορούσε τὸ κορμί της. Τὸ πρόσωπό της ξαναπῆρε τὴ σκληρὴ ὄψη. Ρώτησε τραχιά:

- Ποιὸς εἶναι;
- Γώ, ὁ Λουκάς, ψυχομάνα.
- Κόπιασε.

Προχώρησε καὶ στάθηκε στὴν εἴσοδο τῆς Ἀραπότρουπας.

- Τί θέλεις;
- Δυὸ ἄνθρωποι εἶναι στὸ πλάτωμα καὶ θέλουν νὰ σοῦ μιλήσουν.

- Τί λογιῆς ἄνθρωποι εἶναι αὐτοί;
- Σὰν καὶ λόγου μας, ψυχομάνα, ζωντανοὶ ἄνθρωποι εἶναι.
- Ἄιντε νὰ τοὺς φέρης ἐδῶ.

ἌΟ Λουκάς ἔκανε νὰ φύγη. Αὐτὴ ὅμως μετάνιωσε.

- Ὅχι, στάσου. Θὰ ῥθω γώ. Καρτέρα νὰ πᾶμε ἀντάμα.

Πῆρε τὸ καριοφίλι μὲ τὸ ἀριστερὸ χέρι καὶ ξεκίνησαν. Ἀμίλητοι κι οἱ δύο τους. Μόνο ὁ Λουκάς κάθε τόσο ἔρριχνε πάνω της κλεφτὲς ματιὲς καὶ κουνούσε μὲ συμπόνια τὸ κεφάλι.

Φτάσανε στὸ πλάτωμα τῆς Κλεφτόβρυσης. Οἱ κλέφτες σάστισαν σὰν τὴν εἶδαν. Σκέφτηκαν τὸ τί θὰ γινόταν μὲ τὴν πεθερὰ καὶ τὴ νύφη...

Ἡ Καλπούζαινα σταμάτησε, γυρόφερε τὰ μάτια της κι εἶδε τὴ νύφη της. Ἀποτράβηξε μὲ μιᾶς ἀπ' αὐτὴ τὴ ματιά της. Ταράχτηκε σύγκορμη, μὰ προσπάθησε νὰ μὴ τὸ φανερώση.

Ἡ Βασίλω σηκώθηκε. Ἀναποφάσιστη στάθηκε ὄρθια. Ὁ γερο-Λουκάς ὅμως τῆς ἔκανε νόημα μὲ τὸ κεφάλι του νὰ ζυγώση τὴν πεθερὰ της καὶ νὰ τῆς μιλήση. Πῆρε θάρρος καὶ τὴ ζύγωσε.

— Ὁρες καλές, Καπετάνισσα... Δὲ σὲ λέω μάνα, μήτε καὶ πεθερὰ, γιὰτὶ δὲν τὸ θέλεις...

Κεῖνη ἀδιάφορη κοίταξε ἀπ' ἄλλοῦ κι ἀνασήκωσε τοὺς ὤμους. Τῆς ἀποκρίνεται αὐστηρά:

- Κρένε τί θέλεις, δῶ πού κουβαλήθηκες.
- Τώρα πιά εἴμαστε κι οἱ δύο μας χαροκαμμένες...

— Δυὸ ἄνθρωποι εἶναι στὸ πλάτωμα καὶ θέλουν νὰ σοῦ μιλήσουν.

Δὲν τὴν ἄφησε νὰ τελειώσῃ κι ἀπότομα ἡ πεθερά της τῆς λέει μὲ χεῖλια ποὺ στάζαν φαρμάκι:

— Ἐκανες τόσες ὥρες δρόμο, γιὰ νὰ ῥθῆς νὰ μοῦ πῆς αὐτὸ τὸ λόγο;

Ὁ τρόπος τῆς Καλπούζαινας ἔκανε ἐντύπωση σ' ὅλους. Ἀπό-

φυγαν ὅμως νὰ μιλήσουν. Μὰ ὁ γερο - Λουκάς δὲ μπόρεσε ἄλλο νὰ κρατηθῆ:

— Τί ἀποκρίνεσαι ἔτσι τῆς Βασίλως καὶ τῆς φαρμακῶνεις τὴν καρδιά; Τί τὴν ἀποπαίρνεις;

— Χάσου ἀπὸ μπροστά μου, ξεφώνισε κείνη ἄγρια.

— Ὅχι, δὲν πάω πουθενά, τῆς ἀποκρίθηκε πεισματωμένος.

Καὶ γυρίζοντας κατὰ τὴ Βασίλω:

— Κρένε τῆς θαρρετά, κόρη μου.

Αὐτὴ τώρα ἀναθαρρεύτηκε:

— Καπετάνισσα, θέλω νὰ σοῦ κρίνω. Ἄν εἶσαι ἡ ἀφεντιά σου μάνα τοῦ Δήμου, εἶμαι καὶ λόγου μου ἡ γυναίκα του. Ἐπειδὴ δὲν τὰ ξέρεις ὅλα, ἦρθα ἡ ἴδια νὰ σοῦ τὰ πῶ.

— Κεῖνα ποῦ ξέρω, μὲ φτάνουν.

— Ὅχι, εἶναι κι ἄλλα ποῦ πρέπει ν' ἀκούσης. Γι' αὐτὸ ξεκίνησα νύχτα ἀπ' τὸ χωριό μου καὶ χαροκαμμένη πῆρα τὰ βουνά. Ἐσκόλιστηκα ἀπ' τ' ἀγκάθια καὶ ξεκόλλησαν τὰ νυχοπόδαρά μου ἀπ' τὰ λιανολίθια ὡς νὰ ῥθω δῶ στὴ Λυκόβρυση νὰ σ' ἀνταμώσω.

— Λέγε, σ' ἀκούω, εἶπε ἡ Καλπούζαινα χωρὶς νὰ τὴν κοιτάξῃ.

— Εἶναι σὲ γνώση σου, πὼς τὸ κουφάρι τοῦ Δήμου ἔπεσε στὰ χέρια τῆς Ἀρβανιτιᾶς. Κόψανε καὶ πῆραν τὸ κεφάλι του. Ἄρπαξαν τὰ ἄρματά του καὶ τὸ κορμὶ τὸ πέταξαν.

— Κι οἱ δικοί σας, τὰ παλληκάρια τοῦ πατέρα σου, παρατήσανε τοῦ καπετάνιου τους τὸ κεφάλι στὰ χέρια τῶν Ἀρβανιτάδων.

— Δὲν προκάναμε, Καπετάνισσα, εἶπε πειραγμένος ὁ Ζαχαριάς. Ἀπ' τοὺς τρεῖς ποῦ γλυτώσαμε, οἱ δυὸ εἶμαστε λαβωμένοι. Μὲ βλέπεις σὲ τί κατάντια κίνησα κι ἦρθα.

— Αὐτὰ τὰ ἔρω, τί ἄλλο ἔχεις νὰ μοῦ πῆς; μίλησε πάλι αὐστηρὰ ἡ Καλπούζαινα στὴ νύφη τῆς.

Μπῆκε στὴ μέση ὁ Λουκάς:

— Ὁ Δήμος μας τὸν ξεπάστρεψε τὸν Ταχῆρ. Μὲ τὸ πρῶτο βόλι του τὸν σώριασε κάτω βαριὰ λαβωμένο καὶ τὸν πᾶνε στὸ Ζητούνη. Δὲν ἔχει γιατρειά...

Ἡ Καπετάνισσα δὲν ἔδωσε καμιὰ προσοχὴ στὰ λόγια του. Ἐαναμίλησε στὴ νύφη τῆς ἄσπλαχνα:

— Περιμένω ν' ακούσω.

— Μάθαμε πώς οι 'Αρβανίτες με τὸ κεφάλι τοῦ Δήμου πηγαίνουν γιὰ τὸ Ζητούνι. Καὶ ἢ θὰ διαβοῦν ἀπὸ δῶ ἢ ἀπ' τὸ Μαυρόλογγο.

— 'Ε, ὀρέ, τί ἔχουν νὰ πάθουν οἱ 'Αρβανίτες! ξεφώνισε μ' ἐνθουσιασμὸ ὁ γερο-Λουκάς.

Γύρισε καὶ τὸν στραβοκοίταξε εἰρωνικὰ ἡ Καλπούζαινα καὶ τοῦ λέει:

— 'Απὸ ποιούς;

— 'Απὸ μᾶς ὅλους, τῆς ἀποκρίνεται αὐτός. Μὴ νομίσης, ψυχομάνα, πὼς θὰ τοὺς ἀφήσουμε ἀντουφέκιστους! Θὰ τοὺς λιανίσουμε...

— Στὸ Μαυρόλογγο δὲν ἔχουμε δουλειά. Θὰ μείνουμε δῶ πού εἴμαστε. Ἄν δὲν κάνουν κατὰ τὸ χωριό μας, δὲ θὰ τοὺς βαρέσουμε.

— Τί λόγος εἶναι αὐτός! Δῶ κάτω ἀπ' τὰ πόδια μας θὰ διαβοῦν οἱ 'Αρβανίτες, με τὸ κεφάλι τοῦ Δήμου, καὶ νὰ τοὺς ἀφήσουμε!..

'Η Καπετάνισσα δὲν ἄφησε τὸν καπετὰν Τζάκα νὰ ἀποτελειώσῃ. Αὐστηρὰ τὸν ἔκοψε:

— Πιάσαμε τὴν Κλεφτόβρυση, γιὰ νὰ φυλάξουμε τὸ χωριό μας. Τίποτα ἄλλο... Ντουφεκιὰ δὲ θὰ πέσῃ. 'Απ' ἄλλιῶς...

Πεισματωμένος ὁ γερο-Λουκάς σιγομουρμούρισε:

— Καὶ γὼ σοῦ λέω, πὼς θὰ πέσουν μπαταριές...

'Η Βασίλω κατάλαβε πιά πὼς εἶχε μὲ τὸ μέρος τῆς ὄλους τοὺς κλέφτες. Πῆρε κουράγιο νὰ ἐπιμείνῃ:

— Καπετάνισσα, εἶπε, ἔχουν τὸ κεφάλι τοῦ Δήμου γιὰ νὰ τὸ πᾶνε στὸ Ζητούνι καὶ νὰ τὸ πομπέψουν. Θὰ τὸ γυροφέρνουν μέσα στὰ χωριά, μέσα στὰ σοκκάκια. Οἱ ἄπιστοι θὰ τὸ βρίζουν, θὰ τὸ φτύνουν, θὰ τὸ ἀναθεματίζουν... Θὰ τοὺς ἀφήσης, λοιπόν, νὰ διαβοῦν ἀντουφέκιστοι;

Τὰ λόγια τῆς ἀναστατώνουν ψυχικὰ τὴν Καλπούζαινα. 'Ο νοῦς τῆς σκοτίζεται, ἡ καρδιά τῆς τσακίζει. Δὲ φανερώνει ὅμως τίποτα.

'Η Βασίλω δὲ σταμάτησε:

— Εεγύμνωσαν τὸ Δῆμο, τοῦ πῆραν τὰ ἄρματα του... Θὰ τὰ παρατήσης στοὺς Ἀρβανίτες νὰ τὰ φορῶνε καὶ νὰ καμαρώνουν;

— Μήπως ὁ πατέρας σου δὲ φόραγε τ' ἄρματα τοῦ Καλπούζου; τῆς ἀπαντᾷ σκληρόκαρδα.

— "Ὅχι, ὄχι, ποτέ, διαμαρτυρήθηκε μ' ἀφρισμένα χεῖλια αὐτή. Οὔτε μιὰ φορά δὲν τὰ βάλε πάνω του." Ἐλυωσε τὸ μάλαμα, τὸ ἔκανε εἰκόνημα τῆς Παναγιᾶς καὶ τὸ πῆγε στὸ μοναστήρι τῆς Δαμάστας.

Ἡ Καλπούζαινα ἀπόμεινε σὰ μετανιωμένη γιὰ τὰ λόγια ποὺ εἶπε. Κι ἡ Βασίλω συνέχισε:

— Καπετάνισσα, θ' ἀφήσης τοῦ γιοῦ σου τὸ κεφάλι στὰ χέρια τῶν Ἀρβανιτᾶδων νὰ τὸ πομπέψουν; Γιατί δὲ μοῦ ἀποκρίνεσαι σ' αὐτό, μὰ μὲ πικραίνεις μ' ἄλλα λόγια; Δὸς μου μιὰ ἀπόκριση.

— "Αἰντε, Καπετάνισσα, ἀλλαξογνώμησε, εἶπε μὲ συγκίνηση ὁ Τζάκας.

Κι ὁ Γιάνναρος πρόσθεσε:

— Δῶσε διάτα νὰ χτυπήσουμε τοὺς Ἀρβανίτες. Νὰ τοὺς πάρουμε τὸ κεφάλι τοῦ σχωρεμένου Δήμου καὶ τ' ἄρματα.

Ἡ Καλπούζαινα, συλλογισμένη κι ἀμίλητη, ἔπαιζε νευρικά μὲ τὴν ἄκρη τοῦ μαντηλιοῦ της.

Ἡ νύφη της, τὴ ζύγωσε. Χαμήλωσε τὰ μάτια, καὶ μὲ σιγανὴ ἀπὸ ντροπὴ φωνή, λέει:

— "Ἐγω καὶ κάτι ἀκόμα νὰ σοῦ πῶ. Σὲ τέσσερις μῆνες θὰ γίνω καὶ λόγου μου μάνα.

"Ὅλα τὰ περίμενε, μόνο αὐτὸ δὲν καρτεροῦσε ἡ Καπετάνισσα. Ἦταν τόσο ἄξαφνο, ποὺ ταραχτήκε σύγκορμη. Γιὰ μιὰ στιγμή, τῆς φάνηκε πὼς γυρίζει ἡ γῆ, τὰ βουνά, τὰ δέντρα, οἱ ἄνθρωποι. Ὅλα τριγύριζαν. Μὲ τὸ στανιὸ καταφέρνει νὰ κρατηθῆ ὀλόρθη. Τὰ μάτια της θολώνουν κι ἓνα δάκρυ κυλάει. Δαγκώνει τὰ χεῖλια της. Κοντανάσανε. Τὸ σαγόνι της τρέμει. "Ὡστε σὲ τέσσερις μῆνες θὰ γεννιόταν τὸ παιδὶ τοῦ γιοῦ της. Θὰ γινόταν γιαιγιά! Μήπως κάνανε λάθος τὰ αὐτιά της; Θέλησε νὰ τὸ ξανακούση. Ἀπ' τὴ συγκίνηση μὲ κόπο καταφέρνει νὰ μουρμουρίσει μὲ πνιγμένη φωνή.

— Τί εἶπες;

- Θα γίνω και λόγου μου μάνα. Λοιπόν, θα αφήσης τὸ παιδί τοῦ γιοῦ σου νὰ ζῆ πάντα μὲ μιὰ τέτοια ντροπιασμένη κληρονομιά;...

— Θα γίνω και λόγου μου μάνα. Λοιπόν, θα ἀφήσης τὸ παιδί τοῦ γιοῦ σου νὰ ζῆ πάντα μὲ μιὰ τέτοια ντροπιασμένη κληρονομιά;... Νὰ τὸ τρώη καθημερινὰ ἢ ντροπή, πὼς πόμπεψαν τὸ κεφάλι τοῦ πατέρα του; Νὰ βλέπη τ' ἄρματα και τὰ τσαπράζια τοῦ πατέρα του νὰ στολίζουν κορμιὰ ἀρβανίτικα; ...

Ἡ Καλπούζαινα, δὲ μπορεῖ ἄλλο νὰ βαστάξῃ. Τὰ δάκρυα κατρακυλᾶνε στὰ μάγουλά της. Τὸ ἴδιο ὅμως καὶ τῆς νύφης της. Καὶ μὲ κλαμμένη φωνή ξακολουθαίει:

— Ἄν τύχη κι εἶναι ἀρσενικό, κι ὅπως θὰ εἶναι κοιλάρφανο (ἀπὸ γεννησιμιοῦ τοῦ ὄρφανό) θὰ ἀναστήσῃ τὸ ὄνομα τοῦ πατέρα του καὶ θὰ ξανακουστῇ ὁ Δῆμος Καλποῦζος. Πῶς λοιπὸν θὰ τὸ ἀφήσῃς νὰ ζήσῃ ὀλοζωῆς μὲ μιὰ τέτοια ντροπή; Ἄν πάλι εἶναι κορίτσι καὶ θὰ πάρῃ τὰ ὄνομά σου, τί τύχη θὲ νὰ ἔχῃ; Θὰ εἶναι ὁ περίγελος τοῦ χωριοῦ καὶ κανεὶς δὲ θὰ καταδέχεται νὰ τηράξῃ τὴ θυγατέρα τοῦ πομπεμένου κλέφτη.

Δὲν εἶχε ἄδικο ἡ Βασίλω. Πιὸ μεγάλη ντροπὴ δὲν ἦταν ἀπ' αὐτῆ. Χειρότερα κι ἀπ' τοὺς λωβιασμένους (λεπρούς) εἶχαν τὰ παιδιὰ τοῦ πομπεμένου κλέφτη. Στὰ ἀγόρια ἀπὸ καταφρόνια τοὺς γύριζαν τὶς πλάτες καὶ κανεὶς δὲν καταδεχόταν νὰ τοὺς μιλήσῃ. Οἱ θυγατέρες τοῦ κλέφτη θὰ μένανε ἀνύπαντρες, σὰ ντροπιασμένες. Γι' αὐτὸ τὰ παιδιὰ τοῦ πομπεμένου κλέφτη σὰν μεγάλωναν, ἀναγκάζονταν ν' ἀλλάξουν χωριό. Νὰ φύγουν μακριὰ ἀπ' τὸν τόπο τους. Νὰ ζήσουν, στὴν ξενιτεῖα χωρὶς νὰ τοὺς γνωρίζουν...

Ἄπὸ τοῦτο τὸ κακὸ ἤθελε νὰ γλυτώσῃ ἡ Βασίλω τὸ παιδί της ποὺ θὰ γεννιόταν.

— Δὲ φτάνει ποὺ τὸ γιό σου τὸν βρῆκε κακὸ βόλι, θὰ παρατήσῃς τὸ ἐγγόνι σου σὲ μιὰ τέτοια καταφρόνια; Νὰ ζῆ στὰ ξένα, μ' ἓνα τέτοιο τρανὸ παράπονο; Ἄπ' τὸ χέρι σου εἶναι...

Γονάτισε μπροστὰ στὴν πεθερά της καὶ μὲ κλάματα καὶ σπαραγμὸ συνέχισε:

— Νά, γονατιστὴ προσπέφτω στὰ πόδια σου. Σὲ παρακαλῶ, Καπετάνισσα. Μὴν ἀφήσῃς τοῦ Δήμου τὸ κεφάλι στὰ χέρια τῶν Ἀρβανιτάδων.

Δὲμπόρεσε πιά ἄλλον ἀβαστάξῃ. Ἐέσπασε σὲ λυγμοὺς κι ὀδυρμούς.

Ἡ Καλπούζαινα, ὕστερ' ἀπὸ τόση ὥρα, γιὰ πρώτη φορὰ γυρίζει καὶ βλέπει τὴ νύφη της μὲ κάποια συμπόνια τώρα. Ἀπλώνει τὰ χέρια της καὶ τὴν ἀνασηκώνει ἀπ' τὸ χῶμα ποὺ βρίσκεται γονατιστῆ. Ἡ φωνὴ της τώρα μαλάκωσε. Τῆς λέει:

— Σήκω.

Ἡ Βασίλω ὑπάκουσε.

Οἱ κλέφτες μὲ σπαραγμένη καρδιά παρακολουθᾶνε τὶς δυὸ χαροκαμμένες. Στους πιὸ πολλοὺς τὰ μάτια δακρῦζουν.

Ἡ Καπετάνισσα ξαναπαίρνει τὸ αὐστηρὸ τῆς ὕφους. Φέρνει γύρω τὸ βλέμμα τῆς στους κλέφτες κι ἄγρια ξεφωνίζει:

— Τί βουβαθήκατε, ὄρε σεῖς, καὶ σᾶς πῆραν τὰ κλάματα; Τί μὲ τηρᾶτε σὰν πρόβατα;... Καπετὰν Γιάνναρε, καὶ σύ, καπετὰν Τζάκα, τί προσμένετε; Στεῖλτε ἀνθρώπους νὰ πιάσουν τὸ Μαυρόλογο! Πρέπει, τ' ἀκούσατε καλὰ ὅλοι σας, πρέπει νὰ πάρουμε τὸ κεφάλι καὶ τ' ἄρματα τοῦ γιοῦ μου.

Ἐπὶ τὸν ἄκουσμα τῆς ἀπόφασής της. Ὁ Τζάκας ἀβάσταγος πιά ξεφώνισε:

— Ἐτσι ντέ, Καπετάνισσα!

Κι ὁ Λουκάς ταίριασε γιὰ τὴν περίστασι τὴν παροιμία:

— «Ἄν δὲν ἀστράφη δὲ βροντᾶ καὶ ἂν δὲ βροντᾶ δὲ βρέχει,
Κι ἂν δὲ συνδέση τὸ νερὸ ὁ ποταμὸς δὲν τρέχει.»

Ἡ Βασίλω ὀρμάει, ἀρπάζει τὸ χέρι τῆς πεθερᾶς τῆς καὶ μ' εὐγνωμοσύνη τὸ γεμίζει φιλιὰ καὶ δάκρυα. Τὴν ἀποτραβάει ὁ γερο-Λουκάς καὶ τὴν ἔβαλε νὰ κάτση κάπου πλάι.

— Νὰ μὴ χασομερᾶμε, Καπετάνισσα, εἶπε ὁ Γιάνναρος.

— Ναί, τοῦ ἀποκριθῆκε. Νὰ στείλῃς παλληκάρια νὰ πιάσουν τὴ Λούγγαρη.

— Ἐστειλα κιόλας τὸ Λιάκο τὸ Βέργο μὲ εἴκοσι.

— Καὶ στὸ ριζὸ στὸ Μαυρόλογο, γιὰ ν' ἀποδιώξουν τοὺς Ἄρβανίτες καὶ νὰ τοὺς ἀναγκάσουν νὰ διαβοῦν ἀπ' τὴ Λυκόστρατα.

— Ἐστειλα καὶ κεῖ τὸν Παναγιώτη τὸ Ζαβὸ μὲ κάμποσους.

— Ὡστε, Γιάνναρε, στὰ κρυφὰ ἔκανες τὴ δουλειά σου!...

Κεῖνος δὲ βρῆκε τί ν' ἀποκριθῆ στὰ λόγια τῆς Καπετάνισσας, μόνον ἔσκυψε τὸ κεφάλι!

— Πάρε τὰ παλληκάρια, λέει ἡ ἴδια καὶ πήγαινε νὰ ταμπουρωθῆς κι ἀπ' τὶς δυὸ μεριές τῆς Λυκόστρατας. Ἐχετε τὸ νοῦ σας ὅμως. Ἄν φανοῦν οἱ Ἄρβανίτες, κανεὶς δὲ θὰ ρίξη πρὶν ἀκουστῆ

τὸ δικό μου τουφέκι. Θὰ τοὺς ἀφήσετε νὰ ἔμπουν ὅλοι τους μέσα στὴ Λυκόστρατα καὶ νὰ τοὺς ἀποκλείσουμε. Ὑστερα θὰ κουμαντάρω ἐγώ. Λόγου μου θὰ καρτεράω δωπάνω, στὸ πλάτωμα.

—Ἐννοια σου, Καπετάνισσα, θὰ καρτερεῖμε νὰ κάνη ἡ ἀφεντιά σου τὴν ἀρχή. Φεύγω, νὰ πάω νὰ πιάσουμε τὸν τόπο.

Καὶ φεύγει ὁ Γιάνναρος παίρνοντας κοντά του κι ὅλους τοὺς κλέφτες. Μόνο ὁ καπετὰν Τζάκας ἀπόμεινε μὲ τὴν Καλπούζαινα, γιατί τὸν κράτησε ἡ ἴδια.

Ὁ Λουκάς ζύγωσε τὴ Βασίλω. Τῆς ἔδειξε τὴν πεθερά της καὶ τῆς μурμουύρισε:

— «Χαράς τηνε πού ξαφνιαστῆ καὶ πιάση τ' ἄρματά της.»

Ἡ Καλπούζαινα τὸν ἄκουσε:

— Ἄφησε κατὰ μέρος τίς παροιμίες σου καὶ πάρε τὴ νύφη μου νὰ τὴν πᾶς στὴν Ἀραπότρουπα.

— Δὲ μ' ἀφήνεις καὶ μένα νὰ μείνω κοντά σου; λέει παρακλητικὰ ἡ Βασίλω στὴν πεθερά της.

Αὐτὴ τὴν κοιτάζει μὲ στοργή καὶ μὲ μητρικὴ τρυφερότητα τῆς ἀπαντάει:

— Ὅχι, κόρη μου. Σὺ τώρα ἔχεις κι ἄλλον ἄνθρωπο μέσα σου. Δὲν κάνει νὰ μείνης ἐδῶ... Σὰν εἶναι καιρὸς θὰ σὲ κράξω. Ἄιντε, Λουκά, πηγαίνετε.

— Ὅπως προστάζεις...

Καὶ δισταχτικὰ ἡ Βασίλω δὲν ἀποτελεῖωσε τὸ λόγο της. Τὸ κατάλαβε αὐτὴ καὶ τὸν ἀποτελειώνει:

— Μάνα. Ἀπὸ δῶ καὶ πέρα νὰ μὲ φωνάζης μάνα.

— Πηγαίνω, μάνα, εἶπε ἡ Βασίλω.

Τοῦ γερο-Λουκά τὸ κατωσάγονο ἔτρεμε ἀπὸ συγκίνηση καὶ τὰ μάτια του τρέχαν.

Τὸν εἶδε ἡ Καλπούζαινα κι ἔκανε:

— Σὺ, γεροξεκούτη, ματακλαῖς;

— Ναί, ψυχομάνα. Τώρα ἀπ' τὸ ἓνα μάτι κλαίω ἀπὸ λύπη κι ἀπ' τὸ ἄλλο ἀπὸ χαρά, καὶ μὲ τὸ ἀντίστροφο τοῦ χεριοῦ του σκουπίζει τὰ μάτια του πού τρέχουν.

— Νὰ ματαγυρίσης, τὸν πρόσταξε.

Καὶ στὸ Ζαχαριά:

—"Αἰντε καὶ σύ, ἀντάμα στὴ σπηλιὰ νὰ συντροφεύης τὴ νύφη μου.

Καθισμένος παράμερα αὐτὸς καὶ μ' ἀκουμπισμένο τὸ πηγούνι στὸ ραβδί του, τῆς λέει:

—"Ἄσε με, Καπετάνισσα, νὰ μείνω κοντά σου.

—"Ὅχι, ὄχι. Εἶσαι λαβωμένος. "Αἰντε νὰ ξαποστάσης.

Ὁ Λουκάς ἔκανε νόημα στὸ Ζαχαριά νὰ μὴν ἀνιμιλήση. Κεῖνος σηκώθηκε καὶ τὸν ἀκολούθησε μαζί μὲ τὴ Βασίλω.

Τοὺς πῆγε πιὸ πέρα, τοὺς ἔδειξε τὴν Ἀραπότρουπα κι ἀφήνοντάς τους νὰ ξακολουθήσουν, ὁ γερο-Λουκάς ξαναγύρισε.

Ἡ Καλπούζαινα ταμπουρώθηκε σ' ἓνα ἀπ' τὰ βράχια στὸ πλάτωμα, καὶ παρέκει κι ὁ Τζάκας. Καρτεροῦσαν ἀμίλητοι.

IX

Δέν είχε περάσει ώρα που απ' τὰ μακριὰ φάνηκαν νὰ ἔρχονται κατὰ τὸ Μαυρόλογγο οἱ ἄσπρες φλοκάτες τῶν Ἀρβανιτᾶδων. Θὰ ἦταν πάνω ἀπὸ ἑκατονπενήντα.

Ὅλομπροστα πήγαιναν ὀρθωμένο ἓνα κοντάρι. Στὴν κορφή του εἶχαν καρφώσει κάποιον κομμένο κεφάλι. Ἦταν τοῦ Δήμου Καλπούζου.

Σὰ φτάσανε οἱ Ἀρβανίτες κοντὰ στὸ Μαυρόλογγο, σταμάτησαν. Τὸ μονοπάτι χωρίζεται στὰ δύο. Δεξιά τραβάει γιὰ τὴ Λυκόστρατα καὶ ζερβὰ γιὰ τὸ Μαυρόλογγο. Ὁ πρῶτος τους, ὁ Μουσταφὰ Ντάιζας, στάθηκε συλλογισμένος κι ἀναποφάσιτος τὸ ποιὸ μονοπάτι νὰ πάρουν. Εἶχε τὸ φόβο πὼς ὁ Μαυρόλογγος θὰ ἦταν πιασμένος ἀπὸ κλέφτες. Προτίμησε πιὸ καλὰ νὰ ἔμεινε στὴ Λυκόστρατα. Καὶ ἀφύλαχτο εἶχαν αὐτὸ τὸ μονοπάτι καὶ πιὸ σύντομα θὰ τοὺς ἐβγάζε κατὰ τὴ μεριά τοῦ Ζητουνοῦ. Τὸ κουβέντιασε λίγο καὶ μὲ τοὺς ἄλλους καπεταναίους Ἀρβανίτες, τὸ

γερο-Χούσιο, τὸ Λιάμε Γκιολέκα, τὸ Σάκκο Κέκη, τὸν Ἴμπραῆμ Μπέντο, τὸ Τζαφέρ Πιτσάρη κι ἄλλους καὶ τὸ πῆραν ἀπόφαση. Ξένοιαστοι τώρα οἱ Ἀρβανίτες πῆραν τὸ δεξι μονοπάτι ποῦ θὰ τοὺς ἔφερνε στὴ Λυκόστρατα.

Διάβηκαν ἀπ' τὸ Μαῦρο Κοτρόνι, ἀνάμεσα ἀπ' τὶς μπουκιες τῶν ντουφεκιῶν τοῦ Ζαβοῦ καὶ τῶν ἄλλων. Δὲν τοὺς κατάλαβαν. Οἱ κλέφτες ὅμως μὲ τὸ ζόρι βαστάχτηκαν καὶ τοὺς ἄφησαν νὰ περάσουν ἀντουφέκιστοι. "Ἄς εἶναι καλὰ ἡ Καπετάνισσα ποῦ τοὺς ἔστειλε τέτοια προσταγή... Τοὺς ἄφησε ὅμως ὁ Ζαβὸς νὰ περάσουν ὅλοι, κι ὕστερα μέσα ἀπ' τὰ χαμόκλαρα, σκυφτοὶ κι ἀμίλητοι, πιάσανε τὶς πλαγιές καὶ τοὺς φράζαν ἀπ' τὶς πλάτες τὸ μονοπάτι. Τὸ ἴδιο ἔκανε κι ὁ Βέργος στὴ Λούγγαρη.

Ἔτσι πιά οἱ Ἀρβανίτες τοῦ Ταχέρ, ξένοιαστοι πὼς ἦταν ἀσφαλισμένοι περπατοῦσαν τώρα μέσα στὴ Λυκόστρατα.

Οἱ κλέφτες μὲ κεφαλὴ τὸ Γιάνναρο, τοὺς ἄκουγαν καὶ τοὺς βλέπανε νὰ διαβαίνουν καὶ νὰ ἔχουν μπροστὰ τὸ κεφάλι τοῦ Δήμου. Ξεσηκώθηκαν ἀγριεμένοι. "Ὅπως τοὺς εἶχαν πιά κλεισμένους κάτω στὴ Λυκόστρατα, θέλησαν νὰ τοὺς στρώσουν στὸ ντουφεκίδι. Ὁ Γιάνναρος μὲ τὸ στανιό, μὲ τὸ καλὸ καὶ μὲ φοβέρες, τοὺς συγκρατοῦσε.

— Μὴ γιὰ τὸ Θεό, σύντροφοι. Ἀστοχήσατε τὴν προσταγὴ τῆς Καπετάνισσας; Ἄς τῆς κάνουμε τὸ χατήρι. Κάτι θὰ ἔχη κι αὐτὴ στὸ νοῦ της...

Κεῖνοι κρατήθηκαν. Μὰ ἀνυπόμονοι καὶ καρδιοχτυπώντας, ἀπὸ στιγμὴ σὲ στιγμὴ πρόσμεναν μὲ τὸ ντουφέκι στὸ μάτι ν' ἀκουστῆ ἢ ντουφεκιά τῆς Καλπούζαινας, γιὰ ν' ἀρχίσουν κι αὐτοί.

Ἡ Καπετάνισσα, ταμπουρωμένη στὰ βράχια τῆς Κλεφτόβρουσης, ἔβλεπε τοὺς Ἀρβανίτες κάτω στὴ Λυκόστρατα νὰ διαβαίνουν τὸ ταμπούρι της.

Πλάι της ὁ Λουκάς εἶδε τὸ παλουκωμένο κεφάλι τοῦ Δήμου. Ἄπ' τῆ θλίψη του ἐνιωθε τὸ λαιμὸ του νὰ σφίγγεται.

— Γιὰ τῆρα οἱ ἄπιστοι, τῆς εἶπε δείχνοντάς το, τὸ πᾶνε σὰ νὰ εἶναι φλάμπουρο.

Βιαστικὰ κείνη τοῦ ἀποκρίνεται:

— Νά δοῦμε ἕμως ἂν θὰ καταφέρουν νὰ τὸ περάσουν...

Σκαρφάλωσε στὸ βράχο. Κρατοῦσε στὸ ἄριστερὸ τὸ καριοφίλι της. Τὸ δεξιὸ τὸ ἔβαλε ἀντήλιο νὰ δῆ καλὰ τὸ ἀρβανίτικο ἀσκέρι. "Ὅλοι πιά τώρα περπατοῦσαν, κάτω στὸ μονοπάτι τῆς Λυκόστρατας. Αὐτὸ ἤθελε κι αὐτή.

Ἄναπήδησε ὀλόρθη, στὸ ταμπούρι της, ἀκράτητη μ' ἀστροποβόλο μάτι. Ἔβαλε τὴν παλάμη της πλάι στὸ στόμα της κι ἡ φωνή της βροντερὴ κι ἄγρια ἀκούστηκε:

— "Ἐ, ἀσκέρι τοῦ Ταχέρ! Σταματᾶτε!...

Ξαφνιαστήκαν οἱ Ἀρβανίτες πού τὸ ἄκουσαν καὶ κόντηναν τὸ βῆμα τους. Μὰ πιὸ πολὺ ξαφνιαστήκαν οἱ κλέφτες, πού ὁ ἀντίλαλος τοὺς ἔφερε τὴ φωνὴ τῆς Καπετανίσσας. Κεῖνοι ἀναβάσταγοι καρτεροῦσαν ν' ἀκούσουν τὴ βρονταριά τοῦ ντουφεκιοῦ της, ὄχι τὴ φωνὴ της...

— Σταματᾶτε, εἶπα, τὸ δρόμο σας!... ξαναφώναξε.

Μὲ τὴ δευτέρη φορά, σταμάτησαν.

Ὁ Μουσταφᾶ Ντάιζας πού ὕστερ' ἀπ' τὸν Ταχέρ, αὐτὸς ἦταν κεφαλὴ στὸ ἀσκέρι, ἀποκρίθηκε:

— Τί χαλεύεις, ἀρὴ γυναίκα;

— Ποῦ τὸ πᾶτε, Ἀρβανίτες, αὐτὸ τὸ κεφάλι πού ἔχετε παλουκωμένο;

— Καὶ τί σὲ νοιάζει σένα, ἀρὴ γυναίκα; τῆς φώναξε ὁ ἴδιος.

Κι ὁ Λιάμε Γκιολέκας εἶπε στοὺς συντρόφους του:

— Πῶ! Ζουρλή, ὀρέ, εἶναι τοῦτο τὸ γυναίκα!...

Γελάσανε ὅλοι τους τρανταχτά. Τὸ γέλιο τους ἔφτασε ὡς τὴν Κλεφτόβρυση. Ἡ Καλπούζαινα τοὺς ἄφησε νὰ τελειώσουν κι ὕστερα βροντοφώναξε:

— Τὸ νοῦ σας, γιατί δὲ θὰ γελάσετε γιὰ πολὺ, Ἀρβανιτάδες.

— Ἀρὴ γυναίκα, δὲ γκρεμιζέσαι λέω γώ, κάτω ἀπ' τὸ ταμπούρι σου, γιὰ νὰ μὴ σὲ σωριάσω γώ, καὶ πάει χαμένο τὸ βόλι μου;..

Κι ὁ Ἰμπραήμ Μπέντος πού ξεφώνισε αὐτά, σήκωσε τὸ ντουφέκι του καὶ τὴ σημάδεψε. Ὁ Ντάιζας ὅμως ἄπλωσε καὶ τοῦ κατέβασε ἀπότομα τὸ ντουφέκι!

Ἄπ' τὰ ψηλά, τὸν εἶδε ἡ Καλπούζαινα πού τὴ σημάδεψε.

— “Ε, άσκέρι τοῦ Ταχήρ! Σταματάτε!...

— Δέ με τρομάζεις, Ἄρβανίτη. Για τὸ καλό σας σᾶς λέω, νά ῥθῃ ὁ πρώτος σας νά κουβεντιάσουμε.

— Τί χουγιάζει τούτη; εἶπε στοὺς ἄλλους. Τί ἔχουμε νά κουβεντιάσουμε μ’ αὐτὴ τὴν παλαβή!...

Κείνη περίμενε λίγα λεπτά, και πιό άγρια τούς φώναξε:

— Είπα νά 'ρθη ό πρώτος σας νά μ' ανταμώση.

— Κι άν δέν έρθη; τής άποκρίθηκε ό Τζαφέρ Πίτσαρη.

— Έ, τότε, μήτε ένας ζωντανός δέ θά διαβή από σās. Μήτε ένας δέ θά γλυτώση για νά φτάση στο Ζητούνι και νά πάη τó χαμπέρι του χαλασμοῦ σας.

— Τί λόγια είναι αυτά που κρένει κείνη ή ζουρλή; είπε ό Σάκκο Κέκης.

Ό Ντάιζας ανασήκωσε τόν ὤμο του χωρίς νά μπορῆ νά του δώση άπόκριση. Είχε ζαρώσει όμως τó μέτωπό του κι ή ὄψη του είχε σκοτεινιάσει.

Κι ή Καλπούζαινα ξακολούθησε:

— Για τηράτε ολόγυρά σας... Σε κάθε κοτρόνι, σε κάθε βράχο, είναι ταμπουρωμένο κι από ένα ντουφέκι.. Ούθε νά κάνετε σās καρτάρει ό Χάρος. Δωπέρα θά σās χαλάσουμε ὅλους... Τα κουφάρια σας θά τὰ φάνε οι λύκοι και τὰ ὄρνια τής Λιάκουρας.

Τὰ λόγια της κάνανε τούς 'Αρβανίτες νά φέρουν φοβισμένη τῆ ματιά τους γύρα. 'Αλήθεια ἦταν. Είδαν παντοῦ ὀλοτρόγυρα, νά ξεπροβάλλουν πίσω άπ' τις πέτρες και νά στράφτουν στὸν ἥλιο κάννες ντουφεκιῶν με τις μποῦκες καταπάνω τους. Τὰ χάσανε. Κεῖνο που φοβόνταν δέν τó γλύτωσαν. Χωρίς νά τó νιώσουν πέσανε σε κλέφτικη χωσιά (ένεδρα). Κι ὅπως βρίσκονταν μέσα σ' αὐτὸ τὸ κακοτράχαλο μονοπάτι τής Λυκόστρατας, δέ θά πρόκαναν οὔτε ντουφεκιὰ νά ρίξουν. Θά αφήνανε κεῖ ὅλοι τὰ κόκκαλά τους. Θυμωμένο μουρμουρητὸ ἀπλώθηκε στο ἄρβανίτικο ἀσκέρι. Με μιὰ χειρονομία του ὅμως τὸ κατάκιασε ό πρώτος τους.

Ό Μουσταφά Ντάιζας, πῆρε παράμερα τὸ γερο-Χούσιο, τὸ Γκιολέκα, τὸν Κέκη, τὸν Πίτσαρη και τὸ Μπέντο και κουβέντιασαν. Όλοι κουνώντας τὸ κεφάλι συμφωνοῦσαν με τὰ λεγόμενά του. Τὸ ἀσκέρι φοβισμένο καρτεροῦσε κι ἀπλώθηκε πάνω του ένα σιγομουρμουρητό.

Άφησε λίγο διάστημα νά περάση ή Καπετάνισσα κι ἀκούστηκε πάλι ή ἀγριοφωνάρα της:

— Λοιπόν, ναι γιά ὄχι; Καιρὸ δὲν ἔχω γιά χάσιμο.

Ὁ Νταίζας κάτι εἶπε ἀκόμα μὲ τοὺς ἄλλους. Γύρισε ὕστερα κατὰ τὸ ταμπούρι τῆς Καπετάνισσας. Ἔκανε τὰ χέρια του χωνι στὸ στόμα, καὶ μ' ὄλη τὴ δύναμή του φώναξε:

— Μπέσα γιά μπέσα; (Λόγω τιμῆς).

— Μπέσα γιά μπέσα! τοῦ ἀποκρίθηκε κείνη.

Κι ὁ γερο-Λουκάς τρίβοντας τὰ χέρια του ἀπὸ χαρά, ἔκανε:

— Ἄς κάνανε κι ἄλλιῶς οἱ Ἄρβανίτες. «Σ' ἀκονισμένα σπαθιά πέσανε.»

Ἡ Καπετάνισσα κατέβηκε ἀπ' τὸ βράχο στὸ πλάτωμα.

— Καπετὰν Τζάκα, ἄντε νὰ φέρῃς τὸ Γκέκα δωπάνω. Φώναξε στὸ Γιάνναρο νὰ ῥθῃ μαζί σου.

— Πάω, εἶπε μὲ κρύα καρδιά ὁ Τζάκας. Μὰ ὅπως τοὺς εἴχαμε κλεισμένα, ἔπρεπε, Καπετάνισσα, νὰ τοὺς στρώσουμε στὸ ντουφέκι. Δὲ θὰ ἀπόμεινε κανένας τους.

— Δὲ σκοτίστηκα γιά τὸ τομάρι τους. Ἄς τὸ βροῦν ἀπ' ἄλλοῦ. Μὲ νοιάζει τὸ κεφάλι καὶ τ' ἄρματα τοῦ γιοῦ μου νὰ πάρω...

Ὁ γερο-κλέφτης ἔφυγε χωρὶς νὰ γυρίσῃ λόγο. Ἦξερε πὼς στίς ἀποφάσεις της δὲ σήκωνε λόγια.

Πιὸ πέρα ἔσμιξε καὶ τὸ Γιάνναρο. Κατηφόρισαν κι οἱ δύο τους στὴ Λυκόστρατα.

— Μᾶς τὰ χάλασε ἡ Καπετάνισσα, εἶπε ὁ Γιάνναρος.

— Τῆς τὸ εἶπα καὶ γώ, μὰ τὴν ξέρεις, δὲν παίρνει ἀπὸ κουβέντες.

Δὲν εἶπαν τίποτα ἄλλο. Φτάσανε στ' ἀρβανίτικο ἀσκέρι. Τοὺς ζύγωσαν ὁ Νταίζας μὲ τοὺς ἄλλους.

— Γειά τῆς ἀφεντιᾶς σας, τοὺς καλωσόρισε ὁ Νταίζας. Ποιὰ εἶναι, ὀρὲ σεῖς, κεῖνο τὸ Καπετάνισσα;

— Ἡ Καλπούζαινα, τοῦ Γιάννη Καλπούζου ἡ γυναίκα κι ἡ μάνα αὐτοῦ, εἶπε ὁ Γιάνναρος κι ἔδειξε τὸ παλουκωμένο κεφάλι ποὺ βαστοῦσε πιὸ πέρα ἕνας ψηλόκορμος Ἄρβανίτης.

— Ἄ, ἄ! ἔκανε ὁ γερο-Χούσιος καὶ κούνησε τὸ κεφάλι του. Μεῖς θαρρέψαμε κι ἦταν καμιὰ παλαβή.

— Τὴν παλάβωσε ὁ Χάρος κι ὁ πόνος, εἶπε ὁ Τζάκας.

— Πᾶμε, τοὺς λείει ὁ Γιάνναρος.

Οἱ κλέφτες, μὲ τοὺς Ἀρβανίτες Μουσταφὰ Ντάιζα, γερο-Χούσιο καὶ Λιάμε Γκιλέκα, ἀμίλητοι πῆραν τὸν ἀνήφορο γιὰ τὸ πλάτωμα πάνω στὴν Κλεφτόβρυση.

Ἡ Καλπούζαινα τοὺς καρτεροῦσε καθισμένη σὲ μιὰ πέτρα. Στὰ γόνατά της εἶχε ἀκουμπισμένο τὸ ντουφέκι της. Γύρω της μερικὰ παλληκάρια.

Τοὺς εἶδε νὰ ἔρχονται ἀπὸ μακριά. Τὸ ἴδιο κι ὁ γερο-Λουκάς πού στεκόταν κοντά της. Σὰν τοὺς ἀντίκρυσε, κούνησε χλευαστικά τὸ κεφάλι του κι εἶπε:

*«Σὰν τέτοια παλιολάχανα, σὰν τέτοια παραπούλια
στὴ ρούγα μου τὰ πέταξα καὶ τρώγαν τὰ γαῖδούρια.»*

— Δὲν ἀπόστασες νὰ λὲς χαζοπαροιμίες, τοῦ εἶπε αὐτή.

Ζύγωσαν οἱ κλέφτες μὲ τοὺς Ἀρβανίτες.

Μ' ἀναρριχτὰ τὶς ἄσπρες φλοκάτες, φορτωμένοι μὲ ὄμορφα ἄρματα, στάθηκαν οἱ Ἀρβανίτες μπροστά της μὲ τὸ κεφάλι ψηλά.

— Ὠρες καλὲς τῆς ἀφεντιᾶς σου, περήφανα χαιρέτησαν κι οἱ τρεῖς.

Κεῖνη τοὺς γύρισε τὸ χαιρετισμὸ μὲ κούνημα τοῦ κεφαλιοῦ της.

— Μπέσα γιὰ μπέσα; εἶπε ὁ γερο-Χούσιος.

— Σᾶς τὸ φώναξα πρίν, τί μὲ ξαναρωτᾶς; Λόγια πολλὰ δὲν ἔχω.

Ἄφησε τὸ ντουφέκι της παρέκει καὶ σηκώθηκε, ἔβαλε τὰ χέρια της στὴ μέση κι εἶπε μὲ φωνὴ αὐστηρή:

— Ποῦ τὸ πηγαίνετε κεῖνο τὸ κεφάλι πού ἔχετε παλουκωμένο;

— Τὸ πααίνουμε στὸ Ζητούνι, μίλησε ὁ Ντάιζας.

Κι ὁ Γκιολέκας ἀποτελείωσε:

— Στὸ Τεφῆκ πασὰ τὸ πααίνουμε, γιὰ νὰ πάρουμε μπαξίσι.

— Τὸ ξέρετε ποιανοῦ εἶναι, ὀρὲ σεῖς; τοὺς ρώτησε αὐτὴ μὲ σμιχτὰ τὰ φρύδια της ἀπ' τὸ θυμὸ.

Ἄφηνε τὸ Μουσταφὰ Ντάιζας κατὰπτε τὸ σάλιο του σαστισμένος.

Ἡ Καλλούζαινα τὸς καρτεροῦσε καθισμένη σὲ μιὰ πέτρα.

Οἱ ἄλλοι δυὸ τὸν κοίταξαν μ' ὀρθάνοιχτα μάτια ἀπ' τὴ σασισμάρ-
ρα τους. Ἀποκρίθηκε:

—'Α, ἄ! Ἀπ' τὰ παλληκάρια σου μάθαμε πὼς εἶναι τοῦ
γιοῦ σου.

—“Ὡστε τὸ πᾶτε γιὰ νὰ πᾶρετε μπαξίσι ἀπ’ τὸ κεφάλι τοῦ
Δήμου Καλπούζου;

—“Ἔτσι ἦταν τὸ κισμέτ, Καπετάνισσα Καλπούζαινα, εἶπε
μὲ κάποια θλίψη ὁ γερο-Χούσιος.

— Τ’ ἄρματά του, ποῦ τὰ ἔχετε;

— Κεῖνοι ποῦ τὸν κάνανε καλά, τῆς ἀποκρίθηκε ὁ Γκιολέκας,
τὰ κάνανε πλιάτσικο καὶ τὰ βαστᾶν πάνω τους.

Ἐκεῖνος δὲ μπόρεσε νὰ κρατηθῆ κι εἶπε:

*“Ὅποιος φορεῖ ξέν’ ἄρματα καὶ ξένα δαχτυλίδια
πρέπει νὰ τὸν κουρεύουνε μὲ δεκαοχτῶ φαλίδια.»*

Γέλασαν οἱ κλέφτες σὰν τὸν ἄκουσαν.

— Πῶ! τί κρένει αὐτός; ρώτησε ὁ Γκιολέκας τὸ Τζάκα.

— Τίποτα! Παραλογάω, τοῦ ἀπάντησε ὁ Λουκάς.

Ἡ Καλπούζαινα χλευαστικὰ τοὺς ρώτησε:

— Καὶ δὲν εἶναι βαριά τ’ ἄρματα γιὰ τὰ κορμιά τους;

— Ἄμ’ ποῦ νὰ ξέρω! ἀπάντησε ὁ Ντάιζας ἀνασηκώνοντας
τοὺς ὤμους.

Πῆρε πάλι κεῖνο τὸ αὐστηρὸ καὶ σκληρὸ της ὕφος κι εἶπε
στὸν Ἄρβανίτη:

— Ἀκοῦστε. Ἄν παρατήσετε δῶ τὸ κεφάλι καὶ ὅλα τὰ ἄρμα-
τα, σᾶς ἀφήνω νὰ διαβῆτε ἀπ’ τὴ Λυκόστρατα. Κάνω ὄρκο στὸ
σκοτωμένο γιό μου, οὔτε ἓνα ρουθούνη ἄρβανίτικο νὰ μὴ ματώση.

Σταμάτησε. Κοίταξε μὲ τὶς ἄκρες τῶν ματιῶν της τὸ Γιάν-
ναρο καὶ τὸ Τζάκα, γιὰτὶ κατάλαβε πῶς τοὺς κακοφάνηκαν τὰ
λόγια της, καὶ βλέπονταν παράξενα. Ὑστερα ξακολούθησε:

— Ἀπ’ ἀλλιῶς θὰ προστάξω τὰ παλληκάρια μου νὰ ἀνοίξουν
μὲ μιᾶς ντουφέκι. Ἐ, τότε μὴν καρτερεῖτε ἓνας ἀπὸ σᾶς νὰ διαβῆ
ζωντανὸς τὴ Λυκόστρατα.

Συλλογισμένοι οἱ Ἄρβανίτες τὴν ἄκουγαν.

— Μεῖς, Καπετάνισσα Καλπούζαινα, τὸ κεφάλι καὶ τ’ ἄρμα-
τα τὰ πήραμε μὲ πόλεμο, ἔκανε ὁ Ντάιζας.

— Καὶ λόγου μου μὲ πόλεμο θὰ σᾶς τὰ ξαναπάρω.

— Ὁ γιός σου μᾶς ἔφαγε τὸν Ταχῆρ, καὶ γιὰ τοῦτο...

Δὲν ἄφησε τὸ Γκιολέκα ἢ Καλπούζαινα νὰ ἀποσώσῃ τὸ λόγο του. Μὲ χειρονομία τὸν σταμάτησε, λέγοντάς του:

— Λόγια περίσσια δὲν ἔχω. Τώρα μὲ μιᾶς, προσμένω τὴν ἀπόκρισή σας.

Οἱ Ἀρβανίτες κοιτάχτηκαν μεταξύ τους. Κάτι τοὺς μίλησε ἀρβανίτικα ὁ Μουσταφὰ Ντάιζας κι ἀποτραβήχτηκαν παράμερα, οἱ τρεῖς τους. Κουβέντιασαν γιὰ λίγο, συμφώνησαν κι ὁ πρῶτος τους ἀνάλαβε νὰ δώσῃ τὴν ἀπόκριση:

— Καλό. Ἄν δώσουμε αὐτὰ πού χαλεύεις, μπέσα γιὰ μπέσα πῶς δὲ θὰ μᾶς βαρέσῃς.

— Σᾶς τὸ ὀρκίστηκα στὸ σκοτωμένο γιό μου.

— Νὰ μᾶς δώσῃς κι ἀνθρώπους νὰ κρατᾶμε γιὰ ρεέμια (ὀμήρους), πρόσθεσε ὁ γερο-Χούσιος.

— Ἀνθρώπους δὲ σᾶς δίνω, ὁ ὄρκος μου φτάνει.

— Καλό, ἄς γίνῃ ὅπως εἶπε ἡ ἀφεντιά σου, συμφώνησε ὁ Ντάιζας.

— Θὰ τὰ δώσετε ὅλα στὸν καπετὰν Γιάνναρο.

Ἐὸ Ἀρβανίτης εἶπε ναί, μὲ κούνημα τοῦ κεφαλιοῦ.

Γυρίζοντας στὸ πρωτοπαλλήκαρο:

— Πάγαινε κοντὰ τους νὰ πάρῃς τὸ κεφάλι καὶ τ' ἄρματα. Τὸ νοῦ σου, σὺ τὰ ξέρεις ὅλα. Νὰ μὴ λείψῃ οὔτε ἓνα.

Καὶ στοὺς Ἀρβανίτες:

— Ἀπ' ἄλλιῶς θὰ λυθῶ ἀπ' τὸν ὄρκο μου καὶ θὰ πατήσω τὴ μπέσα.

— Καλό, ἀπάντησε ὁ Ντάιζας.

Ἐὸ Ἀρβανίτης μὲ τὸ Γιάνναρο φύγανε. Μόλις κάνανε πὺρ πέρα, ἡ Καπετάνισσα φώναξε στὸ πρωτοπαλλήκαρο:

— Ἐχε ἔννοια, Γιάνναρε, τὰ παλληκάρια νὰ βασταχτοῦν. Νὰ μὴν πέσῃ ντουφεκιὰ καὶ μὲ ντροπιάσετε. Ἔδωσα μπέσα.

Σκυθρωπὸς ὁ Γιάνναρος τὸ ἄκουσε χωρὶς νὰ δώσῃ ἀπόκριση. Μαζὶ μὲ τοὺς Ἀρβανίτες, πῆρε τὴν κατηφοριὰ γιὰ τὴ Λυκόστρατα.

Ἐὸ Τζάκας πού εἶδε τοὺς Ἀρβανίτες νὰ ξεμακραίνουν, δάγκωσε τὸν κόμπο ἀπ' τὸ δάχτυλό του κι ἔκανε φοβερίζοντας:

— Τυχεροί οί Γκέκηδες νά φύγουν άντουφέκιστοι... Καταφέρανε νά μᾶς ξεγλυστήσουν...

Τὸν ἄκουσε ἡ Καπετάνισσα καὶ τοῦ ἔδωσε τὴν ἀπόκριση:

— Σοῦ κακοφάνηκε, καπετὰν Τζάκα, καὶ μπορεῖ καὶ στὰ παλληκάρια. Ἄν μᾶς ἀνοίγανε ὅμως πόλεμο, ὅπως θέλει ἡ ἀφεντιά σου, εἶσαι σίγουρος πῶς δὲ θὰ μᾶς γλύτωνε μήτε ἓνας;

Αὐτὸς ἀμφίβολα ἀνασήκωσε τοὺς ὤμους.

— Ποῦ νὰ ξέρω...

— Κι ἂν γλύτωναν δυό, κι ἂν γλύτωνε ἓνας, καὶ ξέφευγε μὲ τὸ κεφάλι καὶ τ' ἄρματα, τότε ποιό τὸ διάφορό μας;

— Δὲν ἀντιλέω, μὰ νά, ἔτσι ἔπρεπε γιὰ τὸ Δῆμο νὰ τὸ ματώσουμε.

— Ἐννοια σου!... Παρακάτω θ' ἀνοίξουν ντουφέκι, γιὰτὶ θὰ πέσουν πάνω στὸν καπετὰν Ἄντροῦτσο. Θὰ πληρώσουν γιὰ τὸ γιό μου...

Πέρασε λίγη ὥρα. Ἐνα συνθηματικὸ σφύριγμα ἀκούστηκε μέσα ἀπ' τὴ Λυκόστρατα κι ἀπὸ κοντὰ ἡ φωνὴ τοῦ Γιάνναρου:

— Τὸ κεφάλι καὶ τ' ἄρματα τὰ πῆρα... Νὰ φύγουν;

Ἡ Καλπούζαινα ἔκανε νόημα σ' ἓναν ἀπ' τοὺς κλέφτες νὰ πῆ ὅτι εἶναι σύμφωνη. Αὐτὸς ἀνέβηκε σ' ἓνα βράχο. Ἐβλαλε τὰ δυὸ δάχτυλα στὸ στόμα του, σφύριξε τρεῖς φορές κι ὕστερα ξεφώνισε:

— Καπετὰν Γιάνναρε, εἶναι λεύτεροι νὰ τραβήξουν τὸ δρόμο τους.

Ἄκουστηκαν οἱ Ἄρβανίτες πὺ ξεκίνησαν καὶ τραβοῦσαν τὸ δρόμο τους μέσα στὴ Λυκόστρατα. Ὅσο πῆγαιναν καὶ ξεμάκραιναν.

— Καπετὰν Τζάκα, εἶπε ἡ Καπετάνισσα μὲ πνιγμένη φωνή, ἄντε σὺ πὺ εἶσαι παλιὸς κλέφτης καὶ ξέρεις... Σῦρε νὰ πλύνετε τὸ κεφάλι τοῦ γιοῦ μου!... Χτενίστε το ὁμορφα, ὁμορφα. Στρίψτε τὸ σγουρὸ μουστάκι του, νὰ εἶναι λεβέντης κι ὁμορφος ὅπως ἦταν... Κι ὀλόγυρα βάλτε του τ' ἄρματά του, ὅπως τὰ φόραγε ζωντανός. Νὰ τὸν κουμαντάρης καλά.

Σταμάτησε. Τὰ δάκρυα τρέχανε ἀπ' τὰ μάτια της κι ἓνας

κόμπος ανέβαινε ἀπ' τὰ σωθικά της καὶ τὴν ἔσφιγγε στὸ λαιμό.

Μὲ τρεμάμενο χέρι, ἔδειξε ἓνα ξάγναντο ἔλατογουρισμένο στὴν κοντινὴ πλαγιά. Ἡ φωνὴ της σβησμένη ἀπ' τὸν πόνο, μίλις ἀκουγόταν.

— Κειπάνω... Κεῖ στὸ ξάγναντο, κάτω ἀπ' τὸν τρανὸ κεῖνο ἔλατο, σκάψτε λάκκο νὰ θάψουμε τὸ κεφάλι. Νὰ σκάψετε κλέφτικα μὲ τὰ γιαταγάνια σας... Ξέρεις σύ...

Ἐκεῖνος μὲ βουρκωμένα μάτια δὲν κατάφερε νὰ ἀποκριθῆ. Πλάι του ὁ γερο-Λουκάς ἔκλαιγε.

— Τραγουδάτε τον, ξακολούθησε ἡ ἴδια. Τραγουδάτε τον ὅπως τοῦ ταιριάζει. Πάει ἄγουρος... Ἐνα ἀστόχαστο παλληκαρόπουλο.

Ἐκεῖνος μὲ βῆμα ἀργὸ κίνησε γιὰ τὸ ξάγναντο.

Ἡ Καλπούζαινα, σ' ἓναν ἀπ' τοὺς κλέφτες, εἶπε:

— Σύ, παλληκάρι μου, ἀντε στὴν Ἀριανὴ νὰ πῆς στὸν παπᾶ-Σεραφεῖμ νὰ ῥθῆ νὰ τὸν διαβάσῃ. Κι ἂν θέλουν οἱ χωριανοί, ἄς κοπιᾶσουν νὰ ἀντικρύσουν στερνὴ φορὰ τὸ Δῆμο τὸν Καλπούζο...

— Μετὰ χαρᾶς, ἔκανε ὁ κλέφτης καὶ χάθηκε στὸ λόγγο.

Μὲ τρεμάμενα πόδια, σκυφτὸ κορμί, μὲ τὰ μάτια σὰ γυαλένια ἀπ' τὰ δάκρυα, ἀμίλητη ἡ Καπετάνισσα, ἄφησε παραπατώντας τὸ πλάτωμα τῆς Λυκόβρυσης. Πῆρε τὸ μονοπάτι γιὰ τὴν Ἀραπότρουπα. Ἐκανε νὰ πάῃ ξωπίσω της κι ὁ Λουκάς. Τὸν ἄκουσε. Γύρισε τὸ κεφάλι της καὶ χωρὶς νὰ τοῦ πῆ λόγγο, τοῦ ἔκανε νόημα μὲ τὸ χέρι της νὰ σταματήσῃ.

Ἐκεῖνος μὲ βουρκωμένα μάτια καὶ κάθησε σὲ μιὰ πέτρα. Θλιμμένος ἀκούμπησε τὸ κεφάλι στὰ δύο του χέρια καὶ μὲ κλαμμένη φωνή, μίλησε μέσα του:

— «Τοῦ φιδιοῦ τὸ δάγκωμα ὕστερα πονάει!...»

Ἡ Καλπούζαινα ἔφτασε στὴν Ἀραπότρουπα. Ἡ Βασίλω μόλις τὴν ἀντίκρουσε ξεπετάχτηκε ἔξω ἀπ' τὴ σπηλιά.

— Ἐλα, κόρη μου, ἔλα. Τὸ θέλημά σου γένηκε.

Αὐτὴ μόλις κατάφερε μέσα στὸ κλάμα της νὰ ψιθυρίσῃ μ' εὐγνωμοσύνη.

— Μάνα!...

Ἐπέσε στὴν ἀγκαλιὰ τῆς πεθερᾶς της καὶ ξέσπασε σὲ λυγμούς.

—“Ελα τώρα, πᾶμε, τῆς εἶπε ἡ Καλπούζαινα.

Ἔτσι ἀγκαλιασμένες ξαναπῆραν τὸ μονοπάτι γιὰ τὴ Λυκόβρυση.

Πίσω τους ἀκουμπώντας στὸ ραβδί του πήγαινε ὁ Ζαχαριάς.

“Ὅσο ζύγωναν πρὸς τὸ πλάτωμα, ἀκούγόταν ἀπ’ τὸ ξάγναντο τὸ μονόσυρτο λυπητερὸ τραγούδι.

Οἱ κλέφτες συναγμένοι κάτω ἀπ’ τὸ μεγάλο ἔλατο, σκάβανε μὲ τὰ γιαταγάνια τους τὸ λάκκο καὶ μὲ σιγανὴ φωνή, γεμάτη πόνο, τραγουδοῦσαν.

Κάποια γέριχη φωνή, ἔμοιαζε μὲ τοῦ καπετὰν Τζάκα, ἔλεγε πρῶτα κάθε στίχο χωριστά, κι ὕστερα μ’ ἓνα στόμα τὸ ξανατραγουδοῦσαν:

«Δὲ στόπα, Δῆμο, μιὰ φορὰ, δὲ στόπα τρεῖς καὶ πέντε.

Χαμήλωσε τὸ πόσι σου, σκέπασε τὰ τσαπράζια

νὰ μὴν τὰ δῆ ἢ Ἄρβανιτιά, ρίχνουν καὶ σὲ σκοτώνουν

ἀπ’ τ’ ἀσήμια τὰ πολλὰ κι’ ἀπὸ τὴν περηφάνεια..»

Ἄγκαλιασμένες καὶ σερνάμενες οἱ δυὸ γυναῖκες φτάνουν στὸ πλάτωμα. Ἀμίλητες στέκουν γιὰ λίγο. Τὸ τραγούδι φτάνει ὡς ἐδῶ ὀλοκάθαρο. Τὸ ἀκοῦνε καὶ τὰ μάτια τους γίνονται νερομάνες. Τῆ Βασίλω τὴν πιάνει σύγκρυο.

Ἡ πεθερά της, τῆς λέει:

—“Ελα, κόρη μου... Πᾶμε ἀντάμα στὸ ξάγναντο νὰ τὸν θρηνολογήσουμε...

Ἡ νύφη της τὴν κοίταξε στὰ μάτια καὶ λέει ναὶ κουνώντας τὸ κεφάλι. Δὲ μπορεῖ νὰ μιλήσῃ. Ἡ φωνή της ἔχει χαθῆ μέσα στὰ κλάματα κι ὁ λάρυγγάς της ἔχει φράξει.

Προχωρᾶνε ἀργά.

Ὁ γερο-Λουκάς ἄκουσε τὰ λόγια τῆς Καπετάνισσας. Ὅπως εἶχε σκυμμένο τὸ κεφάλι, λέει σιγανά:

—Ἄράθυμη Καπετάνισσα! Τότε ποῦ ἔρριχνες τὴ βαριά κατάρρα στὸ Δῆμο δὲν τὸ συλλογιζόσουν... Τώρα...

Φτάσανε τὰ λόγια του ὡς αὐτῆ. Σταματάει. Γυρίζει τὸ κεφάλι καὶ τοῦ ἀποκρίνεται:

—Ναί, γερο-Λουκά... Τότε τὸν καταράστηκε ἡ Καπετά-

Οί δυό γυναῖκες ἀκουμπώντας ἢ μιὰ στὴν ἄλλη προχώρησαν μὲ σερνάμενο βῆμα καὶ χάθηκαν μέσα στοῦ λόγγο.

νισσα, ἢ Ἀσήμω ἢ Κλαπούζαινα... Τώρα... Τώρα πάει νὰ τὸν κλάψη καὶ νὰ τὸν μοιρολογήση ἢ μάνα του...

Καὶ στὴ Βασίλω:

— Πᾶμε, κόρη μου.

Οί δυό γυναῖκες ἀκουμπώντας ἢ μιὰ στὴν ἄλλη, προχώρησαν

μέ σερνάμενο βῆμα καὶ χάθηκαν μέσα στὸ λόγγο. Μπῆκαν στὴ στράτα γιὰ τὸ ξάγναντο.

Ὁ γερο-Λουκάς, μὲ τὶς παλάμες του βούλωσε τ' αὐτιά του γιὰ νὰ μὴν ἀκούη τὸ θρηνητικὸ τραγούδι ποὺ τοῦ αὐγάταινε τὸν πόνο. Κι ὅπως ἦταν σκυφτός τὰ δάκρυά του πότιζαν τὴ γῆ.

Μὰ ὁ Ζαχαριάς δὲν τὸν ἄφησε γιὰ πολὺ ἔτσι. Τὸν ζύγωσε, ἀκούμπησε τὸ χέρι του στὸν ὦμο του:

— Πᾶμε καὶ μεῖς, γερο-Λουκά, τοῦ λέει.

Κεῖνος ἀνασήκωσε τὸ κεφάλι καὶ τὸν κοίταξε. Τὰ μάτια του γυαλένια καὶ τὸ βλέμμα του ψόφιο, σὰ νὰ εἶχε χάσει τὰ λογικά του.

Σηκώθηκε κι ἀκολούθησε τὸ πρωτοπαλλήκαρο τοῦ Λάζου. Πήγαιναν γιὰ τὸ ξάγναντο.

Ὁ ἥλιος τραβοῦσε τὸ δρόμο του γιὰ τὸ γέμμα. Οἱ ἴσκιοι ἀπ' τὶς βουνοκορφές ἄρχισαν νὰ σκεπάζουν τὶς πλαγιές καὶ ἀπ' τὰ ἔλατα ὅλο καὶ νὰ μακραίνουν. Σκόρπια συγνεφάκια κατὰ τὸ βασιλεμα, σὰν πρόβατα στὴ βοσκή, φωτίζονταν μὲ κάθε λογῆς χρωῖμα. Τὰ πουλιὰ κεληδώντας, βιαστικά φώλιαζαν στὰ κλαριά, γιὰ νὰ ξεφυτρήσουν. Οἱ πέρδικες λαλοῦσαν στὰ πλάγια. Δυὸ ζευγάρια γεράκια χαμηλοπετώντας ζυγιάζονταν καὶ ρίχνανε διαβατάρικα τὸν ἴσκιο τους στὴ γῆ.

Γιὰ στερνὴ φορά αὐτὴ τὴ μέρα ὁ ἥλιος χάιδευε ἀκόμα καὶ χρύσωνε τὶς κορφές ἀπ' τὰ ψηλὰ δέντρα. Καὶ κεῖ στὸ ξάγναντο, ἓνα ἀπαλὸ φωτοβόλημα ξέφυγε μέσ' ἀπ' τὰ κλαριά κι ἔπεφτε πάνω στὸ κομμένο κεφάλι. Κι ἔτσι ὅπως ἦταν ὀλόγουρά του, ἔμοιαζε μὲ τὰ φωτερὰ στεφάνια ποὺ βλέπουμε στὶς ἅγιες εἰκόνες.

Τὸ ἀεράκι, κατηφορίζοντας ἀπ' τὶς κοντορράχες, ἔγερνε τὶς κορφές ἀπ' τὰ δέντρα, λές κι ἀποχαιρετοῦσαν κι αὐτὰ τὸν ἄγουρο πρωτοκλέφτη τῆς Λιάκουρας, τὸ Δῆμο τὸν Καλποῦζο.

Καὶ τὴν ἀπέραντη γαλήνη τοῦ βουνοῦ ποὺ ἄπλωνε τὸ ἡλιοβασιλεμα, ξέσκιζε τὸ μακρόσυρτο πονετικὸ τραγούδι τῶν κλε-

φτῶν. Τὸ παίρνανε οἱ ραχοῦλες, κι ὁ ἀντίλαλός τους τὸ ἄπλωνε
πέρα, στὰ μακριά.

«... Λαλοῦν οἱ κοῦκοι στὰ βουνά κι οἱ πέροδικες στὰ πλάγια.
Λαλεῖ κι ἓνα μικρὸ πουλὶ στοῦ Δήμου τὸ κεφάλι.
Δὲν ἐλαλοῦσε σὰν πουλὶ μήτε σὰ χελιδόνι,
μόν' ἐλαλοῦσε κι ἔλεγε μ' ἀνθρώπινη φωνίτσα:
— Δῆμο μου, τ' εἶσαι κίτρινος κι εἶσαι ἀραχνιασμένος;»

X

Αὐτὴ τὴν ἱστορία ποὺ διάβασες, δὲν τὴ βρῆκα γραμμένη σὲ κιτρι-
νισμένα βιβλία οὔτε σὲ παλιὰ σκονισμένα χαρτιά, ξεχασμένα
μέσα σὲ καμιὰ ἀραχνιασμένη κασέλα. Μοῦ τὴ διηγήθηκε μιὰ γε-
ρόντισσα τοῦ Παρνασσοῦ, ἡ θειά Διαμάντω. Κι αὐτὴ ἀπ' τὴ μάνα
της καὶ τὴν ἑκατοχρονίτισσα γιατίά της τὴν εἶχε ἀκούσει.

Πᾶνε ἀπὸ τότε κάμποσα χρόνια. Ἦταν τὸν καιρὸ ποὺ σιδε-
ρόφραχτες ἀκρίδες καὶ λύκοι ἀρματωμένοι πέσανε στὴ χώρα μας
καὶ τὴ βασάνιζαν.

Βρέθηκα στὸν Παρνασσό, χειμῶνα καιρό. Τὰ χιόνια μὲ ἀπο-
κλείσανε στὴν Ἄριανη. Κλειστήκαμε στὰ σπίτια. Περνούσαμε
τὶς ὥρες μας μπροστὰ στὰ τζάκια. Κεῖ στὸ παραγκῶνι, σὰ νύ-
χτωνε, ζητοῦσα κάθε τόσο ἀπ' τὴ θειά Διαμάντω νὰ μοῦ μολο-

γήση παλιά περιστατικά. Δέ μου χαλοῦσε τὸ χατήρι, μὰ πρόθυμα σκάλιζε τὴ θύμησή της.

Σάν τὴν ἀκουγες δέ σοῦ ἔκανε καρδιά νὰ τελειώση. Γιατὶ δὲν ἦταν μονάχα τὰ μολογήματά της παράξενα κι ἀληθινά, παραμύθια ποτέ της δὲν ἔλεγε, ἦταν ἱστορημένα καὶ μὲ περίσσια χάρη. Οὔτε καὶ μοῦ ξανάτυχε ἄλλη σάν αὐτὴ τὴν καλὴ γριά. Κι ἐνῶ ἀνιστοροῦσε, μερικές φορές, παθαίνονταν, λές καὶ τὰ ζοῦσε.

Δέ θυμᾶμαι τώρα πιά, τὸ πῶς ξεκίνησε γιὰ νὰ μοῦ διηγηθῆ τὰ ὅσα διάβασες. Μὰ ὅταν τὸ ἀκουσα, τόσο μοῦ ἄρεσε καὶ νοιάστηκα γι' αὐτὴ τὴν ἱστορία ποῦ ὕστερα, τρεῖς βραδιές ὡς τὰ βαθιά μεσάνυχτα κεῖ κοντὰ στὸ τζάκι, ἔβαλα τὴ θεῖα Διαμάντω καὶ μοῦ τὴν ξαναἰστόρησε. Κι ὅμως, κάθε φορά κάτι καινούργιο εἶχε νὰ μοῦ πῆ. "Ὅσο νὰ εἶναι, τὰ γεράματα τῆς εἶχαν ἀδυνατίσει λίγο τὴ θύμησή της. Καὶ τίς τρεῖς φορές ὅμως, σάν ἔφτανε πρὸς τὸ τέλος, τὸ σαγόνι της ἔτρεμε καὶ μὲ τὴν ἄκρη ἀπ' τὸ σεμπερί σκούπιζε τὰ δάκρυά της.

Πάντα θὰ τελειώνει μὲ τοῦτα τὰ λόγια, ποῦ φρόντισα πιστὰ νὰ καταγράψω:

— Σ' ἓνα δυὸ χρόνια, γιέ μου, ἡ Ἀσήμω ἢ Καλπούζαινα, ἔχασε τὰ λογικά της. Δέ βάσταξε ἄλλο. Ὁ καημός της τῆς σάλεψε τὸ νοῦ. Μ' ἓνα ραβδί, μέρα νύχτα πλανιόταν μέσα στὸ λόγγο καὶ τίς ἐρημιές. "Ἰδια λύκαινα λαβωμένη. Νηστική, διψασμένη, μὲ ξέπλεκα μαλλιά, χωρὶς λαλιά, μ' ἀγριεμένα μάτια γύριζε δῶ καὶ κεῖ μὲ τὸ λογισμό της βουλιαγμένο στὸ τρισκόταδο. Ἀπ' τοὺς ἀρκουδόβατους καὶ τὰ λιανολίθια ξεσκίστηκαν τὰ ποδάρια της καὶ τὰ σκουτιά της (ροῦχα). Γέμισε πληγές τὸ κορμί της καὶ τὸ αἷμα της ἔβαφε τὴ γῆ. "Ἐμοιαζε μὲ λάμια κι ὄχι μὲ ἄνθρωπο. Ἀγριεμένα τὰ σκυλιὰ τὴ γαύγιζαν κι οἱ χωριανοὶ μας, ὅταν τὴ συναπαντοῦσαν, ἀπὸ λύπη κι ἀπὸ φόβο, λοξοδρόμιζαν. Σ' ὅποιον τὴ ζύγωνε, ριχνόταν καὶ τὸν πετροβολοῦσε. Δέ γνώριζε πιά κανέναν. Ἀκόμα καὶ τὴ νύφη της καὶ τὸν ἑγγονό της. Οὔτε κι αὐτὸ τὸ γερο-Λουκά. Καὶ γιὰ καλὴ της τύχη, δέ βάσταξε πολὺ. Κάποια μέρα τσοπάνηδες χωριανοὶ μας τὴ βρήκανε πεσμένη μέσα στὸ μεγάλο γκρεμνὸ, ἔξω ἀπ' τὸ χωριὸ μας. Θὰ ἦταν μέρες πεθαμένη,

γιατί τ' ἀγρίμια τὴν εἶχαν ξεσκίσει. Ἀπὸ τότε κεῖνο τὸ μέρος τοῦ γκρεμοῦ τὸ λέμε: «Τῆς Καλπούζαινας τὸ πήδημα». Ὁ ἐγγονός της πῆρε τὸ ὄνομα τοῦ πατέρα του γιατί ἦταν κοιλάρφανος. Ἔγινε ἀπ' τοὺς πιὸ τρανοὺς καπεταναίους στὸ Εἰκοσιένα. Εἶχαν νὰ τὸ κάνουν μὲ τὴν ὀμορφιά καὶ τὴ λεβεντιά του! Ὀλόφτυστος ὁ πατέρας του! Δὲν τὸν καμάρωνε μονάχα ἡ καφερὴ ἢ μάνα του ἢ Βασίλω, κι ἡ Ἀριανη, μὰ κι ὅλα τὰ γειτονοχώρια. Θὰ τὸν ἔχης ἀκουστά, γιέ μου, τὸ Δῆμο τὸν Καλπούζο μὲ τ' ὄνομα!...

Ἔτσι τελείωνε τὸ μολόγημά της.

Ὅπως λοιπὸν μοῦ τὰ ἀνιστόρησε ἡ θειά Διαμάντω, Θεὸς σχωρὲς τὴν τώρα πιά, ἔτσι κι ἐγὼ προσπάθησα νὰ τὰ ξεσηκώσω σὲ τοῦτο τὸ βιβλίο. Μόνο ποὺ οἱ Ἀριανίτες μοῦ ζήτησαν καὶ τοὺς τὸ ὑποσχέθηκα νὰ ἀλλάξω τὰ ὀνόματα ἀπ' τὰ χωριά καὶ τίς θέσεις. Ὅλα τὰ ἄλλα εἶναι ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη ἀληθινά, γιατί καὶ σήμερα ἀκόμα ἀκούγεται στὸν Παρνασσὸ αὐτὴ ἡ θλιβερὴ ἱστορία.

Τ Ε Λ Ο Σ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Λεβαδειας

